

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

HECE ÖYKÜ

Rasim Özdenören: Dünyayı değiştirmek elimizde

SÖYLEŞİ

Mukadder Gemici, Ali Necip Erdoğan ve
B. Nihan Eren ile yeni kitapları ve öyküleri üzerine

TOPLANTI

Tuba Dere'nin *Kahramanıma Mektuplar* üzerine konuşular:
Hatice Bildirici, Ali Karaçalı, Ali Necip Erdoğan,
Sema Bayar, Fatma Efkeri Aydar

BENİM ÖYKÜM

Cihan Aktaş: Minyatür öyküyü çağırdı, öykü romana yol açtı.

ÖYKÜ ÜZERİNE

Hasibe Çerko Rasim Özdenören'in Profil öyküsünü yazdı.

İKİ AYLIK ÖYKÜ DERGİSİ YIL:17 SAYI:98 NİSAN-MAYIS 2020

ISSN 1304-7604

HECEÖYKÜ

NİSAN
MAYIS
98

HECEÖYKÜ

İKİ AYLIK ÖYKÜ DERGİSİ

ISSN 1304-7604

YIL: 17 SAYI: 98

Nisan-Mayıs 2020

Yayın Türü: Yerel Süreli

Hece Yayıncılık Ltd. Şti. Adına

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü: Ö. Faruk Ergezen

Genel Yayın Yönetmeni Rasim Özdenören

Yayın Kurulu Ali Karaçalı, Ali Necip Erdoğan, Ali Ulvi Temel,

Dinçer Eşitgin, Emin Gürdamur, Hatice Bildirici

Yönetim Yeri Konur Sk. No: 39/1 Kızılay/Ankara

İletişim Tel: (312) 419 69 13

Fax: (312) 419 69 14 P.K. 79 Yenışehir/Ankara

İnternet Adresi: www.hece.com.tr

e-mail: hece@hece.com.tr

www.hece.com.tr

hece@hece.com.tr

heceyayinlari

Teknik Hazırlık: Hece

Kapak: Hece www.hece.com.tr

Baskı: Emsal Matbaa Tanıtım www.emsalmatbaa.com.tr

2020 Yılı Abone Bedeli:

Yıllık: 140 TL.

Kurumlar İçin: 460 TL.

Hece ve Heceöykü Dergisi İçin: 350 TL.

Yurt Dışı: 100 Euro

Posta Çeki: 149582

Hece Basın Yayın Ltd. Şti.

Heceöykü'ye gelen yazılar yayın kurulunun onaylaması durumunda takip eden üç sayıda

yayınlanır. Gelen yazılar yayımlansa da yayımlanmasa da geri verilmez.

İlkelerimize uymayan ilanlar alınmaz.

Baskı Tarihi: 31.03.2020

İÇİNDEKİLER

ÖNYAZI

Rasim Özdenören/Dünyayı Değiştirmek Elimizde / 5

FOTOĞRAF ÖYKÜ

Selçuk Azmanoğlu / 7

ÖYKÜ

Hüseyin Karatay/Selat / 8

Necati Mert/Siyanür / 12

Safiye Gölbaşı/Mutantın Teselli / 16

Müzeyyen Çelik/Bırak Doktor / 19

Esra Özdemir Demirci/Kelime / 22

Yunus Nadir Eraslan/Kâfir / 24

Hâle Sert/Mehmet / 25

Zeynep Sati Yalçın/Sevmenin Fiyakası / 29

Hüseyin Akın/Çay Ocağındaki Şair / 35

Mustafa Uçurum/Aziz Abi / 40

Soner Oğuz/Süssmayr'ın Son Mahareti / 43

Recep Kayalı/Kenan Üçlemesi / 49

Halil İbrahim Çelik/Mühendisin Anası / 53

Özlem Karapınar/Misafir / 58

Muhammet Erdevir/Şehrazat'ın Camdan Kuşu / 62

Merve Özgenli Çelik/Yakup / 67

Vildan Külahlı Tanış/Maydanöz / 70

BENİM ÖYKÜM

Cihan Aktaş/Minyatür, Öyküyü Çağırdı; Öykü Romana Yol Açtı / 75

SÖYLEŞİ

Müzeyyen Çelik/Mukadder Gemici ile *Hatırlı Yara* Dolayısıyla Öykü Üzerine / 80

YAKIN PLAN

- Handan Acar Yıldız**/Ali Necip Erdoğan ile *Diğer Şeyler* Üzerine / 86
Emin Gürdamur/Diğer Şeyler mi Asıl Şeyler mi? / 93
Esra Özdemir Demirci/B. Nihan Eren ile *Hayal Otel* Üzerine / 100
Esra Özdemir Demirci/Gerçeğin Kurgusu: *Hayal Otel* / 107

ÖYKÜ ÜZERİNE

- Hasibe Çerko**/Profil / 110
Dürdane İsra Çınar/Dilin Uykusunu Kaçırarak - II / 117
Sercan Ceylan/Gombrowicz ve Ferdymur:
Avangart Roman ve Modern Zamanda Saçmanın Koyultusu / 121
Hayrettin Orhanoğlu/Beklentilerin Uğrağında Naime Erkovan'da Çoğul Bakış / 128
Yavuz Demir/Masalların Yeniden Anlatılması Yoluyla Gelecek İnşası / 133
Mehmet Kahraman/Öykü Nasıl Yazılmamalı / 136
Ali Necip Erdoğan/Öyküde Biçim ve Varsayım / 140

TOPLANTI

- Kahramanlarıma Mektuplar* Üzerine/Yöneten: **Hatice Bildirici**
Katılanlar: Ali Karaçalı, Ali Necip Erdoğan, Sema Bayar, Fatma Aydar / 146

YAŞADIĞIM GİBİ

- Mehmet Aycı**/Atımı Kurt Yedi, Beş / 153

BAŞKA DÜNYALARIN ÖYKÜLERİ

- Eyvaz Zeynalov**/ Türkiye Türkçesi: Abdülkadir Özkan/İlkokul Önlüğü / 155
Cemal Mîrsâdîkî/Türkçesi: Yasamin Gholamrahmani/Benim Yorgun Gözlerim / 158

HECEÖYKÜ'DE İLKLER

- Çilem Dilber**/Denizanası Baskısı / 166
Fatih Dağdelen/Bir Düşüşün İvmesi / 169

KİTAPLIK

- Dürdane İsra Çınar**/Kısa, Suskun Öyküler: *Afrika'nın Yapayalnız Lalesi* / 171
Rüveyda Durmaz Kılıç/Hasibe Çerko'nun *Kristal Kentler'i* / 173
İshak Yetiş/Üç Arkadaş / 174
Mehmet Ali Kaba/Hepimizden Çok Korkuyorum / 175

RASİM ÖZDENÖREN

Dünyayı Değiştirmek Elimizde

Tarkovsky'nin *Kurban* (The Sacrifice) filminin birincil kahramanı Alexander torunuyla birlikte göl kıyısındadır ve kuru bir ağacı dikmektedir. Bir yandan da torunuyla konuşur:

“Gel ve bana yardım et oğlum. Bir zamanlar, çok uzun yıllar önce bir Ortodoks manastırında yaşlı bir keşiş yaşarmış. Adamın adı Pamve'ymiş. Bir ağacın yamacına kuru bir ağaç dikmiş. Aynı bunun gibi... Genç bir öğrencisi varmış, öğrencisinin adı Ioann Kolov'muş. Ona bu ağaç canlanıncaya kadar her gün bir kovaya su doldurup sulayacaksın demiş. Ioann her sabah erkenden bir kovaya su doldurup manastırdan çıkarmış. Dağa tırmanır ve suyu kurumuş ağacın dibine dökermiş. Akşam olup karanlık çökünce manastıra geri dönermiş. Bu üç yıl sürmüş. Günün birinde yine tırmanmış ve ne görsün... Koca ağacın her yanından çiçek açıyormuş. Ne dersen de bir yöntemin, bir sistemin kendine göre meziyetleri vardır. Bazen kendime şöyle derim: Eğer insan her gün tam aynı saatte, bir ayın yapar gibi aynı şeyi hiç değiştirmeden yaparsa ve bunu bir ritüel gibi kararlılıkla ve sistemli olarak her gün yinelerse dünyada bir şeyler değişirdi o zaman! Değişmesi gerekirdi. (Tarkovsky'nin oğluna ithaf ettiği bu film zirvelerden biri. Offret / The Sacrifice - Kurban, Andrei Tarkovsky. (Alıntılандığı yer: www.alticizilisatirlar.net)

Bu satırlar, Nasrettin Hoca'nın “göle maya çalma” metaforunun Rus versiyonu...

Bir şeyin, bir şeylerin değişmesini mi istiyorsun, o şeyi durmadan tekrarla...

Bir şeyler bizim istencimizin dışında da değişiyor zaten... İyiden kötüye ve kötüden iyiye doğru, durmadan...

Kuru ağacı canlandırma niyetiyle sulayabileceğin gibi, onu çürütmek için de sulamanın yolu açıktır. Üstelik her ikisi için gerekli olan eylem birbirinin aynıdır...

Öteki Tarkovsky filmlerinde olduğu gibi *Kurban* da çok yönlü anlaşılma-ya ve yorumlanmaya açık bir eser... Kimilerine göre, o kuru ağaç bizzat yö-

netmenin kendisidir. Çünkü ülkesini terk etmek zorunda bırakılan yönetmen, bu filmiyle, memlekette kalmak zorunda tutulan oğluna ve karısına bu film ile vasiyette bulunuyor: bu kurumuş, çürümüş, çürütülmüş ömrü, ondan geri kalanlarla besleyerek canlı tutabilirsiniz veya hatta belki de ihya edebilirsiniz, demek istediği öne sürülüyor.

Fakat bizim konumuz *Kurban* değil... Biz, kuru bir sıırığın bile üzerine titrenildiğinde hayat bulacağına dair imkânın önünün açık olduğuna ilişkin akideyi destekliyoruz... İnsan, öz olarak değişme umudu bulunmayan bir kurumuş sıırık değil eninde sonunda; dolayısıyla o, iyiden kötüye ve kötüden iyiye doğru sürekli değişebilme imkânıyla donatılmıştır.

Elimizde ne kadar sayıda kurumuş ağaçlarımız, sıırıklarımız var, biliyor muyuz?

Onların sulanması gerektiğinin farkında mıyız?

Bir zamanlar geçerli siyasal kanaatlerin bize dayattığı bazı kavramların, içinden geçtiğimiz dönemde, birer kurumuş ağaca dönüşmüş bulunduğunu kabul etmeye hazır mıyız?

Dost ve insan ilişkilerimiz kurumuş olamaz mı?

Bazı kavramların, kurumların artık geçerliğı kalmadığını görmezden gelmek, acaba onlarla yüzleşmekten daha mı kolay görünüyor?

Vaktiyle bazı zorunlulukların bize dayattığı ve o günün şartlarının yürürlüğe soktuğı kurumların, kavramların bu gün geçerliğı kalmadığını görmemize rağmen, hâlâ onların yükünü sırtımızda taşımaya bizi zorlayan etmen ne olabilir? Sakın onları fetiş ve dogma haline getirmiş olmayalım?

Eğer o fikirler (milliyetçilik, laiklik, devletçilik, ülkelerin sınırları vb.) fetiş ve dogma haline getirilmişse, artık biz onları değil, fakat onlar bizi tasarruf etmeye başlamış demektir. Biz o fikirlere değil, o fikirler bize hâkim olmuş ve o fikirler bizi yönetiyor demektir.

Bu ölü fikirleri, bu ölü ilişkileri, bu ölü sıırıkları sulamanın şimdi tam zamanıdır. O fikirlerin karşıtlarının da mümkün olduğunu göstermek ve onları verimlendirmek adına...

Selçuk Azmanoğlu

HÜSEYİN KARATAY

Selat

Çocuklar kadar düşküncü annesine. Hiçbir tutku denk olamazdı annesinin sevgisine. Ana kuzusu derlerdi arkadaşları ona.

Üniversitenin bahçesinde, sen şakrak arkadaşlarıyla geziniyordu kara haberi aldığı anda. Darbe almışçasına sarsıldı. Üzerine ağırlıkların abandığını sandı. Yüreği sıkıştı, gözleri sislendi, görüntüler titredi. Dipsiz bir karanlığa yuvarlandığını sanmıştı annesiyle. Kendisine geldiğinde, tuhaf avuntular gibi çocukluk günlerinden anılar girdi hayaline. Yeni giysilerini giydirmek için gülümsüyordu annesi. Esirgeme aydınlığı vardı yüzünde. Şefkati dudaklarında çiçeklenirken birden yok oluverdi. “Anne” diye acı bir ses çıkarttı ve sustu, “Anne” sözcüğünün son hecesi iniltiyi andırıyordu.

Annesi imrenilecek bir çocukluk yaşatmıştı kendisine. Bitimsiz sandığı bitmişti, annesi gitmişti. Şimdiye kadar tatmadığı acıyı eklemişti hayatına; zavallı, aciz, güçsüz hissediyordu kendisini. Arkadaşlarına çaresizce baktı. Onlar devam ettiler tesellilerine.

Tesellileri duymuyordu. Annesizdi, kimsesizdi. Acımasız duyguların sarmalında hissediyordu kendisini. Çarpa çarpa doluyordu yüreğine acılar. Gecesi delik deşik olmuş, korkulu düşlerle uzayarak kâbusa dönüşmüştü. Mezar çukurları açılıyordu ayak bastığı yerlerde.

Defninde bulunamadığı için ağırlaşıyordu kederi. Dünyası kararmış, karamsara dönmüştü. Ölüm ve ölüm ötesi gizleriyle, sislenip açılmıyordu zihni. Her şey sise bulanmadı zihniyle. İç içe karanlık katmanlara dönüyordu sis.

Kasvet kaskacını bastıra bastıra, ağılı diliyle yalaya yalaya, ölüm haberini aldığı an gibi dönüyordu. Hareketleri ağırlaşıyor, bedeni pelteleşiyor, her şey boğuntu veriyordu. Onsuz yaşamın anlamsız olduğu vehmine kapılıyordu. Kırıklığın, ümitsizliğin pençesindeydi. Sanki tüm duyguları kapanmış acılarıyla kalmıştı.

Kederi kadar taziye yerinin ağır kasveti de ezmekteydi benliğini. Sanki herkes ve her şey kendisiyle beraber sise giriyor, kendisiyle beraber çıkı-

yordu titrek sisten. Sanki herkes kendisiyle somurtuyordu. Ötelerden geliyormuşçasına yorgun, bitkin ve yaşlıydı sesler. Bazen uhrevi, bazen hoyrattı. Dudaklardan dökülür dökülmez titriyor, pörsüyor, dağılıyor, uğultu oluveriyordu. Ölüyordu sesler. Gözler kaymış, kaşlar çatılmış, kulaklar başka dünyaya açılmış görünüyordular. Sanki meçhul seslerle meşguldü zihinler. Ölüm sisindeydi herkes. Birden içinden bir şeylerin koptuğunu hissetti, gözlerinin önü karardı, sendeleyerek kalktı, geri oturdu.

Bu anı çabuk atlatmıştı, ama yoğunlaşmıştı keder tüten görüntüler. Yas kokuyordu, ölüm kokuyordu sis. Esintinin içinden bile ölüm korkusu dağılıyordu havaya. İnsanlar, aynı duygularla çevreleniş görünüyordu gözüne. Ölümün kısı kacındaydı her şey. Tanıdık simalar bile değişmedeydi taziye yerinde. Tasalanmış, endişelenmiş, içlerine dönük görünüyordular. Işığı tükenmiş gibi bakan gözler, fırça bıyıklı erkekler, kaygılı gençler, kederle kanat çırpıp geçen kuşlar, karamsar gözler gibi bakan pencereler, anlamsız devinimler zihnine batıp çıkmaktaydı. Her şey ahenksizdi her şey anlamsızdı. Sesler görüntülerden daha kederli, daha tırmalayıcıydı, sisli akşamlara benziyordu gözler. Ölüm gerçeğinden ürkmüş, sinmiş, kırgın duygulu görünüyordular taziye yerinde.

Gök islenmiş, zaman durmuştu. Detaylar yok oluyor, bazen birbirine benziyordu her şey. Derin kederi mi karartıyordu görüntüler acaba? Acının verdiği evhamlar mıydı? Nasıl kurtulacağını düşündü iğne olan kuruntulardan; kuşatıcı, bunaltıcı, bu yapışkan pustan. Belirsiz bir itkiyle yekindi, etrafına bakındı. Kendisini toparlamaya çalıştı. Donuklamış çehrelerin de kırıpdadığını sandı. Bunun marazi yansımalar olacağını düşünmeye başlamıştı. Azap nasıl da teslim alıyordu insanı? Ölümden betardi böylesi. Çıkmak benliğini kuşatan azabın çemberinden. Ama nasıl? Gömlek gibi çıkartılıp atılamıyordu acılar. Yan masadan birisi; “ikinci namazı yaklaşıyor” dedi. Aynı masadan üç kişi kalktı. Üçüncüyü kendisi izledi. Derin bir nefes aldı. Kasvetten kaçarcasına atıyordu adımlarını. Bir itilime kapılmıştı. Belirsiz özlemlerle yürüyordu. Cami yolu yarılanmadan, bir çift güvercin kanatlandı çatılardan. Gümüşi parıltılar yansıtan, taze tüylerini seyretti arkalarından. Hayat salan kanat vuruşlarıyla uçup yok olmuşlardı güvercinler. Yok olmadılar, başka mekânda varlar diye düşünüyordu. Zihin varla yok kavramlarından hayat kavramına kaydığında, hayattan yana bir ses; müzik kıvamında yayılmaya başlamıştı. Yumuşak ve hoş olan her şey dürülyüdü sesin tınısında. Var olma sevinci taşıyordu, teselli yüklü ses, sisten, kederden arınmış hür duygular getiriyordu kulağına. Göğe yükseliyor, yere iniyor, bilincini açıyordu ezgisi. İçinin evhamlı sesleri susuyor, ezan sesine kulak veriyordu. Şebnem serinliğinde benliğine sızıp müjdeyle sarıyor, karamsarlığını, iğvalarını dağıtıp par-

çalanmış zihnini geri getiriyordu. Zamanların ve mekânların içinden rahmeti, esenliği gönlüne dolduruyordu âdeta. Güzel beklentilerin hevangini taşıyordu ses. Kırık duygularını, küskün ruhunu okşayıp dirilik veriyordu. Annesinin kuş sesi kadar cıvıltılı, kuş tüyü kadar hafif, şefkatli, canlı, taze sesi oluyordu ses. Dirilik veriyor güzeli müjdeliyordu. Kasvet zincirlerinin halkalarını bir biri koparıyordu ses. Meltem okşamasında benliğine sızıyor, muştı oluyordu. Güzel beklentilerin ahengi oluyor, yeniden örüyordu dağılmış dünyasını. İksir gibi içine dağılıyor, katılığı eritiyor, genişlik veriyordu. Bir huzur damarı canlanıyor, taze algılar açılıyor, görüntüler boşlukları süsleyen hoşluklara dönüyordu. Nesneler renkleniyor, yumuşuyor, içine ılıntı veriyor, simalar güzelleşiyordu. Cana yakın görünen kimileriyle varıp sohbet edesi geliyordu.

Cami önü kalabalıktı. Taziye yerinde algıladığı bir sürü asık yüz, eşya yığını gibi görünen bir sürü giysili beden; burada yerini sevecen simalara bırakmıştı sanki. İç içe giren bu görünüş kendisinden miydi, nesnelerden miydi? İkisi arasında oyun muydu hayat? Şeylerin farklı algılanması nedendi? Bu ya da şu. Biz seçmesek de böyleydi hayat. Dilediğimiz gibi hayatı yönlendiremediğimiz gerçektir. “Hayat sanki çark dedi,” fısıltıyla. Her noktasını yaşayacağınız dönen çarkın. Belleğinin, hayallerinin canlanışı içinde derin bir nefes aldı, adımlarını açtı. Camiye giden dedeyle torunu el ele gördü. Çocuk bir ara dedesini elini bıraktı. Tek ayak üstü sekti, dönüp geri geldi. Yine tuttu dedesinin elini. Adımları çevikti, hızlıydı çocuğun. Neşeli çocuğu taze çiçeklere benzetti. Dedesinin adımları titrekti, ama dinç görünüyordu. Gözleriyle okşuyordu torununu. Çocuğun neşesinin, dedenin sevincinin ayırdına varabiliyordu. Hoşlandı, bir daha baktı. Çocuk hayatın başında, dede hayatın sonunda mutluluk içinde yürüyordu. Baharda dallarının çiçeklenmesi gibi ümit tomurcukları baş vermeye başladı içinde “İlkbaharla sonbahar el ele,” fısıltıları döküldü dudaklarından. Bulanık görüntüler açılıyor, renkler parlaklaşıyor, gök genişliyordu. Etrafı berrak gösteriyordu kendisiyle yürüyen aydınlık. Derin özlemlerle sır kapısından gircesine, içeri attı adımını. Duyguları yumuşamıştı, mekân sarmıştı. Sanki kendisine gülümsüyordu cami, sıkıntılı mekândan taşınmış gibi oldu. Namazın sarıp sarmalayan çekiciliğine bırakmıştı kendisini. İpeksi anne sesi gibi gönlünü okşayan dualar, şifalı teselliler oluyordu. Zihni açılıyor, saf bir zihin alıyordu yerini. Hoş bir rüyada; dar kalıbından çıktığını, manevi havalarla karıldığını, kuş gibi hafiflediğini hissetmekteydi. İşitmesi de görmesi de değişiyordu. Boğuntudan kurtuluyor hür oluyordu. Belirsiz anılar olarak dağılıyordu karamsarlık. Karmaşık bir kabustan uyanmışçasına rahatlama başlamıştı. Güneş altında buzulların erimesi, göğün donukluğunun çözülmesi, toprakta baharın göğermesi benzeri değişime baş göstermişti derinlikle-

rinde. Bir sürü ruh yıkıntısı arasından sıyrılıp dinliğine kavuşmada, kalbine giren hoş duyguların esenliğinde durulmaktaydı. Zihnini tırmalayanla, güz rüzgarlarıyla dağılan yapraklar gibi savrulmaktaydı. Şefkatli duygular kanat vura vura uzak, uzaklaştırmaktaydı acılarını. Sanki çiçek kokulu bahara uyanıyor, ümit tomurcukları açılıyor, arzuları can buluyordu. Salat hüznünü eritmekte, hayatın örtülü ahengi, fısıltılı sözcüklerle dirilmekte, uyumun erinci benliğini okşamaktaydı.

Yüzler aydınlanıyor, yumuşuyor, sevimlileşiyor; anlamlaşıyordu. Kendisine dönüyor kendisi oluyordu. Annesinin anılarıyla, arada rekatları karıştırırsa da yine yerli yerindeydi her şey. Ruhunun görünmez gözelerinden, yeniden kaynamaya başlamıştı hayatı dualarla. Selatın ritmik ahengi içinde erince ermekteydi yüreği.

Duaların soluğuyla her şey, hayatın çekiciliğine terk ediyordu kendisini. Berrak düşüncelerle açılıyordu içi. Selat sanki gönlünün beklentisi olup; hasret çektiği güzelliklerin hülasasını kalbine indirmişti. Yaşama sevincini uyarmış, vaat etmiş, ebedi mutluluk özlemine cevap olmuştu selat. İç aydınlığı olmuştu. Kendisini yeniden sokmuştu hayata. Güzel hayatın güzel sözcüsü olmuştu. Kırılmış, dağılmış mesut duygularını geri getirmişti. Yüreğine taze duygular katmıştı. Gönlünün edası, hayat sırrının ezgisi, güzelliğin sözcüsü olmuştu. Ebedi geleceğin ümit tomurcukları olmuş, huzurun peçesini aralayıp güzelin yüzüne bakmıştı selatla. Camiden çıkarken, kendisine tebessüm etti birisi. Dingin, canlı, yumuşaktı sesi: “Secdeye giderken, sesini çok yükselttin,” dedi. Kendisi de bu söze tebessüm etti.

NECATİ MERT

Siyanür

Gökler üstümüze üstümüze yıkılmakta. Bıçak kemiğe dayanmış. İntihara itilmiş bütün ülke.

Hilmi Bey, eski toprak. Umur görmüş, bunca yıl yaş yaşamış, eskilerin, ismiyle müsemma dedikleri cinsten, adı gibi efendiden bir fani.

Karısını kaybettikten sonra oğlunu dinledi, yanlarına taşındı; evin iki apartman arasındaki bahçeye yüksekte bakar odasını verdiler; faks gibi, internet gibi, akıllı telefon gibi zıppıktılıklara zaten uzaktı, son zamanlarda televizyondan da uzak durdu; oğlu olsun, gelini olsun fazlasıyla ilgi göster-seler de o tiryakisi olduğu gazetesiyle baş başa kalmayı seçti hep; sessizli-ğini sadece oğul balı torunuyla paylaştı.

Hep böyle oluyor: Okurken, okurken, göz kapakları düşüyor-düşü-düş-düş-düş-d. Yüzünde bir rüya tebessümü... Öyle dalıyor.

Sanki akvaryumdayım. Suyum ılık mı ılık. Kendimi bırakmışım. Bir tüy hafifliğiyle iniyor, iniyordum... Durduk. Allah Allah! Niye ki? Nerdeyiz hem? Evet, düzce bir yer. Ayağım toprakta. Burası... Burası... Heyt be! Bizim bahçe! Bahçemiz! Ligorinler işte: gürk gürk gırt! gürk gürk gırt! Pakize Abla, tavukları bastıra bastıra anneme sesleniyor tahta perdeden: "Asiye! Bayat ekmeğin var mı, köfteye katacağım da." Babam iki elinde derinliği iki üç parmak, eni boyu 20x25 iki çinko küvetle mutfak kapısında göründü, seslendi: "Asiye evde değil, annesine gitti, aceleyle ben bir bakayım bayat ekmeğin var mı?" "Hiç olur mu Salih Ağbi? Ben bulurum."

Babam, "Sen bilirsin!" dedi, üstelemedi. Göz kırptı, küvetleri gösterdi, "N'apacağız şimdi?" demek bu. Tabii ki sihirbazlık. Hazır, annem de yok. "Şişeleri getireyim mi?" "Ama sakın koşma. Hele dönerken adım adım." "Biliyorum baba. Siyanür zehirli diye söylüyorsun bunları di mi? Kirazda var, erikte, kayısıda var, en çok da şeftalide... Kaç şeftalinin kabuğu, bir insanı bir dakikada öldürüyordu baba?" Sıcak sıcak gülmesi var babamın, seviyorum. "Cır cır! Şeftalinin kabuğu değil öldüren; kabuğundaki zehir." diyor. "O da altısındaki zehri tek damla yapıp bir seferde içersen."

Karanlık odadaydılar; biri sanki siyah kavanoz; öteki, hünnaba çalar kahverengi şişe, ikisini de getirdim. Babam tenekeden yapılmış, önü musluklu seyyar çeşmenin başında küvet yıkıyor, gösterisine hazırlanıyordu. Şişeleri aldı, açık kahverengi olanı salladı, gözünü yanaştırdı, içini görmeye çalıştı –olmadı. Kapağı maviydi, vidalıydı, çevirdi... “Bak hele! Siyanür kalmamış.” “Alayım baba!” Çarşı içinde Bakırcı Ziya diye bilinir, mahallemizden bir adam. Amcamız. İki komşusuyla dükkân önünde muhabbettele. “Ziya Amca, babamın selamı var...” “Hoş geldin evlat! Siyanür mü?” Şişeyi uzattım. Aldı. Hasır sepet içinde tutulmuş, karnı şiş, rengi hünnabî ufarak cam damacanadan huniyle bizim şişeye doldurdu. “Sakin koşma, şişeye mukayyet ol. Babana selam söyle! Anlaşılan, siyahları sepyalayacak yine. ‘Ziya amcam, kolay gelsin! diyor’ de.” Komşuları beni merak etmiş olacaklar, tahmin yürütüyorlardı arkamdan. Ayaklarımı yavaşladım: “Salih’in şıkırdımı mı bu?” “Öyle!” “Seyyar fotoğrafçının?” “Öyle! Onun yakışıklısı.” “Maşallah! Akıllı akıllı konuştu seninle.”

Babam teneke musluğun yanına çökmüş, toprağa bakıyordu. İnanılır gibi değil; yerli kiremit döşeli oluğun iki yanında ta atık çukuruna kadar yüzlerce hayvan yatmaktaydı toprakta. Ölmüştüler. Sümüklüsü, kabuksuzu, küçük, büyük ne kadar böcek, solucan, danaburnu, fare varsa toprak altında, hepsi yukarı çıkmış, karınları şişmiş olarak orada can vermişlerdi. Babama baktım. “Eski hipoyu oluğa dökmedim de, ayaktan saçtım, böyle oldu” dedi.

Tencereye benzer küveti vardır, babam uzattı, hiposülfiti gösterdi. Ben babamın ateş kalfasıyım, bilmediğim yoktur, kaba su koydum, beyaz beyaz kristaller olan hiposülfiti suya döktüm, karıştırdım. Meret eridikçe su soğudu. Bunu herkes bilmez. Sabitleyici banyodur bu. Filmdeki görüntü karanlık odada miktarınca ışık altında karta aktarılır; ışıktanmış kart özel bir kimyasalda gelişip fotoğrafa dönüşür dönüşmez bu hiposülfite atılır ki fotoğraf iki günde uçup gitmesin, sabitlensin. Eskimişi bile onca hayvanı öldürmeye yetiyor; babama sökmez! İsterse hiponun en tazesini olsun, babam şişmez.

“Ateş kalfam! Hadi içerdeki küveti getir.” Durdukladım. “Hani fotoğrafları parlatmak için yapıştırdığımız cam var ya, küvet işte onun önünde. İçi dolu.”

Babam çektiği her pozdan en az dört kartpostal veya 13x18 agrandize eder, müşteri istesin istemesin, ikisini de mutlaka siyahtan sepyaya çevirir. Sihirbazdır babam. Dört köşe küvetlerden birine mısır gevreğine benzer sarı renkli minik minik bir şeyler koyar önce, üstüne su döker; mısır çok kolay çözülür suda, ama bir koku, bir koku yayılır; kaçma kaçamazsınız, bütün gezirler çukurlarını boşaltmış arınızdaki geliyor yahut bütün bir şehir tadarut etmiş de duyduğunuz onun kokusudur sanırsınız –öyle pis!

Camın önündeki küvet su doluydu, içinde de ağzına kadar fotoğraf vardı: babamın sepya için beklettikleriyle son bir hafta içinde çektikleri... Sudaki fotoğraf-

lardan birkaç tane alıyor, pis kokulu suya birer birer atıyordu babam...“Monosülfür” derdi, dericilikte kıl dökmek için kullanılmış, kimyadaki adı da bu mudur, bilmem; kılı döken, fotoğrafı dökmeyi mi? Çok geçmeden solmaya başlar resim, saniye saniye izleriz: soluyor-soluyo-soluy-solu-sol-so-o... Elde fotoğrafın beyaz kartından başka bir şey kalmaz. Heyecana kapılmamak ne mümkün! “Baba, ya canlanmazsa resim?” “Canlanır, canlanır!” “Gidenler dönmezse baba?” “Dönerler, dönerler!” “Hiç korkmuyor musun, canlandıramazsam diye?” “Neden korkayım, bugüne kadar canlandıramadığım hiç olmadı ki!” Babam ellerine bakıyor son defa, çizik mizik var mı diye –yok. Fotoğrafı uçup gitmiş kartları, bu defa pis kokan sudan alıp yine birer birer ve yapışmalarına fırsat vermeden sulandırılmış siyanüre atar... Çok geçmez bir şenlik kopar ki siyah fotoğraflar kahve rengine hayata dönmekteler.

Çın! Çın!

“Yandık annen geldi!”

“Gelsin baba, kötü bir şey mi yapıyorsun?”

Sokak kapısının çingırdamasıyla annemin bahçeye girmesi, başımıza dikilmesi bir oldu, ayrıca:

“Ah Salih! Ta sokak başında anladım küvetlerinle, ilaçlarınla oynadığını. Mahalle kokmuş. Senden sepya isteyen mi var!”

“Yok. Biliyorum. Yapmasam neden yapmadın? diye de sorulmayacak. Ama eskiyoruz. Bugün var, yarın yokuz. Sepya bunu hatırlatıyor işte. Sinemada bile geçmiş zaman sahneleri kahverengi değil mi?”

“Herkes öğrendi geçici olduğunu, hep mi hatırlatacaksın?”

“Geçicilik değil sadece, burada bir de sihirbazlık var. Ölüm var, diriliş var. Bilgi başka bir şey, ben aşkın bir şeyden söz ediyorum. Bu görülesi değil mi? Bunun keyfini çıkar.”

Babamla annem, sık sık yüksek sesle konuşurlar; kavga ettiklerini sanırdım küçükken, boşanacaklar, ben de hem öksüz hem yetim kalacağım diye çok korkardım. Sonra alıştım. Boşanmıyorlar, hatta kavgadan sonra birbirlerini daha tutar oluyorlardı.”

Babam hem anneme cevap veriyor hem de fotoğrafları siyanürlü küvette kahveye dönüştürüp sabitlensin için hiponun içine atıyordu.

“Bak sana ne göstereceğim” dedi babam birden.

Hipodakilerden iki tanesini çekti. Büyük teyzem bizdeydi geçen hafta. Hastalığından yorgun düşmüş, dirilmek umuduyla kardeşine gelmiş, ama umduğunu bulamamıştı. Teyzem, televizyondaki dizileri kaçırmayan teyzem, bu meraktan da düşmüştü. Annem çok etkilendi, ağladı. Biri teyzemle annemin, biri de onlarla benim iki pozumuzu almıştı babam, meğer onları da siyanürden geçirmiş, anneme uzattı.

Etinden et koparılmış gibi hıçkır hıçkır ağladı annem, durdu durdu ağladı sesle, ablam ablam diye diye ünlledi. Ne babam karıştı ağlamasına ne

de ben. Ağlaması rahatladı, göğsünün kabarması yavaşladı... Bir eliyle beni belimden sardı, ötekini babamın omzuna koyup yanağından öptü, “İyi düşünmüşsün Salih” dedi. Güzel vazgeçişleri var annemin, seviyorum.

Yine akvaryumdayım. Suyum ılık. Yukarıdan çekiliyorum. Durduk. Allah Allah! Niye bu minder, sedir? Burası... Burası... Evet, oğlumun evinde, odamdayım.

Torun, küçük küçük adımlarla geldi, yavaş sesle:

“Dedecik! Dedecik! Uyumuşsun.”

“Vay, köftehor! Geldin demek, hoş geldin! Seni beklerken uyuyakalmışım. Okulda bugün neler öğendin bakalım! Baban da geldi mi?”

“Annemle balkondalar; sigara içiyorlar. Her şeyi merak etmeyecekmişiz. Zehirli bir şey varmış, ona rastlayabilirmişiz. Her yerde de satılmayacakmış zaten artık. Okuldan dediler. Öğretmen dedi. Babamlar da bunu konuşuyor.”

“Peki, sen ne diyorsun bu zehir işine?”

“Antalya’da olmuş dedecik! İki kızıyla annelerini zehirlemiş adam! Sonra kendisi de içmiş zehiri. Adam deli, di mi dede? Delirmiş.”

“Neden delirmiş? Nedir onu delirten?”

“Antalya’da olanın nedenini bilmiyorum. Sen biliyor musun?”

Hilmi Bey, düşündüğünü söylemek üzereydi, oğluyla gelini şenlik içinde girdiler:

“Vay, dedeyle torun sıkı bir konuya girmişler bile.”

“Konuştuklarınızı duyduk, siyanür denilen zıkkım uluorta satılırsa bu intiharların sonu gelmez.”

“Yapma gelin kızım! Bıçak kemiğe dayanmış. Yarın diye bir şey yok.”

Hilmi Bey, eleştirilerini daha rahat yapsın için oğlu araya girer, karısının yerine cevabı o verir:

“Ama son olayda cinnet getiren adam, kuyumcu baba. Önce karısıyla çocuğunu öldürüyor siyanürle, sonra da kendi canına kıyıyor. Kolayında siyanür olmasaydı, cinnetinin önüne geçilebilirdi belki.”

Hilmi Bey kızar:

“Hadi canım, kuyumcu dendi mi tuzu kurular geliyor aklınıza hep. Onlar da kurban verir.”

Torun annesine, babasına, dedesine baktı, baktı, baktı, üç nokta boyunca baktı.

“Sen ne düşünüyorsun tosunum? Kim haklı? Hangimiz?”

“Bab-ba!” Şımartıyorsun çocuğu, demekti bu.

Alınganlık göstermedi çocuk, ama kimi haklı bulduğunu da söyleyemedi.

“Acele etme tosunum, acele etme. Bu siyanür işinin nasıl bir iş olduğunu anlatayım, kararını öyle ver.”

Dedesine yöneldi çocuk, gülümsedi.

“İntihar edilen evlerde hiç dede var mıydı?” diye mırıldandı galiba. “Dedem babama ne güzel kızıyor, seviyorum” dediğini de duydum sanki!

SAFİYE GÖLBAŞI

Mutantan Teselli

Bazı pazar günleri beni yanına çağırır
Bütün hücrelerimi uyku basar o günlerde
Gitmek istemeye istemeye giderim
Galibası yok, basbayağı korkarım ondan, onun yanındaki hâlinden
Gitmezsem kaçmış olacağımdır, kaçmak istemem
Her seferinde belki yanıliyordumdur diye itaatkâr bir şekilde iyi niyetle
otururum karşısına
Başlar
Çiçeklerden bahseder, sardunyalı petunyalı begonvilliler havada
uçuşur
Etrafımızı sarar, uğur böcekleri kırlangıçlar narlar köknarlar
Kırgınlıklardan söz açar sonra, inceliklerden zarafetten dostluktan sa-
fiyetten
Baudelaire'den, Goethe'den, Freud'dan, Schopenhaur'den, Tarkovski'den,
Çaykovski'den, Ursula'dan le Guin diye ekler, Atay'dan, Moran'dan, Urgan'dan,
Karasu'dan
Arada çantamın rengini över, elbisemin kumaşını
Ne kadar iyi ne kadar nazik ne kadar sanatçı ne kadar donanımlı ne ka-
dar nadir biri, benim için ne büyük şans onunla zamanı paylaşmak değil mi
Sence der sonra, usulca, nasıl sesimin dalgasının kıvrımı
Bukleleri yeterince kıvrıcık mı saçlarımın
Orada o sözü ne güzel söylemişim hatırlıyor musun
Falanca çok kıskanıyor beni sen de fark ediyor musun
Benim anlatım tekniğime kimse yetişemiyor biliyor musun
Önüme kitaplarını koyar tek tek
Kahve ister canı hep
Bunları oku der, yalnız bunları oku tekrar tekrar bunları
Oku bunları beğen bunları

Bunlarımı bunlarımı
 Hayransın bana değil mi, değilsen olsana hadi
 Ay bir de âşık olsan bana
 Hah hah ha
 Biliyorum mümkün değil ama keşke mümkün olsa doğrusu pek hoş olur
 idi

Haydi der kahvemi bitirene kadar beni biraz okşa bari laykla şımart
 yücelt öv ritvitle alkışla tatmin et

Yoksa der yoksa bak
 Uzanır bana doğru başı, titreyerek büyür gözleri, dişlerini sıkar, inceldik-
 çe inceler dudakları, tizleşir o çok beğendiği sesi

Asıl şimdi başlar
 Bak kahveyi dökerim başından aşağı
 Bak yolarım saçını başını
 Bak koparırım o ne yazdığını zerre kadar merak etmediğim parmaklarını
 Bak keserim bu yoldan ayaklarını
 Isırırım senin yaşama sevincini
 Öv diyorum sana beni
 Sen kimsin ki övmeyecekmişsin beni
 Hadi üfle yelkenime hadi
 Koş su taşı değirmenime koş hadi
 Sen de şair misin, miskin tekkenin miskin kedisi seni
 İşte bundan sonra korkarım, korkunca üste çıkamam alttan alırım
 Aman efendim derim sinir buyurmayın
 Sayın pek büyük, mutlak zehap pardon değerli haşmetmeap övgülerim
 bugün için yetersiz ama bir dahakine istediğiniz hazırlığı yapacağıma dair
 söz veriyorum bahanesiz

İyisi mi siz atın yüceler yücesi huzurunuzdan beni
 Hak etmiyorum sizi dinlemeyi
 Müsaade lütfeder ben böyle söyleyince, sakinleşir kendileri
 Bedenden dikenli çalılarla beraber çıkan ruh gibi çıkarım yanından
 Durmadan aynı çileli perdeyi oynuyoruz, seyircilerimiz nerede
 Neden çıkamıyorum bu döngüden ne olur bu işkenceye bir son versem
 Aklımdan zorum mu var, derdim nedir bilmiyorum ki
 Hangi dedemin mirası bu zavallılık bana, benim de torunlarıma bıraka-
 cağım miras bu mu

Nereden düştüm bu zillate bir kurtuluşum yok mu
 Durduğum yerde paralanırım kederden, dışıma renk vermezken
 O pek ulu çok tükürülesi huzurundan nihayet inmiş Ankaray'a doğru yü-

rürken iyi niyetim paramparça olmuştur çoktan, itaatkârlığıma beceriksizce küfrediyorumdur

Hınçla dolmuşumdur, yoluma çıkan taşları dövüyor kâğıtları kesiyorumdur

Yumruklarımı sıkmış yedirdiklerini kusuyorumdur

Kızıyorumdur kendime sesimi soluğumu kısıyorumdur

Böyle hummalı bir kahırla bulanınca içim, duramam gidemem susamam bağıraram, artık bir şey olmamış gibi yapamam ne yapacağımı bilemem

Bencileyne öyle kısıtılmış öyle küçük öyle hiç kimse hissedirim ki

Birden

Ankaray'a binmekten vazgeçer Kolej'e saparım

Bir adım bir adım ve bir adım gitgide hızlanırım

O noktadan sonra, tam olarak ve sadece meleklerin bile göremeyeceği bir hızla ve var gücümle Allah'a doğru koşmak koşmak ve koşmak isterim

Arabalar üzerime doğru gelir ve ezecek olur kaldırım dolusu insanlar beni

Aldırmam kimseye bendimi aşarım

O'nun bembeyaz nurluğunda saklanmayı kaybolmayı ararım

Dilerim ki tertemiz siler O her şeyi, insanoğluna dair biriktirdiğim

Tanrıçıkların bana ettiği azabı hafifletirim

Koştukça Allah'a yetişecek gibi olur, gibi oldukça şenlenirim

İşte budur benim mutantan tesellim.

MÜZEYYEN ÇELİK

Bırak Doktor

Doktor, bırak artık doktor! Olmaz, yaşamaz, bırak!

Allah'ım ne yaptım ben, gerçek olmasın bu Allah'ım. Nasıl dayanırım buna? Dayanamam ki, ölürüm. Allah'ım!

Evinin garajından geri geri pikabı çıkarmaya çalışırken çocuğu aracın arkasına gelmiş, babası görmemiş tabii. Motorun sesinden çocuğun çılgınlığını da duymamış. Araca kazma kürek koyacakmış, inmiş arabadan. O esnada görmüş çocuğu. Arabaya attıkları gibi hastaneye getirmişler.

“Beş yaşında erkek çocuk. Babasının kullandığı aracın arkasında kalarak başı ezilmiş.”

Çocuğu hemen müdahale odasına aldım. Kalbi atıyordu, kesik kesik inlemeleri duyuluyordu. Hemen uyutup solunum cihazına bağladım. Bir yandan da açık yarasını kapatmaya çalışıyorduk ki kanaması kesilsin. O esnada git gide nabızı yavaşladı. Kalp masajına başladım. Bütün gücümle kalp masajı yaparken çocuğun beyin dokuları dışarı akmaya başladı. Ben çabalarken çocuğun babası içeri girdi. Bırak doktor uğraşma! Bak beyni elimde kalmış! Yaşamaz bırak! Daha fazla canını acıtma!

Babaya dönüp bir kez baktım ama kalp masajını bırakmak istemiyordum. Monitördeki düz çizgi uzadıkça kalp masajını hızlandırırsam da sonuç alamadım. Hastayı kaybetmiştik. Baba elindeki beyin dokusunu avucuma tutuşturdu. Yerine koyun!

Annenin feryadı ise bütün hastaneyi inletti. Çocuktan solunum cihazını çıkarıp cenazeyi morga sevk ettim. Soruşturma başlayacağı için yanına kimse alınmayacak diye de belirttim. Savcı eşliğinde otopsi işlemi yapıldıktan sonra cenazenizi alabilirsiniz diyerek oradan ayrıldım.

Beni hapse at polis! Çocuğumu ben öldürdüm. Kıtır kıtır ezmişim kafasını. Canı her acıdığında bi daha basmışım gaza. Oraya ne zaman geldi, arabanın arkasına ne zaman geçti hiç fark etmedim. Bahçedeki ağaçları kestirdik bu sene. Kökleri kaldıydı onları çıkarıp yakacak yapacaktık. Kazma kü-

rek almaya inmesem daha görmeyeceğim yavrumu. Ezmişim ya çocuğumu. Kınalı kuzum inleye inleye can vermiş de ben sebep olmuşum ya! Beni de siz öldürün, ben dayanamam buna. Yaşasam ne olacak! Bu acıyla yaşanır mı?

Adamı karakola götürüp ifadesini almamız gerekiyordu. Kasten olmadığı belli olsa da gerekli işlemleri başlatmamız şarttı. Hali perişandı ama bizim de elimizden bir şey gelmezdi. Çocuk ölmüştü. Taksirle adam öldürmekten nöbetçi mahkemeye sevk ettik. Biz bilmeyiz kanun karar verir. Biz adamın ifadesini alırız o kadar. Savcı ne derse ona göre davranırız.

Savcı inceleme başlatmış, otopsi sonucu gelene kadar tutuklu yargılanmasına karar vermiş. Jandarma alıp götürdü adamı da bir şey çıkmaz bundan. Birkaç kez mahkemeye çıkar. Sonra biter. Bu işler böyledir.

Cezaevindeki ilk gecem kabirdeki ilk gece gibiydi. Toprağın altındaki ilk gece ancak böyle korkunç olabilirdi. Çocuğumu öldürdüğüme yanarken bir de demir kapılı odalara kilitlendiğime yanmaya başladım. Sabaha kadar ağladım. Kimse de bana bir şey sormadı. Buraya getiren jandarmalara nasıl olur benim durum diye sorsam da hiçbiri cevap vermedi. Çocuğumun katili olmuşum. Yavrumun akmış beynini elime alıp doktorun avucuna tutuşturmuşum. Sonra ağaç kökü sökmeye gideceğim günün akşamı kendimi hapiste bulmuşum. Allah'ım bu nasıl bir acı! Düşünmek bile ağır geliyorken yaşadım ben bunu. Şu zamanların bir kâbus olması için neler vermezdim. Muhammed'im gelse sabah yatağa zıplasa. Sıcacık, terli boynundan koklamak, öpmek için canımı bile verirdim ama bu dört duvar bana çok ağır geldi. Evdekilerden gelen giden de olmadı. Bana avukat tutsunlar, ben nefes alamam burada. Ah oğlum, yavrum ne yaptım ben sana!

Sabah olmadı o gün. Ağlaya ağlaya güneşi sanki ben doğurdum ama kederim gitmedi. Acımı bilemedim. Evimde yasımı tutamadım. Kaza olduğunu kimseye izah edemedim. Ben kıyar mıyım yavruma, Muhammedi'ne. Ben arabayla çocuğumu ezecek adam mıyım? Kurban kesilirken kafasını çeviren adamım ben! Bi peşimden gelmez mi insan! Ben de acılıyım. Kahvaltıya gittik. Bir lokma yiyecek halim yoktu. Yüzüm gözüm şişti. Saat 10 olunca gardiyan geldi bana seslendi.

Adli kontrol şartıyla serbestsin. Her hafta karakola gidip imza atacaksın. Atmazsan, tutuklanırsın. Şehir dışına çıkman yasak. Evine gidebilirsin. Al, eşyaların bu poşette.

Cüzdanımı, anahtarlarımı alıp çıktım. Acımı bilmesem gökyüzüne ellerimi açıp bağıracaktım ama ne yapacağımı bilmez bir halde ortada kaldım. Eve gidebilecek durumda değildim ama cenaze bugün olmalıydı. Nasıl gitmezdim!

Gidemezdim ki. Benim oğlumun cenazesi ama ben öldürdüm onu. Nasıl

bakarım annesinin yüzüne. Diğer çocuklarımla yüzüne. Bilerek yapmadım ki ama. Kazaydı. Ben de onlar kadar yıkıldım. Gitmeliyim ama. Oğluma son görevimi yapmalıyım. Özür dilemeliyim ondan. Son kez soğuk yüzüne bakmazsam avuçlarımda kalan beyni gelir gözümün önüne. Ne olursa olsun gitmeliyim.

Yolu bilemedim. Evimin yolunu unuttum. Bir kahvehane buldum sokağın birinde. Oturup bir bardak çay içtim. Kendime geldim. Evime vardım. O devrilece araba orda sapasağlamdı ama benim oğlumun canı uçup gitmişti. Kapıdan girdiğimde karımı yarı baygın bir vaziyette gördüm. Herkes ağlıyordu. Babam geldi bana sarıldı. Oğlum ne yaptın sen! Baba, ben bilerek yapmadım. Onu hiç görmedim. Yoksa çocuğumu neden öldüreyim. Etmeyin baba, derdim büyük bir de siz acıtmayın canımı. Annem, çocuklarım yüzüme bakmadılar o gün. Beni devlet bile salıverdi siz suçlamayın Allah, peygamber aşkına. İkinci vakti verecekler cenazeyi. Sen otur evden çıkma. Biz mezar falan hallederiz. Hastanede yıkayıp kefenleyeceklermiş. Cenaze namazına gel, yeter!

Cenaze aracı geldi. Yavrumun minicik bedenini örten yeşil örtü içimi ürpertti. O an nasıl yaşıyor olduğuma inanmadım ama acıdan ölmüyor insan. Örtüyü kaldırıp soğuk yüzünü öptüm öptüm, ağladım. O an bir kez nefes alması için canımı verebilecek, ağzımdan canımı ona üfleyebilecek olsam bir an tereddüt etmezdim. Yapamadım. Babam tuttu elimi çekti. Camiye geçtik oradan. Herkes bana soğuktu, suçlayıcı gözlerle bana bakıyorlardı. Zamanla anlarlardı. Ben isteyerek yapmadım diye bağırarak istedim. Toprağa verileceği sırada insanlar beni itip toprak atmaya çalıştılar. İtile itile kenara geldim. Öyle bakakaldım. Çocuğumu toprak aldı kucağına. Kara toprağa fidan gibi ektik yavrumu. Avuçlarımdaydı işte beyni. Ben bunu nasıl unuturum. Aklımdan nasıl çıkar bu! Ya hapishane. Ya yine atarlarsa beni oraya. Nasıl dururum ben orda. Dağ, tepe, çayır, çimen görmeden yaşayamam ki ben. Asıl acılı olan benim, bi de devlet mi acı çektirecek ya bana!

Devlet, babaya acı çektirmedi. Ağrı Sulh Ceza Mahkemesi TCK 22. Madde 6. Fıkrasına dayanarak:

(6) Taksirli hareket sonucu neden olunan netice, münhasıran failin kişisel ve ailevi durumu bakımından, artık bir cezanın hükmedilmesini gereksiz kılacak derecede mağdur olmasına yol açmışsa ceza verilmez; bilinçli taksir halinde verilecek ceza yarından altıda bire kadar indirilebilir.

Baba taksirle ölüme sebebiyet vermekten beraat etti. Hapishanede yatmadı ama ellerinden çocuğunun beynini asla temizleyemedi. Doktor, annenin çılgınlıklarını bir süre aklımdan silemedi. Sonra unuttu, unutamasa zaten o işi yapamazdı. Anne ise ömür boyu taşıyacağı büyük bir iç yangını sahibi oldu. Hayat ise daima devam ederdi.

ESRA ÖZDEMİR DEMİRCİ

Kelime

Onu nereye koyduğunu hatırla. İçinde bir yerlerde olmalı. Oysa kaç kez söylemişlerdi sana, içine atma diye. Atmış mıydın, yoksa unutmuş muydun onu orada? Her şey, her zaman istediğin gibi olacak sandın. Işık hiç sönmeyecek, bahar hiç bitmeyecek, kelimelerin sonu gelmeyecek.

Tam da rahata ermiştin aslında. Tam da emeklilik, ev, araba, çocukların mezuniyeti, evliliği, torun, torba.

Yürüdüğün yol hep engebesiz olacak sanmıştın. Dümdüz bir çizgi üzerinde ilerledin hep. Viraj bile görmedin. Dünya senin etrafında dönmekteydi âdeti. Mevsimlerin övgüsüne gark olan hep sendin. Ne kış hasta etti seni ne yazın güneşi tenini yaktı.

Bir gün bir yerde sana ait olmayan bir şey mi gördün, diğer gün önünde hazır dururdu dilediğin. Bir gece içinden çıkamadığın bir soruyla mı uyudun, sabaha cevabını dizinin dibinde hazır bulurdun.

Sevdiğinden çok sevildin. Sende ne bulmuşlardı sahi? Aynada bulamadığın bu cevabı onlarda aradın. Hep gülekti sana karşı yüzleri, elleri şifacın olarak hazır beklerdi, ayakları her daim sana koşmaya meyilli.

Sen kimdin?

Şimdi evinin en karanlık odasında kendine sorup durduğun bu sorunun cevabını bulmak zorundaydın. Yarın çok geç olabilirdi. Yarın, olmayabilirdi. Gün doğmayabilirdi pencereye.

Bütün kitapları aşağı indirsen, hepsini, daha önce okumamış gibi tekrar tekrar gözden geçirsen, sayfalar arasında bulabilir miydin aradığını?

Televizyonu açsan, bir haber bülteninden yahut bir reklam cıngılından sıyrılıp kulaklarına dolar mıydı beklediğin o ses?

Peki ya şu kıymetli müzik arşivin yardımcı olmaz mıydı sana? Bir melodide, bir notada gizlenmiş olamaz mıydı aradığını?

Acele etmeliydin. Sabaha ne kalmıştı ki şunun şurasında?

Sabah erkenden evden çıkacaktın. Oğlunun desteğiyle binecektin

arabaya. Tüm sevdiklerin söz birliği etmişçesine kaçıracaktı sende bakışlarını. Bakabilseler ne göreceklerdi ki hem? Her halin, her mimiğin acizliğini desteklemiyor muydu?

Çok kalmamıştı. Birazdan ameliyata hazırlayacaklardı seni. Mavi bir önlük geçireceklerdi üzerine. Her daim deli gömleğine benzetirdin değil mi? Hiç operasyon geçirmeyecek hayallerin vardı senin. Elden, ayaktan düşmeyecek özgüvenin, şimdi nereye kaybolmuştu sahi?

Sen güllük gülistanlık hayatına devam ederken girmişti beynine o melun ur. Sinir uçlarına yer etmiş, orada kontrolsüzce büyümüş, kapalı bir odada sonunu hazırlayacak planlar yapmaya koyulmuştu.

Aylarca çektiğin baş ağrılarının gelip geçici olmasını diledin. Geçmedi. Yastığa ağır gelen başın, eve sığmayan bedenini zorlayıp da kendini doktor karşısında bulduğunda bir şeylerin yolunda gitmesi için neler vermezdin.

Beyin tümörü ağır bir tamlamaydı. Bir film karakterinde yahut bir hikâyenin orta yerinde çıkabilirdi karşına. Ama sende ne işi vardı?

Açık konuşacaktı doktor. Hastalığın teşhisinde gecikilmişti. Bundan sonra seni daha şiddetli baş ağrıları bekliyor olacaktı. Hareketlerde yavaşlama, bulantı, kusma, güçsüzlük, kişilik bozuklukları, yeteneklerde azalma.

Oysa yaşamakta çok yetenekli sayardın kendini. Üzerine toz kondurmayacağın en büyük meziyetindi gücün, kişiliğin.

Bir operasyon geçirecektin ve bunun sonunda bir daha işe yaramayacaktı çene kasların. Ne kadar çabalasan da artık iki dudağının arasından dışarı salamayacaktın kelimelerini. Tümör, konuşmanı, görmeni ve hareket etmeni sağlayan bölgeler arasında gezinirken, o bölgede karar kılmış, oraya yerleşmiş, orada büyümüştü.

O hiç bitmeyecekmiş gibi uzayan koridorda, sedye üzerinde ameliyathaneye taşınırken içinden neler geçirmiştin acaba?

Onca birikimin, onca tecrübenin, okunmuş kitapların, yazılmış sayfaların arasından gele gele bu kelime mi gelmişti aklına.

“Uçurum” demiştin hasta bakıcının eline dokunarak. Sedyeyi güçlükle çeken adam, bir an durmuş, anlamaya çalışmıştı bu yersiz tepkiyi.

-Bir şey mi dedin bey amca?

Bir şey demiştin. Başta söylenmesi gerekeni sonda söylemek gibiydi bu. Tüm yaşanmışlıkların ve yaşanmamışlıkların, tüm söylenenlerin ve söylenmeyenlerin üstüne bir çizgi çekmekti.

Adamın şaşkın bakan gözlerine bir tebessümle karşılıklı bulundun.

Ve sustun.

Belki sonunda, yüzüne yorgun bir tebessümün yerleşmesiydi yaşamak. Hem uçurumları yardıma çağdırmaktan başka neydi ki konuşmak?

YUNUS NADİR ERASLAN

KÂFİR

Çareler ve Kehanetler kitabının yirmi üçüncü sayfasına geldiğimde, kâhinin bir kemirgenin soyduğunu düşündürecek denli kupkuru ve cansız bir kabuğu andıran ürkünç yüzünü görünce; bu sayfaya kadar okuduklarımdan aklıma ve kalbime sapladığı sorularla birlikte bu yüzü aklımdan nasıl söküp atacağımı düşünmeden edemedim.

Aklını sürekli mısır lapası, soğan çorbası, kahve telvesi ve yüz doksan dokuz kelimeyle besleyen bu kadın, insanlığı etsiz bir geleceğin beklediğini söylüyor ve yakın gelecekte Uzakdoğu'da kopacak bir fırtınanın uğultusunun tüm dünyayı sağır edeceğinin haberini veriyordu.

Söylediklerini kendisi gibi kör bir kâtibe yazdırıyormuş. Kâtibe not tuttururken her defasında söylediği isimlerin tamamını büyük harfle yazmasını, satır sonuna geldiğinde kelimeyi bölmemesini, noktalama işaretleri kullanmamasını sıkı sıkı tembih ediyormuş. Koynunda reçineli beze sardığı bir sabit kalem taşırmış. Söylediklerini yazdırmaya başlamadan, kalemin ucunu kendi tükürüğüyle ıslatır, sonra kalemi kâtibe uzatırmış. Dilinin ucunda ve dudağının ortasında görünen mor leke bundanmış.

Tüm cümlelerini gelecek zaman kipiyle kuran kör kâhin, ölmeden önce ucunu kurumuş diline sürdüğü sabit kalemi kör kâtibe uzatırken, yaz demiş: *Hiçbir kâhin uzun bir felaket senaryosu yazamaz.*

HÂLE SERT

Mehmet

Wakefield'e

Mehmet'in neden karısıyla yirmi yıl birlikte oturdukları evi terk edip, evin bir üst caddesinde küçük bir daire tuttuğunu, orada yaşamaya başladığını önce kimse anlamadı. Anlayamazdık da. Mehmet çocuksu, gizemli ve sessiz kimliğiyle bizi hep bir merak içerisinde bırakırdı. Onu kaç kişi tanırdı, gerçekten arkadaş, eş dost çevresi var mıydı bilmiyorduk ama biz Mehmet'in o gölgemsi halini seviyorduk. Onunla yüz yüze hiç tanışmadığımızdan, şimdi o evde yalnızlığını kendine eş edinmişken gidip kapısını çalmaya çekiniyoruz, çok sevdiğini karısından duyduğumuz bergamot aromalı çayından içebilmeği isterdik ve neden böyle yaptığını anlayabilmeyi.

Bir araya geldiğimiz öğle yemeklerinde, bir sandalye de Mehmet'e çekerdik. Yemek tepsisine onun seveceği yemeklerden, salatalardan koyar, çatalını kaşığına, bıçağını düzgünce katlanmış peçetenin üzerine yerleştirirdik. Mehmet yoğurtlu çorbaları sevmezdi, mercimek ve tarhanaya sıcak bakar, tavuk, köfte yerine sebze yemeklerini tercih ederdi. Tatlı yememeye hepimiz gibi o da dikkat ettiğinden aramızda paylaştığımız tatlıdan küçük bir parçayı da onun tabağına koyardık. Aslında bütün bunları karısı yapardı, onun yemek seçimlerini sesli bir şekilde anlattığından, bu hepimize ait bir ritüele dönüşmüştü. Hepimiz onların ev yaşantısının bir parçasıydık, öğle yemeklerinde masada onun için açtığımız yer, ona gönlümüzde ve muhayyilemizde açtığımız yerin yanında bir şey değildi. Biz gölge arkadaşımızı o kadar benimsemiştik ki Nermin'in bize katılamadığı günler masamızdaki iki kişilik boşluğun ve onların gündelik yaşantısının ayrıntılarını dinlemekten aldığımız hazzın yerini doldurabilmek için işi gevezeliğe döker, var gücümüzle konuşurduk. Birimiz sevdiği çay fincanı tarzını, diğeri akşamları evde patiksiz dolaşamadığını, bir başkası en son gittiği filmdeki oyuncunun başarısını, her sabah apartmanın kapısının önünde uyuyakalan köpeğin üzerinden nasıl at-

layıp geçmek zorunda kaldığını anlatırdı. Sonra söz yine ilk sözü alana geçer, yükselen kiralardan, düşen ev fiyatlarından, depremi de düşününce Anadolu yakasında oturmanın avantajlarından bahsedirdi. Gümüşsuyu'nda oturan en İstanbulumuz haftasonları balığı dışarıda Pera'da bir lokantada yediğinden bahsedince bunca çaba boşa gider, zihnimiz hızla o boşluğa doğru çekilirdi.

Mehmet balık tutmayı çok severdi, özellikle Cuma akşamları Haliç köprüsüne gider bütün gece orada kalırdı. Saatlerce olta başında beklemenin onun sabırlı, dirençli ve sessiz yanıyla bir ilgisi olmalıydı. Nermin bize bu balık muhabbetini anlatırken, içimizden birisi, çok konuşkan olsa bütün gece orada tek başına öylece durmaktan çok sıkılırdı, diye geçirdi aklından. Muhtemelen hepimiz aynı şekilde düşündük. Anlatılan Mehmetle gerçek Mehmet arasındaki boşlukları doldurmakta gittikçe beceri kazanıyorduk. Mehmet, normalde çok da bitişik durmayan bizi, biz yapan ortak noktamızın, boşlukları doldururken hız yarışı yaptığımız sevimli oyunumuzun adıydı.

Mehmet ve Nermin evlendiklerinden beş yıl sonra İstanbul'un şehirleşmeye yeni açılan Çekmeköy semtinden bir ev satın almışlar. Nermin'in kurduğu cümlelerden anladığımız kadarıyla bu sessiz sakin görünen adam eve yerleşmeleriyle kendi küçük krallığını ilan etmiş. Sırf Mehmet sevmiyor diye, on beş senedir evde buğulama balık pişmiyormuş. Balık sonrası yenen helvanın markası dahi sabitlenmiş, başka marka eve girmiyormuş. Nermin her ne kadar kurduğu Mehmetli cümlelerinde bir burun kıvrıma, üzüntü, pişmanlık belirtisi göstermese de biz onun, evlerinin gittikçe Mehmetleşmiş duvarlarının altında ezildiğini, küçüldüğünü hissedebiliyorduk. Boşuna değil, kızcağız Mehmet o evden tövbe billah taşınmayı kabul etmediğinden her gün iş yerine iki saatte geliyor ve akşam trafiğinde daha da uzayan saatlerde dönüyordu.

Ya da biz Nermin'in cümlelerini yanlış okuyorduk. Evde asıl hüküm sahibi Nermindi, o istemediği için bir çocuk dünyaya getirmiyorlar, onun meslek kariyeri ve sürekli çalışma sevdasından gün geçtikçe asosyalleşiyorlardı. Mehmet de bu yüzden sürekli balık tutmaya diye evden çıkıyor, kendini denize ve sulara veriyordu. Mehmet kartlarını mülkün sahibi olmaya Nermin de çocuk doğurmamaya oynuyor, hem restleşiyor hem uzlaşıyorlardı.

Her iki taraftan da baktığınızda o ev, evlenmeden önce pek az ortak zevki, benzer gelecek hayali olan bu iki ayrık otunu birleştiren, evliliklerinin kök salmasına imkân veren sağlam bir zemindi. Hatta bazen, öksüz ve yetim kalmış gibi duran bu yetişkin görünümlü iki çocuğun bu evlilikle birbirine tutunduğunu, sarıldığını kolaylıkla hayal edebilirdik, bir karı kocadan ziyade ara sıra birlikte oyun kurabilen, kolaylıkla oyunu bozan, birbirlerine sırtlarını dönüp yatan iki çocuk.

İkisinin en büyük ortak özelliği ve hayatta güçlü bir şekilde devam edebilmelerini sağlayan şey ise ikisinin de pinti oluşuydu. Bir gün yemek sonrası kahve sohbetinde Nermin, ayağındaki ayakkabıyı üniversitede öğrenciyken aldığını söylediğinde hepimizin kaşları havaya kalkmıştı, o ayakkabılar en az yirmi yıllık demektir bu. Nermin'in üzerinde yeni bir şey gördüğümüz de yoktu, varsa yoksa o kahverengi etek ve bluz ve eprise de yırtılsa diye düşünüp durduğumuz o bez çanta. Gerçi bu pintiliğin tuhaf yanları da vardı, ikisinin altında da son model denilebilecek Alman markası otomobilleri vardı. Diğer yandan Mehmet kılı kırk yarıp hesap ediyor ve Nermin'e geçiş ücretinin toplam maliyetinin fazla olması nedeniyle tüneli kullanmamasını öğütlüyordu. Nermin de bir süredir yolunu uzatsa da sırf bu yüzden tüneli değil köprüyü kullanıyordu.

Bu bir yanıyla çocuksu bir yanıyla sözleşmeye benzeyen evliliğin bir anda çatırdamasını, Mehmet'in evden çekip gitmesini hemen anlamakta zorlandık. Hatırladığımız kadarıyla bir gün Nermin, evlerinin çok sıcak olduğundan söz ediyordu. Alt ve üst komşuları sürekli yaktıkları için onlar kaloriferlerini hiç yakmadan bu konforlu sıcaklığın keyfini sürüyorlardı. Alt kattakiler çocuklu, üsttekiler de yaşlı, üşüyorlar biz de yakmıyoruz, ne gerek var demişti Nermin. Yüzündeki tebessümü hepimiz farklı yorumlamıştık sanırım. Bazılarımız sıcaklığın verdiği o mutluluğa bazılarımız onların o çocuksu oyunculuğuna yormuştuk. Ama ne olduysa o günden sonra oldu.

Aramızda en güncel haberleri, siyasi, ekonomik gelişmeleri takip eden arkadaşımız, a haberin yok mu bu bir suç unsuru, hakkınızda rahatlıkla dava açabilirler dedi Nermin'e. Nermin kolay kolay esnemeyen bakış açısını esnetmeye çalıştı, nasıl yani ne davası, bizim evimiz, istediğimiz gibi kombiyi yakarız ya da yakmayız dedi. Malumatfuruş arkadaşımız sen öyle san dedi, yeni çıkan kanuna göre alt ve üst komşun sen yakmadığın için daha fazla enerji harcamak zorunda kalıyorlar ve bu yüzden sana dava açabiliyorlar dedi. Biz bir Nermin'in hayretten ve moral bozukluğundan düşen gözlerine, ağzına bir de arkadaşımızın hem bilgilendiren ama bir taraftan da eğlenen bilmiş el, kol hareketlerine bakıyorduk. Ortanca katta oturanın o konforlu alanı bozulmuş muydu yani? Ara katta oturan daha en başından sırf o katı satın aldığı için daha fazla para vermemiş miydi? Hatta birimiz kombicilerin ve kombi servisinde çalışanların akıbetini bile düşündü, onlar yeni çıkan kanundan nasıl etkileneceklerdi? Bir süre devam eden bu tartışma öğle yemeğiyle sona erdi. Ama Nermin'in morali çok bozulmuştu.

O günden sonra Nermin'le bu konuyu hiç konuşmadık. Onu sinirlendirmekten, onun ve Mehmet'in gururunu kırmaktan çekindik. Sonuçta ev onların eviydi, ister kombiyi sonuna kadar yakarlar ister kapatırlardı. Belki de

komşuların tasarrufundan bağımsız, en çok da kış günü hafif serin bir evde birbirlerine battaniye gibi sarılmayı seviyorlardı, kim bilirdi.

Nermin'in olmadığı bir gün ister istemez bu konuyu konuştuk. Mehmet bir üst caddede kendine o daireyi tuttuğundan beri Nermin çok kötülemişti. Muhtemelen o günkü yemekten sonra akşam yeni çıkan kanundan bahsetmişti kocasına. Sonra birlikte bilgisayarın başına oturup kanunun ayrıntılarını araştırmışlardı. Durumun ciddiyetini anlayınca Nermin, yakalım biraz ne olacak, başımıza iş aşmaktansa demişti, Mehmet ise yakmamakta ısrarcı olmuştu. Bu meseleden dolayı aralarına giren soğukluk bir haftaya uzanmıştı. Birkaç kez yeniden bu meseleyi konuşmaya kalktıklarında belki de evliliklerinin başından beri ilk defa hiçbir şekilde uzlaşamadılar. Ayrılalım dedi muhtemelen Nermin. Mehmet, boşanırlarsa evin mülkiyetinin bölünmesini istemedi, arabalardan başka bir mal varlıkları yoktu. O da Mehmetçe bir şey yaptı, gitti üst caddede iki artı bir daireye yerleşti.

Mehmet, Nermin isteyken eve girip bir süre salonda televizyon seyrediyor hatta yataklarına kıvrılıp uyuyordu. Evden çıkarken eve girdiğine dair hiçbir iz bırakmadan çıkıyordu. Nermin'in sabah aceleyle düzelttiği yatak örtüsünü aynen bırakmaya çalışıyor, Nermin'in ters çıkarıp gittiği terlikleri yıllardır değiştiremediği takıntısına rağmen düzeltmiyordu. Senaryomuzda her zaman yeni bir canlılık katmayı başaran arkadaşımız, Mehmet'in evdeki çiçekleri suladığını ama anlaşılmaması için her eve gelişinde en fazla üçer damla verdiğini söyledi. Çünkü Nermin çiçek bakımından anlamazdı ve çiçekleri Mehmet'in çocukları gibiydi. Bir diğer arkadaşımız senaryomuzu biraz zorlayacak olsa da onun eve her gün uğramasının asıl nedeninin kombiyi kapatmak olduğunu söyledi. Ne kadar erken gelip kombiyi kısarsa çıkana kadar o kadar uzun süre Mehmet sözünden dönmemiş, hakkını hukukunu kimseye çiğnetmemiş olacaktı. Eğer böyleyse Nermin doğalgazın bu kadar az tüketilmesinden şüphelenebilirdi. Gerçi hepimiz içimizden, bundan da çok şikâyet etmezdi diye geçirdik.

Bizim muhtemel senaryomuz böyleydi, gerçekte neler yaşandı, aralarındaki kriz gerçekten kaloriferlerin yakılması, alt ve üst komşuların hakları mıydı hiç bilmiyoruz. Nermin o günden sonra Mehmet ile başlayan ya da biten bir cümle kurmadı. Biz gölge arkadaşımızın yerini doldurmak için ara sıra kendi eşlerimizden, köpeğimizden, kedimizden söz açsak da hiçbiri onun yerini tutmadı. Nermin'in hala neden iki saatlik yola rağmen o evde oturma-ya devam ettiği ise şimdilerdeki en büyük merak konumuz.

ZEYNEP SATI YALÇIN

Sevmenin Fiyakası

Bahar, mevsim adıyla gelmişti ama kış, bütün varlığıyla çekip gitmemekte direndiği için yerine yerleşemiyordu. Biri gideceği yere, diğeri geleceği yere sadece adlarını göndermişler fakat anlam içerikleri hâlâ eski yerlerinde duruyordu. Uzaktan gelen kuş cıvıltıları, bir hayalin içinden süzülüp gelir gibiydi. Çiçekli ağaçlar, kuru dallarının yeşermesini bekleyenlerle yan yanaydı. Aynı göğün altındaki titreşimlerinde, vahşi bir kibirden çok, kışı zor atlatmışlığın gururlu duruşu vardı. Pencereden dolan ve hâlâ is kokusunu yitirmemiş soğuk rüzgârı içime çektim.

Koridordan geçerken kapıyı aralık bulunca odasına girdim. Hiç tepki vermese de geldiğimi fark ettiğini biliyordum. Balkonun kapısına yaslanmış, rüzgâra göğsünü vermiş, sanki görür gibi en uzak noktalara bakıyordu. Belki de evvelden gördüklerini görüyormuş gibi davranmak ve yeni hayatına alışmak için zihin egzersizleri yapıyordu, tıpkı benim alışmak için yaptığım gibi. Zor günleri atlattık sanırken tam da yeni başlamanın eşiğindeymişiz. Hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağını farkındayım. Bildiğimiz alıştığımız her şey, yeni bir çehreye bürünecek, bu çehre yeni anlamlar yüklenmiş olacak ve biz bu çehreyi birdenbire değil, yavaş yavaş alıştırarak sevecektik. İstediklerimize kolayca ve çabucak alışırken, beklenmeyene alışmak zaman alacaktı.

“Çıkıp yürüyelim mi?” dediğimde, bana döndü, yüzü öfkeden kıpkırmızıydı, biliyordum ki öfkesi bana değil, kendisineydi.

“Koluma girip su birikintisine dikkat et, solunda bir taş var, sağında ağaç, bak kuşlar uçuyor, bu kedi, bu köpek falan mı diyeceksin?”

Boğuk bir kahkaha attı, kahkahayla gülmezdi hiç, sakladığı ürküntüyü yapay neşenin yıkıcılığıyla atmaya çalışıyordu.

“Yo, her zamanki gibi sohbet edeceğiz.”

“Yeter! Rahat bırak beni! Ne yapacağıma ben kendim karar veririm!” dedi. Masaya dirseklerini dayadı, kollarını indirdi, başını kollarına bıraktı. Sarsılan sırtını kucakladım. Kulağımızı toprağa dayadığımızda akan suyun

boğuk gümbürtüsünü duyarız, çekilince de kesilir, görülmediği için yokmuş gibi olur ya ses, öyle bir ağlamaydı, vardı gerçekte. Dirseğiyle itti beni. Balkon kapısından hışımla giren rüzgârın, kıpırdayan perdenin, neyden geldiğini anlamadığımız güve sineklerinin uçuşma sesi geliyor, onunki gelmiyordu. Sırtının kabarıp inmesinden anladım ağlamaya devam ettiğini.

Erkekler ağlamazdı, ama ağlıyordu içli içli. Hem niye ağlamasın ki erkekler, kalpleri taş mı sanki? Bunu bir tek benim yanımda yapabiliyordu. İkinci kez ağlayışına şahit ediyordu beni. İlk direnç kırılmasıydı yanımda ağlayabilmesi; kırılması gereken kırılacak, sağlam kalması gereken sağlam kalacaktı; en azından ben böyle umut ediyor, bunu bekliyordum. Zamanı belli olmasa da sabırlı davranmaya kararlı olarak bekliyordum. Haklı olabilirdi, rahat bırakmak lazımdı belki de. Onu artık bir süredir yatak odası olarak da kullandığı, üç yanı kitaplarla sarılmış çalışma odasında bırakıp kendi odama döndüm. Önce ihtiyacı olanları kendisi fark etmeliydi ki ben de bir şeyler yapabileyim, benim fark ederek yaptıklarım onu sağaltmayacaktı. Odama döndüm.

Pencereyi açık bıraktığım için içerisi buz gibi olmuştu. Sehpadaki vazoya koyduğum papatyalar solmuştu. Belki de ayazdan üşümüş, içine kapanmış, kendi özünden ısınmaya çalışıyordu. Beyaz narin yaprakları, güçsüz cılız kollar gibi sarı noktacıklardan ibaret bedenini sarmış titriyordu.

Karşıda ıssız yolun ardında başlayan meşe ormanının ilk ağaçlarının hemen önündeki rayların buz tuttuğunu görebiliyordum. Camı kapatıp tülü çektim. Papatyalara dönüp kıvrılmış kollarına dokundum. Öyle narinlerdi ki, üç beş güne solup döküleceklerdi. Vazoyu kaldırıp hohlayarak ısıtmaya çalıştım. Tümünden açılmasa da gevşeyip sarı noktacıklardan biraz uzaklaştıklarını gördüm beyaz yapraklarının. Birazdan kolları iyice ısınıp gevşeyecek ve yanlarına serbestçe salınıp ışığa meyledecek, parlaklığı artacaktı... Üzücü olansa yakında solup gidecek olmalarıydı. “Keşke almasaydı” gibi bir cümle geçti ışık hızıyla içimden. Dün hastaneden gelirken kırmızı ışıқта durduğum anda bitivermişti çiçekçi amca arabanın yanında. Almak zorunda mı hissetmişti acaba, fiyatını sormadan parayı vermiş, papatyaları alıp bana uzatmıştı... Benim için değil de amca için mi alındı çiçekler... Olsun kim için olursa olsun, benim ya şu an. Burada solmasa yetiştigi toprakta da elbet solup kuruyup gidecekti. “Birkaç günümü güzelleştirmek için bana takdim edilmesinin ne zarar var ki?” gibi başka bir cümle, az önceki cümleyi takip etti. Sonradan gelen, ilk geleni kovardı. Papatyalarımı bir daha kucakladım gözlerimle. Sonra papatyalarımı veren eli, kalbimle daha çok kucakladım. Odasında ağlamaya koyulmuş, kendine acıyan adamı, bütün bedenimle zihnimle kucakladım. Birkaç saniye o kucaklayışın kalbime yayılışını duydum. Bu his, işte bu yokluğunda bile onu kucaklayabilişin verdiği his, güçlendiriyordu beni. O şimdi

odasında ağlarken ben burada onu kucaklıyordum.

İkimizin de oğulları askerdeydi, sırayla aradılar. Hastane sürecini anlattım, umutsuzluğu, kabulün zorluklarını... Telefonla konuşarak odalarına girdim, fotoğraflarına baktım. Aynı odada kalmaya, birbirlerinin zıt karakterlerine kolayca alışan bu delişmen gençlerin üniformalı gülüşlerini öptüm... Bu evliliğin olmaması için geçen yıl gösterdikleri kıskanç ve masum çabaya güldüm. Uzun sürmüş yalnızlıklarımız, daha da uzasın istiyorlardı. Oğlum, ancak askere gittikten sonra kabullenebildi evliliğimi, iyi ki bu pandemik günlerde yalnız değilsin dedi, hatta şaka bile yapıp güldürdü beni. Onun oğlu defalarca aramış babasını, açmayınca merak etmiş, açsa bile beni ayrıca arayacakmış zaten, yanlış anlamamalıymışım. Dün hastaneden döndüğümüzü, babasının iyi olduğunu, merak etmemesini söyledim. Bir annesi olduğu için bana abla demekte karar kılmıştı ama ancak annesi onu istemeyip yanımıza yerleştikten sonra oldu bu. Ortaya konuşurdu ama muhatabın ben olduğumu anlardım. Sesindeki özür dileyen tınıyı ayırt ettim. Hep anlamak düşünüyordu payıma, hep hak vermek, anlayışlı olmak ve anlaşılmayı beklemek...

Kalkıp kapısına vardım yeniden, kulağımı kapıya dayayıp dinledim. Ağlama sesi değil de mırıldanan bir türkünün tınısı derin derin ulaştı kulağıma. Girip girmemekte tereddüt ettim. Belki şu anda ağlayıp arınmış, kötü enerjinin toksinlerini akıtıp ferahlığa kavuşmuş, türküye durmuştur. Bozmamalıydım... Belki de gözyaşları aktıkça daha öfkeli olup daha derin kuyular kazıp içine düşmüştür de türkülerle tırmanıp çıkmaya çalışıyordur, bu süreçte karşısına ne çıksa vurup kıracak, kaldırıp atacak bir ruh hâli içindedir. Bozmamalıyım...

Bu sefer de ilk gelen düşünce arkadan geleni kovdu, kapıyı vurmada bastım kola. Kapı açılınca açık camdan giren rüzgâr, yoğun bir akımla çarptı yüzüme. Bana döndü, "Kapıyı vurduğunu duymadım." dedi. "...çünkü vurmam," diyemedim. İç fırtınaları dinmiş miydi? Bir denizdi o, ne zaman fırtına patlayacağı belli olmayan derinliğinin gizemine sarınmış şu an sakinliğe bürünmüş deniz. Gidip kucaklamak istedim, gerginken koktuğu gibi çamursu kokmuyordu oda. Rahatladım. Cevabımı beklemeden "Az önce, sen yokken sana öyle bir sarıldım ki, rahatladım." dedi. Kafasını bana çevirmişti ama gözleri üzerimde değildi. Omuzumdan öteye, kapıya bakıyor gibiydi. Bunu anlamak için azıcık dizlerimi büktüm, ufaldım, bakışları da az aşağı eğildi. Sadece bir karartı mıydım belleğinde, tıpkı şimdi görüldüğüm gibi, yoksa o ilk karartıda usul usul şekline, cismine bürünen biri mi? Her şeyi bozmaktan korkarak, soru sormadan yaklaştım. "Ben de az önce sana öyle bir sarıldım ki..." dedim.

Elleri kürek kemiklerinde iki kar kızağı gibi gidip geldi, sonra durdu. Ormanın dingin uğultusuydu nefes alıp verışı. Benim ellerim; boynunda bir kelepçe oldu, çıkarmak istemediğim, canla baş koyduğum bir mahkûmiyet

bu. Boynundan içime doğru sızan ve asla uzak kalmak istemediğim dağ başı kokusu... Hangimizin kalp koşusunun sesi daha hızlıydı bilmiyorum. Bildiğim tek şey, biz bir bütündük, ben onda o bende anlamlıydık. Hiç bitmesin istenen anlardan birindeydik, bu hiç bitmesin istenen anlar, en çabuk biten anlardır, ne yazık... O bir an için kat edilen yollara, emeğe, ödünlere, karşı durulan insanlara ve diğer birçok şeye değer miydi? Bunu şimdilik, hiçbir insanın bilemeyeceği gibi, biz de bilmiyorduk.

Anın bizi içine aldığı bu mutluluk anaforunda boğulmamak için olsa gerek kürek kemiklerimde konaklamış olan elleri geri çekildi, benim de onun boynundaki kelepçem gevşedi, sonra yavaşça açıldı. Onun bütün davranışları aniden gelişirdi zaten. Benimki yavaşça... Elimi tuttu, diğer eli saçlarıma uzandı, kıpırtısızdım. Tellerine tek tek dokundu, saç analizi yapar gibi parmaklarının arasında kıyır kıyır ettiğini duyuyordum. Gözleri sulu sulu yüzümde dolaşıyordu. Som bir şefkatti tattığımız.

“Gerçekten, bütün kalbinle söyle, görmemem, hiç göremeyecek olmam, seni rahatsız etmiyor mu?”

“Belki de bu sorulara hiç gerek yoktur, bir kez gördün ve o görüntüler sende hep mevcut olacak.”

“Kaç yıl sabredeceksin buna?”

Dün akşamdan beri konuştuklarımız hep benim sabrım üzerineydi, oysa ben yeterince sabırlıydım, asıl onun sabra ihtiyacı vardı, kendine sabretmeyi, durumuna saygı duymayı öğrenmeliydi. Okuyamamanın acısı iliklerine dek işlemişti, dillendirmese de en çok canını yakanın bu olduğuna, konuyu değiştirerek sorumluluktan kaçmaya çabaladığına inandırmıştım kendimi. Eleştirmen gazeteci olarak basın dünyasının gözbebeğiymi, hayatının ve ideallerinin alt üst olduğunu sanıyordu, istese yine devam edebilirdi. Sayfalarca okuyabilirdim, onun için gazete yazılarını yazabilirdim, hatta yeni yazılımdan faydalananarak konuştuğunu anında yazıya geçirebilirdik, bunlar en büyük dertler değildi, en azından alışılabilir şeylerdi. Asıl sorun onun kendisine alışmasıydı...

“Ölene kadar seninleyim...” dedim.

Bütün bu söylediklerimi yapabileceğimi biliyordu, o yüzden daha içteki sorunu dillendirmeliydi, sorunun adı olursa anlamı da olurdu, çözümü olurdu belki, bekliyordum söylemesini.

“İkimiz de her ne kadar çok genç değilsek de daha da yaşlanacağız. Bunu sen göreceksin, bense yalnızca hissedeceğim. Ben senin gözünün önünde yaşlanırken saçlarımda her yıl artan telleri bileceksin, gözaltlarımdaki torbaların büyüdüğünü göreceksin. Göz çevremdeki, alnımdaki kırışıkların ve her kırışıklığın derinliğinin artmasına şahit olacaksın. Göğsümde ağaran tüyler, kulağımın içinden fırlayan ak kıllar gözüne batacak. Oysa sen, benim

aklımda hep bu hâlinde kalacaksın... Bu adaletsizlik değil mi?”

Kendiyle olan savaşına başlamıştı yine, bunu benim üzerimden dolayı yolla yapması, haksızlığa uğramışlık hissini bana doğrulatmaya çalışması, durumuna bir anlam bulma çabasıydı. Yedi yaş daha gençti benden. Evlenmeden önce, kendi içindeki bana karşı anlamsız bir eksiklik kompleksini benimle eşitlemek için üstünlük kaygısıyla daha genç olduğunu bir kez dile getirmişti. Şimdi bu yaşadıklarına ceza anlamı verip bunun için kendini bedel ödemiş saymaya çalışıyordu. Böyle yaparak çocukça bir mucize beklentisine girmiş olabilir miydi? Bedel bitince acı geçecek... Geçmeyeceğini, kim söylerse söylesin içinde hissetmedikçe anlayamayacaktı, sadece alışa alışa gelen bir kabul anı gelecekti, ama geçmeyecekti. Birlikte bekleyecektik o anı.

“Ben, seni gördüğüm gibi kendimi de göreceğim, artan ak tellerimi, kırışan tenimi, sarkan kaslarımı seninkini gördüğüm gibi göreceğim. Görsen de görmesen de aynı olacağız, görmek yoksa bilmek var, nesi adaletsizlik bunun? Kaç yılımız kalmıştır sahi? Üç yıl, beş yıl... On yıl, yirmi yıl olsa ne değişecek, belki virüs salgınından bir iki haftaya veya birkaç aya kadar bitecek ömrümüz...”

Benden önceki hayatından devşirdiği bir öğrenmişlikle, “Görölmek istemeyecek misin, görölmenin verdiği duyguyu herkes yaşamak ister.” dedi.

“Ben herkes miyim?” deyip dudağımı büzdüm, yüzüme yansıyan kırılganlığımı göremeyişinin farkında olmak tedirgin etti beni. “Görölmeyi görmeyi hafife almıyorum, çünkü bu konuda senin sahip olduğun düşünceleri, kapıldığın evhamları değiştiremem. Yaşadıkça sen değiştirirsin belki...”

Aynı durumda ben olsaydım, seni kovsaydım, tek başıma ne hâlim varsa göreyim, git yaşantına devam et, deseydim ne düşünürdün ne hissederdin?’ gibi anlık bir basit empatiye çağıran kolaycılığa kaçmak istemedim, zaten bunları söylediğim anda daha en baştan kaybederdim onu. Empatiye davet yerine yapabileceklerimi uzun uzadıya anlatmadan, “Sana göz olurum!” dedim.

“İşte katlanılmaz olan da bu, anlıyor musun?” Anlıyordum tabii. Neleri öngörüp diyemediğini anlıyor, hak veriyor ama yaşamadan karar verdiği için haksızlık ettiğini düşünüyordum. Başkalarının deneyimi bizi savurmamalıydı bilinmezlik denizine. Kendi deneyimimizi kendimiz yaşamalı, kendimiz bir yol açmalı ve biricikliğimizi kendimiz bulmalıydık. Onun bu kara bozgun hâline bir bahar rüzgârı olup esmeliydim. Esmenin kuvvetini toparlayamadan burnunu havaya kaldırıp göğşe konuşur gibi konuştu yine. “O yüzden hemen bugün, daha fazla uzatmadan hemen bugün, gitmeni ve beni benimle bırakmanı istiyorum! Göz falan olma bana, hatta hiçbir şey olmanı istemiyorum, kimseyi istemiyorum, muhtaçlığım yok, başımın çaresine bakarım.”

İçimdeki kırılmalar yüzüme taşmış, gülen yüzüm asılmış, kollarımdan bileklerime bir hissizlik yayılmıştı. İçimdeki kırıkların sesimi de paramparça

ettiğine inandığım için susmayı sığınak bildim. “Birgün nasılsa önemseme-yeceksin beni, o gün bugün olsun, hadi! Uzatma artık.” dedi.

Diz çöküp bacaklarına sarıldım, ömrümce yapmadığım, kızdığım bir davranışı yapmak zorunda bırakmıştı. Bu onu daha da çileden çıkardı. Öfkesi, yüzünde kıpkızıl yangınlar oluşturmuştu. Dağ başı kokusu yerini gerginlik kokusuna bırakmıştı. Arkasını döndü. Sırtında kabaran öfke dalgalanıyordu. “Kalk ayağa, şu hâlinde bile sevgi değil, acıma var. Sen öngöremiyorsun, sen hep hayalcisin, kendin için de iyi bir şey yap, şu acıma şovunu kes ve yoluna git.” Sesi camda yankılanıp sertliğini kaybettikten sonra bana dönüyordu. Hâlâ iyi bir şeyler uman yanımda, fırtınalı sesini yumuşatıp öyle duyuruyordu kalbime.

“Yolum sensin, başka bir yol yok benim için. Varsa da bilemeyiz ki, şimdi mi olmak zorunda? Neden denemeden öngörülerle hareket ediyorsun? Nasıl bir aşağılama bu, acımak ne, şov falan da ne demek...”

“Son sözüm bu, biraz gururun varsa, kalkar gidersin!”

Gurur neydi? Onun hiç tanımadığı, tatmadığı şefkate sarınmış sevginin yanında gurur neydi... Ona göre gurur, hayatın ta kendisiydi, tek anlamıydı. Kendisini aciz bulduğu bu hâliyle, hatta her hâliyle seven bir insan ki bu bendim, gurursuzdu ona göre. Daha fazla yıpranıp yıpratmaya gerek yoktu. Yanından çıkıp odama gittim, alelacele giyindim. Oğlanların odasına baktım çıkarken, daha az önce iyi haberler vermişken şimdi olanlara bakın dedim gülen fotoğraflara... Ağlayamadığım için gözlerim yanıyordu. Umduğum gibi olmaz, bu gurur budalası adam kendine gelmezse, kötü haberi nasıl verecektim çocuklara? Belki de onlar için artık iyi haber sayılabilirdi, en azından göğüslerini gere gere kasıntı gençlik duruşuyla “demiştik size” diyebileceklerdi.

Önce iyice üşüylene kadar bahçede oturup ona bir şans verecektim, çağırırsa eve girecek çağırmasza anneme gidecektim. Gidip gitmediğimi göremeyeceğine göre önce merdivenlerde oturup beklemeye başladım. Sonra bahçeye çıkıp istasyona döndüm yüzümü, onun camdan baktığı gibi baktım ötelere. İlk tanışma günümüzden bugüne dek yaşadıklarımızı tek tek yeniden yaşattım kendime. Onun gibi bedel veya bedelsizlik üzerine yoğunlaşmak istemedim. Çözmek, çözdüğünü derinlemesine bilmek bir şey değildi, bir işe yaramazdı. Kalbimden gelen sese uyararak, kalbi kalbimde vurarak bekliyordum. Üşümem artıp dayanamayacağım boyuta gelmeye başlamıştı. Öfkeden çok, örselenmiş bir insandan yükselen, bütün isyan ve acısının yüklendiği, acizliğini haykıran sesini duydum arkamda, adımları ünlüyordu. Dönüp baktım, balkona çıkmış, bir elini kapıya dayamış, diğer elinde bıraktığı sigarayı yakmış, çağın en fiyakalı gazetecisi olarak dimdik durmuş sesleniyordu.

“Oradasın, gitmediğini biliyorum. Kahrolmayası, gel içeriye, üşüyeceksin.”

Bana değil, boşluğa bakan gözlerini öpmek hevesiyle merdivenleri çıktım.

HÜSEYİN AKIN

Çay Ocağındaki Şair

“Mustafa” dedim. Oralı olmadı Mustafa, önünde günü geçmiş gazetenin spor sayfası ile ilgileniyordu. Bu sefer dirseğimle kolunu dürterek “Mustafa” dedim daha kuvvetlice. “He” dedi cılız bir sesle Mustafa. Hâlâ önündeki günü geçmiş gazeteden Süper Lig fikstürünü inceliyordu. Üstelik sehpanın üzerindeki çayın soğumasına hiç aldırmış etmeden. Kafasını kaldırmasıyla önündeki bardağı bir dikişte midesine göndermesi bir oldu. İki elini dizlerine kavuşturarak “ne diyorsun şimdi söyle hadi” diye parladı. Mustafa hep böyledir, bir şeye yoğunlaştığı zaman onu oradan koparmak neredeyse mümkün değildir. Gövdesi bir dala konmuşsa kafası ve kalbi başka bir dala konmuştur. Hele bir de ilgilendiği konu futbolsa. Tuttuğu takım yenilmeye görsün yanına yaklaşmayın Mustafa’nın, çünkü o, o sıralarda oralarda yoktur. Mustafa ağızından çıkacak şeyi çok da umursamaz bir tavırla kafasını yana eğip kulağını ağzının yörüngesine doğru çevirdi. Cam kenarında poşetlerden bir şeyler çıkarıp çayla birlikte yemeye çalışan saçı başı dağınık adamın neredeyse iki saattir dışarı bakıp bakıp bir şeyler yazması ilgimi çekmiş Mustafa ile bunu paylaşmak istemiştım. Mustafa’ya adamı işaret ettim. Gözü önce tavla oynayan iki kişiye, oradan bitişiğinde salep yudumlayarak televizyondan son dakika haberini izlemeye çalışan muhtemelen öğretmen emeklisi mavi ceketli adama takılarak buğulu camın önündeki tabureye sinmiş gibi duran adamı fark edebildi. Tek başına oturuyordu adam. Neredeyse etrafındakilere hiç bakmıyordu. Biraz dikkatli bakınca bir poğaça kağıdına alt alta bir şeyler yazdığı anlaşılıyordu. Çay ocağının caddeye bakan yönünden bir çocuk bisikletiyle geçti. Adam dönüp çocuğa baktı, önündeki kâğıda bir şeyler yazdı. Çocuk bisikleti elleriyle hiç kavramadan ayakta kullanmaktaydı. Adam bu durumu sonradan fark etti, bisiklet geçip gittikten sonra. Bisikletli çocuğu o haliyle görmek umuduyla camdan dışarıya yeniden baktı. Bu kez göremediği ile baş başa kalmıştı adam. Önündeki kâğıda “Biraz sonra bisikletinden düşecek çocuk önümden hızla geçti” diye yazdı. Mustafa ile birlikte adamın yanındaki

en yakın taburelere ilistik. Adamın poşetinin içerisinde biraz küflü peynir ve bir parça ekmek vardı. El yazısıyla alt alta yazdığı cümlelerin başlanmış bir şiirin süregelen dizeleri olduğu anlaşılıyordu. Mustafa, çaycıya seri bir el hareketiyle “Üç çay” işareti yaptı. Belli ki şiirine odaklanan adamı da düşünmüştü. Çaylar geldi. En demli ve şekersiz olanını Mustafa kaptı. Boşta kalan çayı şiir yazan adamın önüne bıraktı. Adam tatlı bir tebessümle başını “kabul” anlamında öne eğip kaldırdı. Bu işaret “masamı sizinle paylaşabilirim” anlamına geliyordu aynı zamanda. Ben biraz daha kenarda masaya mesafeli bir uçta durdum. Mustafa ile şiir yazan adam sohbeti koyulaştırmışlardı bile. Adam çantasından iki şiir kitabını çıkarıp masanın üzerine koydu. Üsteki şiir kitabının adı “Bitkinim Gelme Bahar” adını taşıyordu. Kitabın şairi “Celil Kaymakçı” ne zamandır kendisini merak ettiğimiz bu adam olmalıydı. Mustafa akıllı telefonundan kendi yazdığı şiirleri paylaşırken “Celil abi” demişti adama. Yüzde yüz bu adam Türkiye’nin Celil Kaymakçı adıyla ünlü bir şairi olmalıydı. Mustafa Celil Kaymakçı’ya beni de işaret ederek ikimizin de şair olduğunu, bir şiir akademisinde eğitim gördüğümüzü anlata anlata bitiremiyor. Ben muhabbete dahil olmamak için başımı çevirip duvardaki Uzun Göl tablosunu seyreliyormuş gibi yapıyorum. Mustafa hakkımın yenilmesini istemiyor olmalı ki şair adama adımın “Ergün” olduğundan tutun da şiirlerimin ulusal dergilerde yayımlandığına kadar bir sürü şey anlatıyor. Benim biraz evvel gazete okurken Mustafa’ya yaptığım işmarı bu kez Mustafa bana yapıyor. Ben ise bedeninin bir tarafı tabloya dönük bir şekilde Uzun Göl’ü geziyorum. Bu da benim huyum, hiçbir ilişkiyi sıfırdan geliştirmeyi beceremiyorum. İlla bir yaşanmışlığın üzerine bina etmem gerekiyor. Mustafa için futbol dalgınlığı neyse benim için tabiat dalgınlığı o. Yazarlık atölyesindeki hocanın sözü geliyor aklıma: “Hayata dair dalgınlıkları birleştirerek kimi zaman öykü, kimi zaman deneme, çokça da şiir yaparız.” Mustafa bu cümledeki “yaparız” ifadesine takılsa da ben pek önemsemem bunu. Ne de olsa şiir biraz yapılan bir şeydir. Bir bina yani yapıdır şiir. Mustafa telefonda kendi şiirini watsap yoluyla Celil Kaymakçı’ya göndermek istiyor. Fakat cep telefonu kullanmadığını söylüyor şair. “Sen oku, ben dinlerim” diyor Mustafa’ya. Mustafa hiç başını kaldırmadan telefonunun ekranından yazdığı şiiri okuyor:

“Çok sinirliyim ellerim titriyor gözlerimde gözyaşlarım kan çanağı

Bisikletten düşünce dizim kanıyor, param yok

Nuh’un oğlu babasına isyan etmişti biz bağlıyız devamıza

Ey sevgili bizi dergahına kabul eder misin

Bir Selahattin Eyyubi olmadık gitti”

“Tamam burada dur” dedi şair Celil. Gözünü kısmasından okunan satırların kendisini rahatsız ettiği anlaşılıyordu. Üstü kapalı bir şeyler söylüyordu

şair Celil, Mustafa söylenenlere dikkatini veremiyordu. Şiirini beğendiremediği için morali bozulmuş gibiydi. “Bak Mustafa” dedi, “şiirin kanalı derinlerdedir. O derinliğe inmeden yüzeyde topladığın her şeyi şiir zannetmek fena halde aldatıcıdır”. “Ergün de benim tarzımda yazıyor” diyerek beni de “boyunun ölçüsünü alanlar” grubuna dahil etmek istiyordu, ama bakışlarım şair Celil’in bana uzanamayacağı kadar uzaklarda eğleşiyordu. Masanın üzerinde saatlerdir yazmaya çalıştığı şiiri uzanıp aldı ve teklifsiz okumaya başladı Şair Celil. Bu hareketiyle “öyle değil, böyle yazılır” mesajını vermek istiyordu:

“hibrit bir kanama mıdır bukağılar mezarlığı ey dost
dağdağalı günler geride kaldı, yağlı organlar ve açelyalar
ve annem düztaban ve annem duaya gidip de bir daha dönmeyen
nalbant olmak isterdim ikide bir bu senin köşk yangının olmasa
hatırlar mısın bilmem, ben seni bırakıp da gitmiştim
beyaz iskarpinler yararına bir Nevzat Atlığ konserinde
nasıl da düşmemişti o çocuk ayakta bir bisikletten
biz olsaydık düşerdik, ne de olsa düşülürdü az sonra düşülecek
ferdinand sen de gel düş ta içime günlerimi karıştır”

Mustafa, önceden bir izin almak gerektiğini düşünmeden şair Celil’in yazdığı karalama şiirleri akıllı telefon kamerasıyla kaydetti. Şair Celil görse de buna mâni olmadı “neyse” deyip geçiştirdi. Mustafa’ya her gün belli saatlerde bu çay ocağına takıldığını kendisini burada bulabileceğini söyleyip müsaade istedi. Hâkî bez kol çantasını ve yiyecek poşeti alarak kendi payına düşen çay ücretlerini de ödeyerek çıktı şair Celil. Mustafa ile bu meçhul şairin arkasından acaba nereye gidiyor diye bir müddet baktık. Bir sokağa dalıyormuş gibi yapıp başka bir sokağa yöneliyordu. Sanki yeri yurdu yokmuş gibi şehrin parklarını dolaşıp bir bankta saatlerce oturabiliyordu. Meydan saatinin önünde bir kucak sakalı olan bir adamla ayaküstü uzun uzun konuştular. Çantasından çıkardığı telli dosyayı uzun sakallı adama uzattı. O da şair Celil’e bir kitap uzattı. Sonra tokalaşıp belli bir yere kadar birlikte yürüdükten sonra ayrı sokaklara dağıldılar. “Haydi” dedim Mustafa’ya “daha yapılacak çok iş var. Gidelim bir an önce yarınki akademide hocaların istediği ödevleri yapalım.” “Ben yaptım” dedi Mustafa kendinden gayet emin. Oysa böyle şeyleri her zaman geçiştirdi Mustafa. Şaşırsam da bunu ona belli etmemeye çalıştım. Mustafa lise 1. Sınıfta iken ona “anamlı bir meşguliyet” istiyorum demiş ve üst sınıflardan daha önce bu akademilere devam eden Nevzat da tutmuş Mustafa’yı Yazarlık Akademisi’ne getirmiş. Hocalardan birine de gizlice “hocam bu arkadaş böyle şeylerden pek anlamaz. Bırakınız yazmayı konuşmayı bile doğru düzgün beceremez. Anamlı ortamlara ihtiyacı var. Hiç olmazsa atmosferden yararlanılsın” diye işin aslını söylemekten de geri

durmamış. Geldiği günden beri Mustafa ya oturduğu yerden ya oturduğu kanepenin üzerindeki pikenin saçak ve püskülleriyle oynar ya da zamanını ders boyu tavana bakarak geçirirdi. Son üç haftadır Mustafa'nın akademideki davranışları ve performansı hiç önceki haftalardakine benzemiyor gibiydi. Sanki o eski Mustafa gitmiş de yerine yeni bir Mustafa gelmişti. Mustafa'ya birden şaşılacak derecede yazma aşkı gelmişti. Hiç hayatında yeri olmaması gereken kelimeleri kullanıyor ve daha önce hiç alışılmadık atılımlarda bulunuyordu. Üstelik sınıfta geçen ders en iyi şiiri de o yazmıştı. Biraz kendi yazısını okumakta zorlansa da şiiri herkesin huzurunda okumuştur:

“bukağılar mezarlığı hibrit bir kanamamdır ey dost
geride kaldı dağdağalı günler, açelyalar ve yağlı organlar
duaya gidip de bir daha dönmeyen o benim annem
olmasa bu senin köşk yangının ben illa nalbant olmak isterdim
bırakırdım seni beyaz iskarpinler yararına.”

Şiiri Mustafa'dan dinler dinlemez kulağıma aşına bir fısıltı gibi gelmişti. “Bukağı”, “hibrit”, “dağdağa”, “nalbant” ve “beyaz iskarpinler” bana hiç yabancı gelmiyordu. Mustafa'nın şiirini dinleyen herkes adeta şok olmuştu. Kursiyer kızlardan biri daha fazla dayanamayıp konuşmaya başladı: “Ben tek kelimeyle sarsıldım. Ne yalan söyleyeyim böyle bir şiiri arkadaşımızdan beklemiyordum. O imge sağanağı, o art arda gelen sarsıcı metaforlar, ne diyeceğimi bilemiyorum.”

İki öğretmen birbirlerine bakıp bir şeyler anlatmak istiyor gibiydi. Bir müddet hiç konuşmadılar. Mustafa kafasını hiç kaldırmadan yere bakıyordu. Öğretmenlerden daha yaşlıca olanı Mustafa ile arkadaşılığını bildiği için kulağıma kadar eğilerek: “Ergün doğru söyle, bu şiiri Mustafa mı yazdı?” diye fısıldadı. Önce bilmiyorum, dedim; sonra birden aklıma bir hiç hissettirmeden gerçeği anlatma yöntemi geldi. Boş kâğıda şiir formatında şunları yazıp hocanın masasına bıraktım:

“Hocam istese de Mustafa yazamaz bu şiiri
İsteyip yazamamak ne kötü bir duygu
O da isteyip yazan birinin önünden aldı
Fısıldadı kulağına bunları adamın biri
Bizim mahallede çay ocağında her gün
Oraya takılan Celil diye bir adamın
Yazdığını bölüşmesidir, tanıktır buna Ergün.”

Hocanın sevinci şaşkınlığa, şaşkınlığı üzüntüye dönüşmüştü. İki gün sonra o saatlerde Mustafa ile birlikte aynı çay ocağında şair Celil ile çay içip sohbet ederken Akademi hocası Dilaver Bey tesadüf eseri yolu oraya düşmüş gibi yaparak içeriye girdi. Mustafa ile ikimizi daha kapıdan içeri girer girmez

tanımişti. Şair Celil'i görünce "Siz de Celil Bey olmalısınız?" diye takıldı. Şair Celil'den hiç ses çıkmayınca masadakiler birbirlerine baktılar. Mustafa ses-sizliği bölerek müdahale etti: Dilaver hocam, Celil Bey şairdir. İki tane şiir kitabı var. Celil Kaymakçı çok ünlü biri. Duymuş olmalısınız? Diye araya girdi. Hiçbir şey söylemedi Dilaver Hoca, karşısında tanımadığı adama uzun uzun bakarak: Sevgili şairimiz Celil Kaymakçı beyler nasıldılar acaba? Diye imalı imalı sordu. Şair Celil beklenmedik biçimde kahkaha ile yanıt verdi Dilaver Hocaya: "Estağfurullah efendim ne adım Celil Kaymakçı ne de şairim; ama Şair Celil Kaymakçı ile tanışmanızı çok isterdim!" diye karşılık verdi. Ben bu tanışma işinden hiçbir şey anlamamıştım. Bu adamla Mustafa'nın ilk tanışıp derin sohbetler yaptığı zaman ben masadan uzak oturduğum için durumu tashih etmek gibi bir sorumluluğum da yoktu. Mustafa adama doğru iyice sokularak: "abi siz şair Celil Kaymakçı'yım demediniz mi, Kitaplarınızdan şiirler okudunuz?" Ben hiçbir zaman kendimi size Celil kaymakçı'yım şairim diye tanıtmadım. Siz muhtemelen ben size Celil Kaymakçı'nın kitabından şiir okurken onun ben olduğumu sandınız. Mustafa şaşkınlığını paylaşacak bir çift göz aradıysa da bulamadı. Çaresiz "siz değilseniz şair Celil Kaymakçı kim o zaman?" diye sordu adama. Adam uzun boylu uzun sakallı bir şairdir elimde tuttuğum kitapların şairi" dedi. İstedığımız an o şairle bizi tanıştıra-bileceğini söyledi.

Adam bu kez fazla durmayıp hızla kapıdan çıkıp uzaklaştı. Mustafa ile daha önce peşinden bakıp gözlediğimiz gibi yine aynı adamla saat kulesi-nin altında bir araya geldiler. Adamın şair Celil Kaymakçı dediği uzun boy-lu uzun sakallı kişi bu adam olmalıydı. Tevekkeli değil adam elinde Celil Kaymakçı şiir kitaplarını boşuna gezdirmiyordu. Hayatı bir şairden iktibas gibiydi. Adam resmen bir şaire kuryelik yapıyordu. Mustafa her şeyin farkına varsa da kendi fark ettiği şeyi başkalarının fark etmesini istemiyordu. Üç gün sonra olup biten konusunda daha fazla kişiyi uyandırmamak için bu şiir ortamlarından bıktığını ileri sürerek şiiri bıraktığını etrafındakilere açıkladı. Ne de olsa kaynağı kurumuştı. Sağında solunda "şiiri bıraktıktan sonra ne yapacaksın?" diye merak edip soranlara cevabı hazırды:

"Artık hikaye yazacağım!"

MUSTAFA UÇURUM

Aziz Abi

“Ruhum daralıyor Aziz abi.” “Kim bu Aziz?” “Sen bilmezsin azizim. Bu bizim Aziz başka. Darda kalmayınca gelmez.”

İnsan ruhunun şifrelerini çözmek gibi bir derdin ardına düşeli çok oldu. Böyle bir şeye gerek var mıydı diye düşünmeye başlayalı da çok oldu. Bir dolmuşun içinde tıklım tıklım giderken bütün mesafelerin tükendiğine şahit olurken birden bire oldu her şey. Tam ortadaki yolcu, durup dururken kalabalığın ortasından konuşmaya başladı. “Abilerim, ablalarım. Şimdi bir türkü söyleyeceğim sizlere. Kardeşim de kaydedecek beni. Sizler de youtube kanalımdan izleyin, abone olun.”

Haydaa, gel de daralma. Dolmuşun baskın havası yetmezmiş gibi bir de youtube fenomeni çıktı başımıza. Adam eli kulağa attı. Kardeşi kalabalığın arasından çıkardı cep telefonunu. Başladı kayda.

“Bir ay doğar ilk akşamdan gecedem / neydem neydem gecedem / Şavkı vurur pencereden bacadan / Dağlar kışımı, yolcum üşümü, nasıl edem ben”

Türkü de en sevdiğim türkülerden. Adamın sesi de güzel. Ortamla ilgili sorunlar var ama türkünün hatırına buna da katlandık gitti. Türkü bitince kameraman görevindeki kardeş abisinin youtube hesabının reklamını yaptı. “Takibe alın abilerim ablalarım.” demeyi de ihmal etmedi.

Ruhum daralıyordu, bir türkü dağitti gitti efkârımı.

Simitçiler, boyacılar, seyyar satıcılar, kuru kalabalık almış başını gidiyor. İnsanlar üstüme üstüme geliyor. Çekildim kenara. Balık tutan amcanın yanına oturdum. Gözünün ucuyla baktı bana. Benim maksadım biraz soluklanmak. Hava da tam bir alaca. İyi mi kötü mü soğuk mu sıcak mı belli değil. Aralarda bir yerlerde. Gürültü almış başını gidiyor. Korna seslerine tahammül edemiyorum. İnadına basılıyor kornaya. “Nasıl, balık var mı bugün?” dedim. Amca bir bakış attı bana şapkasının altından. “Sessiz ol, balıklar kaçır.” dedi.

Haydaaa, şehrin bütün gürültüsü gelmiş başımızın üstünde uçup duruyor, balıklar benim sesimden kaçacak. Baktım amca ciddi ama beni tuttu

bir gülme. Gürültü falan kalmadı. Uçup gitti huzursuzluğum. Sessizce “Rast gele!” dedim amcaya. Başıyla karşılık verdi. Balıklar kaçır diye konuşmadı bile.

Halı sahada maç yapmayı sevmem de arada bir olsa da çocukların maçını izlerim. Yine geçtim kenara. Çocuklar o kadar keyifli oynuyor ki çocuk olmak geldi içimden. Goller, ofsayt, penaltılar havada uçuyor. Tel örgünün yan tarafında bir çocuk yapışmış tellere. Dışarıda ama sanki içerde gibi nefes nefese top koşturuyor. Gittim yanına. Beni fark etmedi bile. “Sen de oynasana.” dedim. Ayakkabısı yokmuş. Hiç spor ayakkabısı da olmamış. “Bu ayağındakiler olmaz mı?” dedim. “Bunlarla oynatmıyorlar ki” dedi. Bir de babası “Okul ayakkabısı ile sakın oynama, başka ayakkabın yok.” demiş. Nasıl ayakkabıymış o deyip ayağından çıkarıp baktım ayakkabıya. Çocuk şaşırdı bu merakıma ama bir şey de demedi. Tadım tuzum kaçtı. Hemen uzaklaştım oradan. On dakika sonra elimde spor ayakkabısı ile geldim. Giy bakalım şu ayakkabıları dedim. Başta istekli görünmedi ama içi gitti ayakkabılara, anladım. Giydi. Çok yakıştı. Hemen seslendim içeri. Yeni futbolcu geliyor, yer açın bakalım dedim. Girdi maça. Sanki Ronaldo oldu mübarek. Aldı topu. İlk dakikada ağlara gönderdi. Nefes nefese geldi kenara. “Bu gol sana hediye olsun abi.” dedi.

Sanki lig bitmeden şampiyonluğumu ilan etmiş gibi oldum Aziz abi.

Mahalleye döndüm, hafif bir yokuş var. Tatlı bir yokuş denir ya, işte tam o cinsten. Tatlı tatlı çıkmak ne mümkün. Nefes nefese kaldım. Yaşlılık desem değil, yorgunluk desem eh! işte. Şöyle bir Memduh Şevket hikâyesi gibi gelene geçene selam vererek evime ulaşayım istiyorum ama nerde... Kimse yok ki kapıda. Rast geldiklerimiz de selamsız sabahsız geçip gidiyor. Şöyle çocuklar çıksa karşıma, bir top gelse ayağıma, bir Tarık Akan filmi gibi top koştursam mahallenin çocuklarıyla. Ne çocuk var ne de top. Bitmiş kardeşim komşuluk, apartmanda da bitmiş, kenar mahallede de.

Yokuş bitti. Sola döndüm. Dar sokak. Araba bile girmez buraya. Evimize az bir mesafe kaldı. Ağır adımlarla yürüyorum. Bir nine çıktı kapıya. Bana doğru baktı. Yorgun adımlarla yürüdüğümü görünce “Bekle bakalım beni evlat.” dedi. Hiç beklemediğim bir şeydi bu. Ne olacağını kestirmeye çalışıyorum. Çıktı nine. Elinde ayran. “Al bakalım, buz gibi ayran. Yorgunluğunu alır.” dedi.

Oturup içtim ayranı. Elini öptüm ninenin. Duasını aldım. İçimdeki bütün kara bulutlar dağıldı. Gel de kuş olup uçma Aziz abi.

Kafeteryanın cam kenarında oturmayı sevmiyorum. Gelen geçen bir film izler gibi bakıyor sanki. Belki de bakmıyor da bana öyle geliyor. Sanmak bile rahatsız ediyor beni. Girdik içeri. Öğle arası gelirsek böyle olur dedim. Geldik bir kere. Geri dönmek olmaz. Cam kenarı boş. Otobüste severim cam

kenarını ama burası olmaz dediysem de hepsi birden boş masaya yönelince ortada öylece kaldım. Adımlarım geri geri gitse de oturdum boş bir sandalyeye. Siparişler, gelenler, gidenler, dolular, boşlar. Tadım kaçtı bir kere. Maçtan bahsetti Enes. “Bu VAR meselesinde bir hile var gibi.” diye attı masanın ortasına tartışmayı. Hile, hurda, hakem, kart, üç büyükler, Anadolu takımları masanın kalabalığına eşlik etti. Bir ara dışarı baktım. Küçük bir çocuk. Öylece bakıyor içeri. Gözlerinden belli aç olduğu. “Şu çocuğa bir şey versek.” dedim. “Bırak Allah’ını seversen, onlar bizden zengin.” dedi Hikmet. “Doğru, ben de dilencilere vermem hiçbir şey. Muhtaç olan dilenmez ama bu çocuk mülteci. Dilenmiyor bile. Bakıyor buraya. Bir medet diye.”

Ne söylediysem inanmadı kimse. Tadım kaçtı. Masadan kalktım kalkacağım. Baktım bir garson elinde yarım ekmekle dışarı çıkıyor. Patron arkasından seslendi; “Ekmeği ver, bir tane de ayran götür çocuğa.”

Bütün kuşlar havalandı içimde. İşte böyle Aziz abi. Açıldı ruhum, hafifledim.

Parkın kenarında oturuyorum. Biri gelse de iki cümlemin belini kırılam diye bakıp duruyorum etrafa. Kenan’ı gördüm. Arkasından birkaç kez seslendim. Duymadı. Vardır bunda da bir hayır deyip daha fazla seslenmedim. Oturduğum yerde kaldım. Otobüs durağında birkaç kişi vardı. Otobüs geldi, durdu, iki kişi bindi. Durakta iki kişi kaldı. Az sonra bir otobüs daha. Bir kişi bindi. Tek kişi kaldı durakta. İşim yok. Kafam dalgın. Durağı film gibi izliyorum. Otobüs geldi. Durdu, gitti. Tek kişi hâlâ duruyor. Birkaç otobüs daha durdu, gitti ama tek kişi kaldı durakta. Merak etmeye başladım. Zaten üç otobüs var farklı yerlere giden. Beklediği otobüs gelmemiş olamaz. Kalktım yerimden. Gittim durağa. Nedir bu durum öğrenmem lazım.

Gidip oturdum durağa. Otobüs geldi, kız kalktı yerinden. Şoförün yakınına gitti. Bir şey söyledi. İndi otobüsten. İkinci otobüste de aynı şey yaşandı. Artık dayanamadım. “Ne oluyor kardeşim, yarım saatten fazla seni takip ediyorum. Bir türlü gidemedin. Adresi mi bilmiyorsun, yolunu mu şaşırdın?” diye sordum. Döndü baktı yüzüme. “Cüzdanımı, çantamı evde unutmuşum, yanımda hiç para yok, telefonum yok, şoförlerden rica ettim, almadı hiçbirisi. Kamera var otobüste alamayız dediler. Ev de yakın değil.”

Attım elimi cüzdanıma. Tek binişlik kartı çıkarıp verdim. İtiraz edecek hali yoktu. Aldı. Dualar etti. Telefon numaramı istedi. İlk fırsatta veririm parasını dedi. Gerek yok kardeşim deyip otobüse binene kadar bekledim. Otobüs geldi, kız arkasına döndü, teşekkür edip gitti.

Aziz abi, içim öyle bir hafifledi ki bayram yeri gibi oldum.

SONER OĞUZ

Süssmayr'ın Son Mahareti

“Ölümün tadı dudaklarımda... Bu dünyadan olmayan bir şey hissediyorum.” demiş Amadeus Mozart. Ne zaman? Ölürken. Yahut Mozart böyle bir şey dememiş de Mozart'ın böyle bir şey demiş olmasını arzulayan herhangi biri uydurmuş bu sözleri. Süssmayr olabilir mesela. Olmaya da bilir. Belki hiç izlemediğim bir filmin etkisinde kaldım. O da mümkün. Çırağın Çe'si (pardon, daha oraya gelmemiştik) yani bildiğiniz alelade bir tabutçunun alelade çırağı izlemiş filmi. O da izlememiş de esasında Mezarıcı Arif'in çırağı izleyip ona anlatmış. Belki Arif'in çırağı da bir yerlerden duymuştur ve esasında o film hiç yoktur. Her neyse! Bunca anlatıp konuşup da kafanızı şişirdikten sonra böğrünüze dürterek “her neyse!” diyenler vardır mutlaka çevrenizde. O yüzden yadırgamadınız beni. Ama ben diyene kadar yadırgayıp yadırgamadığınızı da sorgulamamıştınız. Niçin? Yadırgamadığınız için.

O gün, son çivi, son çekiç darbesiyle, birleşmesi gereken son bağlantı noktasına, sağ bileğimdeki kalan son kuvvetle çaktım. “Eh” dedim. “Kim bilir?” Yaptığım işi beğenmenin verdiği hazla geriye yaslanarak bir sigara yaktım. “Geriye yaslanarak” dediğim tam olarak şu: Ayaklarımı uzatıp yere oturmuş ve sırtımı duvara dayamıştım. Sahi, yaptığım işi beğendim mi? Tabutu kastederek soruyorsam: -Evet! Yok, paragrafın ilk cümlesi içinse: -Hayır! Her neyse! Ardından bir Allah düştü içime. Sözü sağa sola eğmeyin. “Bir Allah düştü.” derken kastım kadir ve mutlak olan Allah Azze ve Celle. Az evvelki “kim bilir”den duyduğum pişmanlık yüreğime ince bir sızı halinde düştü, yayıla yayıla bütün benliğimi sardı sonra. Sızının incesi daha makbuldür kanımca. Yüzey alanı daraldıkça cisme uygulayacağı kuvvet fazlalaşır da ondan. Dilimle, dudaklarımla, kalbimle öyle bir pişman oldum ki böyle bir nedameti daha evvel duymayan nereden bilsindi.

Her neyse! Şimdilik anlatıcı benim. Sağlığımın elvermediği yerlerde çırağım size yardımcı olur. Hiçbir hikâye yarım kalmaz. Öyle ya da böyle. Kulak memelerime kadar terledim yine. Zaten çalışırken vücudum cehennem gibi

yanıyordu. Terlediğimi gözlerimi yakan tuzdan anlamıştım ilkin. Şimdi ise soğuduğumu, göğsümü donduran esintiden anlıyordum. Bir baş dönmesi hatırlayacaktım sonra. O sigarayı keyifle içebildim mi bilmiyorum.

...

Dükkâna geldiğimde yerde boylu boyunca yatıyordu. Sigarası yana yana parmaklarının arasına gelmiş, muhtemelen orada sönmüştü. İşaret parmağıyla orta parmağı arasındaki şu kızarıklık ondan. Hemen 911'i aradım. İsmail olmasa usta ölebilirdi. Belki yine ölür. Ama İsmail olmasa kesindi bu. "Mal mısın oğlum, 112'yi arasana!" İçimdeki Amerikalı ne ara bu kadar büyümüş?

...

Gözümü devlet hastanesinin acil servisinde açtım. Aslında gözümü henüz açmamış, yarı baygın yarı ayık vaziyette idim ki kokusundan tanımıştım burayı. İlaç ve dezenfektan kokularının karışmasıyla oluşan bu yakıcı tadı bir defa aldınız mı unutmanız mümkün olmaz. Bu kokuyla her karşılaşmanızda hastanelere dair bütün kötü hatıralarınız hücum eder fikrinize. Oysa o hastaneden bin kere sağ çıkmış; o hastanede bir kere ölmemişsinizdir daha.

Her neyse! O ara son çiviye çaktığım tabutumu düşündüm. Tabutum derken? Gerçi daha ince işi çoktu. Şuurum tamamen açılınca Amadeus'u yâd ettim. Saygıyla. Sonra tekrar dalacaktım. Bu kez uyumak için dalacaktı gözlerim. Belki de uyanmamak için. Sanki sırf bunu düşünmem için uyandırılmıştım. Notalar geçti gözümünden. Tabutçuysak cahil değiliz ya! Dur, bunu ispatlayalım:

Chopin, "Cenaze Marşı"nı bestelerken piyanosundan korkunç varlıklar çıktığını görmüş. O denli kaptırmış kendini anlayacağını. Ama "Cenaze si de marşı da yerin dibine batsın!" dememiş ki bir Chopin'den ve Cenaze Marşı'ndan bahsedebiliyoruz bugün. Gördüğün gibi, devlet hastaneli, tabutlu, Mozartlı tuhaf bir hikâyem var. Bazen konuyu dağıtıyorum. İyi ki "her neyse!" var. Bir daha "her neyse!"lemeye gerek yok sanırım. Chopin'in cenazesinde

Amadeus'un marşı çalınmış diye biliyorum. Düşünsene, bir marş besteliyorsun ve kendin hariç dünyanın tüm burjuvaları onunla gömülüyor. Nasip işte. Ne demektir bilmesen, inanmasan, ömründe bir kez olsun "nasip" diyememiş olsan da bulur seni. İnsan bazı ayrıntıları yazarken keşfediyor galiba. Hatırladım da benim şu sipariş tabuttan da kimi zaman bu dünyada hiç görmediğim yaratıklar çıkar. Hatta onlardan birine sövmüşlüğü de var. Hayır, hayır! Korksaydım ne bir hikâye kalırdı benden ne de o son tabut.

Asıl mesleğim tabutçuluk, ama ne de olsa bir öykücüyüm. "Asıl mesleğim" derken neyi kast ettiğimi anladınız. Öyküyle geçinecek halimiz yok! Tabut yaparak karnımı doyuruyorum ama ne de olsa serde öykücülük var. Hiç izlemediğim bir filmde de etkilenmem mümkün o halde. "Hem tabutçu hem de öykücü" deyip de geçme. Felsefe de yaparım, matematikten de çıkarım az buçuk. "Hadi canım, bir tabutçu!" mu diyorsun? Duydum. "Hiçbir tabutçu, yalnızca bir tabutçu değildir evlat, unutma!" Bak, bu güzel laf; uyarlanabiliyor her şeye. Yıllardır sakladığım şu gazete sayfalarına bakalım. Atölyemi iyiden iyiye büyüttüm o zamanlar. "Te" benim. Tabutçunun Te'si. "Çe" çırak, "Ge" gazeteci, "Ye" de bizim hanım.

Gazetecinin Ge'si:

-Nasıl başladınız bu işe? Bir hikâyesi olmalı değil mi?

(Bunu sorarken "Gerçi sizden olağanüstü bir şey beklemiyorum." der gibi bakıyordu, ben de dayanamadım. Uydurup yapıştırdım hikâyeyi.)

Tabutçunun Te'si:

- Müzik dersiydi. Tek tek tahtaya çıkıp şarkı söyleyerek sınav oluyorduk. "Fidanlar ağaca"dan sonra "Ağaçlar tabuta" demiştim bir anda. Hemen tövbe ettim. Henüz üçüncü sınıfa giden, ikinci sınıf bir öğrencinin bilinçaltında bir tabut taşıması Emine Hoca'ya ve Batılı psikologlara göre korkunçtu. Oysa biz sadece Angara bebesi değil, aynı zamanda Ortadoğu çocuklarıydık. Sonra lisedeydik. Feyza Hoca, cosx'in karesini alıyordu. Bense hayalimde tabutluk kerestelere zımpara çekerken yakalandım hocaya. Hemen başka bir soru yazdı ve beni kara tahtanın önüne dikti. Önce o yazı tahtasından bir tabut çıkıp çıkmayacağını hesapladım. Ardından soru geldi: "X'e verilebilecek en küçük değer kaçtır?" "Ee, şey hocam. X dediğiniz şey'dir. Hayır, hayır, lafı gevelemiyorum. X, hakikaten şey'dir. Arapçadaki "şey" sözcüğü, Endülüs Emevileri zamanında İspanyolcaya "xhay" şeklinde geçmiş. Bu gâvurlar matematikte ilerleyince bilinmeyene "xhay"ın baş harfini..." "Kes!" dedi. Kestim. X'e gâvur parasıyla beş para etmez bir değer biçmeliydim. Biçtim de. Ama hoca soru içinden soru çıkarıyordu: "Ya x'in alabileceği değerler toplamı?" "Bilinmeyene değer verdiğimiz yetmezmiş gibi bir de toplayacağız, öyle mi? Dünya malı, diye topluyor, biriktiriyoruz hocam. Mal canın yongası, diyoruz; yonga

ne zikkımsa! Sonra şu tabutlardan biriyle hooooop!” Tabi, “şu” sıfatıyla işaretlediğim tabutları benden başka gören olmadı. Babamı okula çağırıp beni eve yolladılar. Eve gittiğimde annem ağlıyordu. Anneler ağlar ve gözyaşlarını yazmalarının ucuna silerler de hiç bilmezsiniz. Annelerin neden ağladıklarını çözemezsiniz çoğu zaman. Fakat ben anlamıştım çoktan. Edison’un anası gibi davranacak hali yoktu İfakat Hanım’ın. “Eşek sıpası” diyordu. “Okumadın adam gibi. Baban seni İshak Usta’ya çırak verecek, marangoz parçası olacaksın.” Sonra beni bir anafor gibi yutmaya çalışan bir iç çekişle kokladı. Bilseniz, nasıl sevinmişim. İki saat evvel bayramlık laflarla kulaklarını çınlattığım öğretmenlere ve korkumdan düşünmek bile istemediğim babama nasıl dua ediyordum görseniz. Lakin benim sevincim annemin hüznü olunca bu saadetimi geçici bir süreliğine bir yerlere gizledim içimde. “Öyle düşünme anne, bir gün okuyan da okumayan da benim dükkânımdan geçecek. Ölümün tezgâhı her anlamda bir tezgâhtır.” diye okkalı bir laf etmişim. İki sene İshak Usta’ya çalıştım. Babam ölünce koca dükkânı bir tabut imalathanesine çevirdim. Annem ne demek istediğimi o gün anladı sanırım. Uzak ülkelerde bir gül fidanı koca bir ağaç oluyormuş o aralar. Bilmiyordum. Bense uluslararası standartlara uygun tabutlar imal ediyordum. Tören, transfer, obez tabutları derken her yıl yüzlerce tabutun altına imzamı atıyordum. İnsanlar da, sanki benim imzam olmadan gömülemezlermiş gibi, yalnız bana geliyorlardı. Tabutlar, genel anlamda ikiye ayrılır:

Tören tabutları

Transfer tabutları

Bu sınıflandırma, ne denli doğru bilmiyorum. Nihayetinde her tabut, bir transferi gerçekleştirir. İşin felsefesi bir yana gürgen, muabi, sipo, redrose derken tabutlarımdan ünü Avrupa’ya yayıldı.

Gazetecinin Ge’si:

- Müthiş bir hikâye bu! İnanılır gibi değil!

Çırağın Çe’si:

- Gül ağacından tabut siparişini mezarcı Arif’in çırağı getirdi. Ters şapkalı ve yüzü kapkara olan bu çocuk, meçhul müşterinin cebine koyduğu yüklü bir peşinatı da ustaya yollamıştı. O sıralar işlerimiz çok yoğundu. Usta, son zamanlarda ateşli bir hastalığa yakalanmıştı. Günlük bir iki saatten fazla çalışmıyor; haliyle, bu duruma çok üzülüyordu. Bazı günler yalnızca gül ağacından tabutun başında durur, dakikalarca onu izler; çekip eve giderdi sonra. En sevdiği çırağı bendim. En iyi dostuysa Mezarcı Arif. Mezar taşları yapan, süsleyen, parayı ve dünyayı seven bu adamla nasıl olur da anlaştıklarına şaşardık. Belki de meslektaş olarak görüyorlardı birbirlerini. Bir fizikçiyle coğrafyacı arasındaki kadar fark yoktu aralarında. Ertesi sabah hangisi ötekinin

dükkânını açsa hiç acemilik çekmeden çalışabilirdi sanki. Ne de olsa tema aynıydı. (Peki, Çırağın Çe'si neden geçmiş zamanlı bir kiple konuşuyor, öykünün burasında ölmüşüm gibi bahsediyor benden? Yerimde gözü mü var; yoksa çoktan öldüm mü?). Gül ağacından ve yüzde yüz el yapımı bu tabut onun son eseri olacaktı ve bunu kendisi de seziyordu sanırım. Son altı ay boyunca siparişlerden ve hedef üretimden arta kalan zamanlarda eserinin başına geçiyor; hiç acele etmeden adeta uhrevi âlemlere dalıp çıkarak aheste usul çalışıyordu. Şiir gibi, derler ya, tam olarak öyle. Bu tabutla arasında ister istemez bir yakınlık doğmuştu. Ona isim bile vermişti: "Requiem!" Kimi günler tek bir çivisini tutturur, bir tanecik vida atar; buna rağmen iyi çalıştığını söylerdi. Baktık, ateşi yükseldi, dengeyi şaşırdı; yengeyi arardık hemen. Bunu "denge"den varid bir bilinçaltı çağrışımıyla yapmıştım ilkinde. Sonrakiler, alışkanlıktan ibaretti. Hiçbirimiz, o tabuta ilgisinin gerçek nedenini çözememiştik.

...

Yalan! Çırağın Çe'si her şeyi anlıyordu. l'sı, r'si, a'sı ve k'si de. Çırak bir bütün halinde anlıyordu her şeyi. Ama engel olamadığı için gazeteye konuşmaktan, hakikati söylemekten çekiniyordu. Bir gül fidanı tabuta evrildikçe baş dönmelerim artıyor; ateşim, bir cehennemi içimde taşıyormuşum gibi çoğalıyordu. Belki de ölecektim. Belki de "belki de" değil muhakkak ölecektim. Olabilir. Normal. Kırac yamaçlarda atlar koşmaya devam edebilir; çiçekler arılarla, toprak yağmurla buluşabilir, güneş her türlü doğabilirdi bensiz de. Hatta elimin emeği, gözümün nuru şu canım tabut bile... bir şekilde... Say ki bir tabutçu değil de futbolcuyum. Dünya Kupası finalinde hayatımın golünü attıktan sonra jübile maçında on sekiz dakika oynayıp omuzlar üzerinde veda edeceğim. Kalan yetmiş iki dakika. Uzatmalar hariç. Kulağı geçecek boynuzun peşinde bir ayakkabı tamircisi yahut ardında mutlaka kitapları sevdiremeyeceği çocuklar bırakacak bir edebiyat öğretmeniylim. Ne değişir? Ne edersek edelim, nice çabalarsak çabalayalım; bir yarım maçımız, bir eksik notamız her zaman kalacaktır. Çocukken bitirmediğimiz için ardımızdan ağlayan ekmecekler gibi. Önü sonu bu değil mi? Evveli, ahiri... Nasıl olsa son çiviye gül ağacına batıracak, o eksik notayı adımıza tamamlayacak, topu kaleden içeri yuvarlayacak bir Süssmayr bir kenarda duruyordur yaratılalı beri. Böyle adamları sevmem esasında. Bir kenarda koca bir emeğe konmak için ellerini ovuşturarak bekliyorlar gibi gelir bana. Hani, takımda maç boyunca hiç koşmayan bir oyuncu son dakika golüyle taraftarın sevgilisi olur ya, ona duyduğum nefrete benziyor bu durum. Şu da bir hakikat ki onları da kaderin son çizgisinde bir Süssmayr yolculayacak. Belki Çırağımızın Çe'si Süssmayr'ın kaderine benzer bir yazgıyla doğmuştur da biz hiç bilememişizdir. O

göl ağacının kendi bahçemizde nasıl doğduğunu, sonra nasıl büyüdüğünü görmüş de anlamamışızdır hiç. Belki ateşim hiç olmadığı kadar artacak da bir Anka gibi küllerimden doğacağımdır. İplerin bizde olmadığı bir âlemde imkânsız diye bir şeye inanmak saçma değil mi? Şu bir mesele olabilir mi: Amadeus mu çalınacak ardından yoksa Chopin mi? Ölecek miyim büyüyecek mi? Ne önemi var hükmün yanında:

“Bir canlıya ömür verilmesi de onun ömründen azaltılması da mutlaka bir kitaptadır. Şüphesiz bunlar, Allah’a kolaydır.” (Fatır:11)

Yengenin Ye’si:

Bazen ateşler içinde, saatlerce yatardı. O zamanlar dahi haline bakmaz da gül ağacından tabutu sayıklardı. Kimse ellemesin diye o odayı kilitlermiş atölyede. Tabut tamamlandıkça hastalığı artıyor, ateşi yükseliyordu. Gel, dedim. Etme eyleme, bırak şu tabutu. Dedim, dedim. Onu da dedim. Senin tabutun olacak, dedim. Dinletemedim. Amadeus, dedim. Sen, dedi, çok film izliyorsun. Anlat anlat hele, heyecanlı oluyor.” diye dalga geçti benimle. O siparişi getiren çırağın da onu yollayan Arif’in de gözü kör olsun. Ocağımı söndürdüler. Evimi başıma yıktılar. Ölürsün, dedim. Kader, dedi. Değil, dedim. Sen, dedim, kendi elinle... Şişt, dedi, ağzımı kapattı:

“Kaderden bahsedilince dilinizi tutunuz.” diyor Efendimiz.

Sustum.

...

Arif’in sahte rakıdan kör olmadığını biliyorum. Tabutu kim tamamladı, kimi hangi mezarlığa götürdü o gül ağacı, öykünün ölümünden sonraki kısmını kim yazdı, ne ara benim hikâyeme ekledi ve bütün bunları benim yerime kim düşünüyor, hiç bilemeyeceğim oysa.

RECEP KAYALI

Kenan Üçlemesi

Kenan'ın Bölünen Uykuları

Kenan rüyasında bir kuzuyla konuştuğunu gördü. Yüzünden ışıık saçılan ihtiyar bir çobanın güttüğü sürünün içinden kopup yanına kadar gelen kuzuyla koşuşturmaya başlamış; o ana kadar uçsuz bucaksız gibi görünen kırlar derin bir uçurum tarafından kesilince birbirlerine sarılıp öylece kalmışlardı. Tombul çocuk bacaklarına çarpan otları uykusunda bile hissedebiliyordu. Sakin adımlarla onları takip eden ihtiyar çoban, yanlarına varınca okşadı Kenan'ın başını. Elinden tutup sürünün yanına getirdi. Yanağını sevdi. Cebinden bir hurma çıkarıp avucuna bıraktı.

Kenan uyandığında hurma avucundaydı. İhtiyar çobanın okşadığı yanağı sıcaklığını koruyordu. Derin bir dehşete kapılmıştı. Annesini buldu. Olanları kekeleyerek anlattı. Annesi dualar ederek dinledi Kenan'ı. Akşam vakti ailecek köyün hocasını ziyaret ettiler. Rühayı anlattılar. Ailenin anlattıklarını ilgiyle dinleyen hoca, büyüyen gözbebeklerinde taşımaya çalıştığı dev heyecanıyla çocuğun rüyasında peygamberi görmüş olabileceğini söyledi. Hocanın söylediklerini duyan anne sevinçten ağladı. Eve gidince hurmayı tülbentlerin, kumaşların arasına koyup duvarda asılı duran Kur'an'ın üzerine bıraktı. Oğlu uyurken başucunda bekledi. Günlerce. Kan ter içinde kalarak ve titreyerek bölünüyordu uykuları. Rüyasında ne gördüğü sorulduğunda söylemiyor, kekeleyerek kendisine susması gerektiğinin tembih edildiğini anlatıyordu. Zamanla rüyalar duruldu. Kekemeliği geçti. İçine kapandı, insana yanaşmaz oldu. Sanki ait olduğu gerçeklik onu tatmin etmiyor gibiydi. Gördüğü rüyalar gerçek olsun istiyordu. Kuzularla konuşmak, başını peygamberlere okşatmak, beyaz örtülerle örtülmüş uzun bir yemek masasında yüzleri aydınlık varlıklarla eğlenmek vardı aklında. Kendi gerçeğine dönünce üzerine başına baktı. Koyu mavi önlüğü, yakalığı, tozlu köy yollarında okula gidip gelmekten parçalanmış ayakkabılarına gitti gözü. Yol boyunca birbirlerini kovalayan, yakalamaca oynayan arkadaşlarının neşesini

seyretti. Onların oyununa katıldı. Onlar gibi olamadı. Sıkıldı. Oyundan çıktı. Evine gelince üzerini değiştirdi. Yatağına girdi. Saatin erken olduğunu söyleyen annesi izin vermedi uyumasına. Zaten gece uykuları yeni yoluna girmişti. Erken uyursa tekrardan bozulurdu düzeni. Oğlunu kaldırdı. Evden çıkıp biraz hava almasını söyledi. Annesini dinledi Kenan. Yürüdü. Evine on beş dakikalık mesafede bulunan tüm kasabayı görebileceği bir tepeye vardı. Uzaktan bakıldığında karşıki tepeye kalemle çizilmiş gibi duran demiryolunu rahatlıkla izleyebilirdi artık. Sırtını bir kayaya yasladı. Karşı tepenin ardından kara dumanları görünce doğruldu. Tren başını çıkarınca heyecanlandı. Karşılıklı iki tepenin arasındaki boşluğa haykıran trenin sesinden büyüldü. Onun demirden bir yılanı andıran kıvrak hareketlerini göz kırpmadan izledi. Bir gün o trenlerden birine atlayıp gideceğini biliyordu. Bunu bilmek için büyük olmak gerekmezdi. Bir sonraki treni beklemeye karar verdi. Canı sıkılmasını diye çevreyi gezdi. Meyve ağaçları aradı. Dut ve böğürtlen topladıktan sonra yerine döndü. Kayasına yaslanıp topladığı meyveleri yemeye başladı. Ağzına attığı küçük böğürtlenlerden biri ekşi çıkınca tükürdü. Yiyemediği meyveleri başından çıkarıp ters çevirerek yere bıraktığı şapkasının içine koydu. Uzakları seyretti. İçi geçti. Rüyasında kara dumanlarla gökyüzünü boyayan bir treni sürdüğünü gördü. Bir pantolon kemeri gibi dönüyordu dağların çevresini. Yüzünde sıcak bir ıslaklık hissedince uyandı. Şapkasındaki meyveleri yiyen kuzu yüzünü yalıyordu. İçi bir garip oldu. Ayağa kalktı. Kuzuyu sevdi. Kuzuyu severken yanağında bir sıcaklık hissetti. Bir okşamanın geride bıraktığı, kalbi saran o ısı yayılıyordu yüzünde. Yüzü hiç soğumasın diye kapattı eliyle yanağını. Çocukluğuna bol gelen hüznünü üzerinden çıkardı. Koşar adım eve dönerken arkasında bıraktığı tepeden bir posta treni geçiyordu.

Postane Memuru Kenan'ın Olmayan Elinin Gönülümüze Oturan Ağırlığı

Postane memuru Kenan, o gece, uzun yolun üzerine yüklediği yorgunluk yüzünden erken saatte yattı. Yıllık iznini ailesinin yanında geçirmeyi niyeti. Uyandığında erkendi saat. Çocukluğundan beri böyle eksik ve kusurluydu uykuları. Doğruldu. Pencereden baktı. Gök turuncuydu. Annesi bahçeden gelmişti. Kemik ağırları ya da ciğerlerinden gelen hırıltı umurunda değildi bugün. Sabah sofrasının üç kişi olacak olması neşelendirmişti onu. Çayı kaynatıyor, bahçeden topladığı domatesleri doğruyor, bir yandan da eprimiş tişörtünü çekerek hararetini dindirmeye çalışıyordu. Kenan, uykulu gözlerle seyretti annesini. Tam da şu anda yeniden doğmayı düşündü. Böyle bir sabahın huzuruna bulanarak sıfırdan başlamayı geçirdi aklından. Sonra durdurdu kendisini. Aklına böyle şeyleri getirdiğinde kızardı kendisine. Çocukça gelirdi bu düşünceler ona. Yine de hayatın tek seferlik bir hak oluşu canını sıkıyordu.

Düşünceleri kafasından atmak için başını iki yana salladı. Kesme tahtasına vuran bıçağın takırtısına türkülerini karıştırıyordu annesi. Kadın, kahvaltının hazır olduğunu söylemek için kafasını mutfak tezgâhından kaldırdığında oğlunun kendisini izlediğini fark etti. Kenan'la göz göze gelen annesi, -kaç yaşında olursa olsun- sabah mahmurluğunun oğluna en çok yakışan giysi olduğunu hatırladı. Gülümsedi. Gençleşti birden. Kenan'ın yanına geldi. Sarıldı. Sofrayı kurdu. Sabah namazından dönen babası başını eğip "Selâmün Aleyküm" diyerek girdi içeri. Elindeki sıcak ekmeği Kenan'a uzattı. Annesi komşudan aldığı taze yumurtayı yağda kızartıp bıraktı sofranın ortasına. Sarıları dağılmamıştı. Tam da oğlunun sevdiği gibi. Yumurtanın sarılarını patlatmak isteyen Kenan, ucunda el olmayan kolunu koydu ekmeğin üzerine. Sağlamıyla kopardı. Biçimsiz yumrusunu sofranın altına sakladı sonra. Oğlunun kolunu utanarak sofranın altına sakladığını gören annesinin gözü, daha sonra duvarda asılı fotoğrafa doğru yürüdü. Ağzı mutluluktan kocaman açılmış küçük bir kız çocuğu gülüyordu Kenan'ın omuzlarında. İki eli de tamdı Kenan'ın. Eskimeye başlamıştı fotoğraf. Kız yaşasaydı şimdi ilkokul üçe başlayacaktı. Çok kalamadı fotoğrafın üzerinde göz. Kalsaydı yaşarabilirdi. Bunu bildiğinden hemen toparladı kendisini. Kendisini toparlayan göz, sırasıyla kısmetse önümüzdeki yaz badana yapılacak duvarların tavanla birleştiği noktalardaki rutubet karartısına, artık yıkanması gereken perdelere, açık bahçe kapısından onları seyreden kara kedinin sırtına bastıktan sonra tekrar sofraya döndü. Yumurtanın yarısından çoğu bitmişti. Birden içi sıkılınca sofradan kalktı Kenan. Kapı önüne sigara içmeye çıktı. Babası istifini bozmadan devam etti kahvaltısına. Sofrayı toplayan annesi, komşuları Münevver Hanımların, şehir merkezinde hemşirelik yapan bekâr kızı Gülten konusunu açmak için doğru zaman olmadığına kanaat getirdi. Çarşıya kadar yürümeyi düşündü Postane Memuru Kenan. Kalbine yuva yapan sıkıntısını ayak tabanlarından çıkarmaktı niyeti. Üzerini değiştirmek için eve girdi. Bu esnada sofranın artıklarından ümidini kesen kedi, fındık ağacının dalında gölgelenen saka kuşunu gözüne kestirmiş ağacın gövdesine tırmanmak için hareket etmeye başlamıştı.

Emekli Postane Memuru Kenan'ın Tüm Sabahları

Bir divan, televizyon, duvara dayalı masa, yaprakları koparılmamış eski bir takvim, akşamdan kalan çerez kabukları... Karısının fotoğrafı tozlanmış. Rengi uçup gitmiş bir yerlere. Kızının fotoğrafı sapasağlam duruyor ama cüzdanda. Sabah uyanır uyanmaz kahvehanede kahvaltı. Yirmi yıldır böyle. Asıl bu mevsimde canlanır buralar. Yazlıkçı birkaç eski dost. Yabancı plaka, eski model Mercedes. Zoraki yapılmış bir akşam yemeği daveti. Sarısı ölmek üzere bir lamba altında okey taşlarının gürültüsü. Birkaç insan yüzü görmenin

kalbe öpücük konduran neşesi. Esneyen ev sahibi. Göze yerleşen mahcubiyet. Eve dönüş. Onu bekleyen taşralı sokak köpeği. Yaz gecesi serinliği, gürültücü cır cır böcekleri, ruh bulantısı... Kapıyı anahtarla açmanın damakta bıraktığı acı tat. Eşikten adımını atıyor şimdi Emekli Postane Memuru Kenan. Dışarıda kalıyor köpek. Başıyla içeri davet ediyor onu. Seviniyor hayvan. Divanın dibinde güzel bir yer seçiyor kendisine. Köpeğin uyku hazırlığını seyrediyor bir süre. Gülümsüyor. Çay demliyor. Gözü elinin geride bıraktığı boşluğa takılıyor bardak alırken. Bol yıldızlı gökyüzü. Hava güzel olacak demek bu. Zamanın hızı sıkıyor canını. Ölümün yaklaştığını hissediyor. Eskiden ürpertirdi bu düşünce onu. Şimdi bir anlam ifade etmiyor. Bu kayıtsızlığıyla mutlu oluyor. İnceden bir yel vurunca kapatıyor pencereyi. Dört bardak çay altı dal sigara...

Işığı kapatıp televizyonu açıyor. Pek uykusu yok ama uzanıyor divana. Yıllardır televizyon açık uyur. Ses oluyor evde. Pazarlama kanalında jimnastik aleti satılıyor. Otuz gün içinde iade garantisi veriyor dış ses. Basen ve kalçayı sıkılaştırıyormuş sattıkları şey. Çok kısa bir sürede istenilen fit görüntüye sahip olabilmemiş aleti alanlar. Sırtını televizyona, yüzünü duvara dönen Emekli Postane Memuru Kenan, duvardaki boya çatlaklarında gezdiriyor parmaklarını. Karanlığı mağlup eden televizyonun mavi ışığı, duvara vurdukça büyüyor çatlak. Derinleşiyor, kocaman oluyor sanki. Nefes alan bir şeye dönüşüyor. Hani biraz daha dikkatli baksa betonun dişlerini görebilecekmiş gibi geliyor ona. Belki de çatlağın üzerinde öyle dalgın dalgın gezdirirken parmaklarını birden yutup içine çekecek onu duvar. İnanmak istiyor buna. Çocukken de böyleydi. Erken uyumak için korkular yarattı kendisine. Ağır saatler bunlar. Onlarca yılın çözülememiş anları, yarım bırakılanlar, boş odalar, televizyondaki reklamlar üst üste biniyor. Üst üste bindikçe büyüyor, yürekle beyin arasında erken ölümü yüzünden büyüyemeyen kızı büyüklüğündeki bir ura dönüşüyor bu saatler. Gözleri boya çatlağındayken yakalıyor onu bazı geceler istenmeyen bir misafir gibi gelen ağlama hissi. Gözyaşı yüzünü gıdıklıyor. Olmayan elinin geride bıraktığı biçimsiz yumruyla parçalıyor damlaları.

Uykusunun en tatlı yerinde içeri aldığı köpeğin sesiyle sıçırıyor yatağından. Doğruluyor. Göz göze geliyor köpekle. Utanıyor hayvan. Başını ön ayaklarının üzerine koyuyor. Dışarıda sabah ezanının sesi. Dinmiş gecenin ağrısı. Ur küçülmüş. Boş sokağı seyrediyor. Evlerin bazılarında ışıkların yandığını görmek rahatlıyor onu. Yaz gecelerinin tüm boğuculuğunu terden sıırsıklam olmuş bedeninde taşıyarak kalkıyor yataktan. Dağıtmadığı hüznüyle yöneliyor tualete. Sırrı dökülmüş aynada yok yüzünün yarısı. Televizyonu kapatıp çıkıyor dışarı. Pırıl pırıl gökyüzü. O uyurken yıkanmış olmalı. Köpeğiyle beraber kayboluyor gözden. Saatine bakıyor. Kahvehanenin açılmasına daha bir saat var.

HALİL İBRAHİM ÇELİK

Mühendisin Anası

“Uğrunda öleceğimiz kimse kalmadığında yaşamaya başlıyoruz.”dedi adam suda bir kısmı görünen minareye uzun uzadıya baktıktan sonra. Mina-re, hayatın ucuna tutunmuş yorgun bir canlı gibiydi. Nefes nefese kalmıştı. Arkasındaki saylakların çıplak ve bitimsiz uzanışına gözü değdiğinde çok uzaklara gitti aklı. Gerilere. Çakırdikenlerinin, karaçalıların, ihtiyar meşelerin olduğu bir yere. Ölü bir dünyanın içine.

Yıllar evveli. Çocuktur. Okula gitmektedir. Bilmediği bir dille konuşan arkadaşları, öğretmenleri vardır. İki dil bir gönle sığacaktır. Önce sille tokat, sonra tebrikler, aferinler. Sonra en çok o günleri özleyecektir. Özlem bir çıkış-sızlığın içinde eriyecektir. Özlem ki ağzı geniş bir kuyu.

Gururla “Anne” diyecek “sana da Türkçe öğreteyim mi?” Annesi gülümseyecek. Utana sıkıla, bilmem doğru düşer mi ki, diyecek kendi dilinde. Kendi bilinmezliğine çekilecek sonra. Çocuk aklıyla ısrar etse hâlbuki ne büyük iyilik yapmış olacak anasına. Yersiz bir olgunluk gösterip ısrar etmedi o gün. Doğru anda yanlış kararlar: ömür!

Bir gün gelecek eve, ana ben öğretmen olacağım, diyecek. Başka bir gün doktor. Kaymakam. Avukat. Hangi hayalini anlatsa annesi gülümseyecek. En çok bunu sevecek. Hayalinden ziyade annesinin gülümsemesini.

İlkokul bitmiştir. Türkçeyi öğrenmiştir. Şehre gittiğinde annesine tercümanlık yapacaktır. Annesi gururlanacak. Zaman geriye akacak. Anası oğlunu eline aldığı ilk günü hatırlayacak. Emzirdiği günleri. Kendi dilinde söylediği ninnileri. Gaz lambasının titrek aydınlığını. Kara geceleri. Güneşin vadiyi doldurup şavkıdığı ikindileri. Fırat Nehri'nin suyuyla suladığı bostanları, bağları, kavakları. Kocası erken yaşta öleceği için adının Dul Fatma kalacağı günleri. Portakal bahçelerini, şadok ağaçlarını. Mütercimine bakacak Fatma, ne dese oğluna o hemen tercüme edecek şehirlilere.

Esmer kavruk bir çocuk. Annesi ona masallar anlatacak kendi dilinde. Cinli perili masallar; efsunlu hikâyeler. Korkacak. Korku ki kendi kendini bes-

leyen bir muamma. İnsanı içine alan bir burgaç. Kara gecelerde annesiyle uyumaya çalışırken aklına gelen masallar. Bunlardan en aşinası olduğu: Alkız.

Aklına düştükçe büyüyen korku bir gün vücut bulup çıktı karşısına. Geceydi, uyandığında Fırat'ın durgun sularında şapur şupur yüzen ve çığlık çığlığa gülen bir kadın sesi duydu. Annesine sokuldu. Bir gözüyle yokladığında pencereyi kızıl saçlarını tarayan bir kadın gördü. Kadının yüzünde sebepsiz tuhaf bir gülümseme. Gözlerinde iki alev yumağı. Yeniden sokuldu annesine tir tir titreyerek. Kulağına boğuk bir ses çalındı ama o anladı söylenenleri.

“Hadie çocuk, gel banaa. Yüzzeelim. Saeçlaerımı taerarsın. Bir sürü çoucuğum var seanin gibi. Heapsi sudae yaeşar. Bir sürü kaerdeşin olaecek.”

Boğuk, tiksinc bir kahkaha evin içini doldurdu.

Sabah uyandığında geceyi düşündü. Düş müydü gördüğü yoksa gerçekten Alkız'ı mı görmüştü, bilemedi. Ama korkmuştu. Çok korkmuştu. Korku bir kapı komşusu olup gelmişti ona. Oyun oynamak için pencereye dadanan bir arkadaşı gibi.

O günleri düşünürken şimdiye güceniyordu. Bir uçurumun kenarında suyun altında kalmış köyüne bakıyordu. Onarmak mümkün değildi artık hiçbir şeyi.

“Uğrunda öleceğimiz birileri oldukça yaşamak denilmemeli yaşamamıza. Döngü denilebilir belki buna. Doğal döngü. İlgüdüsel bir yaşayış hayvanca.” dedi esmer kavruk çocuk.

“Öyle değil.” dedi esmer kavruk çocuğun karısı.

“Neden?” dedi adam.

“Çünkü” dedi karısı “yaşamak dediğin uğrunda savaşıcağımız mukaddesler oldukça var olur. Bu mukaddesler kimine göre ailedir, kimine vatan, kimine insan, kimine göre yalnızlıktır.”

“Hayır hayır!” dedi çocuk. “Hayır. Her şeyimizi yitirince yaşamaya başlarız. Çünkü yaşamak bütün ölümler gerçekleşince başlar. Yalnız kaldığımız anda.”

Karısı dedi, “Yalnızlık konusunda katılıyorum sana. Yaşamak bir çeşit yalnız kalma savaşıdır zaten. Fakat uğrunda öleceğimiz mukaddesler oldukça yaşamak daha da anlamlı olur, yalnız olsak bile.”

Güldü esmer kavruk adam. “Bir döngüye takılıp kaldık.” dedi.

“Hayat bir döngü..” diye yeni bir cümleye başlayacakken adam, karısı parmağını kocasının dudağına götürüp susturdu onu. Gülüştüler.

Zaman geriye akmak için bahane arayan bir düşman. Bir rüzgâr, bir uğultu, bir müzik sesi yeterdi buna. Fırat'taki teknelerden birinde müzik. Eğleniyor insanlar. Hoyrat bir ses çarpıyor esmer çocuğun kulağına.

Gençtir. Esmer kavruk çocuk üniversitededir. Mühendislik okumaktadır. Binalar, kuleler, köprüler inşa edecektir. Çok para kazanacaktır. Annesini mutlu edecektir. Para mutluluk demektir çünkü taşrada.

Okul bitince bir şirkete girmişti. Staj, asgari ücret, düşük maaş derken dolgun bir ücretle çalışmaya başlamıştı. İyi para kazanıyordu. Papel bol moruk, diyordu etrafındakilere. Pipoğunu tütürüyordu gururla. Çok çalışıyordu. Çalışkanım ben olum, diye böbürleniyordu.

Yıllar birbirini kovaladıkça yeni projelere atıldı. Binalar, kuleler, köprüler inşa etti. Kızılırmak'ta, Sakarya'da, Dicle'de, Seyhan'da barajlar yaptı. Kendisine karşı çıkanlar oldu. Dinlemedi hiçbirini. Evsiz kalan köylülere, tarlasız, bahçesiz kalan çiftçilere acımadı.

"Suyun altında kalan evlerinizin, bağ ve bahçelerinizin parasını vereceğiz. Ne bu naz!" diye azarlardı onları.

Direnmenin hayatın bir parçası olduğunun farkında değildi henüz. Bir gün bir kadın gelmişti, baraj yapılırsa kocamın, ana-babamın mezarı bile suyun altında kalacak, etme oğul, demişti.

"Suya Fatiha okursun." diye cevap vermişti kadına. Onu aşağılırcasına. Öldürürcesine.

Zaman, dün konuştuklarını yarın yüzüne vurmakla nam salmıştır. En uygun anı beklerdi.

Ateş böbürlenmiş. Ben dünyanın tek hâkimiyim, kimse dayanamaz gücüne; yanar, erir, kül olur demiş. Suyu hesaba katmamış tabi. Bir kahkaha duymuş ateş. Ardından küçümseyici sözler gelmiş kulağına.

"Beni unuttun ateş, dostunu yok saymak hangi kitapta yazar?"

Ateş mahcup, bükmüş boynunu. "Sen" demiş suya "her şeye kadirsin. Efendimsin."

Alkız arkasından sürüklenen kızıl saçlarıyla, ağzındaki sivri dişleri ve gözlerindeki ateş yumağıyla suya ve ateşe seslenmiş. İkinizin de efendisi benim, demiş. İkiniz de emrimden çıkamazsınız, diye bağırarak. Kahkahaları suyu köpürtmüş, ateşi titretmiş. Ateşi gözlerine hapsedmiş, suyu saçlarına taç yapmış Alkız.

Elinde tarak evlerin pencerelerine dadanmış. Geceleri vadide balığa çıkan köylüler, devriye atan jandarmalar, bağ bahçe bekçileri suda ateş kıvılcımları gördüğünü, kahkaha sesi duyduklarını söylüyorlar.

Esmer kavruk çocuk annesinin anlattığı bu masalı karısına anlattığında Fırat durgunluğuyla can çekişmekteydi. Uzun bir sessizliğe her şeyi sığdıracakken esmer çocuk konuşmayı tercih etti. Konuşmak bazen sessizliğin gürültüsünü bastırırdı çünkü.

"Mühendis olup mezun olduğumda annem keşke baban bugünleri görsydi deyip köyün mezarlığına götürdü beni. Fırat Nehri yine böyle durgundu. Mezarlıktaki ağaçlara asılı taslardan birine nehirden su doldurup mezarını suladım babamın. Üzerinden biraz zaman geçince mezuniyetimin, İstanbul'a bir inşaat firmasına girdim. Binalar, köprüler derken o firmadan ayrılıp daha

iyi maaş veren başka bir şirkete girdim. Bunları bildiğini biliyorum karıcığım ama insan bazen tekrar tekrar anlatmak istiyor. Anlatmazsa anlatamadıklanın ağırlığı altında ezilecekmiş gibi hissediyor. Ne diyordum?”

Kısa bir sessizlik. Rüzgâr karısının saçlarını oynatıyor hafiften. Mühendis aşkla bakıyor ona. İçli bir sesle anlatmaya devam ediyor.

“Evet, iyi maaş veren bir şirkete girdim. Hidroelektrik santralleri yapan bir şirketti bu. Barajlar yaptık. Birçok hayatı, hatırayı suya gömdük. Hata ettik karıcığım. Ama insan hatalarıyla doğruyu bulacağına inandırılmıştı. Bu, telafisi mümkün olmayan hatalar olsa bile. Para nasılsa her şeyi çözüyordu. Evi mi kaldı suyun altında evin on kat parasını ödüyorduk; bostanı, bağı bahçesi mi kaldı, bilmem kaç yıllık mahsulünün parasını ödüyorduk. Hatayı parayla kapatıyorduk.”

Bir sigara yaktı. Dumanı sonsuz maviliğe üfürüp devam etti konuşmaya.

“Annem beni arayıp oğlum bizim buraya baraj yapacaklarmış, dediğinde, ooo çok iyi, zengin oldun sonunda anne, dedim. Ben babanın mezarını, bağımı bahçemi bırakıp gidemem, dedi. Buralar suyun altında kalırsa ben yaşayamam. Elinden bir şey geliyorsa şu barajın yapılmasını engelle, dedi. Abartma, dedim kendi dilimizde. Nasılsa evin de, tarlanın da parasını fazlasıyla öderler. O günden sonra uzun bir süre benle konuşmadı annem. Ben de çok gitmedim üzerine. Baraj büyük bir oranda tamamlanıp su yükselmeye başlayınca köylüler yavaş yavaş taşınmaya başlamış başka köy ve şehirlere. Annem ve birkaç köylü diretmiş. Mezarlık suyun altında kalınca babamın mezar taşına sarılmış annem.

Bırakmam, demiş.

Bırakmam, demiş.

Bırakmam, demiş.

O günden sonra bir daha kimse görmemiş onu. Fırat mı yutmuş yoksa başını mı alıp gitmiş kimse bilemedi. Günlerce aradık. Mağaraları, su boyunu, çalı diplerini, suya gömülmüş ağaç kovuklarını; gitmiş olabileceği bütün akrabalarımızı. Ama bir ize rastlayamadık.

Baraj tamamlandığında köy tamamen suyun altında kaldı. Köye ait görünen tek şey köyün minaresinin ikinci şerefesi. Bak işte şurda. Görünüyor bak. Geceleri kahkaha sesi ve ağlama sesi duyduğunu söylüyor civardaki balıkçılar. Alkız bu, diyen oluyor. Mühendisin anası diyenler oluyor.”

Esmer kavruk çocuk, eşine bunları anlattıktan sonra sildi gözyaşlarını. Nicedir hiç ağlamadığını hatırladı. Annesi kaybolduğunda bile.

Sigarasını taş bastırıp söndürürken mırıldandı.

“Ben meğer ne çok insan gömmüşüm suya. Toprak dururken.”

Eşi elinden tutup belki bir gün çıkar gelir annen, dedi kendisi bile söylediğine inanmayarak.

Buna ihtimal vermiyorum, anlamında sağa sola salladı başını adam.

“Ana-babamın mezarı bile suyun altında kalacak, etme oğul.”dediğinde bir kadın, ona verdiği cevabı hatırlamadı Mühendis. Hatırlamış olsaydı kalbini biri eziyormuşçasına içinde bir sızı hissedirdi. Geçmişini onarmak geçti içinden. Biraz da bunun için olsa gerek hayal kurdu. Bir zaman daldı ikisi. Gökte bulutlar köpürmeye, vadiye gölge düşmeye başladı. Nasıl onaracaktı geçmişini, yaşanmışlıkları? Bir süre sonra geçmişini onarmak için kurduğu hayallerin burgacından kurtulup eşine baktı Mühendis. Bunun için miydi çabası! Bu kadın için mi? Annesinden sonra, kalan yaşamını da bu kadını yitirmenin korkusuyla mı yaşayacaktı? Ne büyük yükü sürekli birilerini düşünmek. Bıkmıştı uğrunda ölmeyi göze alacak birilerinin hayatında olmasından. Yalnız kalmak istiyordu. Böylece her şeyi onarabilir, yaşamaya başlayabilirdi. Karısına baktı. Damarlarına çılgınca bir öfke akmaya başladı. Konuşmaya başladı Mühendis damarlarındaki öfkeyi sesine yansıtmayarak.

“Uğrunda öleceği kimse kalmadığında yaşamaya başlar insan.”dedi kendine. Ayağa kalktı. Karısına yaklaştı.

“Yaşamak istiyorum.”dedi. “Yaşamak.” Karısının etrafında dönmeye başladı. Sesi titriyordu artık.

Yaşamak istiyorum, dedi defalarca. Her seferinde sesinin tonu yükseliyordu.

Karısı anlam veremedi kocasının söylediklerine.

“Ne etrafımda dönüp duruyorsun Cahit, noluyor, iyi misin?”

“Yaşamamak veya yaşayamamak.”dedi Cahit karısına biraz daha yaklaşıp. “Buraya kadar.” Eşine bakıp gülümsedi.

Telaşlanan kadın kocasının bu tuhaf gülümseyişine bir mana veremedi.

“Ne diyorsun Cahit, içmedin mi ilaçlarını, tuhaf konuşmaya başladın gene.”

Adam karısının ellerinden tuttu. Bir süre göz göze kaldılar. Ona şefkatle baktı Mühendis. Karısının gözlerinin içi parlıyordu. Korkmuştu ama rahatlamış şimdi. Kocasının sıcacık ellerindeydi işte elleri. Adam düşünüyordu. Bu kadından başka yükü var mıydı şu sonsuz dünyada? Aklından yüzündeki şefkate zıt şeyler geçiyordu. Öfke vücudunu iyice ele geçirmeye başlıyordu. Damarlarına akan bu öfke nefrete dönüşmeye başlayınca kadının ellerini bırakıp ani bir hareketle onu uçurumdan itti adam. Kendisi de sendeledi bir an ama sonra sağladı dengesini. Düşmekten son anda kurtuldu. Fakat karısı... Sesi kayalıklarda yankılandı kadının. Yankısı bir süre vadide dolaştı, teknedeki müzik seslerine, motor gürültülerine karışıp gökyüzünün sonsuz mavi boşluğunda kayboldu. Artık özgürdü Mühendis, bedeni özgürdü, ruhu özgürdü; yaşamaya başlayabilirdi.

Bir sigara daha yaktı Cahit. Yıllar evveli düşündü. Çocuktur. Okula gitmektedir. Hayallerini annesine anlatmaktadır. Annesi gülümsemektedir.

ÖZLEM KARAPINAR

MİSAFİR

Nihayet birinize ölüm geldiği vakit (görevli) elçilerimiz onun canını alır ve onlar görevlerinde asla kusur etmezler.” (*Enam, 61*)

Tavuk suyuna çorbalar yapıldı, içirildi, ıhlamurlar kaynatıldı, ev havalandırıldı, oğlanın odasına defalarca girildi çıkıldı. İlaç niyetine bitki çayları taşındı, şifa niyetine meyveler götürüldü. Annenin içine düşen sıkıntı, gece çöküp uyku zamanı geldiğinde azalmak şu yana, büyüdükçe büyüdü. Yatma vakti geldiğinde odasına değil de oğlunun odasına döndü; başında bekleyecekti, hali hal değildi oğlunun. Sıradan bir hastalıkmiş gibi yaklaşarak, her şey normalmiş gibi davranarak, konuşulması gerekenleri susarak, olacak olandan kaçamazdı. Sokağın ışığı tül perdeden içeri süzülüyordu. Arada sırada yoldan geçen bir arabanın farlarının ışığı duvarda oynuyor, kayboluyordu. Oğlunun yatağının karşısında bulunan kanepeye uzandı, küçük kare kırkenti kafasının altına koydu. Yaşlandıkça küçülen bedeni bir kedi gibi kıvrıldı kanepede, üzerine battaniyeyi çekti. İhtiyar ellerini başının altına destek yaptı. Uyumamalıydı bu gece. Ne bu gece ne diğer geceler göz kapakları kapanmalıydı. O iyileşene kadar uyku haramdı ona. Ah dese duymalıydı, of dese deva olmalıydı, çarçabuk yetişmeliydi sesine. Belki böylece yıllardır biriken borcunu ödeyebilirdi. Oğlu iki üç yıldır gelmemişti memlekete, haftada bir arayıp iki kelime edip kapatırdı. Ne oldu da çıkıp geldi? Üstelik misafir gibi değildi. Bu temelli dönüşün sebebi neydi? Oğlu döndükten sonra koca-sı ile yaptığı konuşma geldi aklına; konuşmaktan çok tek taraflı söylenme, dertlenme, yılların sitemiydi onunkisi. El kadar bebeyken İstanbul’a yolladık çalışmaya, demişti. Onun göndereceği üç kuruştan medet umduk, deli miydik biz? Oncağızım yaban ellerde, onun bunun yanında sığıntı gibi kaldı, orada burada çalıştı. Bak şimdiki çocuklara iş beğenmiyorlar, biz hangi akla hizmet on üç, on dört yaşındaki çocuğu yolladık? Şimdiki çocuklar o

yaşta annesi olmadan sümüğünü silemiyor. İnşaatında çalıştı, matbaasında çalıştı, kuyumcusunda çalıştı, balıkçısında çalıştı, nerelere girdi çıktı da takip edemedik. En son hasta bakıcı oldu, iyi dediydik yaşlanınca bize bakar, hastanelerde tanıdığımız olur. Gık demeden çalıştı, aldığı üç kuruş parayı da bize yolladı. Kardeşlerini okutabildik, üst katı onun sayesinde çıkabildik. Bu çocuk dünyaya çalışmaya mı geldi be? Sormayacaksın niye geldiğini, diyerek tembihlemişti kocasını. Anlatmak isterse bir gün anlatır elbet. Ne hale gelmiş çocuğum, diye söylenip durmuştu.

Uzandığı kanepeden karşısındaki yatakta solgun ve cılız yatan oğlunu izliyordu. Sokaktan yansıyan sarı ışık oğlunun alnına, elmacık kemiklerine, burnuna vuruyor, küçülmüş yüzünün kalan kısımları gölgede kalıyordu. O loş ışıktaki bile küçük nefes alış verişleri, göğsünün inip kalkışı görünüyordu. Sanki yatakta yatan otuzunda bir adam değil de on dördünde cılız bir oğlandı. Annenin gözlerinden istemsizce yaşlar döküldü. Saatlerce beklese de gecenin sonunda uykuya yenik düştü. Göz kapaklarına son bir kuvvet direndiyse de olmadı. Kısa kısa da olsa uyukladı, kötü rüyalar gördü, o yana döndü bu yana döndü. Arada gözlerini açtı yatakta uzanan zayıf bedene baktı, oğlu bu dünyaya ait değilmiş gibi yatıyordu. Hep o uğursuz hayvan yüzünden oldu diye düşündü. İçini basan bu sıkıntı, dilinin söylemeye varmadığı o düşünceler. *Marketten dönüyordu. Bir karganın çığlığı yükseldi yanı başındaki mezarlıktan. Sanki kendisine seslenilmişti. Anne korkuyla başını çevirdi. Bir mezar taşına konmuş, kocaman iri bir karga ile göz göze geldi. Tüyleri diken diken oldu. Git, dedi. Uğursuz hayvan. Kabristana göz gezdirdi. Yıllardır yanı başından geçip dururdu, pek farkına varmazdı oranın ölülerin evi olduğunun. Hayat bir yandan akıyordu çünkü, ölüm yanı başında da olsa uzak görünüyordu. Bir müddet öylece bakakaldı kabirlere. Adını koyamadığı bir şey vardı etrafta. Ölümcül bir havaydı bu. Karga bir kez daha öttü. Anne adımlarını hızlandırdı. Çorba yapması gerek, sıcak sıcak içsin şifa bulsun oğlu.*

Gözleri kapandı tekrar. Uğursuz rüyalarla boğuştu, canhıraş seslere boğuldu, kan ter içinde uyandı. Yıllar sonra çıkıp gelmişti oğlu. İlk tanıyamadı oğlunu anne. Yanakları çökmüş, zayıflamış, saçlarına aklar düşmüştü oğlunun. Sesi soluğu çıkmıyordu. Dünya onun sesinin kısmıştı. Önceleri bir iki sordular, ne kocası ne kendi bir laf alabildiler ağzından. Bir hastalığın varsa doktorlara baktıralım dediler, oralı olmadı oğlu. Belki de tüm bunlar için geç kaldınız, aklınız neredeydi bu saate kadar demek istiyordu. Sorularına kaçamak cevaplar veriyor, pek konuşmak istemiyordu. Bu soruların onu rahatsız ettiğini anladılar, ev sessizliğe büründü. Yalnızca odasını toplarken ajandasında gördüğü o yazıdan bir şeyler kestirebilmişti. Baba ocağına döndüm, yazmıştı oğlu. Ölümü burada bekleyeceğim. Anne elinde ajanda ile

kalakalmış uzun süre ağlamıştı, çıkamamıştı odadan. Küçük bir not defteri, birkaç kitap, sanki bir ipucu bulacakmış gibi onları da didik didik etmişti. Ne defter arasına koyulmuş bir sevgilinin resmi, ne bir mektup buldu. Telefonuna bile bakmazdı başkaları gibi ya... Telefonunu da aklının erdiğince karıştırmıştı anne. Birkaç indirim mesajı, babasının ve kendisinin aramaları haricinde bir şey yoktu telefonda. Hiç mi karışmadın hayata be oğul. Hiç mi serserilik etmedin, birkaç arkadaş toplanıp felekten gün de mi çalmadın? Sen hiç yaşamadın mı be çocuğum? Korktun mu, cesaret mi edemedin, seni almadılar mı içlerine yaban ellerde, sen mi uzak durdun... Son bir umut fotoğraflarına bakmıştı; olur ya bir sevdiceği vardır, onunla çekilmiş fotoğrafları, arkadaşlarıyla bir yemek masasında pozlarını bulur. Fotoğraflarına baktı, başparmağını telefon ekranında kaydırıp kadın sırayla... Sokakta oynayan çocuklar, ağaç, gökyüzü, kuşlar, toprakta biten cılız bir papatya. Ağaç çekmiş, bulut çekmiş dedi anne, demek insanlardan çok onlarla yarenlik etmiş...

Elinde poşetler marketten dönerken yolda oğlunun çocukluk arkadaşı Bilal'i gördü anne. Çocukken, okuldan gelince oğlu daha üstünü çıkarmadan kapıyı çaldı Bilal. Bir elinde ekmek arasına sürülmüş salça, diğer kolunun altında top. Akşam ezanı okunana kadar sokakta top oynarlardı, bazen aşağı mahallenin çocuklarıyla maç yaparlardı, kavga çıkardı da ne de olsa Bilal var onu korur diye çok evham yapmazdı anne. Oğlunun korunması gereken bir çocuk olduğunu içten içe bilirmiş de nasıl göndermişti onu uzaklara? Bak arkadaşına; evlenip barklanmış, çoluk çocuk sahibi olmuş, hayata karışmıştı. Harun gelmiş, dedi arkadaşısı sevinçle. Nasıl iyi mi, bir ara ziyaretine geleyim. Gel çocuğum dedi, arada dolan iyi edersin. Oğlunun evde yaptığı bir iş yoktu. Sabah kalkar iki lokma yer, koltuğun bir köşesinde her an gidecek bir konuk gibi otururdu gün boyu. Bilal giderken arkasından öylece izledi. Göndermeselerdi çalışmaya, buralarda bir işin ucundan tutamazlar mıydı, yetmez miydi bize, geçinip gidemez miydik...

Bir ara gözleri aralandı ve ne olduysa o anda oldu. Oğlunun yatağı'nın başındaki sandalyede biri oturuyordu. Korkuyla besmele çekti. Kimsin sen, demek için ağzını açtı, dudakları kıpırdamadı. Yatağa çivilenip kalmıştı. Yüzünü görmüyordu ama kim olduğunu sezer gibi oldu. Bu sezgi ona büyük bir korku ve elem verdi. Kalp atışları yükseldi, olduğu yerde eli ayağı titremeye başladı. Kendine itiraf edemese de gelenin kim olduğunu içten içe anlamıştı. Bir karartıydı bu, insan suretindeydi ancak eli ayağı, yüzü net bir biçimde seçilmiyordu. Daha önce mahalledeki sohbetlerde duymuştu; dört büyük melekten biri olan can alıcı melek her surete girermiş, derlerdi. Tanıdı onu, sezdi, hissetti, bildi. Bu kadar erken mi olacaktı, oğlunu bu kadar erken mi alacaklardı, daha anneliğini yapamadan. Yalvarsa faydası olur muydu? Ağzını bir kez daha açmak istedi ama üzüntü ve korkudan dili da-

mağı kurumuş birbirine yapışmıştı. Son bir şans isteyebilirdi oğlunun ömrünü sonlandıracak melekten. Oğlu iyileşecek, onu çocukluğunda sevdiği gibi, göl kenarına pikniğe götürecekti. Biraz toparlasın, aşağı mahalleden Yeter'in kızı Fidanla tanıştıırıp görüştürecekti, oğlunun fotoğrafını gösterdiğinde utanarak gülümsemişti kız. Neden olmasındı? Hem ilk geldiği güne daha iyi sayılırdı, demek ki iyileşebilirdi, ihtimal vardı. Bunca yıl yapamadıkları ne varsa yapacaklardı. Oğlu iyileşince. Yarın sabahtan tezi yok diğer oğlunu ve kızlarını arayacak, işiniz gücünüz ne varsa bırakın gelin, abiniz geldi, hepimizin üzerinde emeği var, ona moral olur, diyecekti. Az kaldı, sağlığına kavuşacaktı oğlu, ilk geldiği güne göre iyiydi, kilo bile almıştı...

Uzun süredir sandalyede kıınıldamadan oturan gölge, ayağa kalktı. Kara cüssesi loş odayı doldurdu. Anne, son bir güçle kalkmak istedi, kalkamadı. Gözleri tamamen kapandı.

MUHAMMET ERDEVİR

Şehrazat'ın Camdan Kuşu

*Geceyi günle, acıyı sevinçle kardiğım
Bu söylencenin bir yerinde durakladım
Ve anlatamadım, konuşamadım bir daha. **

Okuyor uzun bir şiiri kıskanç gece, yorgun su, nasırlı kalem. Doğuyu gören çelik kapı. Bronz kilitte bir ömürden geriye kalan sonsuz çatlaklar. Anahtarlar çamura saplanmış. Çare işlemiyor gümüş bakraçlarda mayalanan hasede. Balık pulları pencere pervazında. Gölgeler ıslak adımları çevreliyor. Muşamba masa örtüsünde sahte kuş çizimleri. Guguklu saatin içinde mahpus zaman. Bir evren inşa ediyor beyaz zakkum. İncir ağacı acı acı gövdesini yarıyor, toprağın zehirli etinde donuyor tereddütler. Sen beni anlamıyorsun dedikçe beni anlamıyorsun ve kopuyor ipek çözgüleri gergefinin. İstiridyenin göğsünü yararak kalbindeki inciye ulaşmışsın, zaferin kutlu olsun. İncir ağacı eğrilerek göğü kanatıyor.

Düş perisi, Şehrazat olmayı seçiyor seçenekler içinden. Şehrazat bazen Leyla, bazen Şirin çünkü. Hem güzeller güzeli hem de irfan sahibi, akıllı ve ferasetli. Kara saçları, incilerle süslü bordo elbisesinin üstüne dökülüyor, saçının kıvrımları zamanın gergefine nice sırlar fısıldıyor. Gülüşü gül olan bir güzel Şehrazat, şairler ve şîrleri onu yakından tanıyor.

Şehrazat'a dönüşüyor düş perisi. Masallar anlatıyor Kahire'den, İsfahan'dan. Hani şu Kahireli zengin adamın masalını. Adı Amr imiş bu zengin Kahirelinin. Çok zenginmiş Amr, öyle zenginmiş ki servetinin hiç bitmeyeceğini zannedermiş. Zamanının tükenmeyeceğini, ömrünün kısalmayacağını, refahının dünya döndükçe böyle kaim olacağını düşünürmüş. Dağıttıkça artıyormuş kazancı, sofrası yedirdikçe çeşitleniyormuş. Babasından cömertlik görmüş, annesinden yardımsever olmayı. Kim darda kaldım derse yardım etmiş ona. Evini açmakla kalmamış gönlünü de açmış halı niyetine misafir bellediklerine. Derdine ortak olmuş yolu hangi mazlumla keşiştirse, onları yürekten sevmekten geri durma-

miş. Fakat servet dedikleri zamana direnirmiş de kıskançlığa ve de hasetliğe direnmezmiş. İmtihanmış bu. Kem gözle bakanlar, dedikodusunu yapanlar, aman Amr kazanacağına ben bir çarığa muhtaç olurum diyenler, Amr doyacağına ben üç gün aç gezerim diye ilenenler... Kara kalplilerin sayısı öyle çoğalmış ki Kahire'de, gündüzleri bile zar zor seçilir olmuş güneş. Yüreğini açtıklarının ona nasıl sırt döndüğünü anlamamış bile Amr. Zenginliği, varlığı, malı mülkü kızgın taşlara bırakılan buz kalıbı misali erimiş. Elinde harap haldeki baba evinden ve Allah'ın verdiği sayılı nefesten başka bir şey kalmamış. Hastalanmış Amr, yataklara düşmüş. En çok da yalnızlığı acıtmaktaymış ruhunu. Kederinin asıl sebebi buymuş. İnsanların ona bunca düşman olmasını ve dış bilemesini bir türlü anlamıyormuş. Ne yapıp ne edeceğim diye düşünürken rüyasında kısmetinin İsfahan'da olduğunu görmüş. Rüyaya inanılır mı? Tutunacak başka dalı kalmadıysa, kaybedecek hiçbir şeyi yoksa inanır. Neden inanmasını ki?

Karanlık ormanlardan ümitsiz kanlar akıyor. Gördüğün, bir ağacın yıllar önce kırılan dalının yarasının çok mevsimler görmüş ve bir ömre sığmayacak badireler atlatmış kabuğudur. Kırıldığı belli ama onca zamandan sonra kapanmış bazı izler. Ağaç yaşamaya devam eder yarasını sararak. Güneşin bütün renkleriyle yıkanır imkânı varsa. Uykusu ağırlaşır çıplak göğün altında. Düşlerini yaprak yaprak kuşlara anlatır meyveye durmaktan fırsat bulursa. Çiçeklerini yağmurda yıkar, rüzgâra gelin verir. Kuşlar bilir halini dalı kırılmış ağacın, bir de ulu güneş gökyüzünün hükümdarlığında. Kazmayı bırakmışsın, toprak sana küsmüş ama sen bahtiyarsın. Kireç taşından zemini kökleriyle sarıp sarmalayan ağaçlara sor halini, bir de kovuğundaki puhu kuşuna.

Şehrazat bahçedeki havuza düşüp iri bir zümrüde dönüşen mehtaba fısıldamaya başlıyor masalın devamını. Böylece Amr'ın haline hemhal oluyor Şehrazat olmayı seçen düş perisi:

Amr uzun yollardan, çöllerden ve kayalıklardan geçip nehirlerde defalarca boğulma tehlikesi atlattıktan sonra nihayet İsfahan'ın batı kapısına ulaşmış. Akşam ezanına çok az bir zaman kala, kapılar kapanmadan hemen önce şehre girmeyi başarmış. Çok sevinmiş buna. Az daha geç kalmış olsa surların dışında kalacak, ya çakallara yem ya eşkıyalara av olacaktı. Öyle bir kurtuluş işte şehrin kapılarından geçmek. Lakin bilmediği bir şey varmış Amr'ın, İsfahan'ın hanları üstü başı perişan, ne idüğü belirsiz yolcuları misafirliğe kabul etmiyormuş. Ya bir türbenin ürkütücü duvarları arasına sığınacak o soğuk gecede ya da bir cami avlusunda Yaradan'ın rahmetine teslim olacaktı. Kimseye söylemese de kabristanları mesken tutan baykuşların çağrılarında ürküyormuş yorgun yolcumuz. Şehrin içine doğru yürümüş, gördüğü ilk caminin avlusuna atmış kendini. Elini yüzünü yıkamış kuyudan çektiği suyla, kana kana içmiş bir yandan da. Çölün ve bozkırın harareti kolay dinmiyormuş zira. Torbasındaki son ekmeklerle

de karnını doyurmuş. Fakat insanın uzun süren açlıklardan sonra karnının bir anda doyması tehlikeliymiş. Bitmez zannedilen yollardan sonra bir anda rahata eren kişi pişmanlığa gebe olurmuş. İşte o anda bir rüya uğruna ta İsfahan'a kadar yürüdüğü için kızmaya başlamış Amr kendine. İçten içe yaptığından pişman olmuş ama nafile. İsfahan'a kadar gelmiş nihayetinde. Sabah olunca kısmetini aramaya karar vermiş.

Alevlerin kızıl düşler kurduğu, soğukla kol kola sarhoş rakslar döndüğü uzun gecelerde ben sana camdan kuşlar döküyorum mumdan kazıdığım kalıplara. Bilenler imkânsız diyor bu tılsımlı zanaata, daha çok bilenler hokkabaz olduğumu ve gözbağcılık yaptığımı söylüyor. Çinli ustaların uğruna kör olduğu, nice çırakların erimiş cam yüzünden parmaklarını ilk boğumuna kadar kaybettiği bu zanaatın tehlikesi çoğu kişinin kalbini tekletiyor. Hiçbir şey bilmeyenler ise hayran oluyor bilgisizliğin verdiği kudretle. Sen suskunsun oysa. Sanatımın sendeki yegâne karşılığı fırtına öncesi durgun bulutlarda görülen derin sükût. Ben kızılca kor halde tutuşan kuşları kalıplarından çıkarıp bağrıma bastırıyorum. Gönlümü dağladığım, etimi damgaladığım birer iz var kanat uçlarında. Bilmem görür müsün, görsen bilir misin, bilsen anlar mısın anlaman gerekeni?

Yaşam ki bir kum saatidir usulca akan

*Dolan sevgilerimizdir biz boşaldıkça **

Pişmanlıklar içinde uykuya dalıyor Amr. Neden sonra aseslerin dürtmesiyle uyanıyor. Kollarından tutukları gibi ayağa kaldırıyorlar Amr'ı. Sürükleye sürükleye kaleye götürüyor, atıyorlar bir zindana. Yahu nedir, ne oldu, ben bir garip yolcuym demeye kalmadan yatırıyorlar falakaya. Basıyorlar sopayı. Amr yandım anam diye feryat ederken asesbaşı sorup duruyor:

"Diğer hırsızlar nerede, utanmıyor musunuz garip bir âdemin evine gece vakti girmeye, mahremini ürkütmeye? Irz düşmanı mısınız siz, vurun birkaç sopa daha!"

Amr sopa darbeleri arasında "Yapmayın devletlim, ben bir Allah kuluyum, Kahireliyim, ismim Amr'dır. Hırsız falan değilim!" diye dil dökmüş ama nafile. Sonunda o kadar çok dayak yemiş ki düşüp kalmış. İki gün sonra kendine geldiğinde asesbaşı karşısına almış Amr'ı. Macerasını dinlemiş uzun uzun nasihat etmeden hemen önce. Dinlerken bir kahkaha koyvermiş. Yahu ey koca şehrin cahili! Benim de rüyama aksakallılar girip duruyor. Ey Zeyd, Kahire'ye git falanca mahalledeki filanca evi bul. Avlusundaki incir ağacının altında devri İskender'den kalma bir sandık Makedon altını vardır, bunlar senin helalindir diyorlar da ben buna bile inanmıyorum. Sen nasıl kısmet aramaya ta İsfahan'a kadar gelirsin diye alay et-

miş Amr'la. Haklısınız asesbaşı demiş Amr. Bir cahillik ettim, doğrusu cehaletim çaresizliğimdendi. Beni affedin de Kahire'ye döneyim, diye dilenmiş.

Kanmak, inanmak, kandırılmak, uzun uzun aldanmak istiyorsun. Aguşunda ağu şişeleri, tiryaklar, merhemler ve cerahatli sargı bezleri. Aldatmaca. Kandır-maca. Kandır-ıl. Al-dat. Sonra-ları. Sana bırakıyorum. Önce-leri de al yanına. Küçük mutsuzlukların neden daha çok can yaktığını düşün dur büyük mutsuzluklardan. Daha ötesi var mı dediğim her ıstırabın daha ötesini yaşadım cam kırıklarına basmamaya çalışırken. Yaşadıkça sen de öğreneceksin. Yaşadıkça. Sürüklenen bir gemi aslında kavgalarımız, yalpalaya yalpalaya. Dosdoğru kayalıklara, tam yol ileri! Ve zaman bir nehir değil hayır, uçsuz bucaksız tropik bir okyanus. Sürükleniyor yaşamlarımız gelgitlerde.

Hiç-kimse. Hep-kimse. Yok-kimse. Çok-kimse. Benden kaçışında, beni yalnız koyuşunda, uzaklarda duruşunda kelimeler çoğalttım derdime yoldaş. İmlayı alt üst ettim konuşabilmek için. Tüm kuralları çiğnedim. Yazarken konuşur gibi yazmamı istiyor cümlelerim. Konuşurken kederin diliyle söylettiğimi, bunu imlaya dökersem kâğıtları harap edeceğimi bilmiyorlar. Hakkında hiçbir şey bilmediğimiz insanların rüyalarından kolayca geçtiğimiz gibi rahatlıkla yıkıyoruz sözcüklerin dünyasını başlarına.

Sen suskunluğu dokursun tezgâhında. Ben parmak uçlarına taşımak için kelimeler ararım sözlüklerde. Yamacında bir ıssız ülke kurardım kalın ve italik yazılmış harflerden. Yüksek duvarlarının kerpiçlerini nisan yağmurlarıyla sulayıp yoğururum. Güneş batıdan vurur ve yağmur aynı yönde kaygılıdır iğreti duvarlarımı ıslatırken. Sözler hep seni, bunca kargaşada, yarım kalmış cümleleri, aksak ve eksik, tutsak ve yasak, nardan, nârdan ve kenardan. Bitmeyen kavgalarımın sınır taşları. Yavaş adımlarınla yetişemezsin ayın evrelerine. Dolunay ayındır, hilal dört köşeli bir çengel. Bilmez kimseler, sen hiç bilmezsin. Kış, bitmeyen uzun bir avcı hikâyesiymiş uzaklığında. Ben sana mor zambak olayım, sen bana inatçı nergis. Olur mu? Olsun mu? Olmalı mı? Olmaz mı?

Neden sonra dayak atmak ve konuşmaktan yorulmuş olan asesbaşı Zeyd salıvermiş Amr'ı. Eline birkaç gümüş dirhem sıkıştırmış. Amr düşmüş gerisin geri yola. Ama öyle mutlu öyle mutluymuş ki yediği dayakların acısını, su toplayan yaralarını hissetmiyormuş bile. Zeyd farkında değil elbette ama rüyasında görüp de gitmeye cesaret edemediği o ev Amr'ın babasının eviymiş. Bahçedeki incir ağacını ta çocukluğundan biliyormuş. Amr Kahire'ye dönünce ağacın kuzey tarafında hazineyi buluyor. Eski görkemli günlerine yeniden dönüyor. Herkes onun İsfahan'da ipekli halı ticareti yaparak zengin olduğunu düşünüyorsun o içinden Zeyd'e hayır dualar ediyor. Evinin damına çıkıp da batan güneşin kızılığını izlediği bazı günlerde yediği dayanın acısını duyar gibi olsa da halinden şikâyetçi değil. Cömertliğinden de...

*Acıyı buldu sonunda, kanayan bir gülden
Çaldı yüzünü bir yaşamlık
Geçer şimdi dumanlı bir kentin sokaklarından
Şaire çıkar adı - az buçuk kaçık. **

Karanlıkta düşünebildiğim korkunç ayrıntılar var. Üstelik yalnız karanlıkta, karanlıkta yalnız kalınca düşünebiliyorum onları. Bir başıma, başımın içine üşüşen onca düşüncenin tutsağıyım. Kurtulmak için ölmek ister bazen insan tutsaklığından. Canından kurtularak dertlerinden sıyrılmak... Ama olmaz, o kadar kolay değildir yaşamın dolambaçlı merdivenini bir çırpıda çıkarmak. Ölü olduğunun farkında olmayan ölüleriz zaten zamanın bir boyutunda. Ölümümüz muvakkat ve muhakkak. Yaşadığımız günler güzel veya çirkin, acı veya tatlı birer avuntudan başka bir şey değil. Oyalanıyoruz merdivenin değişik basamaklarında yaşadık sanarak. Bellek denen kamburu büyütüp duruyoruz kurtulmamız gerekirken. Ruhumuzdaki tahribat artacak o çıkıntı omzumuzda kabardığı müddetçe. Hiçbir kambur omurgayı parçalamadan var edemez kendi gerçekliğini. Gerçekliği yeniden kurabilmek uğruna, köklerini parçalaya parçalaya kadim incirin, alıp çıkarıyorsun yüzyıllardır sarıp sarmaladığı aziz hazinesini.

Ve hep ufkun ardına bakan çocuk sevinse de aslında mutlu olmayarak bakıyor ufkun kızılığına.

Hani gözlerini sımsıkı kaparsın da yine de ışık sızar göz kapaklarından içeri.

Ben hayal kurdum sana ve ellerim kırılıyordu seni düşündükçe. Camdan kuşlar soğudu o kızıl akşamın serinliğinde.

Şehrazat'ın camdan kuşuna ilismeyecektin, o kuşu yere çalmayacaktın.

Puhu kanat çırpı tozlu semaya. Şehrazat sustu.

Sen o incirin eğri gövdesine yaslanıp kalakaldın.

** Ahmet Erhan*

MERVE ÖZGENLİ ÇELİK

Yakup

Bazı insanlar ölmemeli. Her gün “büyük” işler peşinde koşan, büyük boy menülerinin üstüne, büyük boy kahvelerini yudumlarken büyük ekranlı telefonlarından onlarca mail atıp alan, büyük evlerindeki büyük köşe takımının üzerinde büyük ekran televizyonlarını izlerken “büyük” işlerini eve de taşıyan insanların “büyük idealler” inden farklı “küçük”, “sıradan” naif işlerine devam etmeli, yaşamalı bazı insanlar. Yakup da yaşamalıydı.

Yırtık kıyafetleri, kararmış yüzü, küçük gövdesi ve geride bıraktığı kokuyla tanınır, bilinir, sahiplenilirdi Yakup. Şentepe’de otururdu. Ankara’nın eski gecekondu semtlerinden, Şentepe’de. Adının şen ama insanların şekle dolu olduğu, herkesin kendi kapısından başka bütün kapı arkasındakilere şekle yaklaştığı yerde doğup büyümüştü. Nüfus müdürlüğünde adı bir harfle yanlış yazılanların kaderini taşırdı Şentepe. Adına bir şekilde layık olmaya çalışır, mutlu olmak için çabalardı semt ahalisi. Ama bu mış gibiliğin ötesine geçemezdi. Hayat şartları izin vermezdi. Şentepe her ne kadar şekle dolu olsa da Yakup’a karşı farklıydı durum. Mahalleli sahip çıkardı ona, gariban olduğunu bildirdi, sorgulamazdı Yakup’u. Çocukluktan bu yana semtin yokuşlu sokaklarında dolaşır, insanlarca önemsenmeyen işleriyle meşgul olurdu. Yastığı yokuşların kenarındaki eğri kaldırımlar, yorganı gecekondundan evrilen çok katlı sitelerdi. Aslında kentsel dönüşümle henüz on küsur katlı bir bina olmayan eski bir evin rutubetli, soğuk, zemin katında kalırdı Yakup. Evi burasıydı ama yuvası yokuşlu yollardı. Sabah ezanlar okunurken evden çıkar, akşam ezanına kadar sokaklarda eyleşirdi. Yazın da kışın da değişmezdi bu. Etraftan gelen yardımlar ve babasından kalma aylıkla yaşamını sürdürürdü. Un çorbasına bayılırdı. Sabah akşam içse şikâyet etmez, eklemek olmayınca boynunu bükerti. Sabahtan akşama sokaklarda adımlarını ezberletirdi semte. Bazen teleferik durağındaki kalabalık yerde esnafın arasında gezinir, bazen vadide ağaçların altında etrafı izlerdi. Bazen de semtin virane yerlerinde dolaşır, beklenmedik anda insanların karşısına çıkar, kendini hatırlatırdı: “Ooleeyy”

Yakup'un kendini ifade biçimiydi bu. "Ben buradayım" deme şekli. "Beni unutmayın" nidası: "Ooleeyy"... Bağırırken iki elini yumruk yapıp havaya kaldırırdı. Bu haliyle küçük bir çocuktan farksız olurdu. Zaten çoğu zaman yetişkinlerden ziyade çocuklarla zaman geçirirdi, severdi onları. Çocuklar da onu gittikleri her yere çekiştirir, oyunlarda olmak istemedikleri yerlere oturturlardı. Ebe olurdu Yakup, kaleci olurdu, ara kedisi, ortada sıçan olurdu. Ama her defasında tepkisi aynı olurdu "Ooleeyy".

Çocuklarla iyi anlaşırdı da genç kızlar korkardı Yakup'tan. Onun sesini duyar duymaz bağırmağa başlar, yolun başından köşedeki merkez camiye kadar kaçarlardı. Kendinden kaçanları kovalardı Yakup. Otuzlu yaşlarında bu yaptığını oyun bilirdi. Caminin kapısına gelince ellerini açıp duaya dururdu. Etrafa tükürüklerini saçarak uzun uzun bir şeyler okur, en sonunda ellerine üfleyip bütün vücudunu sıvazlardı. Kararmış parmaklarını gözlerine sürerdi. Kimse onun cami önündeki bu tavrını kâle almaz, parmaklarıyla gözlerini sıvazlamasına anlam veremezdi. Annesinin çocukken anlattığı Peygamber kıssalarının etkisiydi bu. Yakup Peygamber gibi gözlerini kaybetmekten korkardı. Keskin gözlerinin keskinliğini yitirmesinden, suretleri görememekten korkardı. En büyük korkusunun bu olduğunu kimseler bilmezdi. Caminin önüne her gelişinde durması, ellerini göğse açarak dakikalarca bir şeyler okuması, okuduklarını bütün vücuduna daha çok da gözlerine yedirmesi bundandı.

Suretlerin yanında suretlerin ardındakileri de görecektik kadar açık gözlerle sahipti. İnsanlara bakarken yüzüne garip ifadeler oturur, bir anda uzaklaşıverirdi kendini kötü hissettiği ortamdan. Hiçbir ışığa gerek kalmadan karanlık niyetleri, hiç temizlik görmemiş kalpleri ve çirkin düşünceleri görürdü. Böyle zamanlarda da elleriyle gözlerini kapatır, karanlık kalpleri görmeyeceğini zannederdi. Kalbi gören tek şeyin kalp olduğunu bilmez miydi acaba Yakup?

Gözlerindeki keskinliğin aksine burnu hiç koku almazdı Yakup'un. Kimsenin pislikten ve kokudan giremeyeceği yerlere girip çıkar, oraları yuvası bellerdi. Ölmeden hemen önce caminin yanındaki yıkılan okulun yerinde mahallenin kedilerini beslerken görülmesi de bundandı. Bunu hep yapardı. Şentepe'deki tüm hayvanların babasıydı Yakup. Güvercinlere, kedilere, köpeklerle ya da gördüğü başka hayvanlara yiyecek toplar, hepsini elleriyle beslerdi. İstisnasız her gün sabah ezanıyla evden çıkması, akşama kadar mahalledeki her bir hayvanın rızkını araması da bundandı.

"Küçük" işlerin adamıydı Yakup, naif işlerin. Herkesin hızıyla övündüğü dünyada zamanı yavaşlatanlardandı. "küçük" dünyasındaki küçük adımlarıyla Şentepe'nin yokuşlarından birinde değiştirdi yaşadığı dünyayı. "Büyük"lerin buralarda işi olmazdı ama "büyük" dünyalarında küçük kaçamakları hak et-

tiğini düşünen büyük bir patronun yolu büyük arabasıyla “küçük” dünyalara düşmüştü bir kere. Yakup yavaşlığıyla hızın, “küçük”lüğüyle “büyüğün” kurbanı oldu. Yakup herkesin gittiği bu dünyadan kararmış parmaklarını gözlerine sımsıkı kapatarak gitti. Parmak uçları olmayan eldivenin içindeki ellerini kendi gözlerine kapatıp “ben kimim” diyemedi. Sorsaydı söylerdim, sorabilseydi küçüklüğündeki büyüklüğü anlatmaya çalışırdım. Ama sormadı. Etrafa tükürüklerini saçarak dualarını okumaya fırsat bulamadan gitti. Elleri gözlerinde öldü Yakup. Ölürken dahi önce gözlerinin gitmesinden korktu. Aslında bu hızla ölmeyebilirdi. Bu kazayla, bu çarpmayla yaşama ihtimali vardı Yakup’un. Ama zaten mutlu olamayan Şentepe’nin daha çok üzülesi, Yakupsuz kalası varmış. Sokakların “Ooleeyy”siz, kedilerin, köpeklerin öksüz, “büyük”lerin yine yeniden “küçük”leri ezisi varmış.

Her şeyden çok, Yakup’un gidesi varmış.

VİLDAN KÜLAHLI TANIŞ

Maydanoz

“İlgini çekmez ama yine de bakmak istersin belki.”

Sesindeki küçümseyici tonu göğüsleyip sehpaye yaklaşmak ister gibi, koltuğun diğer tarafına kayıyorum. Dün aynı yerde otururken elimden kayıp dökülen çayın, koltukta oluşturduğu izlere kayıyor gözüm. Krem rengi koltuktaki bu sarımtırak çizgiler, sildikçe genişleyen bir hareyi andırıyor. Kendimce bir oyuna başlıyorum o konuşurken. Ahtapota benzetiyorum lekenin bir kısmını. Kollarının birbiri ile orantısız olması huzursuz ediyor beni. Ahtapottan vazgeçip istakoz ve yengeçten hangisine daha fazla benzediğini bulmaya çalışıyorum.

“Epey araştırdım böyle bir kitap bulabilmek için,” diyor, “dünyanın da parasını verdim.”

Hakan, konuşmasını sürdürdükçe perdelerin kirene, televizyon ekranında biriken toza çarpıyor gözüm. Burada durup en azından dinliyormuş gibi yapabilirim ama engel olamadığım bir dürtüyle banyoya gidip dolaba atıyorum elimi. Ütüleyip bir binayı inşa eden tuğlalar gibi üst üste dizdiğim bezlerden, en üstte yeşil olanı diğerlerini bozmayacak şekilde alıp odaya dönüyorum. Bezi, televizyonun koca ekranında yavaşça gezdiriyorum. Önce bezde biriken tozlara, sonra bir iki adım geri çekilip uzaktan televizyonun ekranına bakıyorum. Üst tarafta kalmış tozları bütün kuvvetimle üfleyip yüzüme çarpanları, bir sis bulutunu dağıtmak ister gibi ellerimle kovalıyorum. Tozların nereye dağıldığını kaçırmamak için dikkatle seyrediyorum arkalarından.

“Bak, bu Belçikalı gerçeküstü bir ressam,” diyor, “sürrealizm ötesi eserler veriyor, ne muhteşem değil mi?”

Kitabı, gözüme sokmak ister gibi ikinci kez yaklaşıyor. Bu sefer göz ucuyla şöyle bir bakıyorum sayfaya. Omuzları geniş sayılabilecek, siyah ceketli bir adam büyükçe bir aynaya bakıyor. İşin garibi, adam aynada yansımasını görmesi gereken yerde, kendisinin aynaya doğru ötelenmiş görüntüsüne bakıyor. Bu resim, kendimi sürekli Hakan’ın gözünden seyrettiğimin

resmi gibi. Tablodaki siyah ceketli bu adamın, saçlarını geriye doğru neden bu kadar itinalı taradığını düşünüyorum. İstemsizce saçlarıma giden ellerime şaşıyorum.

“Ne anlatıyor sence bu tablo Ayşegül?” diyor. İşte yine beni sınava tabi tuttuğu sorularından biri daha.

Hakan bana soru sorduğunda -ki bu alelade bir soru da olabilir- ne söylesem yanlış olacakmış gibi bir hissiyat çöküyor içime. Beklediği cümleleri kuramayacağım kaygısı, kuracağım cümleleri de beraberinde alıp götürüyor. Şimdi bu tabloda desem...Adam kendine bakmak isterken desem... Kendimi yenerek bir şeyler söylesem, söyleyeceğim o üç beş kelime, salonun ortasında hep var olan bir kara delik tarafından yutulup yok hükmünde sayılacak biliyorum.

Ne ara bu hale geldik biz Hakan’la? Sanırım yedi yıllık evliliğimizde her akşam maydanozlu yediği salataya, bir akşam maydanozun yakışmadığını söylemesi bunun bir başlangıcıydı. Ve ondan sonraki günler Hakan’ın gözünde bir sürü “şey” bir sürü “şeye” yakışmadı zaten. Maydanoz salataya, yıllarca beni açtığını söylediği saç rengim yüzüme, sarı gömleğim altına giydiğim pantolona, beraber seçip aldığımız çapalı saat salonun ruhuna yakışmadı.

Yıllardır ilgi alanındaymış gibi devam ediyor. “Hiçbir şeyi anlatmaya çalışan bir ressam aslında bu,” diyor. “Bu siyah ceket imgesini de sıklıkla kullanıyor,” diye eklemeyi de ihmal etmiyor.

“Hiçbir şey nasıl anlatılır Hakan?” diye sormuyorum.

Kitabın sayfalarına buzdolabının üzerinde duran pembe, kalp şeklinde post-itlerden yapıştırıp ufak ufak notlar almış. Bana anlattığı şeyler yazıyor muhtemelen üzerlerinde. Sayfaları hızlı hızlı çevirip bütün notları tek tek okuyor bana. Bu hap bilgileri bana aktararak bütün vücuduna nüfuz etmesini sağlıyor. Ona bu imkanı vermek istemiyorum. Gözümü çapalı saati çıkarttıktan sonra duvarda kalan çivi izine sabitliyorum.

Nereden geldi bu resim merakı şimdi? Geçen hafta “Ne zamandır ailecek görüşemiyoruz canım ya,” cümleleri üzerine, şu “çok sevdiği” arkadaşlarıyla buluşmuştuk hani. Evet, evet o gün...Herkes tutkunu olduğu ressamları birbiriyle yarışır gibi sıralamıştı. Hakan’ın masada yaşadığı sessizliği hatırlıyorum. Zar zor söyleyebildiği bir iki ressam ve onların eserleri hakkındaki cümleleri yeteri kadar ilgi çekmeyince elindeki bıçakla “az pişmiş” etini uzun uzun didiklemişti. O gün didiklediği et mahcubiyetini yeteri kadar yatıştırmamış olacak ki kafasını kitaptan kaldırıp söylenmeye başlıyor. “Şart mıydı masada resim sanatı ilgimi çekmiyor demen. Girdiğin ortama uyum sağlamaya çalışsan öleceksin değil mi Ayşegül?”

“Hakan biz seninle yedi yıldır beraberiz, ne bir resimden ne de bir ressamdan ne zaman konuştuk? Üç beş gün öncesine kadar sen de ilgilenmez-

din,” demiyorum. Kalkıp balkon penceresinde yan yana duran iki stor perdeyi birbiriyle aynı hizaya getirmeye çalışıyorum. Biraz aşağı indiriyorum birini, diğerinden uzun oluyor; sonra biraz yukarı çekiyorum bu sefer diğer taraf uzun kalıyor. “Biraz yardım etsen de,” diyorum, “şunları aynı hizaya getirsek.”

Beş altı saniye kadar yüzüme bir şey söylemeden bakıyor. “Çünkü tek derdimiz bu değil mi Ayşegül?” Diyor. “Çünkü şu an ihtiyacımız olan tek şey bu iki perdenin aynı hizaya gelebilmesi.”

Kalkıyor yerinden. Terliklerini ayağına geçirip balkona doğru yürümeye başlıyor. Zaten hizalayamadığım perdelerden birini hiddetle çekip, balkona çıkıyor. Terfi ettikten sonra, içten içe “aslında benim hakkımdı” diye düşündüklerinden emin olduğum, buna rağmen duruma çok sevinmiş gibi görünen arkadaşlarının hediye aldığı “pek pahalı çakmakla” sigarasını yakıyor. Bütün bunları düşünürken engel olamadığım bir dürtüyle ruhum bir anlığına bedenimden ayrılıp balkona, Hakan’ın yanına gidiyor. Kendimi balkondan onun gözüyle izlemeye başlıyorum. Tablodaki siyah ceketli adam oluyorum birden. Boğucu bir rüyanın içinde olduğumun Hakan’ın fark edip etmediğini düşünüyorum. Elimdeki uyduruk dekorasyon dergisinin sayfalarını karıştırmaya başlıyorum. Kelimelerin üzerinde gezinen parmaklar benim değil. Ellerim, birer çizim gibi duruyor sayfaların kenarında. Bir gerçekliğin üstünü örtmek ister gibi derginin kapağını hızlıca kapatıp, sehpanın üzerine bırakıyorum. Bu ev, bu eşyalar... Bir film setinin içine atılmış ve neden orada olduğunu bilmeyen bir oyuncuyum ben. Birilerinin çıkıp bana rolümü hatırlatmalarını bekliyorum.

“Alo, iyi günler. Gürsel Bey’den randevu almak istiyordum.”

Gürsel Bey’in odasına girdiğimde her şeyin müthiş bir intizamla yerleştirildiğini görmek, halis bir limon kolonyasını ciğerlerime çekmişim gibi ferahlatıyor beni. Kitaplar raflara renklerine göre sıralanmış, masa üzerinde duran saksılar büyükten küçüğe dizilmiş, önümdeki su dolu bardağın ağzı pırlıl pırlıl...Hoşgeldiniz, diyip elini uzatıyor sonra Gürsel Bey. Odaya girdiğimde içime dolan o ferahlık hissi paramparça oluyor. Zihnime yağmur gibi yağıyor sorular. Ne zaman yemek yedi, ne zaman tuvalete gitti, burnuna dokundu mu...Hakan’ın sesini duyuyorum sonra, “Abartma Ayşegül, dünyanın en temiz insanı sen değilsin.” Elimi uzatıp, hoşbuldum diyorum.

Gürsel Bey’in sorduğu soruları sözlüye kalkan bir çocuk tedirginliğiyle cevaplıyorum. Yaşadığım şeylerin bazılarını olduğu gibi, bazılarınıysa olmasını istediğim gibi anlatıyorum. Böyle konuşmak, yani dilediğince, yani gönlünce, kendimi epey iyi hissettiriyor bana. Saate bakıyorum. Uzun süredir bu kadar konuşmadığımı fark edip anlamsız bir yerde susuyorum.

Gürsel bey, “iyi bir dinleyici” olmayı hakkıyla teslim ettikten sonra, Ayşegül Hanım, diye başlıyor sözlerine. Susarken o kadar da dikkatimi çekmeyen

pos bıyıklarının, konuştuğça üst dudağından ağzının içine giriverecekmiş gibi bir aşağı bir yukarı hareket etmesi, beynimin içine bir karınca ordusunun istila etmesine neden oluyor. Elim, çantamda duran kaş makasına doğru ilerlemek istiyor. Uzuvarımın benden bağımsız hareket etme istekleri beni zor durumda bırakıyor. Gürsel Bey konuşuyor ve ben çantaya doğru harekete geçmiş elimle savaşıyorum.

O cümlelerini peş peşe sıralarken, ben hiçbir şey duymuyorum. Empatik yaklaşım, beni anladığından falan bahsediyordur muhtemelen. Gürsel Bey'in ağzının içine girip çıkan pos bıyıklarıyla kurduğu onlarca cümleden sadece biri, başımı yasladığım kirli otobüs camında benimle birlikte ilerliyor. Yağmur damlaları cama çarpıp dururken, takılmış bir kasetin aynı yeri tekrar etmesi gibi o bir cümle zihnimde dönüp duruyor.

"Sizde kaygı yaratan durumlarla ya yüzleşmeli ya da sizi kaygıya sürükleyen insanlardan uzak durmalısınız Ayşegül Hanım." Bu tanıdık cümle bir bumerang gibi gelip çarpıyor suratıma.

"Ya bariş anne bu durumla ya da vazgeç artık babamdan." Sana söylemesi kolay Ayşegül...Sana söylemesi kolay Gürsel bey...

Kafamı yağmur damlaların çarpıp çamurlaştırdığı kirli camdan kaldırıp otobüsün "dur" düğmesine basıyorum. Eve gelmeme henüz üç dört durak varken, otobüsten inip yol üstünde bir kırtasiye aramaya başlıyorum. Hakan'ın birkaç gün önce kitapta gözüme sokmak istediği resmi telefonda aratıp buluyorum. "Ünlü ressamın", aynaya bakan adam tablosunu kasanın arkasında duran adama gösteriyorum. "Hallederiz abla," diyor. "Sen boyutlarını söyle yeter."

Islanmasın diye bin bir eziyetle eve getirdiğim ruloyu dikkatlice açıyorum. Alt kısımdan yediği yağmuru görünce canım sıkılıyor. Ütüye sarılıyorum hemen, üzerine bir bez koyup kurutuyorum kağıdın ıslanan yerini. Dünyanın en önemli sorununa çözüm bulmuş gibi rahatlıyorum. Kuşe kağıda çıktısını aldığım resmi salon duvarının tam ortasına, çivi izini kapatacak şekilde asıyorum. Konsolun üzerindeki ahşap çerçeveli fotoğrafa bakıyorum. Hiçbir şey yokmuş gibi göz kırpan babamın yanında, uzaklara dalıp giden annemi görüyorum. Kapı çalıyor sonra.

"Hoşgeldin Hakan," diyorum, "yemek hazır, salata da yaptım, maydanozsuz..." Hakan resmin asılı olduğu duvarın önünde ona yarattığım dünyada salatasını çatallarken, fotoğrafa bakıyorum. Kalkıp bir makas alıyorum çekmecedan. Önce babamın yanında nereye dalıp gittiğini çok iyi bildiğim annemi, kesip çıkarıyorum fotoğraftan. Onu hırkamın cebine koyup, babamın fotoğrafını tekrar konsolun üzerine yerleştiriyorum. Duvardaki adam, babam ve Hakan, annemle sessiz sedasız gidişimizi izliyorlar.

Selim Yavuz

BENİM ÖYKÜM

CİHAN AKTAŞ

Öykü benim için sunduğu bütün imkânların yanında romana giden yolda elimden tutan destek, bir yol ve nefes açıcı. Yıllarca öyküler yazmasaydım roman yazma amacımı da koruyamazdım. Roman yazmayı sürdürdükçe öykü molaları vermeye de ihtiyaç duyacağım. Öykücü bakışını yitirsem roman yazacak sabrı nasıl biriktirdim, bilmiyorum.

Minyatür, Öyküyü Çağırıyor; Öykü Romana Yol Açtı

“Dağ Yolcuları” başlığını taşıyan öyküme ilişkin ilk imge ve düşünceler, 2000’lerin ortalarında Tahran’da bir sergide Behzat’a ait bir minyatürü gördükten sonra aklıma düştü. Ferhat, Şirin’i üzerinde oturduğu atı Şebdiz’le birlikte omuzlarına almış, bir dağı tırmanıyor. Dağı kim tırmanıyor gerçekte: bu soru üzerine ayrı bir metin kaleme alabilirdim. Birlikte tırmanıyorlar, ancak Ferhat Şirin’le atını omuzlarına almasaydı yolculuğu sürdüremezlerdi. Ağır yüküne rağmen yüzünde en küçük bir yorgunluk işareti yok Ferhat’ın, amacına odaklanmış zihni ve yüreği de aynı sebeple neşeyle dolup taşıyor, bir kahramana yakışacak şekilde. Ne çok söz söylenebilir bu minyatür üstüne, daha sonra düşünmeye devam ettim. O dönemlerde Hüsrev ve Şirin’i günümüz Türkiye’si şartlarında yorumlayan bir roman yazmayı düşünmeye başlamıştım ama üzerinde çalıştığım başka bir roman olduğu için Hüsrev’i kapsamayan bir öyküye dönüştü minyatürün izlenimleri. Niye o denli etkiledi Behzat’ın minyatürü beni? Ferhat ve Şirin’in yüzlerindeki sükûnet, etraflarındaki bitki örtüsü, ata gösterilen saygı, her şey tanımlanması kolay olmayan bir amaçla ilgili geldi bana. İnsan nereye tırmandıklarını merak ediyordu incelerken. Minyatür zaman ve mekânı durgunluk görüntüsü altında hareketlendirirken yüz yıllar akarken değişmeyen gerçekleri düşündürüyordu.

O yıllarda medyada kariyer sahibi kadınların sıklıkla “Beni taşıyacak bir

erkek yok” şeklinde cümlelerine yer veriliyordu. Bir insan bir başka insanı niye taşır, nasıl taşır... Sevdiğini nereye kadar taşıyabilir insan, gerçekte... Kadın veya erkek, birbirini geliştiremeyen, karşısındakinin gelişmesine izin vermeyen insanlar birbirinin yüküne dönüşüyor; o zaman da zaten sevgi ve saygı mı kalır...

Ferhat adanmış, Şirin halinden hoşnut görünüyor ve herhalde daha uzunca bir yol var önlerinde tırmanmalarını gerektiren. Peki, sebebi konusunda ancak tahminlerde bulunabildiğimiz bu yolculuğun sonunda yüz ifadeleri aynı kalabilir mi... Bütün bu sorulara olabileceği kadar cevap oluşturmaya çalıştım, 2004 veya 2005’te kaleme aldığım Dağ Yolcuları başlığını taşıyan öykümde. Bu öyküde sadece tırmanma anlarına yoğunlaştım, sonrası üzerinde durmak öykünün hacmini zorlardı. Prenses Şirin’in, Çin’de tahsil yapmış olsa bile kraliçe Mehmene Banu’nun sırf zayıf bünyeli kız kardeşi taze süt içebilsin diye yaptırmak istediği süt kanallarının mimarı Ferhat’a âşık olması nasıl düşünülebilirdi? “Kirli Tırnakların İnce Düşüncesi” başlıklı bir yazıda bu soruya cevap aradım daha sonra.

İyi bakılan eller kirli işlerini başkalarına, en çok da yoksullara terk etmenin ışıltısını yayarlar. Tırnaklarda birikmiş kirler bazen büyük bir emeğin, heyecan verici bir eserin kalıntıları olarak kalbe dokunurlar. Şirin’in bakışında Ferhat’ın tırnaklarında birikmiş siyah toz katmanları durduğu yere göre bazen yüceltme sebebi oluyor, bazen kuşku ve uzaklaşma.

Öyküde Ferhat’ın iyi bildiği ve Şirin’le ortak geleceklerini ilgilendiren önemli bir sebeple bir dağın zirvesine tırmanıyorlar. Zorlu tırmanma Şirin’in Ferhat’a dönük iç konuşmalarıyla sürüyor. Dağın ortalarında bir yerde bir ağacın altında mola verdikleri sırada Ferhat cebinden bir avuç hurma çıkarıyor, Şirin’e ikram etmek için. Hurmaların arasında bulunan ve Şirin’i korkutan iri siyah bir böceği ne yapacağına karar veremediği için iki parmağıyla eziyor. Dağın bitmek bilmez yokuşunu tırmanmaktan yorgun düşmüş olan Şirin işte o an Ferhat’ın tırnakları arasındaki daha önce nakkaşlık yaparken izlediğinde kendisine mesleki ustalığının nişaneleri gibi görünmüş olan siyah birikintilerden rahatsız oluyor ve onun kirli, damarları şişmiş ellerini –herhalde- Şehzade Hüsrev’in bakımlı elleriyle kıyaslamaya başlıyor. Bu zorlu dağ yolculuğunun seyri ve hedefleri konusunda Ferhat’ın açıklamalarına güvenmemeye başlamıştır çünkü.

Duygularımız ille de karşımızdaki kişi değiştiği için başkalaşmaz, biz de değiştiğimiz için başka türlü alımlar oluruz hâl ve hareketleri.

Nizami’nin mesnevisinde bilge bir kadın olarak tasvir ettiği Şirin bile zor yolculuğun bezginliğiyle Ferhat’ın hünerli ellerine bulanık gözlerle bakmaya başlamadı mı? “Halk gövdesinin büyüleyici dehşetinin habire musal-

lat olduğu tiksinti dışavurumlarını okuma gereği”nden söz eder Ranciere, *Filozof ve Yoksullar*’da. Bilim ve sanat, felsefe ve medya, hayatını elleriyle kazananları söylemin düzeninden dışlamak suretiyle hiç olmazsa bir görünüş üstünlüğü lüksünü kendine sakladığı zannı içindedir. İş önlüğünde inşaatında çalıştığı AVM’nin kirli izlerini taşıyan işçinin yapı faaliyete geçtiğinde güvenliği aşıp da içeri giremeyeceğinin örnekleri bazen haber konusu oluyor. Güvenliğin bakışı üst düzeyde koruma talep ediyor ama kimler için? Öyle bir bakış ki değdiği yerin ferini kaçırıyor. Halktan birini, bir emekçiyi, bedenine sinmiş kirli iş izlerinden çekinir hâle getiriyor.

Ben “Dağ Yolcuları”nda iyi kalpli ve erdemli Şirin’i yüreğinde beliren bir vesveseyle anlattım. Nizami’nin mesnevisi ise Ferhat-Şirin-Hüsrev üçlüsü arasında en âşık kişiliğin Ferhat, en bilge kişiliğin Şirin olduğunu düşündürür. Züht arayışı içinde bir prenses olan Şirin ahlaki ilkelere uygun davranmadığı sürece Hüsrev’den uzak duruyor. Zorlu badireler atlattıkları yılların ardından evlendikten sonra eleştiri ve tavsiyeleriyle danışmanlık ediyor ona. Hz. Peygamber’in (sav) dönemin krallarına yazdığı mektuplardan biri, aslında Hüsrev ve Şirin’in kahramanlarından birine gönderilmiş, Nizami’nin eserinde yer ettiğine göre. Hüsrev’in Peygamberimizden gelen mektubu yırtıp attığını görünce Şirin rahatsız olarak, keşke yırtmasaydın, bize iyi bir şey öğretiyor olabilirdi bu mektup, diye tepki gösteriyor.

Ferhat ile Şirin toplumsal benliğimizde izleri olan bir efsane. Nizami’nin *Hüsrev ve Şirin*’inde ise Ferhat üçüncü kişilik, Şirin’in hayatına kısa bir süre değip uzaklaşan bir sanatkar. Şirin kendisini yıllarca üst üste hayal kırıklığına uğratan sorumsuz ve sadakat yoksunu Hüsrev’den kopamadığı için Ferhat’ın varlığını doğru dürüst seçemiyor bile.

Öykü ve roman arasında da derin bir fark var ancak aynı zamanda iki türün hacimleri diğerinin üstlenemeyeceği bir kendine haslığa, kendine yeterliğe sahip.

“Dağ Yolcuları”nı yazdıktan sonra öyküyü zihnimde geliştirmeyi sürdürdüm. Miladi 12. yüzyılda kaleme alınmış bir eserin Miladi 7. yüzyılın başlarında yaşamış, saltanatın ve aşkın büyüüne karşılık faziletli kalma savaşı veren prenses kahramanı bugün yaşasaydı nasıl biri olurdu? Çeşitli yorumlarda öne çıkan Ferhat imajını karakterin verdiği izlenime göre değiştirmeyi tercih ettim. İntihar etmesini arzulamadığım bir Kürşat kimliğine dönüştü Ferhat. Nizami’nin anlatısının bana söylediği şekilde, Şirin başkahraman konumuna yerleşti romanda ancak mesnevide sınırlı bir yeri olan Ferhat’ın Kürşat kimliği altında Hüsrev’i temsil eden Faruk’la aynı ölçüde pay sahibi olmasını istedim. Ferhat, intiharı yakıştıramadığım bir kahraman. *Şirin’in Düşünü* bir bakıma Ferhat’ı intihardan uzaklaştırmanın da romanı...

Şirin ise romanda faili meçhul cinayet kurbanı bir anne ve babanın kızı, bu nedenle çocukluğundan itibaren hep kimliğini gizlemeye zorlanmış. İnsanları bazı eşikleri geçmek için olduğundan farklı davranmaya zorlayan şartların yol açtığı bir çift kimliklilik sergiliyor. Olduğundan daha farklı görünmeye, gizlenmeye zorlanmanın tutukluğu yüzünden otuzuna yaklaştığı halde hâlâ mesleksiz ve amaçsız hissediyor kendini. Beri taraftan Faruk, sözde şeffaf bir kimlikle çıkıyor onun karşısına ama zaman içinde Karataylı Holding'in prensinin medyadaki imajlardan bir hayli farklı, açığa çıkmasını istemediği bir geçmişe sahip olduğunu fark ediyor.

Halası tarafından çeşitli korkularla kuşatıldığı korunaklı şartlarda büyütülen Şirin, aşkla kazandığı cesaretle gerçek kimliğini duyuruyor topluma ve bu nedenle Faruk'a borçlu hissediyor kendini. Kimliğini ortaya koyduğu süreç Faruk'a bir bakıma yansız bakabildiği bir üst bakış kazandırıyor ona. Bu nedenle, ben de onun iyileşmesine, tutarsızlık ve zaaflarından kurtulmasına yardım etmeliyim, diye düşünüyor. Aşkın gerçek anlamda sağlaması gereken olgunlaşmayı asıl temsil eden kahraman, Şirin. Kürşat ise Şirin'den ister istemez vazgeçiyor, tabii buna bir vazgeçme diyebilirsek. "Dağ Yolcuları"ndaki tırmanma *Şirin'in Düşünü*'ne "Bir Bardak Yeşil Çay" başlığını taşıyan bir bölümle dahil oldu. Kürşat intihar edemez veya intihar eder gibi bir hayat sürdüremez, bir bakıma Sisyphus misali yeniden tırmanmaya başlamalı... Bir hayır kurumuyla su kuyuları açmak için Afrika'ya gidemez mi? Romanın başlarında su kuyusu açmak için Afrika'ya, Kamerun'a giden bir başka kahraman daha vardı, Mete; Kürşat onunla karşılaşmış olabilir, Youande'de.

Gerçekten her şey yaşandıktan sonra geriye kalacak olan nedir? Olay, sahne, algı; unutulmaması gerekene dair neşe veya sızı, hatta sızılı neşe. Bir öykü muhayyilenizin yönettiği büyük bir orkestranın eseri aslında.

"Dağ Yolcuları"nın mekânı olarak Amasya'yı düşünmüştüm, bir kez olsun gitmemişken, hayalini kurarak. *Şirin'in Düşünü*'nü yazarken gidebildim Amasya'ya, Ayşenur Bol ve Üstün Bol'la o dağa çıktım, dağın başında ve aşağıda bir yerde kurulmuş olan Âşıklar Müzesi'nde gördüm Ferhat ile Şirin'i temsil eden heykel ve mankenleri... Bu temsiller özensiz bir turizm etkinliği bakışıyla tasarlanmamalıydı, üzüliyordum izlerken. Engüles Dağı eteklerinde bulunan Çakallar Mevkii'nde hayal ettim Şirin'i, ablası Mehmene Banu'yu ve Ferhat'ı. O dağı İstanbul'a, Çekmeköy taraflarına kadar uzattım; şimdiki zamanların prensesleri, sırtlarını bir holdinge yaslamışken bir şekilde Osmanlı bir paşayla akrabalık bağı öne süren insanlar.

Burada benim açımdan ilginç olan bir not düşmek istiyorum. Bu yazıyı Kamerun'un liman şehri Douala'da kaleme aldım. Kamerun'a vardığım ilk günlerde, susuzluğun yol açtığı perişanlığa tanık olduğum bir varoş evi zi-

yaretinin ardından birden aklıma geldi Mete ve Kürşat'ın su kuyuları açmak için Afrika'da hangi ülkeye gittiği sorusu... Aradan dört yıl geçti kitap yayımlanmalı, emin olamadım ülkenin ismi konusunda ve bilgisayarı açıp dosyaya baktım; o ülke meğer Kamerun'muş. Seçimlerimizin yönlendirdiği bir amaç oluyor, daha önce de birçok defa yaşadım bunu. Kamerun'u seçmişim, çünkü özellikleri itibarıyla Afrika'nın özeti sayılan bir ülke... Pek çok Afrika ülkesi varken beni bu ülkeye getiren süreç de sanırım aynı sebeple izah edilebilir. Bunları düşünürken Mete'yi hatta Kürşat'ı içine alan bir başka metne yönelmedi değil zihnim. İşte böyle oluyor, sizi kendine çeken metin çalışırken bir diğerini çağırıyor, izleklerinizin bunu talep etmesi nedeniyle...

Öykü benim için sunduğu bütün imkânların yanında romana giden yolda elimden tutan destek, bir yol ve nefes açıcı. Yıllarca öyküler yazmasaydım roman yazma amacımı da koruyamazdım. Roman yazmayı sürdürdükçe öykü molaları vermeye de ihtiyaç duyacağım. Öykücü bakışını yitirsem roman yazacak sabrı nasıl biriktirirdim, bilmiyorum. "Dağ Yolcuları"nı yazmasaydım *Şirin'in Düğünü*'nü yazmaya cesaret edemezdim. Behzat'ın minyatürünü görmeseydim de o öyküyü aynı içerikle yazamazdım muhakkak ki...

SÖYLEŞİ

İçimde kendi kendine gezen o yabanî atı ehlileştirmek için onun çıplak sırtında zor dengede duruyorum, her tarafım inciniyor, kaslarım titriyor, yazıp yazıp siliyorum yani. Rahvan at nazlı büyür derler, rahvan yazış da öyle.

Mukadder Gemici

Mukadder Gemici ile *Hatırlı Yara* Dolayısıyla Öykü Üzerine

Konuşan: **Müzeyyen ÇELİK**

Mukadder Hanım öncelikle söyleşiyi kabul ettiğiniz için teşekkür ederim. İlk sorum şu: Hikâyelerinizi nasıl yazarsınız? Özel bir ortam, özel bir zaman dilimi arar mısınız?

Bir hadiseye şahit olurum veya bana anlatılır ya da hayatın içinde bir anda -yürürken, yemek yaparken, işte çalışırken, çamaşır asarken, araba kullanırken, öyle boş boş bakarken- bir fikrin üstünden gide gide bir yere varırım, aniden yıldız kayar, kayıverir, tozu bulaşır elime yüzüme, ruhuma, yoktur bu âlemde ama öyle de vardır ki elle tutarım; kelimelerle, ıslıl ıslıl... Oturur yazarım, önce bir küçük paragraf, bir diyalog, bir eşyanın tarifi, bir duygu; her şey olabilir; her şey, ete kemiğe bürünecek hikâyenin cenin hali. Kolay yazabilen biri değilim, çok uğraşırım. Gönlüm yorulur, yıpranırım. Üstünden çok geçerim. Önce ben inanmalıyım yazdığımı, önce ben, budur demeliyim. Çok gıpta ettim de bir oturuşta, tek seferde hiç yazamadım, yazacağımı da sanmıyorum. Belki hayatımın fiziki şartları nedeniyledir, bilemiyorum. Özel ortamım, özel şartım şu; kendi kendime kalmak. Bazen çok aramak, çok araştırmak gerekiyor. Bunun korkutuculuğunu görüp fikri çok iyi olduğu halde daha baştan vazgeçtiklerim vardır. Dün uyumadan önce bir hikâye geldi aklıma mesela, çok okumam lazım; uzay, fizik, zaman, gezegenler... Dursun dedim, uğraşamam şimdi, yalan yok. Mükemmel, iyinin düşmanıdır derler ya, bu benim için çok geçerli, bir dönem hikâyesi vardı yazdığım, genişletip roman yapma arzum, hep bu yüzden tökezliyor, her seferinde beş on metre koşup bırakıyorum, nefes nefese. Belki de bildiğiniz beceriksizliktir

aslında, kendi kendime bulduğum kılıftır bu da. Yazar dostlar az yazdığımı söylerler karşılaştığımızda, haklılar, ne diyeyim?

Yazarlığın başlangıcı başkaldırıdır, denir. İkincisi de reddir. Bunlara inanıyor musunuz?

Başkaldırı ve red. İçime bakıyorum, yazmaya sevk eden o âna. Hangi his var orada? Hangi fiil? Toprağın derinliklerinde birikip oraya sığmayarak yukarı doğru, kendiliğinden çıkan bir kaynak görüyorum. Dışardan bakan, hanımefendi işte o başkaldırı ve red diyebilir ama benim hissettiğim bu değil. Şahit olma ve aynıyla hissetme, sonra bunu anlatma

arzusu. Bir de gücenmeyin bana olur mu, başkaldırı ve red ne bileyim; yazmaya çok yüksek manalar yükleme hali, pipolu, fularlı, diğer insanlara hımm siz... diyen, her şeyi bildiğini zanneden ukala bir tavrı getiriyor aklıma. Yani ben kasap da olabilirdim şu hayatta. O zaman da kemikleri ve etleri güzel güzel kesip biçmek için uğraşırdım.

Kurmacayı kontrol altına almak ve ehlileştirmek için metotlarınız var mı?

Var. Sınırlarımı bana ve kalemime bildiren bir kavrama sahibim; Hududullah. Bunun dışında kalanlara, kendimden emin ve sağlam bir şekilde güle güle diyorum. Şimdi sınırın bu tarafında, bu engin alanda, hür ve bağımsızım. Yazmak Allah'ın nasiplerinden bir nasip, insanın cüzlerinden bir cüz. Zapturapt altına almazsanız hesap günü işiniz zor. Burada Allahualem iş, "kötü"yü nasıl anlatacağınızda düğümleniyor. İnsanın merak duygusunu fena tahrik edici, kötüyü taklide meylettirici, insan ruhunun girdaplarında onu ters yöne sevk edici metinler yazabilirsiniz. Yazılıyor, çekiliyor zaten. İsmi lazım değil çok sevilen bir iş vardı, beş vakit namaz kılan dostlar bayılıyordu, şaşıtm kaldım ben, ilk bölüme bile tahammül edemedim çünkü. Bu işin bir yönü. Kurmacayı kontrolün diğer yönü kalite ile ilgili. Ehlileştirmek kelimesi bana yabanî, saf kan bir at çağrıştırıyor, güzelliğine hayran oluyorsunuz bakarken. Ben şahsen içimde kendi kendine gezen o yabanî atı ehlileştirmek için onun çıplak sırtında zor dengede duruyorum, her tarafım inciniyor, kaslarım titriyor, yazıp yazıp siliyorum yani. Rahvan at nazlı büyür derler, rahvan yazış da öyle.

Hikâyenin ana unsurlarından olan mekân olgusu hikâyecilerin elinde işlenirken aslında daima bir "gurbet" ve "asli vatan" vurgusu taşımaktadır. Sizin eserleriniz

tür bakımından daha modern çizgiler barındırıyor ve “öykü” kategorisine göre değerlendirilebilir mi? Hikâyelerinizdeki mekânsal unsurlar Heidegger’in ‘dasein’ dediği ontolojik yaklaşıma göre neye tekabül ediyor? Bu olguları nasıl anlamalıyız?

Açık konuşmak gerekirse ben kuram elbette okurum ama kuramla konuşabilen ve yazabilen biri değilim. Hikâye ve öyküyü tür olarak ayırdığınızı, “eserleriniz... öykü kategorisine göre değerlendirilebilir mi” sorunuzdan anlıyorum. Evet, hikâye ve öykünün farklı türler olduğunu düşünenler var. Bana pek öyle gelmiyor. Bir anlatım izleği var hepimizin bildiği o tarihi seyir içinde; eski, yeni, modern, postmodern... Bu anlatım kısa ise bana göre adı hikâyedir. Uzun ise uzunluğuna göre novella (uzun hikâye) veya romandır. Şimdi dilimizin malum serencamı içinde, hikâyeye eskiyi terk etme, reddetme gayretiyle öykü de denmiş, zaman içerisinde kabul görmüş. Ben hikâye denmesini tercih ederim, günlük kullanımda pek demem ama, öykü dediğim de vakidir. Yazıp çizirken benim işim, yıldızın kaydığı o ânı anlatmaya çalışmaktır. Gerisine, nasıl sınıflandırıldığına bakmam, ilgilenmem de açıkçası. Hikâyelerimin tür bakımından modern çizgiler barındırması bu çağın insanı olmakla ilgilidir, herkes kadar, herkes gibi ben de etkileniyorum. Daisen kavramı çerçevesinde kendimi ve hikâyelerimi tarif etmek bana uzak bir durum. Ama bu var oluş kavramından da uzak olduğum anlamına gelmiyor. Var oluş bir sır, bir muamma, bir yük, bir buhran, bir bunalım, bir ilahi nimet... Seç beğen, mizacına göre. Edebiyat da kendine göre, bu var oluşa bir cevap arıyor. Şu âlem nedir, ne arıyoruz, kimi arıyoruz? Bu arayış ve sorular nasıl bir ateştir ki hiç sönmüyor ve çoğalıyor? Var oluş meselesinin çoğalttığı sorulara ben de şunu ilave etmek istiyorum: İnsanoğlunun şu bildiğimiz tarihi içinde başkalarının başından geçmiş hadiseler, küçücük bir kabilede büyücünün anlattığından tutun da destanlara, masallara ve bugünün büyük ve bin bir çeşit kurmacalar dünyasına kadar, her devir başka şekle bürünerek neden bizim bu kadar ilgimizi çekiyor ve bu durumun var oluşla bir ilgisi var mıdır? Benim buna cevabım şu şekilde; evet, doğrudan ilgilidir. Ruh, o cevher; kurmaca üzerinden kahramana benzemeye çalışarak, asl olarak benzediği varlığı arıyor ve ait olduğu yere, asıl kaynağına ulaşmak istiyor. Anlatma (destan, masal, film, dizi, roman, şiir...) bunun için her devir farklı usullerle yeniden yazılıyor.

Bilal Can, Mustafa Kutlu üzerine yapmış olduğu oylumlu çalışmada “Kutlu karşı çıktığı modern insanı anlatmak istemediği için roman değil de hikâye yazıyordu.” ifadesini kullanır. Bu hem Kutlu için hem de uzun hikâye yazan tüm yazarlar için geçerli olabilir. Fakat hikâyelerde meseleler uzadıkça hikâyeden uzaklaşmak söz konusu. Sizin de eserlerinize baktığımızda uzun hikâye formatında eserler yazdığınız görülüyor. Hikâyelerdeki uzunluk-kısalık sadece meramı aktarıp aktarmamakla mı ölçülür?

Aynen öyle, hikâyede meseleler uzadıkça hikâyeden uzaklaşırsınız. Si-

nırlı bir zamanda -okuma süresini kastediyorum burada-, işte kabaca 3-4 sayfada anlatmaktır hüner. Bazı hikâyeler esnemeye müsait, bu kaleminize bağlı. Bazıları da bir talihsizlikle uzun yazılacakken kısa-uzun arası bir şey oluyor. Benim de maalesef vardır böyle bahtsız hikâyelerim. Hikâyenin etkili olanı, makbul olanı, güzel olanı kısa olandır. Bu çok net.

Nasıl bir yaşantınız var? Mukadder Gemici bir gününü nasıl geçirir?

İlk defa böyle bir soru geliyor bana. Gülümsetti beni. Nasıl anlatayım diyorum, kendi kendime? Ev Küçükçekmece’de, iş Kağıthane’de. Sabah 7 civarı evden çıkıyorum. Aşağı yukarı, gidiş- dönüş günde iki saatim trafikte geçiyor. Kamuda, sendikalı, işçi statüsünde, masa başında 8-5 çalışıyorum. İşin müspet ve menfi tarafları var. Yazma fiilinin mahiyetine dair fikri olan bir idareci ile çalışıyorsanız şanslısınız. Aksi ise yandı gülüm keten helva. İki türlüşünü de gördüm diyerek geçiyorum bu bahsi. Farklı birimlerde çalışmakta olan iş arkadaşlarımdan kıymet bilen bir çekirdek kadrom var. Kahve içeriz, yemek yeriz, öğle arası bahçede yürüyüş yaparız, müjdeli haberlerimizi, acılarımızı paylaşıyoruz. Beni de nadide bir çiçek gibi korur kollarlar, Rabbim onları muhafaza etsin. Okurlar, takip ederler, takdir ederler. Geçen sonbahar birim değiştirdim. Siz yazarmışsınız, bizi, bu müdürlüğü yazın diyor yeni arkadaşlar, bir tuluat veya sit-com yazılabilir diyorum onlara, evet diyorlar çok doğru. İşin, maddi manevi canımı en sıkıdığı zamanlarda bile evimi, ailemi, özgür yazma fiilimi boğmasına izin vermem, vermedim. Ev ise... Evim... Evimi... Evimde... Evimden... Ne diyeyim, nasıl anlatayım? Gene gülüyorum. Ev bir âlem. Üç çocuğum var. Üniversite, lise ve ortaokul. Siz çıkın işin içinden, ben çoğunlukla çıkamıyorum, meğer ki Allah yardım etmesin! Üçüncü çocuktan sonra ipin ucu kaçtı gitti çünkü, nerde hâlâ bulamadım. Eşim gazeteci, sıcak gündem insanı. Ev düzeni oldum olası önemlidir. Ne bileyim ütülü nevresimi, sebzesi, temizliği, limonatası. Yazın çok yaparım limonata. Küçük oğlum çok küçüktü, ben ölünce anarsınız demiştim bir gün, niye ki dedi tarifini verirsin. Komik çocuk. Çok tanıdık, Türk tipi, pederşahi bir aileyiz diyebilirim. İşte okurum, evde okurum, günlük siyaseti, gazete, haber sitelerini çok takip ederim, görünenin altında olup biteni anlamak için çok ararım. Paylaştığım linkler şaşırtır bazen, ya sen nasıl buluyorsun bunları derler. Sosyal medyam yok. İyi ve kötü elbette, bildiğiniz bütün o sebepler nedeniyle. Geçen gün instagram sayfası açayım dedim, sonra ondan da vaz geçtim, kim uğraşacak yahu? Kalabalık bir aileyiz, ben beş, eşim yedi kardeş. Anne babalarımız hayatta, ararız sorarız, bir araya geliriz, toplanırız. Bir koşturmaca ile geçiyor güzelim hayat. Ha olağanüstü bir durum olarak, iki hafta önce kronik sırt ağrıları ve boyun fıtığından sebep hayatımda ilk defa spora başladım. 23 yaşında bir hocam var. Yeter hoca diyorum, kaç oldu? Son dokuz diyor! Çok eğleniyor benimle çok...

Okuma ve yazmayla ilgili alışkanlıklarınız var mı, varsa nelerdir?

Alışkanlıklarım az önce bahsettiğim hızlı hayat içinde pek yok. Çok okumaya çalışmak dışında. Okumadığım zaman karşığı dağları yıkacak bir of çekiyorum. Okumayı ve yazmayı, onu çıkarıp bunu koyup, şunu alıp, öbürünü ittirip, hayat dolabının içine bir şekilde sıkıştırıyorum işte, elimden geldiği kadar. Düzen seven biri olarak, bunun ruhen çok yıpratıcı bir tarafı olduğunu söylemeliyim. Bu da benim bazen zaten asabî olan ruhumu daha da asabileştiriyor.

Postmodernist anlatıma mesafeniz nedir? Postmodern anlatım sizce Türk öyküsüne ne kazandırdı?

Bilinçli bir şekilde postmodernizm uygulayıcısı değilim. Aklımdan bile geçmez. Kalem götürmüşse, gitmişimdir. Ne kazandırdı sorusunu Türk edebiyatı bahsi içinde cevaplamak biraz eksik kalır. Şöyle ki, insan arayıştan ibaret bir varlıktır. Az önce de biraz bahsettik ya, bir arayış arzusu ile doğar ve yaşar. Mağara duvarına çizer, Göbeklitepe’de taş diker, renk renk taşlarla resmeder, klasik olur, izlenimci olur, sürrealist olur, gider bir zaman da postmodern olur. Eşyanın tabiatına aykırı denir ya, zaman değişirken aynı şeyleri aynı usulle anlatamazsınız, değişim azgındır, sizi sürükler götürür gideceği yere. Su akıp gider çünkü, içi boş bir direnme ise kıyıya itilmek ve geride kalmak demektir. Şöyle bir misal vereyim, “Tahir Sami Bey’in Özel Hayatı” nda Tahir Bey okur karşısına dikilir, çek gözlerini hayatımı dikizlemekten diyerek. Çünkü ötesi onun mahremidir. Bu postmodern midir evet öyledir. Mahremi korumak fiili olarak ise kadimdir, tecessüs etmeyin ayetine kadar gider. Adı ne olursa olsun, okurun gözlerini, ruhunu şenlendiren, nihâi olarak Yaradan’a götüren her usulün başımızın üstünde yeri vardır.

Günümüz hikâyeciliği sizin tarafınızdan nasıl görünüyor?

Zor bir soru. Okuyunca bazen üzülüyorum bazen seviniyorum. Üzülüyorum; ne anlatıyorsun arkadaşım diyorum, ben anlamadım, sade vatandaş nasıl anlasın seni? Bir derdi olmayan işler çok canımı sıkıyor. Bazen de seviniyorum; gözlerim doluyor, ne güzel yazmışsın a cancağızım diyorum, kalemine ömrüne bereket.

Kitaplarınızda hep hikâyeler anlatıyorsunuz. Kitaplarınızın bir hikâyesi var mı peki? Onları ortaya çıkaran süreçler nasıldı?

İşte hikâyeler yazıp gönderiyordum *Dergâh’a*. Telefonda bir gün dedi ki Mustafa Kutlu, bana seni soruyorlar. Allah Allah dedim içimden, beni kim niye sorsun? İlk şaşkınlık ânım budur hikâyelerimle ilgili. Sonra da bir gün vakit tamam, sen şu dosyayı bir topla gönder bakalım, dedi. Allah Allah dedim gene içimden, çok gerekli değil ama haydi yayımlansın madem. (Neden gerekli değil dedim, kamuda çalışmaya başlamadan önce uzun müddet kültür sanat programı yapımcısı ve yönetmenliği işiyle uğraşmıştım. Çok kitap tanıtmıştım yani. İşin tabiri caizse piyasasını gayet iyi biliyordum.) Röportaj için filan aramaya başladılar, dedim üzerime

doğru bir cisim yaklaşıyor. Daha bitmedi, bulaşık yıkarken telefonum çalıyor eş dost arıyor, tebrik ederiz diyorlar, elimin köpüğünü zor siliyorum, anlamıyorum ne olduğunu, ödül vermişler! Ben kendi kendime ne güzel yazıyordum, herkes niye bana bakıyor, içim sıkışıyor... Bu anlar benim için çok korkutucu idi, itiraf etmem gerekirse. Sonra bütün bunlar geride kaldı, uzun bir müddet iyi hikâyenin peşinde koştum, kendime ait bir ses, bir melodi bulmak için çok aradım, çok yoruldu. İlk ve ikinci kitabın arası bu nedenle uzundur. Sonra üçüncü kitap çıktı. Kitap muhtevasına kavuşunca, göç vakti gelince birini kılavuz ederek toplanıp uçuyor turnalar ve hikâyeler. Şimdi de *Hatırlı Yara* ile dördüncü salınıyor gökyüzünde.

Türkiye'deki edebiyat dergiciliği ile ilgili görüşleriniz nelerdir?

Edebiyat muhit işidir takdir ederseniz. Bu nedenle dergilerin çok çok önemli olduğuna inanıyorum. Yeni yazmaya başlayanlar zaman zaman sorarlar bana ne yapmalıyım diye. Dergi satın alın diyorum. Her ay değiştirerek dergi alın, en az bir tane. Bakın; meşrebinize, zevkinize, tavrınıza hangisi uyuyor? Oradan devam edin, gayretliyseniz yol zaten açılır. Bir de ben bu konuda kendimi hep çok bahtlı sayarım. Dergilerin hepsini ayrı ayrı severim, Allah beni yanıltmasın, onlar da beni severler, ben öyle biliyorum.

Teknoloji ve sosyal medya edebiyatı nasıl etkiledi? Bu tarz yani sanal ilişki ve etkileşimler sizce edebiyata neler getirecek? Zararlı buluyor musunuz bu durumu?

Değişimi kötüleyen biri olmadım. Tabletler -kilden çamurdan yapıları kastediyorum- çıktığında bile karşı çıkan birileri muhakkak olmuştur, onların düştüğü duruma düşmek istemem. Zararlı bulmak da manasız. TRT2'de hangi filmin olduğuna arama motoruna "TRT2 twitter" yazıp bakıyorum. Zararı şu olabilir, dünyanın merkezine sosyal medya sayfanızı koyarsanız ne ara yazacaksınız? Bir diğer zararı da şu; etkileşim diyorsunuz ya, orada varsan varsın, yoksan yoksun durumuna geliyor biraz. Bu da benim gibi uzak duranlar için pek iyi değil. En nihayetinde bir araçtır diye bakıyorum ben, gazetelerin ilk defa yayınlandığı zamanlara gidiniz, kim bilir neler söyleniyordu? "Neler olup bittiğini, her şeyi ertesi gün öğreneceğiz!", "Boş versene, yalan haber yazarlar, herkesi kandırırlar." Bugün sosyal medya için söylenenler dün yazılı basın için söylenmiştir muhakkak. Azgın bir değişim onu da süpürdü, yenisini getirdi. Önümüzdeki yüzyıl da bununla geçecek demek ki. (Kullanmıyorum ama şöyle bir durum da vardı, gayet ironik bir şekilde iki yıl boyunca çalıştığım kurumun sosyal medya sayfasını yönettim. Neler döndüğünü, dinamiklerini vs. iyice biliyorum yani.) Benim için de evet, kabul ediyor ve teslim oluyorum, zamanı geldi, açmalıyım. Önce şu röportajı cevaplayayım, mutfağı toparlayayım, spor çantamı hazırlayayım, mutfakta niye kurduğumu hatırlamadığım bir alarm çalıyor onu susturayım, annemi arayayım, iki üç sayfa kitap okuyayım, sonra... bir ara... bakacağım...

*Zamanla ilgili her soru bana Augustinus'u hatırlatır.
Şöyle söyler: Eğer hiç kimse bana sormazsa biliyorum,
eğer soruları açıklamak istersem, bilmiyorum.*

Ali Necip Erdoğan

Ali Necip Erdoğan ile *Diğer Şeyler* Üzerine

Konuşan: **Handan Acar Yıldız**

İlk göz ağrınız hayırlı olsun. Sıkı dokulu kitapların, ileri yaştaki yazarlarına sorduğum o can sıkıcı soruyla başlayalım: Nelerdeydiniz?

Çok teşekkürler.

Bunu bazen ben de kendi kendime soruyorum, nerelerdeydim? Cevabım şöyle şekilleniyor hep: hayat bir madalyonun iki yüzü gibidir, bir yüzü yaşamın bütün getiri ve götürülerini yaşarken diğer yüzü bu muhasebenin sonuçlarına göre kıvamını buluyordur. Şimdi görünen yüzünü var edebilmek için diğer yüzünü yaşıyordum galiba.

Bir de kültürümüzün en güzel dualarından birisi şudur: Allah'ım ömrümün kalan kısmını geçen kısmından hayırlı eyle. Bu aynı zamanda şu anlama gelir, tecrübelerim iyi ve güzel işler yapabilmek için yaşanmış olsun. Şimdi ben, bütün bu yaşanmışlıklardan iyi ve güzel sonuçlar elde edebileyim.

Öykülerinizde bilinçakışı tekniğini kullandığınızı görüyoruz. Bununla birlikte, bilinç ötesinden bilince ani geçişler de izliyoruz. Bilinç ve bilinçaltı arasında kurulan köprü salt dil midir? Başka köprülerin sizin metinlerinizde yeri var mı, neler?

Bilinç ve bilinçaltı arasında kurulan köprü elbette salt dil değildir ama en etkili köprü dildir. Çünkü bilinci dil uyarır. Dil bilincin genişlemesini sağlar ve bilinçaltını da kontrol etmeyi mümkün kılar. Bilinçaltı kavramı “bir şeyin altı olması” nedeniyle belki, olumsuz bir anlam çağırıştırıyor. Hâlbuki bilinçaltı çok önemli bir uyarı sistemidir. Bilinç, kendisini destekleyen sayısız bilinçaltı sütunlarının üzerinde durur. Mesela aidiyet bilinci (kimlik), içinde yaşadığımız toplumun hafızasından oluşur ve biz bu hafızayı hikâyeler, mitler,

destanlar yoluyla öğreniriz. Bu savunma hattı demektir. Ama aynı zamanda diğer hikâyelere, mitlere, destanlara da yönelmemizi, onları da bilmemizi ilham eder. Böylelikle bilinç hem kendi köklerinden hem de diğer kültürlerle uzanan dallarından en iyiyi ve en güzeli sentezler. O zaman sadece dil yoluyla değil deneyimler ve korkular yoluyla da köprüler oluşuyordur.

Başka köprülerin yani deneyimin ve korkunun öykülerimde etkisi muhakkak var. Mesela “Kuklanın Ruhu” tam da bu yolun (deneyim ve korku) resmedildiği bir öyküdür. Zira kukla, kendisini oynatan bir kuklacı ve içinde rol aldığı hikâyelerden (senaryolardan) müteşekkildir. İplerinden kurtulduğunda başvuracağı ilk şey bildiği hikâyelerdir. Şimdiye kadar hiç konuşmamış (kuklacı tarafından konuşturulmuş) olduğu için, yani dilini kullanmamış olduğu için, söyledikleri seyirciler tarafından anlaşılmaz. O halde dili kullanamıyorsa, iletişim için dansı kullanacaktır ve bunu da başarıyla icra eder. Yani içinde bulunduğu durum (korku) onun dansı kullanmasını (deneyimini) mümkün kılar.

Bir başka korku da “Suskunluk” öyküsünde vardır. Orada kahraman, sevdiği kıza açılammıştır. Eğer ona söyleyemediyse kimseye söylemeyecektir. Fakat iç tazyik nedeniyle bu şekilde de devam edemez ve bir şişenin içine söyler duygularını. Ortada bir aşk hikâyesi vardır ancak aşkla ilgili hiçbir tanımlama, belirleme söz konusu değildir. Kadın, kendisini (içine akan suskunluk nedeniyle) adamın gözünden görür. Hiç sözel iletişim yokken kendisine duyulan aşkı neredeyse bütünüyle görür. “Adam Kadın ve Garson” öyküsünde de benzer bir durum söz konusudur. Zihinlerinden geçenler dillerinden dö-

külmez. Tepkiseldirler ancak birbirlerini algılarlar. “Şimdi bir şey söylemezse kalkıp gideceğim” der kadın içinden. Adam şu şekilde cevap verir: “Gitse ne kadar gidebilir insan, gittiği yer başka bir yer mi olur?”

Bir de “Sıkışan Zaman”dan bahsetmem gerekir. Oradaki öykü kişisi, bir meczubun kafasının içine girer ve kendini sürekli tekrar eden bir görüntüyle karşılaşır. Obsesyonun resmedilmesidir bu. Zihnin takılıp kaldığı şeyin ne olduğunu göstermesi bakımından bana oldukça etkileyici geliyor.

Öykünüzün yaşamın akışına tabi olduğu yer ile bu akışın karşısında durduğu yer neresi?

Bir çok zor bir soru. Yaşamın akışına tabi olmak yaşamı çok kolaylaştıran bir şeydir. Hayatın sizden istediklerini verdiğinizde çok az sorun yaşarsınız. Ama siz kendinizi hayata dayattığınızda mücadele etmeniz gereken birçok durumla karşılaşsınız. Öykülerimdeki karakterler genellikle edilgendir. Yani yaşamın akışına tabidirler. Ama bu edilgenlik belirleyen, yön veren, şekillendiren bir güçtür. Gündelik hayatımızda da bir yandan yön vermeye, şekillendirmeye yeltenirken bir yandan da yön verilen, şekillendirilen kişiyizdir.

Yaşamımız birçok anın iç içeliğiyle akar. Bu iç içeliğin öykülere yansımaları istedim hep. “Çizgi” isimli öyküdeki Adnan karakteri ân’ı kavrayan ve sebep sonuç zincirini fark eden birine dönüşür. Böylelikle olayların iç yüzüne vakıf olmaya başlar. Akışa tâbi olduğu yer ile karşı durduğu yer iç içe geçer ve sezgilerine güvenmeye başlar. Bilgi ve görgü düzeyindeki artış, genişleme hissi, yarattığı hayret duygusu gibi nedenlerle edilgenlik söz konusu olur. Anlama gayretidir bu. Ancak kişi anladıktan sonra akış ve direnç noktaları geçerlilik kazanır. Öyküler tam da bu anlama gayreti nedeniyle akış ve direnç noktalarını birlikte, aynı anda barındırıyor denilebilir.

“Kumu anladığında çölü kavriyorsun, anı anladığında zamanı...” Bunun üzerine biraz konuşabilir miyiz?

Bir kum tanesiyle zamanın en küçük birimi olan “ân” arasındaki benzerliğe vurgu yapmak istemiştım. Ân’ı kavrayamadığında, üst üste biriken ân’ların içinde kayboluyor insan. Tıpkı bir kum tepesinin üzerinde zafer kazanmış gibi dururken kaymaya başlayan kumlar nedeniyle aşağıya yuvarlanmak gibi. Ele geçirdiğini zannettiğin anda aslında kaybettiğini anlamak. Çölde olmak çok enteresan bir hal, zira ayağınız yere hiçbir zaman sağlam basmıyor. Kum sürekli kayıyor. Sürtünme çok az olduğu için hızlı yürümeniz ya da koşmanız mümkün değil. Bata çıka ilerliyorsunuz. Ayrıca düşmeniz kaçınılmaz. (Bu belirlemeler, bir insanın hayat serüveni için rahatlıkla söylenebilir.) Kum hem rüzgârla hem de güneşle ittifak halinde. Üçünü birbirinden ayırmak mümkün olmadığı gibi tanımlamanız da mümkün değil. Bu durum “zaman” için de geçerli, o da mekân ve hareketle ittifak halinde, onu da ta-

nımlayamıyorsunuz ve kendinizden ayıramıyorsunuz. Kum size bulaştığında ondan kurtulmanız mümkün değil. Zaman için de geçerli bu. Çölde rüzgârın ve güneşin ne anlama geldiğini öğreniyorsunuz. Çok acı veren bir bilgi bu. Burada ise mekânı ve hareketi öğrenmeniz gerekiyor. Bu bilgiyi edinmekte acı veriyor. Çölde serap görme ihtimaline tutunuyorsunuz. Burada seraplardan kurtulma ihtimaline. Matrix filminde Morpheus, Neo'yu matrixten çıkarınca ona şöyle söyler: Gerçeğin çölüne hoş geldin.

“Sıkışan Zaman” öykünüzden mülhem, tek bir anın kendini sürekli tekrarlamasıyla daha geniş bir zamanın kendini tekrarlama arasında fark var mıdır? Sizce sanat eseri bu farkı ya da müsavi olanı nasıl işler?

Modern dünyada yaşam, içinde kaybolduğumuz bir labirent gibi. Her yeni yol labirenti daha da karmaşık hale getiriyor. Bu karmaşadan çıkabilmenin tek yolu bir rutin oluşturmak. Bir döngüyü sıklıkla tekrar etmek o döngünün “bütün gerçekliği” kapsamasını sağlamanın bir yolu belki de. Oluşturulan rutin tek bir an ise büyük bir sorunla karşılaşıyoruz. Çünkü tek bir an, bütün sorumlulukların da kaybı demek. Biraz daha geniş bir zaman aralığı hem sorumlulukları taşımayı hem de istek ve arzuları gerçekleştirmeyi mümkün kılıyor. Çok daha geniş bir zaman aralığı ise, bütün istek ve arzuların seyrilmesi anlamına geliyor, kendini gerçekleştirecek ve mükemmelleştirecek yinelemeyi mümkün kılmıyor.

Sanat eserleri de genellikle (bazen sorumluluklardan da kaçarak) saplantılı bir duygunun sürekli kendini tekrar etmesiyle mükemmelliğe ulaşan bir çıktı. Mesela resim, çizgi ve renk pratiğidir. Kusursuz çizgiler sık tekrarla elde edilir. Renk varyasyonları da sayısız denemenin sonucudur. Sık tekrar mükemmelleştirir. Sanat eseri “farkı ya da müsavi olanı” nasıl işler diye sorulduğunda, her sanatçının kendisinde tekrar edeni fark etmesi ve bunu (ressam için) çizgi ve renk olarak sürekli denemesiyle belirlenir gibi geliyor bana. Bu farkı ya da eşitliği doğrudan göstermek gibi bir amacı yoktur sanatçının, eserle ortaya çıkar bu fark ya da eşitlik. Sanatçının kendisinde tekrar edeni açığa çıkarma arzusu diyebiliriz.

Öykülerin önemli bir kısmında girişte zamanı, güne saate kadar belirtiyorsunuz. Zamanın altını neden bu kadar çizdiniz?

Doğduğumuz andan itibaren zaman, şekerin çayın içinde erimesi gibi hayatımızın içinde erir ve bize karışmış olur. Şöyle de söyleyebilirdim, biz bir kesme şeker gibi doğar doğmaz çayın (zamanın) içine atılır ve onun içinde eririz. İşte bu ayrıştırılamaz olandır. Fakat bu iki ifade biçimi arasında çok önemli bir fark vardır. Birincisini anlamamanın yolu, ikincisini anlamaktan geçer. Çünkü bir zamanın (dönemin) içine doğar ve onun içinde (toplumsal yapıda) eririz. Bunun böyle olduğunu anladığımız zaman ilk ifade yani, zaman

bir şekere, biz de çaya dönüşürüz, böylelikle zamanı içimizde eritiriz. Ancak bu noktadan sonra olanı biteni anlamlandırmaya başlarız. Eğer biz zamanın içinde (bir kesme şeker gibi) eridiysek, olanı biteni anlamlandırmamız çok mümkün olmaz çünkü bizim gibi eriyen sayısız kesme şeker vardır.

Zamanı anlamanın en iyi yollarından biri de (şüphesiz başka yollar da var), onu kaybetmekle karşı karşıya kalmaktır. Yani ölüme çok yaklaşıp kıl payı yaşama tutunmuş olmak. İşte bu noktadan sonra yaşamınız asla eskisi gibi olmayacaktır. Çokça zamanınız varmış gibi yaşamıştınız ama artık yaşama pamuk ipliğiyle bağlı olduğunuzu anladınız ve bu pamuk ipliğinin gücünü kavradınız. Zaman, dışınızda akıp gidiyormuş gibi gözüken ama aslında akarken sizi de sürüklüyormuş. Ölümle burun buruna geldiğiniz noktaya kadar sürüklenmişsiniz ama artık onu kontrol etme arzusu duymaya başladınız. Peki onu nasıl kontrol edeceksiniz? Akan ve akarken sizi de sürükleyen bir nehir ise zaman, o halde en akıllıca davranış akışa tabi olmak ve akış yönünde yüzmek, yüzdüğünün bilincinde olmaktır. Çünkü bu kendinizi bırakmayı, bazen akıntıya karşı yüzmeyi bazen de kıyıya yüzüp dinlenmeyi içinde barındırır. Zamanla ilgili her soru bana Augustinus'u hatırlatır. Şöyle söyler: "Eğer hiç kimse bana sormazsa biliyorum, eğer sorulanı açıklamak istersem, bilmiyorum."

Bir de zamanla ilgili şunu söylemek lazım, "Her fiilimiz zamanı gebe bırakır." der Mevlânâ. Hem gebelikten hem de doğacak olandan haberdar değilizdir. Çünkü tuhaf bir biçimde yaşamı geriye doğru anlayabiliyoruz. O yüzden zamanı gebe bırakan fiilimizi ve doğmuş olanı görmek, anlamak için başlangıcı tespit edip inceleyebilmek önemli. Zannediyorum bu nedenle zaman vurgusu bende öne çıkıyor. Yani hem biliyorum hem de açıklamaya çalıştıkça bilmediğimi görüyorum.

Kapalı bir öykü yazdığınızı düşünüyor musunuz? Düşünmüyorsanız öykünüzün okura açılım noktaları neler?

Anlatı (dil yoluyla) incelikli bir örtme biçimidir. Anlatıcı okuyucuya örtüyü gösterir ve örtünün altındakini ima (ve işaret) eder; okuyucunun örtünün altına bakmasını ister. Bir öyküyü kapalı ya da açık olarak nitelemek okuyucunun örtüyle ilgilenip ilgilenmediğini nitelemekle aynı gibi geliyor bana. Çünkü öykü çok açık olarak anlatılsa bile orada hakikatin hakikati (açıklığın nedeni) vardır. Dilden kaynaklanan örtme ya da açıkça gösterme, aslında aynı kapıya çıkar: gösterirken de örterken de işaret ediyor olmak. Her iki durumda da anlam katmanları söz konusu olur. Sade bir dil ile anlam katmanını oluşturmak benim arzu ettiğim yoldur.

Sade bir dil, anlam katmanlarına açık hale getiriyor öyküyü. Çünkü bu yüzeyde bir anlamı gösterirken derinde bir başka anlamı var ediyor. O yüz-

den “İnceltme İşareti”nde olduğu gibi alegorik anlatımı, “Suskunluk”ta olduğu gibi imgeler oluşturmaya, “Sıkışan Zaman”da olduğu gibi metafor kullanmaya, “Kuklanın Ruhunu”nda olduğu gibi insanın yaşam serüvenini özetlemeyi amaçlıyorum. Böylece yüzeydeki anlam sade, anlaşılır ve netken, derindeki anlam kapalı hâle gelmiş oluyor. Bu durum derindeki anlam için yakın okuma yapma gereğini doğuruyor. Mesela “Küttablar Nahiyesi” paralel iki anlatıyı içerir ve derinde işaret ettiği anlam kendini kolay ele vermeyebilir.

Ingeborg Bachmann faşizmin iki kişi arasında başladığını söylüyordu. Sizin öykülerinizde de iletişimin ya da iletişimsizliğin iki kişi arasında başlayıp yayıldığına dair bir vurgu var sanki. Katılır mısınız?

Bende çok temel bir ilke olarak işler bu durum. İnsan, hem dikey hem yatay olarak bir şeyin ortasındadır ve hem de yanında (kendisiyle aynı düzeyde) bulunanlar vardır. Yani kendisinden aşağıda olanlar olduğu gibi kendisinden yukarıda olanlar da vardır. Varyasyonel olarak da yatay düzlemde kendisinin yaptıklarını başka bir biçimde yapanlar vardır. O zaman aşağıdakilere elini uzatmalı, yukarıdakilerin eteğinden tutmalıdır. Yatay düzlemde ise yanındakilerin ne yaptığına, nasıl yaptığına bakmalı ve onlarla etkileşim halinde olmalıdır. Bu durum kişiyi bazen zalim, bazen mazlum; bazen etken, bazen de edilgen yapar. Dolayısıyla bir şeylerin ortasında olduğunu bilen kişi, bu devrim içinde hayallerini, isteklerini dolayısıyla da kendini gerçekleştirmek zorundadır. Bu zorunluluk, ortalarda bir yerde olması nedeniyle diğerlerinin de zorunluluğu anlamına gelir. Böylece iki kişi arasında başlayıp yayılan iletişim (ya da iletişimsizlik) herkesi her şeyi etkileyen, değiştirip dönüştüren itkidir, güçtür. Değişip dönüşürken, değiştirip dönüştürürüz. Bu iletişim nedeniyledir ki, zalimin mazluma dönüştüğünü ya da mazlumun zalime dönüştüğünü görürüz.

“Çizgi” öyküsünde “Zira mürekkep kuruyan bir şeydi.” diyorsunuz. Zihinden yazıya geçen süreçte, aktarılandaki zorunlu azalma nedir size göre?

Bu aslında fiilen de böyle, her teşebbüs eksiktir. Bir şey yapmaya başlamadan önce onu zihninizde tasarlıyorsunuz, sonra hayata geçirirsiniz. Ama hayata geçirirken fiili imkânlar (ve imkânsızlıklar) tasarınızı yeniden gözden geçirmeyi ve revize etmeyi gerektirir. Böylece yapacağınız şey ile ilgili düşünceleriniz de yeniden şekillenir. Bu durum yazı için de böyle. Zihninizdeki yazıya aktardığınızda iki durum söz konusu oluyor. İlki zihninizde tasarladığınız şey, azalarak ya da değişip dönüşerek kâğıda geçiyor. Bu durum dilin imkânlarıyla doğrudan alakalı olduğu gibi sizin hayal gücünüz ve anlatmayı istediğiniz durumlarla da alakalı. Mesela çok sıra dışı bir olay hayal ediyorsunuz ama bu diğerlerinin anlayabileceği bir forma da bürünmek zorunda. Aksi takdirde kimse tarafından anlaşılmayabilir. Bir de aktarmayı istediğiniz

şey, değişip dönüşerek sizi şekillendiriyor ve siz, zihninizdekini yeniden kurmak durumunda kalıyorsunuz. Yani bu “azalma” etkisi kişinin kendi zihniyle iletişiminin ve yazının imkânlarının bir sonucu. Zihninizde tasarladığınız şeyin sizi değiştirip dönüştürmesi çok tuhaf bir durum. Bunu ancak yazarak anlayabiliyoruz.

İkincisi de, tasarımınız (kurgunuz) kâğıda aktarılıp bir metne dönüştüğünde, metin size şöyle söylüyor: şimdi okuyucuya bir şey ileteceğiz ve bu ilettiğimiz şey seninle ya da senin zihnindekiyle ilgili değil. Zira senin söylediklerin artık kırılmış bir aynadır ve her parça ona bakını yansıtacak. Öykülerle ilgili aldığım geri bildirimler beni çok şaşırttı ve şaşırtmaya devam ediyor.

Aktarılan azalıyor, neden yazar insan?

Yazmakla ilgili Fransız yazar Maurice Blanchot, Hz. İsa'nın Lazarus'u diriltmesinden mülhem, “Yazmak içimizdeki ölü olanı diriltmektir.” der. Bu bana çok etkileyici geliyor. Zira henüz uyanmış birinden beklentilerinizi karşılamasını bekleyemezsiniz. Ama ölümü tatmıştır. Şimdi yapacak olduklarını başka bir bilinçle yapacaktır. Bu “başka bilinç” bile yapacaklarının yarım kalmasını engellemeyecektir. İnsanın yaşarken yapmayı istedikleri şeyler ani gelen bir ölümlle (her ölüm ani ölümdür) kesintiye uğrar. Tamamlanmamışlık hissi yaşamın kendisidir. Hiçbir şeyi tamamlayamaz insan, her şey eksiktir. Ölümü tatmış birinin hayata bakışı büyük oranda değişecektir ve yaşam başka bir anlam kazanacaktır. İsteklerimizi gerçekleştiremesek bile, onlar yarım kalsa bile, yaşamaya devam ediyoruz, etmek durumundayız. Yazmak da böyle galiba. Aktarılan, azalsa bile yazmaya devam etmek zorundayız.

EMİN GÜRDAMUR

Diğer Şeyler mi Asıl Şeyler mi?

Sanat, sonlu olanın bilgisiyle sonsuz olanı kavrama çabasıdır. Bu çaba esnasında edebiyatçının nihai malzemesi kelimeler, imgeler, alegoridir diyebiliriz. Ali Necip Erdoğan öykü yazdığı kadar öykü üzerine düşünen, kuramsal zeminler ortaya koyan bir yazar. Uzun zamandır öykülerini ve düşünsel metinlerini dergilerden takip ettiğimiz Erdoğan'ın ilk öykü kitabı *Diğer Şeyler*, diliyle, ele aldığı meselelerle ve o meselelere yaklaşma tarzıyla baştan sona özgün bir zihnin ve tercihler bütünüünün ürünü olarak dikkat çekiyor. Bu tercihler ekseninde ortaya çıkan kurmaca, bir yandan kendi sonluluğunu sınırsız muhafaza ediyor bir yandan da daha yüksek ve sonsuzlukla ilişkili anlam katmanlarına kapı aralıyor.

Erdoğan'ın öyküleri zaman, insan, anlam, kader ve hikmet ekseninde bir dizi arayışın etrafında şekillenir. Öykülerde bir arayış, bir anlamlandırma gayreti hakimdir. Aynı zamanda kuramsal meseleler üzerinde düşünen ve yazan biri olarak Erdoğan'ın öykülerinde öğretici dilden titizlikle kaçınılması, kurmaca ile kuramsal metin arasındaki farkı göstermesi bakımından başarılı bir örnektir. Yazar, her ne kadar insanlığın kadim meseleleriyle ilgilense de dengini modern hayatın içinde çözer. Kitaptaki ilk öykünün ilk cümlesi “Şehrin kalabalık caddelerinin birinde,” diye başlar. Bu karşılama okura kendi çağından bir seslenişe hazır olmasını haber verir.

Alegorik bir öykü olarak “Suskunluk”, kitaptaki “Kuklanın Ruhu”, “Çizgi”, “Zaman Taciri” ve “İnceltme İşareti” adlı öykülerle bu açıdan akrabalık taşır. Bilindiği üzere alegori bir durumun, gerçekliğin veya yaşantının daha iyi kavranabilmesi için başka bir durum, gerçeklik ve yaşantıyla resmedilmesidir. Alegori kastetmektir. Kastederken yani ima ederken kendi yapısını ne kadar sıkı sıkıya muhafaza ederse etkisini o kadar artırmış olur. Burada alegori ve sembolik anlatım arasındaki sonu gelmez tartışmalara kapı aralamak niyetinde değiliz. Ama özetle söyleyebiliriz ki Doğu edebiyatında alegorik veya sembolik anlatım, insan, hayat ve Tanrı üzerine konuşmayı kolaylaştırmış, dili

neredeyse söylenmemiş söz bırakmamacasına özgürleştirmiştir. Feridüddin Attar'ın *Mantıktayr*'ından İbn Tufeyl'in *Hay bin Yekzan*'ına varıncaya kadar geniş bir yelpazede edebî, felsefi ve teolojik eserlere alan açan alegori, modern dünyada da güncelliğini korumuş; sözgelimi George Orwell'in *Hayvan Çiftliği*'nde veya Borges'in ayna ve labirentlerinde yaşamaya devam etmiştir.

Dünya üzerinde belki de suskunluk kadar konuşkan bir imge yoktur. Tasavvuf edebiyatında, sukuttan nasibi olmayanın sözden de nasibinin olmayacağı söylenir. Söz, her kişide farklı anlamları uyandırır da neticede çoğalan, özünden uzaklaşan ve kendini tüketen bir edimin parçasıdır. Suskunluk ise imgeleşerek bölünen ama sonsuz ifade biçimi kazanan, böylece tüketilme tehlikesinden korunan bir tutumun adıdır. "Suskunluk" öyküsünde kırılan bir şişenin içinden çıkan suskunluk, kilometrelerce uzağa gider ve kitap okumakta olan bir kadının kapısına dayanır. Suskunluğu fark etmesi için, kadının elindeki kitabı bırakması gerekmektedir: "Kitabı kapatıp yandaki sehpa üzerine bırakırken ayağa kalktı ve pencereden dışarı bakınca pervazda oturan suskunluğu hissetti." (s.8.) Suskunluk bir yandan kadının içine dolar diğer yandan okura kendini açık eder. Bir teknoloji mağazasında çalışan genç adam, müşterisi kadını görmüş, ona âşık olmuş ama derdini kimseye açamamış olarak oldukça dokunaklı bir sona sürüklenmiştir. Suskunluk ondan geriye kalan bir emanettir. Bir insan hakiki bir sukutla karşılaştıktan sonra onun için hiçbir şey eskisi gibi kalmaz: "Suskunluk çarpar insanı." (s.9.) Kadın, farkında olmadan birinin yaşamına değmiş, onu değiştirmiş, dönüştürmüştür. Bu etkileşimden geriye kalan suskunluk da şimdi kadını değiştirecektir. Suskunluğun tarifi kitapta "Çerçeve" öyküsünde yeniden karşımıza çıkar: "Susma'nın kitabını arif olanlar yani irfan sahipleri yazmıştır. Bu kitabı da sadece şanslılar okuyabilir, sustuğu için sessiz kalanlar..." (s.58.) Susma'nın kitabını susanlar yani elindeki kitabı kapatanlar okuyabilecektir. Bu açıdan iki öykü arasındaki zihinsel tutarlılık dikkat çekicidir. Zaten Ali Erdoğan'ın öyküleri nereye doğru yürüdüğünü bilen bir disiplin içindedir. Gelişigüzelikten uzak bu tutum, doğal olarak düşünsel uzlaşının veya kurgusal ahengin doğmasına sebep olacaktır.

Kuruyan Mürekkebin Hüznü

Kitapta bir diğer alegorik öykü olan "Kuklanın Ruhu"nda yazar, sembolizmin imkânlarına yaslanarak kelimeler ve kader ilişkisi üzerine kazılar yapar. Yıllardır daracık bir çekmecede yaşayan, ustası tarafından çıkarılıp sahnelerde kullanılan kukla, ustasının sürekli tekrar ettiği yedi senaryoyu çok iyi öğrendikten, hatta onlar marifetiyle daha fazlasına yelken açtıktan sonra hikâyenin akışı dramatik bir hâl alır. Sonlu parçalarla sonsuzluğa yeltenişin,

sınırlıdan hareketle sınırsızın kapısını aşındırmanın rafine bir örneği kabul edebileceğimiz öyküde, kuklanın kaderi kelimeler üzerinde düşünmeye başlamasıyla değişmiştir. Öğrendiği kelimeler onu insanlara yaklaştırmış fakat kendi varoluş zemininden uzaklaştırmıştır: “Hiç kelime bilmediği zamanlardaki durumuyla şimdi ki durumunu karşılaştırmış ve önceki hâline şaşırmişti. Geçmişte ait olduğu ağacı, ağacın tohumunu, tohumun can bulduğu toprağını tüm kâinatı ve bunları yaratanı bilirken şimdi sadece kelimeleri, hikâyeleri, insanları ve çekmeceyi düşünüyordu.” (s. 36.) Burada bir tür Âdem ve ilk günah hikâyesiyle karşı karşıyayız. Kelimeler kuklayı

cennetten çıkarmış, kendi sahnesine itmiştir. Kuklanın ilk günahı, kelimeler üzerinde düşünmek olmuştur. Bu ilk adım yahut ilk cüret, ustanın tarihî anlamını sarsacaktır doğal olarak. Artık usta için tek seçenek kalır.

“Çizgi” ve “İnceltme İşareti” öykülerinde de kelimeler önemli sütunlardır. “Çizgi” öyküsünde bu sütun giriş cümlesindedir: “Günlerden bir gün, haki-katin gölgesi kâğıda düştü.” (s.61.) Bu sefer kelimelerin farkına varan ve bu sayede kendi gerçekliğinin dışına adım atan kukla değil, bizatihi sözün kendisidir. “Söz, gölgesine bakıp kendini, kendi biçimini, hacmini, hatlarını, sınırlarını gördü.” (s.61.) Sözün kâğıda geçirilmesi esnasında daralma ortaya çıkacaktır. Buraya kadar anlamın daralmasına dair yerleşik düşünceyi dillendiren öykü, sözle gölge arasında kuracağı ilişkiyle özgün bir yol açılım geliştirir: “Zira mürekkep kuruyan bir şeydi. Söz, arkasına dönüp baktığında kâğıttan kurtulmaya çalışan ama bunu başaramayan gölgesinin hüznünlü gözlerini gördü.” (s.61.) Hatırlanacağı üzere gölge, Carl Gustav Jung’un “kollektif bilinçdişi” kuramının dört temel arketipinden biridir. Arketipler eski çağlardan beri ortak insanlık tecrübelerinin psikik çökeltisidir. Gölge, insan-da baskılanmış, ancak bir şekilde hep var olmak, yaşamak isteyen yandır. İnsanla gölgesi arasında yaşamsal bir bağ vardır. Gölge bir varlık kazanmanın işaretidir. Gölge yoksa varlık tartışmalı hâle gelir. Ali Necip Erdoğan’ın öyküsünde işte bu yaşamsal bağın yani gölgenin hakikatle ilgisi-nin niteliği soruşturulur. Öykünün kahramanı Adnan, çizginin objeyi temsil etme kabiliyetine dair farkındalık yaşadığında ilk zihinsel sıçramasını gerçekleştirir. Taksi şoförüne dair konuşma baloncuğunun ve yazı imlecinin

DİĞER ŞEYLER

Ali Necip Erdoğan

belirmesi, iletişimi oradan sağlaması ise ikinci sıçrayıştır. Kafede bulunduğu Ceyda'nın ikiye bölünmesiyle, yani iki kişilik olarak hareket etmesiyle de aslında nihai sıçrayışı gerçekleştirmiş olur. Okur öykünün sonunda, Adnan'ın ihtimallere hükmeden birisi mi yoksa ihtimaller tarafından esir alınan birisi mi olduğunu kavramakta zorlanır. Ali Necip Erdoğan'ın öykülerinde düşünce, alttan alta dile, kurguya, estetiğe yük getirmeden eklemlenen ama sonunda okurda, ben az önce ne okudum, neler okudum, hayreti ve şaşkınlığı uyandıran bir akış sergiler. Zaten mecazın ve sembollerin okurda bıraktığı etki bu şaşkınlığın ürünüdür bir bakıma. Öykünün sonunda Ceyda masadan kalkıp giderken, "Kâğıtta canlı gibi duran çizgide ise kuruyan mürekkebin hüznü" görünür. Bizi başladığımız yere getirip bırakır yazar. Yazar, söz ile anlam arasında kuracağı felsefi irtibatla zincirin ucunu en başa, hakikatin gölgesinin kâğıda düştüğü noktaya bağlamış olur.

Akılın ve Deliliğin Sarkacında Zaman

Ali Necip Erdoğan'ın kuramsal metinlerle yoğun ilişki içinde olduğunu söylemiştik. "İnceltme İşareti" ile "Gerçeklik 2" öykülerinde bu uğraş gözle görünür hâle gelir. "İnceltme İşareti" öyküsüne, kimi kelimeler ve işaretlerin Kapa Parantez'in bir anlık dalgınlığından yararlanarak kaçtığını öğrenerek başlarız. Gramer başkanlığında Harfler ve İşaretler Meclisi toplanır. Görünen gündem maddesi İnceltme İşareti yani Şapka'nın gidişidir. Ama diyaloglar ilerledikçe meselenin daha derin olduğu anlaşılır. İstisna, Hür ve Özgürlük'ün kişileştirildiği öyküde yıllardır sandalyesi boş duran Metafizik çağrılır. Arka sıralardan kalkıp gelen Metafizik, "Yokluğumda gerçekliğin tatsız, tuzsuz, kupkuru bir şey olduğu anlaşıldı." der. (s.108.) Vaktiyle kendisinin korkutucu bulunduğunu hatırlatan Metafizik, salondakilere, "Tabi olduğunuz yasalara saygı duyduğumu bilmenizi isterim." (s.109.) diyerek bir uzlaşının da adresi olur. Fakat üst yasalara ihtiyaç olduğunun altını çizmekten de imtina etmez. Konuşmaların sonunda Kapa Parantez'le birlikte Nokta, İma ve Sızı'nın İrab'ın memleketine giderek İnceltme İşareti'ni dönmeye ikna etmesi kararlaştırılır. O sırada çıkagelir İnceltme İşareti. Aslında Türk edebiyatında pek de hesabı görülmemiş, en azından kurmaca evrenine pek de taşınmamış dil tartışmalarının içinde buluruz kendimizi. Öykü, gelenekle modernin dil üzerinde yaşadığı çekişmeyi başarılı bir ale-goriyle ölümsüzleştirir.

Ali Necip Erdoğan, bireysel ve toplumsal kırılmaların kritik noktalarına odaklanır. Bunu yaparken gündelik yaşamın kabullerinden hareket etmez. Hatta o kabulleri elinden geldiğince yerinden eder. "Gerçeklik 1" adlı küçürek öyküsünde, yazdıkları yüzünden gerçeklik duygusunu yitiren sadık bir oku-

yucusunun tutuklandığı öğrenen yazar, telefonun ucundaki sese kim olduğunu sorunca, “Ben o adamın kaybettiği gerçekliğim. Sizi de azmettirmekten arıyorlar.” diye bir yanıt alır. (s.113.) Yazar, bu öyküsünde kendi mesleğinin kritik noktalarıyla bizi karşı karşıya getirir.

Erdoğan’ın öykülerinde bir diğer temel mesele zamandır. Kitaptaki sırasıyla “Serap”, “Sıkışan Zaman”, “İhtiyar” ve “Zaman Taciri” öyküleri birbirinden çok farklı konu ve tipleri konu alan ama derinden derine birbirine kafiye düşen, zaman felsefesi etrafında gezinen öykülerdir. “Serap” ve “Zaman Taciri” öykülerinde kum, zamanı anlamlandırma hususunda temel imge olarak yer alır. “Serap”ta, kum insanın ayaklarının altından kayıp gider, insan da kum gibi sürekli hareket etmek zorundadır. “Kum, insana zamanın ‘ne’ olduğunu gösteriyor.” (s.29.) Kum çölün, an ise zamanın anlaşılmasında ipucudur. Kum, zaman ve insan üçgeninde ilerleyen öykü, geçmişin insanı kum tepelikleri gibi gelip boğduğu sinematografik bir sahneyle son bulur. “Zaman Taciri”nde ise üst kurmaca vardır. Kahramana günün birinde hiç tanımadığı birinden adını ve yazarını hiç duymadığı bir kitap gelir. Öykünün adı Zaman Taciri’dir. Yedi saniye süren bir trafik kazası esnasında tuhaf, gizemli birtakım olaylarla karşılaşan kahraman, ak sakallı bir ihtiyar refakatinde yüz beş günlük bir eğitimden geçirilir. Zaman içinde zaman mekân içinde mekân yaşamaktadır. Öykü, insan kavrayışının sınırlılığının altını çizer. “Gökyüzü çok büyük olmasına rağmen sınırlı gözüküyordu. Gökyüzündeki sınırın gözündeki kusurdan kaynaklandığını fark etti, tüm sınırların kendisinden kaynaklandığını anladı.” (s.103.)

“İhtiyar” öyküsünde yine zamanın bükülmesi söz konusudur. Dünyaya ait sınırlardan kurtulan bir ihtiyarı çok eski bir dostu tarafından karşılanışı ve kertenkele yakalamak, kuşburnu toplamak gibi çocukluğuna ait hatıraların içinden geçirilerek yürütüldüğü görülür. Ölüm güzel gelmiştir. Halbuki bütün bunlar tek bir an içinde olmaktadır. Duran saat ömürdür. Ömür sona erdikten sonra zaman, kronolojik mahiyetini kaybeder. Özgürleşir. Kitapta zamanı dert edinen bir diğer öykü “Sıkışan Zaman”dır. Öyküde sürekli “böyle olmamalıydı” diyen bir meczupla karşılaşırız. Kendini, sevdiği kızın ölümünden mesul tutan, zihni geçmişte bir anda takılı kalan meczup, Sisisfosvari bir ıstırapın cenderesindedir. Meczubun çilesini merak eden anlatıcı, büyülü gerçeklikle meczubun zihninde takılı kalan sahnenin içine düşer. Kahraman, kendi hayatının da geniş bir tekrardan ibaret olduğunu düşünür. “Böyle olmamalıydı, diyen adamla tek farkım, bu döngüyü daha geniş bir zamana yayıyor olmam. İlginç bu. Ona deli diyoruz, kendimizi normal kabul ediyoruz.” (s.40.) Bu sefer zaman, aklın ve deliliğin acımasız bir ölçütü olur.

Bir Kadın, Bir Erkek, Çokça Çıkma Sokak

“Sinema” ve “Aşkın Sureti” öyküleri ise şiirsel anlatımın, tutkulu dilin rayları üzerinde ilerler. Ara sıra bilinç akışı yönteminin de kullanıldığı “Sinema” da yazar, kadın erkek ilişkileri üzerine cesur irdelemeler yapmaktan imtina etmez. “Her aşk ilişkisinde üçüncü bir şahıs muhakkak vardır. Üçüncü kişi ilişkiye vurgu yapar, ilişkinin altını çizer, ilişkiye fon olur. Böyle bir üçüncü kişi yoksa taraflardan biri bunu muhakkak yaratır zira ilişki kendisini görebilecek bir ayna yaratmak zorundadır.” (s.22.) Gerçeğin kurmacayla manipülasyona uğratıldığı, manipülasyon aracı olarak da sinemanın kullanıldığı öyküde, müstear isimlerle kitaplar yayımlayan bir yazarın iş başvurusu esnasında tabi tutulduğu testler tarafından ayartılan muhayyilesi söz konusudur. Bir kadın, bir erkek ve çokça çıkma sokağın yer aldığı öyküde, aşk ve nesneler üzerinde farkındalıklar dile getirilir.

Şiirsel ifadenin, lirik dilin bütünüyle ortaya çıktığı öykülerin başında “Aşkın Sureti” gelir. Öyküde, birbirinin hayatına teğet geçen insanların o esnada kendilerinde mevcut yoksunlukları görmeleri, onlarla başa çıkma çabaları anlatılır. Birbirleri için yaratılan ama birbirine uzak düşen iki insanın karşılaştığı yer de yine kendilerine ait olmayan bir şehir olacaktır. İfadeler çağırışım yüklüdür. Kadın ve erkek, yağmur yüklü iki bulut gibi oturur, konuşarak içlerinde kaldıkları dünyanın duvarlarını örer, adam kadının zihnindeki raftan bir kitap alır, kadın adamdan şiir okumasını ister. Bütün bu coşku anının sonunda hayat onları sert bir biçimde kendi kaderlerine geri fırlatır.

Erdoğan’ın öykülerinde açılmayan, içine kapanan, mahcup âşıklar, kaçırılmış fırsatlar, geçmişe dönük hayıflanmalar, hüznü sonlar kadar kavuşmanın imkân dahilinde olduğu öyküler de yer alır. “Adam Kadın ve ‘Garson’” bu öykülerdendir. Çöpçatanlar vesilesiyle randevulaşan iki genç, kafede mutlu sona erişir. Ama orada bile hüznü hakimdir. “Bir kadını sevmemiş olmanın ya da bir kadın tarafından sevilmemiş olmanın verdiği hüznü çöktü omuzlarına. Bir kadın tarafından sevilmemiş bir adamı bütün kadınlar şıp diye anlardı.” (s.93.) Ali Necip Erdoğan’ın, kadrajı daraltarak kişi ve olay örgüsünü olabildiğince sınırlı tutmasının altında mesajın etkisine dair hassasiyeti yatar. Aslında zaman, mekân veya kişiler ne kadar değişirse değişsin, erişilmeye çalışılan anlam hayatın özüne ilişkindir ve tek parça hâlinindedir. Öyküler boyunca derinden derine okurun kulaklarında, hayatın anlamı nedir, sorusu bu yüzden yankılanır. Sen diliyle başarılı bir resital sunan “Ay Işığı”nda nasıl ki otogarlar üzerinden yaşam betimlenirse “İç Geçmiş” adlı öyküde de rüyayla gerçek harmanlanır, hayat bir horoz dövüşüne benzetilir.

“Küttaplar Nahiyesi”, yapısal özelliğini *Binbir Gece Masalları*’ndan, modern kurgusal esnekliğini Borges’ten almış gibidir. İç içe geçen anlatı

katmanlarının en çarpıcı yeri, herkesin kadim Doğu'nun kült eserlerinden birini ezbere bildiği köydür. Böyle bir atmosferde yaşanacak hiçbir şey doğal olarak yadırganmayacak, kendi gerçekliğini kolayca inşa edecektir. Ali Necip Erdoğan, metafizik gerilime sahip düşünsel öyküler yazar. Bunu yaparken geleneksel edebiyatımızda çok sık kullanılan alegoriyi yoğun kullanır. Kurmacanın felsefeyle sınırlarını tehlikeli biçimde test eder. Bu açıdan Türk edebiyatında örneği pek de olmayan bir yoldan yürümeye çalışır. Yolunu kendisi açmak durumundaysa da okurunu kendisi yetiştirmek zorunda değildir. Çünkü Türk okuru Lawrence'in Ölen Adam'ından Unamuno'nun *Sis'*ine kadar pek çok eser sayesinde bu edebî tutumdan haberdardır.

Selim Yavuz

Edebiyatın, hayata yönelik bitmek bilmez bir merak duygusuyla ilerleyen ve insanı anlamak için, niye burada olduğumuzu anlamak için sürdürülen bir çaba olduğuna inanıyorum.

B. Nihan Eren

B. Nihan Eren ile *Hayal Otel* Üzerine

Konuşan: **Esra Özdemir Demirci**

Hayal Otel üçüncü öykü kitabınız. Kitaba geçmeden önce öykünün altını çizmek için sormak istiyorum: İlk öyküden bu yana yazınsal anlamda B. Nihan Eren için neler değişti?

Hayat değişti. Onun dışında yazmaya devam edebilmek için şimdiye dek muhtaç olduğum merak duygumda bir değişiklik olmadı sadece istikameti değişmiş olabilir, bu da sanıyorum hayatın değişkenliği içinde çok doğal. Her üç öykü kitabım da kendime sorduğum üç ayrı sorunun cevabını arama çabasıdır. *Yavaş*, taşranın nerede bitip başladığı, *Kör Pencerede Uyuyan* ise zamanın geçiciliğini görmenin, memnun olunmayan bir geçmişi kabul edip etmemeyi ne ölçüde olanaklı kıldığı sorularından çıkma öyküler. *Hayal Otel*'de artık başka bir yerdeydim. *Hayal Otel* insanın, doğanın ne kadar parçası olduğu, kendini ve ötekiyle ilişkisini bu hayat ve doğa içinde nasıl konumlandığı gibi kafamda dönüp duran meselelerin öyküleri oldu. *Hayal Otel*'i de diğer iki öykü kitabım gibi, hayat ve insan üzerine düşünmeye devam ederek ve yine aynı coşkuyla yazdım. Yazma yolculuğum boyunca hep merak ettim ve şaşırdım. İnsanı yazmaya itenin de bu iki güdü olduğuna inanıyorum. Edebiyatın, hayata yönelik bitmek bilmez bir merak duygusuyla ilerleyen ve insanı anlamak için, niye burada olduğumuzu anlamak için sürdürülen bir çaba olduğuna inanıyorum.

Hayat hepimizi değiştirdiği gibi elbette yazdıklarımızı da değiştirip dönüştürüyor. Sorular biçim ve yön değiştiriyor. Ama üçü için de baki olan tek şey, insanı anlama çabamdır. Şu bütünlüklü evren içinde kapladığımız yerin, ruhumuzun karanlık ve aydınlık taraflarının, doğa, hayat ve ötekiyle ilişki-

lenme şekillerimizin, yaptığımız tercihlerin nedenlerini, nasıllarını kavrama arzusuyla yazıyorum. Olduğumuz kişinin ne kadarı temsil, ne kadarı oyun, ne kadarı biziz? Veya hayat içerisinde zaten kendimizi olduğu şekilde gösterebilmek, o kimliği hangi ölçüde yaşayabilmek mümkün? Biz kimiz? Temel sorum bu, buradan hareketle yazıyorum.

Her öykünün ayrı bir yazılış öyküsü vardır. Hayal Otel konu itibariyle birbirine bağlı ve iç içe geçmiş on iki öyküden oluşuyor. Öyküleri tek başlık altında toplayıp bir novella olarak okumak da mümkün. Bu haliyle tek tek öykülerden ziyade bir bütün olarak Hayal Otel'in yazılış öyküsünü öğrenmek istiyorum.

Hayal Otel'i yazma sürecim, hayatın sınırlarının belirsizliğini, isimlerin ve hallerin kayganlığını, kişiliğin oyunlarla kimi zaman bilerek kimi zaman farkında bile olunmadan nasıl inşa edildiğini büyük bir yoğunlukla izlediğim bir zaman dilimine tekabül ediyor. Başkaları üzerinde oynadığımız rollerimiz var. Buna çoğu zaman gönüllülükle teslim oluyoruz, kimi zaman da bizden beklenenlerle olmak istediklerimiz arasında sıkışıp kalıyoruz. Hayal Otel en çok da arada kalanların kitabı olduğundan, bu arada kalanlara bir aralık, yersizlik, yurtsuzluk mekânı olarak oteli uygun buldum. Oteller geçiciliktir. Kaçmaktır. Sonunda gerçekten kendimiz gibi davranabildiğimiz veya kişisel hayatlarımızın hiç bir esamisinin olmadığı yegane yerler. Ev değildir ama menzil de değildirler. Hayal Otel'in karakterleri de bir biçimde hayatlarından ve aidiyetlerinden olmuş, kaçmış veya kaçmak zorunda bırakılmış ve yeni bir yaşamın eşiğinde olan insanlar. Hiç biri yeni hayatına, yeni kimliklerine, aidiyetlerine henüz kavuşamamış ama arkalarında da bir şekilde tonla olay, hikâye, suç bırakmış karakterler. Onları başka nereye toplayabilirdim ki? Bir yerden koparılmak, evsiz bırakılmak, bir şeylerden -kendinden de- kaçmak zorunda olmak

her zaman ilgimi çekmiştir. Bu durumun başlı başına kendisini bile hayatını hep “olmak” üzerine kuran insanoğlu için acı bir yazgı olarak görüyorum. Evren içinde bir yer kaplamaya doğmuş insanın, kendi evrenini bulamamasını da bu yüzden anlatmak istedim. Çıktın. Peki nereye gideceksin? İşini bıraktın. Peki şimdi ne iş yapacaksın? Çaldın. Peki şimdi o çaldığını nasıl edip de, kullanabileceksin? Yaptın. Peki bundan sonra artık nasıl biri olacaksın? Birini öldürdün. Peki şimdi bu vicdanla nasıl yaşayacaksın? *Hayal Otel*, geçmişte yaptıklarından sonra, şimdi önünde açılan sonsuz olasılıklar içinde hem kim olacağını hem nereye gideceğini bir vicdan yüküyle arayan insanların öyküleri. *Hayal Otel*’in de henüz açılmamış olması, tabelasının bile henüz asılmamış olması da bu karakterlerin bir yansıması. Öykünün temel sarmalayıcısı. Zaten ilk başta hep, onu ana karakter olarak tutmaya çalıştım. Hep buna gayret ettim. Herkes arkasında bıraktığı gizli ve tekinsiz hikâyeyle geliyor, bununla da kalmıyor, o da anlattığım şu dört gün boyunca bitmeye, tamamlanmaya çalışıyor. Boyası kurumamış, ustalar girip çıkıyor, pek çok şeyi eksik, tamamlanmamış. Aynı içine kaçıp gelen, saklanan insanlar gibi o da olmakta. Büyük açılışa hazırlanmakta. Otel de olmaya çalışmakta, içindekiler gibi.

Hayal Otel’i bir novella olarak da okuyabilirsiniz elbette hatta bir roman gibi bile. Ama ben onu parçalamak istedim. Her odaya bir karakter koymak istedim. Birleştikleri tek yerin otel ve konunun da kaçmak ve suçluluk duygusu olmasını istedim. Onları doğanın yani bir kasırganın birleştiriciliğinde bir kılmak ve aynı zamanda parçalara bölmek istedim. Eğer her biri parçalanarak geldilerse... Bırakayım bu yapı da parçalansın.

Yazma serüvenim, sadece içeriğin ana önemde olmadığı, biçimin de içeriği belirlediği bir anlam ve anlatım olanağı aramanın, bu iki parçayı birbirine mecbur, birbirine hedef, birbirine nefes olarak kurabilmenin, birleştirebilmenin arayışıyla geçti, geçiyor. *Kör Pencerede Uyuyan* da böyleydi. Hatta o zaman bunu yalnız sezgilerimle yapmış olduğumu şimdi farkediyorum ama *Yavaş* da böyleydi. Bir bütünlüğün ve sonra onu parçalamanın, parçalayarak tekrar birleştirebilmenin derdindeyim, anlattığım insanlar gibi. Ana yapı da onlar gibi olsun. Ve bu yapı için onlar var olsun.

Oteldeki odaların isimleri aynı zamanda öykü başlıklarınızı oluşturuyor. Kapıların üstünde yazan çiçek adları öykü kişilerinin iç dünyalarıyla bütünlük oluşturacak şekilde kurgulanıyor. Bu yönüyle dış dünyadan çok içeriye odaklanmayı öncelediğinizi söyleyebilir miyiz?

Bunları birbirlerinden ayıramam. İçeriği, dışarıyı, odaları, o odalara kapanmayı ve odalardaki karakterleri, hatta otelin bütününe çepeçevre saran bir tabiatın, birbirleriyle nasıl eş güdümlü ilerlediklerini anlatmaya çalıştım. Biliyorsunuz kasırganın önce yoran, tedirgin eden bekleyişinde sonra da tes-

limiyetinde birleşiyorlar. Otele, birbirlerine hatta kendi benliklerine yönelik aidiyetlerini bile bu şekilde kazanıyorlar. İçeriye ve dışarıyı birbirinden hiç ayırmadım hatta hep koşut ilerlettim. Tabiata bakarak kendilerini anlamalarını istedim. Sesi ve ritmi buna uygun ve canlı kılmak istedim. Durmadan dışarıdan gelen sesler var mesela, köpek havlamaları, rüzgâr, dalga, martı sesleri, televizyon sesi hatta rüzgârla açıp kapanan, vuran kepenkler. *Hayal Otel* her şeyden önce tekinsizliğin, şüphenin, birbirine güvenmemenin, tedirginliğin öyküleri. Bu yüzden, hiddeti giderek artan seslerle, doğanın giderek yükselen yankısıyla da birleşen karakterler bu bütünün parçaları oldular. Dışarıyı karakterleri anlatmada, betimlemede bir işaret, iz olarak kullandım. Ondan bile öte, yalnız karakterleri değil atmosferi de bütünlüklü bir ahengin parçaları olarak görüyorum, ses de buna dahil. Uyum ve denge nedir, parçaların birbirlerinden ayrılamaması. En azından yazarken yapmaya çalıştığım buydu. Bir ahengi yakalamak. Yalnızca nesnelerin sesleriyle değil, dilin sesiyle de. Kesinti hissini, korkuyu tek kelimelik cümlelerle belirgin kılmaya çalıştım.

Öyküler pek çok metafor etrafında kurgulanıyor. Bunlardan en belirginini "boşluk" teması. Öykü kişilerinin iç dünyalarında çoğunlukla dış etkenler tarafından, bazen de kendi seçimleri doğrultusunda oluşmuş boşluklardan söz ediyorsunuz. Genelleştirecek ve hayata yayacak olursak, boşluk sizin için gerçekte neyi ifade ediyor?

Boşluk her şeydir. Doldurmaya çalıştıkça boşluğun açıldığını, derinleştiğini görürsünüz. Hayatın esasının bir tamamlanamama durumu olduğunu artık biliyorum. Anlam ararız, bulamadıkça da içimizdeki boşluk büyür. Halbuki mana zaten yaşamının kendisinde. Kendinizi bu oluşa, yalnızca yaşamaya bırakabilme maharetinde. Bir de şu var; *Bana Kör Pencerede Uyuyan*'ı yazdıran bir kahve fincanıydı. Annem ameliyattayken, bir aile büyüğümüzün, annen buradan çıkamayabilir diyerek beni evi kolaçan etmeye, yarına hazırlamaya göndermesiyle mutfak tezgahında gördüğüm annemin kahve fincanı. Kahve içip evden çıkmış. Bu görüntüyü ömrüm boyunca unutmayacağımı biliyorum. Evde, odalarda gezinmiş ve annemin en son neler yaptığını anlamaya çalışmıştım. Onun bıraktığı boşluğa bakmıştım, koltuğun üzerindeki katlı battaniyeye, televizyonda en son izlediği kanala bakmıştım. Çöpteki kabak çekirdeği kabuklarına bakmıştım. Her zaman geride bir şeyler bırakırız. Bir mekânda, bir hikâyede, bir insanda. Bir boşluk bırakırız. Belki varlığımızın kapladığı alandan bile büyüktür bu. Sessizlik, söylediklerimizden büyüktür. Bu yüzden geride kalanı yazmayı seviyorum. Asıl hikâye orada, o boşlukta, söylenemeden kalandaki, bilmeden bırakılанда. Bu hep sürüp gitti bende ve *Hayal Otel*'de de bunu yapmaya çalıştım. Doruk ve Leyla hep bıraktıkları yerlerde kendilerinden geriye kalan boşluğu düşünüyorlar. Tahayyül etmeye çalışıyorlar. Kendi yokluklarını izliyorlar. Hep bir gün bir yerde

olmayı tasarlar, bir yere varmak ister, orası için hayal kurarız değil mi? Kendimizi bir yerde düşleriz. Bir menzil belirleriz. Bu bize yarınlar için güç ve ümit verir. Peki uzaklaştığımızda bizim ardımızda açılan boşluk? Yokluğumuz? Bunu pek düşünmeyiz. Ama ben onlar düşünsün istedim.

Bir de *Hayal Otel*'i hep tepelerde, etrafındaki büyük bir boşluğun içinde hayal ettim. Bağlantısız, tek başına, kudretli ve her şeye tepeden bakan, kendinden başka hiçbir mekanla ilişkilenemeyecek kadar tuhaf bir teklikte ve orada olabilecek her şeyden uzak bir mesafede olsun istedim. Bu kaçmaya, saklanmaya, geride kalan her şeye kibirle bakmaya uygun bir mekan olarak canlandı bende. Çünkü ancak uzaklaştığınızda, eyleminiz azaldığında veya bir aralıkta bir şeyleri beklerken kendi içinizdeki boşluğu görmek kolaylaşır. Onlar için de kolaylaşsın istedim. Apaçık görsünler. Ne yaparlarsa yapsınlar boşluk baki, anlasınlar.

Öykülerin genelinde, hayatın kendi kendini tekrar ettiğine ve bu şekilde canlı kalabildiğine vurgu yapılıyor. Peki ya öykü? Öykünün canlı kalabilmesi ve devam edebilirliği için neler yapıyorsunuz? Ya da neler yapılmalı sizce?

Yazacağız. Yazmayı sürdüreceğiz. Olmuyorsa tekrar başlayacağız. Yazdıklarımızın çoğunu sileceğiz ki yazacağımızın kendisine, özüne erelim. O her neredeyse silerek, yıkarak özünü bulalım. Her cümleyi baştan yazabilmeliyiz. Sileceğiz. Bir daha diyeceğiz. Böyle böyle bulacağız. Defterlerim ve bilgisayarı yazmaktan vazgeçilmiş taslaklarla, alınmış ama kullanılmamış notlarla, tasarılarla dolu. Halbuki ilk düşündüğümde iyi olduklarından ne kadar emindim. Yazarlık sezgisini arayıp bularak, neyi nasıl anlatacağımızı, hangi öykünün nasıl başlaması gerektiğini, o kelimenin değil de aynı manayı karşılayacak eş anlamlısını bulup yazmayı, fazlalıkları atabilmeyi, sayfalardan vazgeçebilmeyi ve evet artık bitti diyebilmeyi ancak o sezgiyle karşılayabileceğimize inanıyorum. Yazmak benim için her zaman bir tedirginlik de aynı zamanda. Bir daha yazamayabileceğime, olanların, olacak olanların yazma edimimi elimden alacağına dair, bir daha yazacak bir şeyim kalmayacağına dair, olsa da yazamayabileceğime dair veya iyi yazamayabileceğime dair tedirginliğim hiç geçmedi, geçmiyor. Yazı masasına hep aynı tedirginlikle oturuyorum. Hep aynı çocuksuluk, hep benzer çelişkiler. Ama artık buna alıştım, alışmaktan öte kabullendim sanırım. Çünkü o tedirginlik eğer olumlu bir dozdaysa yani kitleyip çaresiz bırakacak ölçüde değilse, bana yazmam için gereken gücü, cesareti de zaten aslında o veriyor. Bir de şuna güveniyorum; ardımızda bir külliyat, bize yol gösterecek yazarlar var, izleyeceğimiz seyrine doyamadığımız bir hayat var, ancak buralardan alabiliriz yazmanın coşkusu, inadını ve inancını. Biz yazacaksak da, zaten ancak bunu bilmenin güveniyle ve bize el vermesiyle yazmaya devam edebiliriz. Yeter ki bunu görebilecek ferasetimiz ve yazmaya devam edebilmek için sabrımız, sebatımız, inadımız, vakitten ve hayattan çalma kararlı-

lığımız olsun. Böyle böyle devam edeceğiz. Cümle bile böyle kurulmuyor mu? Nokta konuyor. Ve sonra büyük harfle yeniden başlanıyor. Öykülere de böyle başlayacağız. Sürdürmenin inancını taşıyacağız, başka mümkünümüz yok.

Öykülerde kadınlaşan erkekler ve erkekleşen kadın figürler dikkat çekmekte. Bu haliyle kadında var olan eril yanı ve erkekteki dişil yanı açığa çıkarıyorsunuz. Cinsiyet ile yazı arasında bir bağlantı kurulabilir mi sizce? Cinsiyet yazı için neyi ifade eder?

Cinsiyet benim için, temsili değişken, muğlak bir alan. Kendimizi kadın ya da erkek hissetmemiz, hissetmekten öte onu yaşamamız, koşullar nede-niyle bile mümkün olabilecek kadar hem çok basit hem de çok karmaşık bir mesele. Ne hissettiğiniz ve neyi yaşadığınız bile yalnızca sizinle ilgili bir durum değil ki. Kimliği de cinsiyeti de doğum bile değil en çok öteki belirler. O bakışla mesafelenir, onunla konumlanırsınız. Yaş geçer, dem biter, oğlunu-zun anneniz olduğunu görmeniz işten bile değildir. Bir gün bir bakmışsınız kadın olarak çocuğunuzun babasıdır. Gün olur kendinizi bir adamın kocası bulursunuz. Bir kadının karısı olursunuz. Bu roller bütün cinsel kimlikleri de kendi içinde değiştirebilir, cinsiyetsiz kılabilir, veya tersine döndürebilir. Haydi bunlar içine girmek zorunda bırakıldığımız roller diyelim; ben cinsel kimliği de yalnızca ne biyolojik ne de psikolojik bir mesele olarak görüyorum. Cinsel kimlik, en çok toplumsal bir meseledir. Örtük cinsel kimlikler, temsil edilememiş, yaşanmamış, taşınması engellenmiş, yerini bulamamış, bulsa da açıklanamamış olması yalnızca biyolojiyle bile açıklanamaz, bunlar ancak geniş bir toplumsallıkla açıklanabilecek konular. Hangi durumlarda kadın, hangi durumlarda erkek bırakıldığımızı, hangi durumlarda kendi yönelimimizi temsil edip edemediğimizi, onu ne ölçüde yaşayabildiğimizi ve hangi durumlardan cinsiyetsiz çıktığımızı ancak toplumsal alan belirler. Ben zaten bu sıkışmanın, kendi arzularıyla toplum arasında bir uzlaşmaya varamamanın öykülerini anlattım. Ya da başlı başına bu çabanın kendisini.

Yazı ise, çok kimlikli, çok cinsiyetli bir alan. Erkeği anlatırken erkek oldum. Kadını anlatırken kadın oldum. Bazen de erkeğe kadın gibi baktım. Kadına bir erkek gibi yaklaştım. Farklı cinsel kimlikleri yazarken kimliğimi, yönelimimi değiştirdim. Kendiminkini unuttum. Hepsi oldum ve hiçbirini olmadım. Anlamanın ve yazmanın ancak bu şekilde mümkün olabileceğine inanıyorum. Bu inanmanın bile ötesinde bir tür insiyak benim için. Tek istediğim bilmediğimi duymak, görmediğimi çözmek, çözdüğümü görmezden gelmek. Görmediğimi ezberlemek. Bir anlatının bu şekilde kendini doğurabileceğine inanıyorum. Bu anlamda anlatı kurmak eğer dişillikse, evet öyle, kesinlikle dişil bir alan.

Kitapta adı sıklıkla geçen pek çok çiçek ve bitki ismi var. Ve hepsinin öyküye geçirilişinde bir uyum söz konusu. Doğayla yakınlığınız olduğunu düşündürüyor

bu durum. Ya da botaniğe ilginiz? Yanılıyor muyum?

Düşünmeye ve hayal kurmaya toprağı seyrederek, kendi zamanını bizden böylesine bağımsız belirlemesine, kendi halinde bir oluş içinde yaşamasına hayret ederek başladım diyebilirim. İnsanlık ortadan kalksa bile dünya dönmeye, mevsimler geçip gitmeye devam eder. Tabiat tarafından ele geçirilmiş, terkedilmiş, insansız mekanların fotoğraflarına uzun uzun bakmaya bayılırım. İşte o zaman hiçbir şey olmadığımızı görüyorum. Bir hiç olduğumuzu, merdivenleri, duvarları kaplayan ağaçları, kabarıp mekanı yutan otları gördükçe daha iyi anlıyorum. Kendimi yaşam içinde konumlandırma şeklimi bana tabiat öğretti. Çocukken yazlarımı anneannemle dedemin köyünde geçirdim sonra hayat beni okullara, şehirlere, yaşamın farklı yüzlerine itti. Ama her itişinde toprağı aradım. Onu özledim. Onunla bir olmayı arzu ettim. Merak ettiklerimin, anlayamadıklarımın, sorup cevap alamadıklarımın dilini ağaçlara sordum. Topraktan şifa dilendim. Onun kendi zamanını, bizden bağımsızlığını, kendi hâlindeliğini ve durmadan bize kim olduğumuzu hatırlatmasını her zaman büyük bir saygıyla karşılıyor ve yalnızca ona bakarak hem kendi halime, hem dünyanın ahvaline dair bir cevap ve konum arıyorum. Bir filizin topraktan çıkmasını izlediğimde duyduğum heyecan, bir evlat dünyaya getirmiş olduğumun heyecanından inanın çok uzak değil. Dedem gün doğarken kalkar, bahçesini dolay dolay gezinir, yapacaklarını büyük bir sakinlik içinde yapardı. Çocukken onu izlerdim, sezgilerimle, yüreğimle izlerdim. Dedemin toprağıyla, hayvanlarıyla kurduğu ilişki kendini onlarla bir gördüğünün, onlardan ne üstün ne farklı olmadığını büyük bir kendiliğindenlikle yaşadığının en açık kanıtıydı. Hâlâ ağaçlar altındayken, bir çiçek yetiştirirken, bir hayvanın doğumunu izlerken, ilkbahar gelirken, fidanları seyrederken onun o sabah gezinmelerini hatırlarım ve yıllar öncesinden gelerek bana bir aidiyet aktardığını düşünürüm. Pusulamız her zaman çocukluktadır, yalnızca yaşarken değil, yazarken de. Neyi yazacağımızın, nasıl yazacağımızın pusulası hep orada. Artık yalnızca bu rabıtamı kaybetmemeyi diliyorum. Yazarken de, yaşarken de.

İlk sorudan mülhem sormak isterim; romana ya da farklı bir türe meyletmeyi düşündünüz mü, düşünüyor musunuz?

Önce kendimize şunu soralım, öykü nedir, roman nedir? *Hayal Otel*'i bir öykü kitabı veya bir roman yapan nedir ki? Ben zaten türlerin sınırlarının belirsizliğindeyim. Anlatının bu belirsizliği ne kadar olanaklı kıldığının arayışındayım. Ve içeriğin, türü belirleyiciliğinin geçişkenliğinde. Bundan sonra yazmaya devam edebilmem bu sınırsızlığı koruma çabamla sürecek. Elbette anlattıklarımın içeriği, eğer bu sınırsızlığa, bu geçişkenliğe hâlâ izin veriyorsa. İçerik bütünlüklü, yekpare bir yapı istiyorsa o zaman yazacağım roman olacaktır.

ESRA ÖZDEMİR DEMİRCİ

Gerçeğin Kurgusu: *Hayal Otel*

Hayal Otel, B. Nihan Eren'in üçüncü öykü kitabı. Yapı Kredi Yayınları tarafından çıkan kitap, on iki öyküden oluşuyor.

Hayal Otel, her şeyi geride bırakarak büyük şehirden küçük bir kasabaya göç eden Feryal ile İsmet'in öyküsü aslında. Üç kış önce aldıkları arsaya kondukları otel ile birlikte yeni bir başlangıca imza atışları, arkalarında bıraktıkları her şeyi bu yeniliğin içinde unutma, yok etme çabaları baştan sona konu alınıyor. Bilhassa Feryal karakteri üzerinden hatırlamanın korkunçluğu ve geçmişin yükünün nereye gidilirse gidilsin insanın omuzlarına çökmekte kararlı ağırlığından söz ediliyor.

"Geride kalan serinlikten mi yoksa hatırladıklarının ağırlığından mı anlayamadan ürperince, hırkasına sarındı."

Hayal Otel'in oda isimleri aynı zamanda öykü başlıklarını oluşturuyor. Her odaya birer çiçek/ bitki ismi veriliyor ve odalar bu isimlere uygun şekilde dekore ediliyor. Yazar bununla da kalmayıp, öykülerin devamında odalarda kalacak olan konukları da yine aynı oda isimleriyle bağdaşacak şekilde kurguluyor.

Öyküler pek çok metafor etrafında kurgulanıyor. Bunlardan en belirginini "boşluk" imgesi. Öykü karakterlerinden her biri, otele girişlerinde âdeta kendi boşluklarını da beraberlerinde getiriyorlar.

Henüz tabelası bile asılmamış, açılması için yazı bekleyen otel, beklenmedik bir zamanda konuklarla doluyor. Kendi hikâyesinin başındayken, yepyeni hikâyelere ev sahipliği yapıyor.

Her öykü, bir diğerinin devamı niteliğinde kaleme alınmış. Bu haliyle kitabı, tek tek öykülerin ötesinde *Hayal Otel* başlığı altında bir novella olarak okumak da mümkün.

Kendilerini bekleyen fırtınadan habersiz, küçük ve sessiz kasabanın dingin atmosferine sığınan insanlar, bir bir çalışıyorlar *Hayal Otel*'in kapısını. Bunlardan ilki Doruk oluyor. Doruk, çatırdayan bir evliliğin içinden kaçıp

geldiği yeri anlama çabasıyla adımlıyor otele varan patikayı. Gözünün önünde farklı bir dünya belirirken, zihninde bitmek bilmeyen sorgu ve düşündükçe içinden çıkmaz hale gelen geç kalmışlık hissi ile ilerliyor.

“Giderek yükselmekte olan güneşe doğru yürürken, ardına düşen yalnızca gölgesi değil, aynı zamanda hikâyesiydi.”

Bu beklenmedik ilk konunun şaşkınlığı, henüz tamamlanmamış otelin karışıklığına dahil oluyor. İsmet’in bir otel sahibi olarak büründüğü rolün netliği, Feryal’in, henüz tamamlanmamış bir otele gelen yabancıya şüpheyle yaklaşımıyla birlikte kurgulanıyor. Öyküler ilerledikçe, bu birbiriyle çelişen

ruh halleri, iki karakterin en belirgin özellikleri olarak ortaya çıkıyor.

Feryal’in geçmişten getirdiği ve her defasında karanlık suların üstünde beliren hatırası, İsmet tarafından unutulmaya bırakılmış, hatta yaşanmamış farz edilen bir olay olarak görülüyor. Bu hatıranın etkisiyle çiftler arasında açılan boşluk, kitap içerisinde ilerledikçe daha da büyüyor.

Yazarın, iyi bir gözlemci olduğunu, karakterleri üzerinden net bir şekilde okumak mümkün. Doruk ile başlayan, sonrasında Leyla ve Deniz, Meryem ve Ahmet, Nilüfer ve oğlan üzerinden kurgulanan sahnelerde, kameranın insanın göz bebeklerinden içine, derinine indirilişine şahit oluyoruz. Dışa yansıtılmayan, içeride, kilitli kapılar ardında tutulan insana dair gizlin, loş odalar altında açığa çıkarılışını okuyoruz. Âdeta bir kirli kıyafetmişçesine üzerlerine geçirilmiş yapay benliklerini, ancak bir otel odasında üstlerinden çıkaran karakterlerin gerçekliğini bulup özüne dönüşü, Nihan Eren öyküsünde en belirgin sahnelerden birini oluşturuyor.

Otelin odaları arasında, koridorlar boyunca süren bir sessizlik söz konusu. İçindeki yahut dışındaki sestən kaçan herkes, bu sessizlik etrafında toplanıyor. Öyle ki, tüm karakterler genele yayılan bu dingin halin, sonuna kadar aynı yalınlıkta ilerleyeceğine inanacakken birden bir fırtına alarmı ile daldığı hülyadan uyandırılıyor. Fırtına haberi, televizyondan resepsiyona, ardından bahçeye, patika yola ve oradan tüm kasabaya aynı hızla yayılıyor. Telaşa kapılan insanların birdenbire kendilerini hiç beklemedikleri bir olayın içinde bulmaları, kaderin gizli planlarını hayata geçirmekte mahir yönüne vurgu yapıyor. Burada belirginleşen devinim imgesi, yazarın kurgusunda kendini

açığa çıkaran diğer önemli metaforlardan birini daha gözler önüne seriyor:

“Belirsiz olana kendini bırakmak ve olasılıkların sonsuzluğu içinde bir yer aramak. Devinim. Hayat, böyle bir şey olmalıydı.”

Yazarın, ayrıntılara kıymet veren yanıyla da sıkça karşılaşıyoruz. Bir odayı, odanın içerisine vuran güneş ışığını, duvardaki resmi, pencereyi, tülleri, kapının çıkardığı sesi okurken odaya dahil oluyoruz. Feryal’in İsmet ile ilişkisinde yılların dolduramadığı boşluklara, Doruk’un kendini bir yazar gibi gösterme çabasında arayışın kendisine, Leyla’nın Deniz’e olan hislerinde sözcüklerin yersizliğine, Meryem’in Ahmet’e yaslanan varlığında sınırların ötesine, Nilüfer’in oğlana bakışında kan bağının anlamsızlığına vurgu yapıyor. Fırtınanın kasabaya verdiği zararı, yeni bir başlangıca açılan kapı olarak kurgulayan yazar, bu yönüyle bahara, ışığa, umuda da sıkça vurgu yapıyor.

B. Nihan Eren, *Hayal Otel* ile dört duvarın ötesine geçen öykülerini okurla buluşturuyor. Kitabın yayımlandığı tarihin bahara denk gelişi ve yazarın öykülerde işlediği zaman diliminin de yine baharın başlangıcı olması, okuru bir kez daha yenilenmenin, tazelenmenin mümkün oluşuna inandırıyor.

HASİBE ÇERKO

Profil

Geçiş Sanatı ya da Bırakılmışlık

Rasim Özdenören'in *Hastalar ve Işıklar* kitabı bana öyle geliyor ki, baştan sona mitik bir izleğe atıflar yapan düş öykülerinden oluşur. Kurucu halkalardan biri olan "Profil" öyküsünü ben, tam anlamıyla kitapta tecessüm eden geçiş sanatının tabanı diye düşünüyorum.

Bir metni sözcüğü sözcüğüne okumak o metnin düz anlamını verecektir. İçsel yorumlarına dayanarak okumaya açık metinler, alegorik okumaya da imkân verecek biçimde simgeseldirler, hatta yazarın maksadını aşan yorumlara açıktırlar.

Açıklama ihtiyacı duyduğum husus, yazıda *Hastalar ve Işıklar* kitabına nüfuz etmiş olan öznenin tecrübesini içsel yorumlarıyla okumaya çalıştığımıdır. Ancak metnin genelinden ne anladığımı kısaca özetlemekte fayda görüyorum. Öykü: I. *Akşam*, II. *Düş*, III. *İlyas Konuşuyor*, IV. *Uyanış*, V. *Düşün Sonu* ara başlıklarıyla beş bölümden oluşuyor. *Profil* bu beş bölümden oluşan çizgilerle tamamlanıyor veya tamamlanmayı okurun imgelemine bırakıyor.

Akşam: Yol/yolcu atmosferi öykünün her yerine sinmiş. Özne açısından iç dünya hisli, dış dünyaysa alt üst olmuş. Gücün tükenişinin sancısını anlıyoruz. Nedeni ise şu cümlede saklı olmalı: *Işıkların donukluğu bütün o karanlık gerçeği en ince çizgilerine değin kaçınılmaz biçimde yakalamış*. Karışık ağaçlarla kaplı koru, gidiş yönünü şaşırmış şose. Açılmak istiyor, boğucu bir uğultuyla yürüyen koru yüzünden yürümeye cesaret edemiyor. Yağmurlu ve kasvetli alanda nereye gideceğini şaşırtıyor o tuhaf, yürüyen koru. Tepenin diplerinde bir ucu tarlalara açılan adını bilmediğimiz şehir, bir istasyonun yeraltı geçidinden şehre açılan giriş. Ancak şehir içine almıyor onu, neden bilmiyoruz, orada bulunması gerekiyor. Akşam olmuş. Yakalanma korkusu sarmış. Hep bu korku. İstasyonda bir taş yapıda konaklıyor. Ona belirsiz bir yerler değil buralar. Aşinalığı kesinleşiyor. Ancak, bu yer onu bağlamış gibi. İçine almayarak bağlıyor, kısıtıyor, mahvediyor. İnsanlar tabii, insanların ya-

şam durağı buralar. Onu anlamayarak hayattan koparmak isteyenlerin, toplumun yaşam durağı. Evet, her şeydeki kasvet, anlatıcı figürün kendinden taşıyor gibi. Eşya dolayımıyla kendi iç dünyasının coşkulu, huzursuz, çelişik hallerini aktarıyor anlatıcı özne. Ve kanepede uykuya varış.

Düş: Korkutucu ve belirsiz çizgi; köşeli çatısıyla, çam ağaçları ve saçaklarıyla sanki göğün içlerine sokulan muazzam yapı. Her şey *Akşam*'ın olgunlaşma sancısı çeken özünün ufku olarak kavrayacağımız biçimde. *Akşam*'ın mayaladığını bu bölümde görebiliyorsunuz ama bu düşün sonu yok. Mekânla bitmek bilmez ahenkli bir karşılaşma. Gözün gördüğü alanda konak, şehrin her yana dağılan uzantılarından *bir*'ni imliyor. Birden önünde ve birden açılıyor bahçe kapısı. İçeri girdikten sonra özlem deneceği yerde konak ıstırap verici bir hal alıyor. Aşına olup olmama arasında, orada olup olmama arasında trajik bir duygu yoğunluğu ile gelgitler yaşıyor. Rüyanın görkemli tasviriyle birlikte, açıklığa kavuşmayan sorular bırakılıyor o sıcak, belirsiz boşluğa.

İlyas Konuşuyor: *Koyu çuha renkli, gölgeli bir görüntü. Bir kapı önünde duruyorum.* - Bence - *Düş*'ün devamının ilk cümlesi bu. Anlatıcı figür uzun günler ölmeyi düşünen ve bunu bir sabah uygulayan İlyas'la odada (herhalde konağın bir odasında) karşı karşıya gelir. Karanlıktır ve konuşurlar ölmüş olanla. Yalnızlık ürkütücü seviyeye ulaştığında ölmek isteyen bir adam: İlyas, hastadır. Vücudundaki yaralara düşen kurtçuklar uzun süren hastalık sürecini haber verir. Yalnızlık son haddine geldiğinde ölüm deneyimini yaşayan bu karakter sanki Kafka öyküsünden çıkıp bu öyküye girmiş birisidir. Bize aktarılan absürd durumlar vardır. Mantık ölçülerini aşmayı zorunlu kılarlar.

Uyanış: İstasyonda bir taş yapıda konaklayan *Akşam*'ın alt üst olmuş figürü zihnimizde canlanıyor hemen. Yazar, onu orada kanepenin üzerinde bütün kasvetiyle birlikte bırakmıştı. Evet ama böyle düşünmenin yanılsama olduğunu anlıyoruz kısa sürede. Çünkü *Akşam*'ın devamı değil, ön bahçesidir *Uyanış*. Yazar bilinçli şekilde öykünün sıradizimini karıştırmıştır. Ya da bozmuştur. Bu bölümde bahsi geçen şehir, nesnelliği olan bir - elbette diğerine kıyasla - yer. Parkta sabah güneşinde amaçsızca yürürken istasyona yöneldiğini ayırt eden anlatıcı özne, düşün başlangıcı olacak olan diğer istasyona hareket eder. Bir yanı koruluk olan o konukevinin bulunduğu.

Düşün Sonu: ... *Sustu, gözlerini kapadı* cümlesinden anlaşılacağı gibi düştteki İlyas figürü devrededir. Ama konuşur yine. Sanki yalnızlık, ölen kişinin yerine geçmiş, canlanmış, gereğinden kat kat fazla dokunan bir şey halini almıştır. Eşyanın bekleyişe gömülüşünün hüznü bu değişmedir. Genişliği daha bir derinleşerek insanileşen, eşyayı da içine alan yalnızlıktır bu. Ve özne oradan kaçıp kurtulmak istese bile çok geçtir artık. Zihnindeki tek

hareket korkunun hareketi çünkü. Sonunda ölmüş İlyas'ın işaret ettiği yöne doğru koşmaktan başka çıkar yol kalmamıştır. Yıkılmış, kendini tüketerek, başkalaşmış yalnızlığın tenine değmesinin dehşeti içerisinde kaçarken.

İmdi, bu kısa özetin ardından öykünün içsel bir yorumuna başvurma ihtiyacı duyuyorum. *Hastalar ve Işıklar*'ın her türlü içeriğini taşıyan büyük olayı anlamak için simgesel bir okuma da gerekiyor bence.

Atmosfer, Değişim

“Profil” öyküsünde eğer olay ararsak, metnin özünü oluşturan hareket bize bir şey söylemeyecektir. Olgunlaşmasını kavramamız güçtür: yanılmalıdır. Sanki atmosfer hiç değişmiyor, ilerlemiyor, akıyor gibidir. Sanki öykü yalnızca kendi iç düzenine kıyasla, tüm patikaları boyunca kendi gücüllüğü içinde koyduğu bir sınırdan ilerliyor gibidir.

Camlar usul usul buğulanarak istasyon yapılarını da göstermez oldular. Camların ardında binlerce parçaya bölünerek, bölündükçe donukluğu büsbütün belirlenip çoğalarak camın bütün yüzünü kaplayan kırmızı ampul ışıkları geleceğin bütün vaatlerini mahkûm etmiş. (Hastalar ve Işıklar. Profil, 1: 33)

İlerleme ufuksuz bir düzlükte ileriye atılma değildir, başlangıcı unutulmuş ya da dışlanmış bir öteye geçme, uzaklaşma, kopma ve dönüşsüzlük değil, ama en sert duygusal ve zihinsel koşulların ortaklığında cereyan eden oluşturma. Değişme, düşsel ya da görünür değişme öyküde dışsal etkilerle başlar, ruhun gelişip açılmaya başladığı noktada iç yoğunluk eksenini doldurur mekânı; yazarın imgelemi onu kendi derinliklerinin gerilim yüklü aralığında karşılamaktadır. Burada hemen belirtmeliyiz ki, karanlıkla aydınlık arasındaki geçiş renginin kodları bu iç yoğunlukta aranmalıdır: *Işıkların donukluğu bütün o karanlık gerçeği en ince çizgilerine değin kaçınılmaz biçimde yakalamış.* (Profil, 1: 33)

Hastalar ve Işıklar'ın tamamına hâkim olan epik irade, ara yolları uç noktasına dek sınamaktan hoşlanır. Bu öyküde de daha ilk cümleden itibaren yitik boyutun çekimine girilmiştir. Alt sınırı -ön bahçeyi- belirleyen entrika düzlemi boydan boya öykünün alanını kuşatmıştır. Böylece o sözünü ettiğimiz sanrılı kesit öyküyü kendi sınırlarına kapatır, saklı tutar. Devindirir, katlar, zihnin özgün kuvvetleriyle besler. Orada ses, devinim, parıltı diye ne varsa hepsini içeriden duyar ve yankılar. Hiçbir şey açıklama hedefi gütmeyen söz dizimi, insanın dünyadaki varoluş trajedisine dair her şeyi düşündürür. Her söz nesnenin şüpheli bir halinden neşet eder, simülakr düzeni içinde yerini alır, o görünüş formuna ait tuhaf billurluğa kavuşur.

Katlaşmayı çözecek, aşırıp giden dilin “öz”üne dâhil edecek kadar eşyayı kıvama getiren bakış, öyle sanıyorum ki, Özdenören'in en kendine has yan-

larındandır. Peki, içeriği meydana getiren nesnenin (sıfat, dünya) eyleme dönüşmesini nasıl düşünmek gerekir. Çünkü fiil, nesneyle aynı anda doğar ve başkalaşır, geliştirir ve oluşturur. Yazar bir belirlenime ya da yükleme atfedişi erteleyerek hareket alanını genişletir. Bu, sanki simgelerin boşluğunda bir şey, bir biçim halini alma gibi.. nesnenin manasız durgunluktan kurtarılma ve insanileştirilmesi ile birlikte dünyanın iç yanlarına doğru kayması gibi.. kavrayışın ürünü saf yazınsal deneyim bu öykü.

Özdenören öykülerinde hareketin özü olan fikir, kelime yapılarına sırayet etmektedir desek sanırım yanılmış olmayız. Söz, düşüncelere açılan kadim sesin içerisinde filizlenir. Sanatçı, bazen anlamı pekiştirmek için sesleri bozar, kişiselleştirir, vurguyu aksatır. Dar dünyanın nesnelerinin değişmez, tek isimli düzenine kıyasla öykü, son derece özel bir adlandırma, konumlandırma örneği resmeder ve sınırlandırıcı kesinliği dışlar. Bütünü tahayyülde bulmamız için gizli bağıntılar alttan alta sezdirilir.

Önümdeki bitimsiz yolun ucunda, uykuyla uyanıklığın arasındaki sıcak, korkutucu, belirsiz çizgide konak porselen beyazıyla gitgide yükseliyor. Köşeli çatı, uzayan çam ağaçları, tam da göğün kristalini çatlatan, bir yerinden dörde beşe bölen iğne yapraklarla çatının saçaklarını *perçemleyen* sütlü *maviler.. orda bir gök kırışığı.. güvercin yuvalarıyla parça parça*. Şehrin her yana dağılan uzantılarından biri gelip orda biçimlenmiş, bir boşluk gelip bu uzantıya yerleşmiş, içini oymuş, önce yatay bir çizgiyle, sonra çizginin bu uzantıda yürümesi, *keskin bir kalıp halinde yukarıya doğru bir basınçla gıcirtı-sız, ağır ve hantal dikilmesiyle işte bu konak*. (Profil, II: 35)

“Düş” adlı bölümde rahatlıkla gözlemlenebildiği üzere yazı sona erdirilmemiştir. Heterolojik okumaya imkân verir tarzda, sanki orada, adlar ve anlamlar çokluğu bizi de kuşatsın diye öylece bırakılmıştır. Yani ölü halde durdurulmamıştır. Hiç-kimsenin olmayan, her şeyin yerine geçen, uzak ama tene değecek kadar yakın olan o yerde bulunuşun sezgisi, yüzer - gezer uzaklığa hapseder okuru.

Sabah olacak günün birinde ama o zaman ben burda mıyım? Bu konak burda mı? Yüklenemeyeceğim bir ağırlığın altında gücüm yitmiş. Zaman öfkele-ri, ışıkları, yokluğu eze eze yaklaşıyor. Ben gerçekten tanıyor muyum bu konağı? Burda mıyım? Yani burda mıyım? (Profil, II: 36)

“Kalın, kara akşam şeritleriyle görünmez uzaklıklara doğru ak bir siluet konak”

Özdenören’de kelimeler ya da cümleler klasik öykü formunu daima taşar, bu nedenledir ki, sanatçı, içeriği dolduran canlılık soluğunu bir kalıp içine tutsak etmez. Kendi özgür biçiminin gelişip olgunlaşmasına harcar, simgesel boşluğa doğru ilerleyen dil, bir sesler ve figürler zenginliğiyle dışa

vurur. (Duyumun yerleşik düzenini bozarak yepyeni görme biçimlerine olanak tanıyan bir minvaldir çağrılı, simgesel boşluk).

Kalın, kara akşam şeritleriyle görünmez uzaklıklara doğru ak bir siluet konak. Biraz tepede gibi. Biraz tepenin yukarı sınırlarına doğru gibi. Ardında yayılmış, serpilmiş ibrişim kubbeler. Çatının sert köşeleri bu kubbelerin bir yerlerinden, oraları parçalayarak dışarı fırlamış, birbirlerine girmiş geniş kavisli çemberlerle konak toptan sarıp sarmalanmış. (Profil, II: 35)

Geçip gitmiş olan şimdiye getirilerek önümüzde hazırlanırken sanatçı hiçbir kültürel gösteriştten, uzlaşım ürünü fikirden yararlanmaz. Atmosfer doğrudan doğruya aktarılmaya başlanır. "Profil" mesela şöyle başlar: *Uğultu gittikçe büyüyordu. Birden irkildim. İyice yağmur vardı artık. Zaman zaman canlandırılan bir yapının silüetinde, açık duran kapılarda, dekorlarda, iç odalar, çatılar, avlular ile pencerelerde dondurulan anlar hafızanın dirimsel eylemine karışarak onunla birlikte ilerler, onun akışına katılırlar.*

Ne yapacağımı bilmeden duruyor, her yandan göz kırpan kapkara, uçsuz bucaksız bir derinliğe bakıyorum. Toz ve küf. Bir yerden ara sıra bir insan sesi ne dediği anlaşılmadan bize kadar ulaşıyordu. Sonra bir yerde yıldızlar parçalandı ve ateş böcekleri gibi, gözün gördüğü yalnızlığın ve odanın bir köşesine tünemiş ölümün, tükenen ve tükenmeyen bir şeylerin üzerine dökülüp serilmeye başladı. (Profil, V: 40)

Denilebilir ki bu görünüşler, latif iç mekâna açılmış kavrayış yüklü saf zihnin tezahürü ve olayıdır, bu baş döndürücü kavrayış, ayrıca düş ile gerçeklik imgeleri arasındaki eşzamanlı-duyulabilirliğin kavranışıdır. Biçimlerle duygu akışını sağlayan bu, düşünle gerçek arasındaki yoğun, geçirimsiz, hafızanın derinliklerinden uç veren, sanki hiçbir kesinliğe ulaştırmak istemeyen kavrayış. Tek başına büyümlü bir düşün aktarımı deyip geçemeyeceğim enfes şüpheci atmosfer öykünün etkileme gücünü harekete geçirir.

Epik iradenin sunumunun radikal düzenine tekabül etmek zordur yoksa. Çünkü olaylarla gelişmez, ayrıca bilindik durum formunu da kabul etmez böyle bir sunum, sonuna dek inemeyiz; dış gerçekliğin kabuğunu kırmaya yeltenmiş bu öz devasa bir inşaya doğru genişlerken hem de.

Ağır ağır, gizli, sonsuz, mutlu, can veren karanlığıma gömülüyordum. Bu, kararımıydı benim. Yeni bir ülkeye doğru yavaş yavaş oluşuyor, bütün yalnızlıklarımın, dipsiz bir karanlığın güneşin doğuşuyla yokoluşu gibi yok olduğunu anlıyor, değişmez, sürekli bir yere doğru, ışığın camdan geçişine benzer bir sessizlik ve ustalıklı geçtiğimi ayırt ediyorum. İnsanların mırıltılarını duyuyorum. Derinlerden bu karanlığa doğru yola çıktıklarını.. duyuyorum. Toprağın kımıldadığını, ürperen bir uğultu ve kollarını açarak hırslı bir özleyişle beni beklediğini... (Profil, III: 38)

Sanatçı, *yeni bir ülkeye doğru yavaş yavaş oluşuyor* cümlesinde dile getirdiği üzere trajik eyleminin toprağında ona dokunanı diri tutup, biçimsel zincire dâhil ediyor, yeni oluşumların kıyılarına gönderiyor, yayıyor, aktarıyor, keşfedilmemiş ve yaklaşmakta olan “mit”e atıfta bulunuyor.

Bir yazın ustası için klasik biçimlere meydan okumanın anlamı dil’in tam da bu mitik, öznel, dönüşlü özelliği değil midir ki. Dilin yayılarak çoğalan “öz” ünün toprağı üzerinde ve içinde konuşmak, alegorik parıltıdan kopan tutkulu biçimlere adlar koymak, görülmüş, canlandırılmış, yerlerinden edilmiş halde oraya, o duyarlıklı boşluğa yerleştirmek onları.

Dünyayı Kurtaran Öykü

“Profil” öyküsünde *Hastalar ve Işıklar* kitabının bütününe işleyen bakış, sanki öznellik temelinde insanlığı temsil eden ilk imgedir. Şöyle de diyebiliriz; yazarın tümleştirici iradesinde düşsel tecrübeyle bütün insanlık tarihi canlandırılır. Bu bağlamda Özdenören öykülerini unutulmaz kılan epik öznenin deneyiminin hakikiliğidir: insanın tarih içinde yaşadıklarının göstergelerine, tarihselliğinin, nesnelliğinin, zamansallığının çelişik yanlarına ışık tutan tümleştirici iradeyle kısa sürede bir etkileşim gerçekleşir ve okuru sarmalına alır. Yani ilk imgenin silueti okura kadar uzanır. Kitaptaki her öyküde dünyayı yeniden kurabilen, işte bu ruhtur; kasvetli, organik, sınırları iç derinliğe bağlı bulunan, iç dünyanın ufku olan bir şekildir: Hisli, arzulu, kaotik. Bu doyumsuz öykülerin sırrı içeride duran her şeyi o ufuğa katmak, - kendi çelik tavanından asla ayrılmayan, orada, o her şeyin yerine geçen, her şeyi temsil eden ele avuca gelmez uzama hep kendi yörüngesi üstüne titreyen öyküler asıldır - nesneleri tüm farklılığıyla devindirmek, insanileştirmek gayesine sıkı sıkıya bağlı olsa gerek.

Bana öyle geliyor ki, duygulanımda uç noktaya gelme ve sınır aşımı tutkusunun her şeyi değiştirebilmesi, yazının toprağını kat ederken hiçbir durağanlığa izin vermeyişi Özdenören’in bir diğer edebi farkıdır. O, özellikleriyle öykü beldelerinin bütününde yaşarken kendisi kaybolur. Ama yankısı, sıcaklığı hep oradadır. Bir metni dışlaştırırken kendi iç müziğini, gönül zenginliğini katar, kendine ait özelliklerden hiçbir şeyi saklamaz, yedekte tutmaz. Tükenmeyen bir tükenişi ortaya koyar, bu anlamda yolundan sapmadır her öykü. Dünyayı unutulmaz bir yapıtın hafızasında kurtarıırken kendi mekânını, ahengini, gücünü yitirmedi. Dağılıp gitme, en sonuncu dönüşe yönelmedi. Son gaye oluşmak, çeşitli biçimlere bürünerek etkin olmak, yeniden orada olmak, tasarım halindeki özgür biçimin farklılaşma hakkını tanımaktır. Bu nedenle tasarımını gerçekleştirmesi ve dışta belirmesi, arzusun onu dört bir yandan karşılaması için ihtiyaç duyduğu coşku kanalını açık bırakır. Sanrılı ya

da düşsel değişme kendi sınırları içinde öyküyü saklı tutar. Kendi döngüsel mekânında kapatır. Düş, uyanıktan sonra başlar. Ve sanılanın aksine, engin bir teyakkuz halidir düş. Öyküden hiçbir tel kopmaz, kopamaz. Yoğunluk izin vermez buna. Yazının ufkunu teşkil eden büyümlü boyut bizi de frekansına sokar. Ve bence diğer pek çok motifin kendinde eridiği toplayıcı motiftir düş.

Özdenören, Wagnerci dramın “mit”e yaklaşımındaki imgesel berraklıkla, ciddiyle rüyaya yaklaşır. Yalnızca kelime virtüözü değildir, eşsiz bir mit yapıcısıdır o. Tıpkı Wagner’in müziğinde yaptığı gibi ele avuca gelmez olanı, dağınık olanı kavranabilir imgelerle bir araya getirir. Sonsuz bir ezgi özlemiyle uzaklıkları çağırırsa da geriye kalan son derece elverişsiz, çökmüş, soğuk, çıplak dünya vardır, kederli bir şeydir burada oluş.

Dikkat çekmek istediğim bir başka husus, bu öykülerde sanki yalnız başlangıç vardır. Olay örgüsü gitgide anaforlaşır. Başboş sözcüklere sınırsız özgürlük sağlar girdaplaşma. Ve birçok yönelimi bir arada barındırır. İçerideki her şeyi yutan derin, acımasız halkaya doğru figürleri, mekânları sımsıkı döndürür durur. Yollar çoğaldıkça sorunlar da çeşitlilik kazanır, olabilir bazı sonuçlardan feragat etmeye doğru yöneltir anlatıcı figürü. Elbette bu çıkış, daha başka zenginliklere ulaşmak, dil zenginliğini sürdürebilmek içindir. Ayrıca belirsizlik, bütün bir trajedinin en baştan yaşanabileceğini sezdirmek ister ve hiçbir şeyin mutlak anlamda tamamlanamaz oluşunu. Mesela “İlyas Konuşuyor” adlı bölümde başlangıç, modern yaşamın mümkün, kaotik fragmanını resimleyen bir görüntüdür.

Koyu çuha renkli, gölgeli bir görüntü. Bir kapı önünde duruyorum. İçerde biri var mı? Kapıyı ittim. Karanlıktı. Odanın ortasında, yerde, ak bir çarşaf korkunç bir hareketsizlikle beni bekliyordu. Ak bir çarşaf.. oydu. “İlyas” diye hırıltıyla seslendim. Çarşaf kımıldandı ve İlyas’ın ölü yüzü göründü. (Profil, III: 36)

İradeyi konu dışına savuran felç halinden, bir tür anarşiden söz edemez miyiz? Öykünün geçmişi yoktur, geleceği yoktur, anlamı finale yüklemes. Hayır, sanatçının yazınsal karakteristiğine has önceden tayin edilmiş kaderlerin yankılarıdır alanı dolduran. Fakat bu ne değişik bir önceden belirleme? Sonuçsuz yolculuklara, sonu gelmez uzamlara devamlı göndermelerle, yüreğin sıcaklığıyla, hüznün taze havasıyla adım adım inilen bilinmezlikler, karşılaşmalarla ve sezgi kudretleriyle sergilenen. Üstelik duyuların alt üst olduğu, derin korkularla baş etmesi gerektiği bu yerde insanı bütün halinde gerçekleştirebileceğini tahayyül eden öznenin sıcak, dokunaklı, dağınık yayılmasıyla, hayal kırıklığının zorunlu, keskin acısıyla.

DÜRDANE İSRA ÇINAR

Dilin Uykusunu Kaçırmak - II

Pîrimiz Şehrazad'a

Ulysess'in başkarakterlerinden biri olan Molly Bloom'un romanın sonundaki tiradı dikkat çekicidir. Monolog bir "Yes" ile başlar ve biter. Geleneksel estetikte "çünkü" ve "sonra"larla birbirine bağlanmış determinist yapının, hatta onun da derininde bir kalp atışı gibi duyulan *ilkel epik ögenin* tam anlamıyla çözülüşüdür bu:

"... Endülüslü kızlar gibi gülü saçıma taktığım zaman yoksa kırmızı mı tak-sam evet Mağribi duvarının altında beni nasıl öptüğünü de ve düşündüm ki bir başkası olacağına o olsun ve gözlerimle sorduydum ona gene sorsun diye evet o da sorduydu bana ister miyim diye evet evet diyeyim diye dağ çiçeğim benim sonra ilkin kollarımla ona sarıldım evet kâmilten parfümlediğim memelerimi hissedebileceği şekilde onu ta kendime çektim evet ve onun yüreği çılgınlar gibi vurmaktaydı ve evet dediydim evet isterim Evet."

Dil, modernist deneylerle şiddetli bir krize girdiğinde "kapalı" ve "organik" diyebileceğimiz bir metin fikri ortaya çıkarır. James Joyce, Marcel Proust gibi yazarların mimarisinde bu anti-mimetik yapı baskındır. Elbette modernler ile modernistler arasındaki önemli bir ayrımı hatırlamakta fayda var: Modernler yansıtmacı (mimetik) bir anlatı tercih ederlerken modernistler anti-mimetik bir anlatı ortaya koyarlar. Öncesiz ve sonrasız bir dünyanın zihinsel yaşantısında seyreden çok parçalı bu "yazınsal" metin fikri, ünlü göstergebilimci Jurij Lotman'ın tanımıyla "sonsuz dünyanın sonlu modeli" olup çıkar. Metin hiçbir yerden başlamayan ve hiçbir yere ulanmayan bir varoluş parodisine dönüştüğünde ise dil -bütün baştan çıkarıcı sayıklamalara rağmen- uykuya dalmaya mecburdur artık. Bizim modernistlerimizden Vüs'at O. Bener'i hatırlayalım. Bay Muannit Sahtegi'nin Notları, günlük notlar biçiminde kurgulanmış yarı otobiyografik bir anlatıdır. Metinde Joyce'un stream (bilinç akışı) kavramının izlerini açıkça görmek mümkündür. Kendi metni üzerine hem

konuşan (sayıklayan) hem onu icat eden bir anlatı kişisidir Bay Muannit Sahtegi. “Dolaşık, aman vermez biçem oyunlarını bozmaya, anlaşılabilirliğe yöneldiğini kanıtlamaya çabalayan” bir yazardır aynı zamanda.

“Kolay suçlanabilen: zaman. Beni geride bırakan, koyup giden. Ne atbaşı koşabiliyoruz, ne yarışı önde götürebiliyorum. Böyle amansız, çılgın, yenik boğuşma. Yazarken sözde dural olan, kaçıyor elimin altından. Nasıl ileneyim bilmem! Hani sövgü öfkeni uyarır ya da yatıştırır. Neden bunca doğuştan uygarsın. Hiç insanca yanın yok. Sevemiyorsun. Savın boş. Nesin sen? Oysa isteyebilseydin, istemeyebilirdin de. Hadi oradan, bilinçsizliğin aç bilinci!”

Zihinsel yaşamın çok boyutluluğu yeniden üretilirken diğer tüm modernistler gibi aynı kilit imgenin üzerinde durur Bener: “Zaman.” Bay Muannit Sahtegi’nin monoloğuyla yukarıda Molly Bloom’un sonsuz bir akışta rastgele kesmelerden oluşmuş tiradı arasındaki tek fark, Bay Sahtegi’nin bu sıkıştırılmış zamanın içinde değil ayırında olmasıdır. “Hadi oradan” diyerek uzaklaştırdığı şey, yani “bilinçsizliğin aç bilinci”, Molly Bloom’un tiradında sonsuzluğa ulanmış bir melodi gibi duyurur kendini. Böylesi bir aç bilinç, dilin kendisiyle değil, aksine dil uykusunda görülen sonsuz bir düş ile doyurulabilir.

Dil Uykusu, Düşünce Uykusudur

Niteliksiz Adam romanının Ulrich’i şöyle der: “Dünyanın alabildiğine sonsuz, düzensiz ve kontrol edilemez görünmesi ölçüsünde, sanatçının ona sonlu bir biçim vermesi olanaksızlaşır.”

Robert Musil’in kendi roman kişisi üzerinden göz kırptığı buluşma düşünce ile anlatının buluşmasıdır aslında. Sonlu olanın içinde bir düzen arayışıdır. Çünkü dilin uyuduğu yani kavramayı bırakıp yalnızca varoluşu yansıladığı yerde düşünce de uyur. Aynı yüzyılın içinde, zamanın çağrısına uyan Proust ve Joyce’un dışında Robert Musil, Hermann Broch gibi isimler düşüncenin çağrısına kulak verirler. Tamamlanmamışlığın, çok parçalılığın arasından başını bir nebze uzatarak tekrar biçime, biçimdeki yeniliğe yüzünü çevirirler. Dilin, bir gerçekliği ifade etme biçimi değil, bizzat “kurma” eyleminin kendisi olduğu ölçüde yeniliklere imkân tanıdığı fikri de yeniden gündeme gelir böylece. Milan Kundera’nın ifadesiyle Musil, Broch, Gombrowicz gibi Orta Avrupalı yazarlar roman sahnesine yüksek ve parlak bir zekâ ögesi taşıırken, aynı zamanda dilde uyanmanın ilk belirtilerini de gösterirler.

Yine yirminci yüzyıl estetiğinde dilin uykusunu biraz açabilmek için Thomas Bernhard gibi yazarların “*fragman metin*” üzerinde durduklarını görürüz. Ethos’un ağırlığından kurtulmanın bir yolu olarak parlak bir fikirdir bu. Öte yandan dilde Logos ve Pathos’un yani mantığın ve ruhun savunması

birlikteliğine açılan davetkâr bir kapıdır. Fikir ve ruh ancak kısa ve etkili bir şavkımda buluşabilirler. Romanın hacimli yapısı için uzun sürmeyecek bir birliktelik. Bu yüzden Bernhard'ın metinleri bir romandan ziyade düşünsel bir novellayı andırır. Kendisi için “*darası alınmış Dostoyevski*” diyenler haksız sayılmazlar. Dostoyevski'nin kurduğu etik mahkemeler Bernhard'da genelleme ve indirgemenin güçlü darbelerine dönüşürler. Roman tarihine, hatta tarihin kendisine (Walter Benjamin gibi düşünürlerce) yönelmiş darbelerdir fragmanlar.

Düşüncenin İmgesi

İmgenin Düşüncesi

Bu bahsi cüretkâr bir tespitle açalım:

“Edebiyat, ne olduğuna dair bilinçsizliğini teslim ederek çıktığı yolda, düşüncenin imgesine dayanan felsefeyi belli ölçüde keyfekeder dolaştıktan sonra er ya da geç felsefeye haddini/hududunu bildirir.” (*Müge Serin, Sorgu Kipinde Düşünce: Edebiyat ya da Temelsizlik Kaygısı*.)

Düşüncenin imgesinden yola çıkan felsefe, öğretileri için çoğu kez edebî metinleri araçsallaştırır fakat tüm teşebbüslerine rağmen (idealist felsefeciler gücenmesinler) dilin kendisini araçsallaştıramaz. 20. yüzyılda dil ile dünya arasındaki ilişkileri en çok sorgulayan Alman filozof Ludwig Wittgenstein, felsefe için “dilini yanlış anlaşılmasının bir yan ürünüdür.” derken dilin metafizik yönüne dikkat çekmek ister. Ona göre bir sözcüğün anlamına erişebilmek için salt kendi içimize değil, onun dış dünyadaki yani yaşam biçimimizdeki kullanımına bakmamız gerekir. Felsefenin mantıksal bağla eriştiği bu bilgiye, edebiyat doğrudan dil ve dünya arasında geliştirdiği aracısız bir bağla, imgenin kendisiyle erişir. İmge, iç dünyayla dış dünya arasında yerleştirilmiş basamaksız bir merdiven gibidir. Yine Aristo'nun retoriğiyle tanımlarsak, bahsettiğimiz merdivenin basamaklarını sorgulayan / savunan Logos, var olacaksa bile o basamakları belirli bir hizaya göre dizmeye uğraşan Ethos, basamakları bize doğrudan sezdirenen ise Pathos'dur. Pathos, hem Yüce'nin hem de Güzel'in krallığıdır. Edebî metinler bu krallığın bahçelerinde gezinirken kendilerinin ne olduklarına dair kemirgen bir kuşkudan âzâde-zaman zaman felsefeye keyfekeder uğrayarak- bir özdeşleşme haliyle gezinirler. Bu özdeşleşme kathartik (acı çeken kahraman), ironik (anti-kahraman), sempatik (gündelik kahraman) ya da hayranlık uyandırıcı (mükemmel kahraman) olabilir.

Güzel'in ve Yüce'nin krallığı olan Pathos, dilde uykuya daldığımız ya da dil uykusundan uyandığımız yerdir aynı zamanda. İmgenin düşüncesi yine orada belirir. Valery'de “şiişsel bilme”, Otto'da “kutsal”, Freud'da “tekinsiz”,

Benjamin’de “aura”, Bloom’da “rekabet” şeklinde ve yine sayısız biçimlerde tanımlayabileceğimiz Yüce, gözlerini aynı ölçüde Güzel olana, yani estetiğe çevirdiğinde dilin uykusunu da kaçırmış olur. Güzel’in Yüce karşısında kendisini düşmüş (cennetten kovulmuş) hissetmediği (modernistleri içine alan çöl budur biraz), Yüce’nin de Güzel olanı aşağı bulup onun karşısında hoşlanma ile iğrenme arasında derin bir kararsızlığa sürüklenmediği gerçek bir uyanış halidir bu.

Meseleyi şimdilik burada, Fransız yazar Maurice Blanchot’nun uykumuzu kaçırarak bir cümlesiyle noktalayalım:

“Bütün bunlar edebiyattan başka bir şey değil ifadesinde daima aşırı bir sevgi ve aşırı bir kınama söz konusudur.”

SERCAN CEYLAN

Gombrowicz ve Ferdydurke: Avangart Roman ve Modern Zamanda Saçmanın Koyultusu

Edebiyat ve modern biçim

Doğallık ve modernizm benzer oranlarda toplumsallık endişesi, topluma ait olma kaygısı üretir. Her kaygılanma türü de bazen ‘deneysel’, avangart olmak zorundadır. Huzura ermenin açık ve kesin bir biçimi yoktur çünkü. Bu kaygı edebiyatla, en az müzik ve mimaride olduğu kadar yan yanadır. Bir öykü ya da roman kurgusal yapısı gereği bireysellik, tikel -parçalanan- zaman, ‘mimetik’ bir kaynaktan doğan çoğulcu izler gerektirir. Yani bir arada yaşama alışkanlığını şart koşar. Sahte ama toplumsal, doğal ama estetik olan edebiyatta birleşir. Galiba bireysel olarak okur da doğal ve toplumsalın tekniğine, anlatıcılığına meyillidir. Toplum imgesi bu tarz bir anlatıcılığı ilkel koşullarla modern hayata uyarlar. Adorno, “İlerleme ve barbarlık kitle kültüründe öyle iç içedir ki bugün, ancak o kültüre ve teknik araçlardaki ilerlemeye karşı barbarca bir perhiz geri getirebilir barbarlık dışı koşulları”¹ diyordu. Modern bir perhiz. Öte yandan modernizm ise her türlü ‘entropi’ aracıyla bir ‘düzensizlik’ buyurmaktadır ya da modern sanat bir entropi vaat etmektedir. Karışıklık. Çocuklar yetişkin, yetişkinler çocuk. Paçavralar moda, moda olan paçavra. Cennet, cehennem, araf, Dante’ninki gibi bir yolculuk, iç içe. Kurumlar kumbaralar gibi yalnız parayla dolduğunda insanı açıklıyor. Yabancılaşma ve sataşma çağı.

Perec, “Yazı beni koruyor. Sözcüklerimin, cümlelerimin, birbirine ustaca bağlanan paragraflarımın, zekice programlanmış bölümlerimin siperi altında ilerliyorum.”² diyordu. Yabancılaşmaya ve sataşmalara karşı önlem, edebiyat. Ancak bazen de bunalım ve depresyon yüceltir. *Yorgunluk Toplumu*

¹ W. Theodor Adorno, *Minima Moralia*, Metis Yayınları, İstanbul, 2017, s. 54-55.

² Perec, Georges, *Doğdum*, YKY, İstanbul, 2006, s. 44.

gittikçe ideolojiye saplanır, saplandıkça ideolojiden uzaklaşır. Byung-Chul Han bu uzaklaşmanın hız ve yavaşlığını *Zamanın Kokusu*’nda betimler. “Zamanın efendisi Tanrı değil özgür insandır artık.”³ Modern ve postmodern çağa bunalım ve kaygı bir ilaç, demeye gittikçe yaklaşılmaktadır. E. M. Cioran mesela Nuh’a gemiyi batırmasını önerir. Prometheus’a sadece muhalif bir milletvekilliği tavsiye eder. Cioran’ın nihilist bir felsefeyle umutsuz bir karanlıkta söylediği sözler. “Modern olmak, Devasızlık içinde şunun bunun ucundan tutmaktır.”⁴Aslında karanlığı dağıtmakla kurtuluşu aramaktadır insan. Yazıya -yani yazgıya- bir ‘acı kök’ olarak düşenler, modern yokuşları çıkacak tendonlar üzerinde ama önlerindeki insansı cehennemlerden yayılan ağrıyı susturacak alçaklıkta, yaralarına basacakları mendillerde ‘kan sesleri’ ya da yurtları ve mazileri ‘gölgesizler’ olarak mimli, direnmektedirler çağa. Witold Gombrowicz de bu direnenlerden biridir.

Edebiyat ve modern biçim, doğrudan ‘biçim’in kendisi, Gombrowicz’in ayrıksı felsefesidir. İnsan deneysel biçimlerden ibarettir çünkü. Kurumlar ve toplum bir biçime sahiptir. İnançlar da. Eserlerindeki yapı Faustvari bir söylemin, yani 20. yüzyılı inşa eden modern insanın bilinç akışından beslenir. Daha doğrusu bu bilinç akışının kurumsal ve ideolojik ayrıştırmasıdır onun yaptığı. Tez değil tespit. Bir işaret. İğneliyor, dalga geçiyor çünkü ideolojik ve kurumsal bilgilerin boşa çıktığı, kan kırmızıya galiba altın sarı diyebilecek kadar budalalığa saplı hiçbir toplumu ciddiyetle resmetmek anlamlı değil. Anlamlı olan belki de hatırlamak, unutmak belki. Geçmişle hesaplaşmak. “Siz hepiniz, delicesine çalışmayı ve hızlı, yeni, yabancı olanı sevenler, -kendinize katlanamıyorsunuz, sizin çalışkanlığınız bir kaçıştır ve kendi kendini unutma istemidir.”⁵Nietzsche böyle seslenir modern insana.

Gombrowicz ve poetik isyan

Gombrowicz (1904-1969), Varşova’nın Maloszyce kasabasında doğmuş, Avrupa’nın tam ortasından -yani ameliyatlık yerinden- dünyaya bakmış bir yazar. Yoksulluğun ve yazı tutkusunun pekiştiği savaş yıllarından sonra Venedik’te ölerek susuyor. Derken sözü romanları alıyor. Modern insan, düşünen ve öğrenen, açıklayan ve yükselen, aydınlanan, zenginleşen, köhnedikçe çoğalan, onarıldıkça demode bir motor parçası gibi tekleyen insan. Romanlarında işte bunu sunuyor bize.

Gombrowicz Batı’da, Susan Sontag, John Updike ve Milan Kundera

³ Byung-Chul Han, *Zamanın Kokusu-Bulunma Sanatı Üzerine Felsefi Bir Deneme*, Metis Yayınları, İstanbul, 2019, s.27.

⁴ E. M. Cioran, *Burukluk*, Metis Yayınları, İstanbul, 1993, s. 17.

⁵ Friedrich Nietzsche, *Böyle Söyledi Zerdüş*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2016, s. 40.

gibi isimlerin yazılarında bahsetmelerine rağmen 1970'lere kadar "en büyük bilinmez yazar" unvanını korumuştur. Evrensel şöhreti daha sonra hızla büyümüştür yine de. Türk edebiyatında Gombrowicz'in ne oranda karşılık bulunduğunu bilmiyorum. Ama bir karşılığı olduğuna eminim. Batı'da ise dil, düşünce ve coğrafya ortaklığından da beslenerek yazılmış yüzlerce makale var hakkında. Türkçeye çevrilen eserleri; *Pornografi*, *Günlük 1-2*, *Trans-Atlantik*, *Bakaki*, *Kozmos* ve *Ferdydurke*. Bunun dışında dilimize çevrilmemiş tiyatro oyunları ve kısa öyküleri de mevcut. *Ferdydurke*'nin çevirmeni, Osman Fırat Baş'ın söylediğine göre bu roman hakkında üç yazı mevcut. T24'teki köşesinde Ersan Üldeş, *SabitFikir*'de Nazan Maksudyan, *KitapZamanı*'nda Ömer Özdemir tarafından yazılmış üç inceleme.

Öte yandan eşi, Rita Gombrowicz Amerika'da, Yale Üniversitesi Yayınlarından çıkan *Günlük*'e yazdığı önsözde, yazarın hayatı hakkında önemli ipuçları verir. Mesela günlük tutmak 1952'de, Andre Gide'nin altmış yıllık deneyimlerini anlattığı günlüğünü okurken aklına gelmiştir.⁶ Gombrowicz günlüğünü yazmaya başladığı 1953 yılında 49 yaşındadır. Perec'in dediği gibi bir terapidir onun için yazmak. II. Dünya Savaşı'nın başladığı 1939 yılından itibaren Buenos Aires'te yaşar. Polonyalıların dili olan Lehçe dışında herhangi bir dilde yazmayı açıkça reddeder. 1947 yılında Arjantin'de bir bankada çalışmak durumunda kalır. Bankanın müdürü onu tanıdığı için iş yerinde yazı yazmasına izin verir. Gombrowicz'in otobiyografik romanı *Trans-Atlantik* bu şekilde ortaya çıkar. Roman, II. Dünya Savaşı sırasında ülkesi işgal edilen bir adamın Arjantin'e göçünü, yaşam mücadelesini anlatmaktadır. Genç ve göçmen bir yazarın modernizmle, toplum ve iktidarla sınanmasıdır bu. Orwell'in Hindistan'daki polislik yıllarına benzer bir hesaplaşma. Orwell, devlet ve iktidarı ilkin kurumsal kimliğiyle, Witold ise vatandaşlık hürriyetiyle tartışmıştır. Gombrowicz'in günlüğü, her ay Polonyalı göçmenlerin yazdığı *Kultura* dergisine gönderdiği yazıların ürünüdür. 1953'ten 1969 yılında ölümüne kadar yazmıştır. Ve zamanla *Kultura* dergisinin kalbine dönüşmüştür bu yazılar. Özgürlük, adalet, sürgün, vatanseverlik, komünizm ve Katolikler hakkındaki düşünceler, toplumda yankı uyandırmaya başlar. Böylece dergi, Witold'un edebi kurtuluşunu sağlamakla kalmayıp bağımsızlığın bir simgesine dönüşmüştür.

Yazarın, Komünist Polonya tarafından 1957'ye kadar yasaklanan eserleri de yavaş yavaş yayımlanır. Kısa sürede tükenen kitapların yeniden yayımı ancak 1978-1986 arasında mümkün olur. Günümüz Polonya'sında okullarda bile okutulmaktadır bu kitaplar. İronik bir şekilde müfredata girebilmişlerdir.

⁶ Witold, Gombrowicz, "Foreword", *Diary*, Yale University Press, USA, 2012.

***Ferdydurke*'de ironi ya da toplumsal bilinç imgeleri**

Gombrowicz'in sanat ve edebiyat anlayışını biçimlendiren pek çok yazar ve felsefe var. Goethe ve Sartre ile Heidegger ve Nietzsche'yi bunların arasında sayabiliriz. Dolayısıyla onu, varoluşçu bir yazar olarak nitelemek mümkün. İlk eseri *Olgunluk Çağının Güncesi*'ni 1933'te yayımlayan Gombrowicz, bu kısa öykülerdeki sahici ve sorgulayan tutumunu romanda da devam ettirmiştir. Gömörü, bu ilk öykülerdeki temel çıkış noktasının "insan davranışlarındaki sahicilik eksikliği" olduğunu ve Avrupalı pek çok eleştirmene göre en başarılı şekilde *Ferdydurke* romanında ortaya konduğunu söylemiştir.⁷ Gombrowicz, sahicilik ve sahtelik arasındaki kararsızlığını anlatmıştır modern insanın. Pratik anlamda romanın tamamen sosyal yergi eksenli kurulduğu düşünülebilir. Felsefi doğrultuda bilinçaltının ve iradenin anlamı ile insansızlaştırılmış bir entelektüel kültürün hızla yayılımı söz konusudur. Yani iki anlam üzerine oturur; pratik ve felsefi. Başkahramanın herhangi bir iradesi yok gibi görünmektedir, herkes tarafından yönlendirilebilir. İradesi yok gibidir ancak bilinçaltının da yok oluşundan bahsedemeyiz. Değünmemiz gereken, bilinçaltını açığa çıkaran dil ve bu dilin kaotik, psikolojik ilişkiler ağında absürtleşmesi.

Öncelikle *Ferdydurke* adına bakalım. Aslında Ferdydurke, Lehçede anlamsız bir kelimedir. İngilizce fiddle-faddle, yani ıvır zıvır, fasa fiso gibi anlamsız, saçma bir karşılığı vardır.⁸ Ancak Bogdan Baran, 1986'da *Ferdydurke* adının esin kaynağını bulur. Ünlü Amerikalı yazar Sinclair Lewis, 1922'de yayımladığı *Babbitt* isimli romanındaki karaktere Freddy Durke adını vermiştir. Gombrowicz'in 1935'te yazdığı "Uszy" (Kulaklar) isimli kısa öyküsünde de başkarakterle Ferdy Durkee adı verilmiştir. Asıl ipucu burada. 1927'de Lehçeye çevrilen *Babbitt* romanı ve *Ferdydurke* ilişkisini Baran fark etmiş.⁹

Peki, roman ne anlatır, ironi ve hiciv sebebiyle biraz karmaşık olduğu için tematik olarak değineyim. Olayların en başında kahraman yeni uyanmış ve rüyasında on altı yaşına geri döndüğünü görmüştür. Hâlbuki otuz yaşındadır. İhtiyar öğretmen T. Pimko'yu biraz sonra kapısında buluverir. Yuzef'in (kahraman anlatıcı) okula dönmesi gerektiğini söyleyen öğretmen, kahramanımızı kolundan tuttuğu gibi okula yazdırır. Yuzef artık Yuzefçik olur. On altı-on yedi yaşlarındaki yeni arkadaşlarıyla tanışır burada. Mientalski (Mezgit) ve Syfon (Sifon) okul bahçesinde sürekli çatışan iki gençtir. İlk bi-

⁷ George, Gömörü, "The Antinomies of Gombrowicz". *The Modern Language Review*, Vol. 73, No. 1, s.122.

⁸ Kathleen Cioffi, "Ferdydurke by Witold Gombrowicz and Allen J. Kuharski". *Theatre Journal*, 2002, s. 301.

⁹ Daniel Webster Pratt, "Freddy Durkee and Ferdydurke: A Gombrowiczian Reading of Babbitt". *Comparative Literature Studies*, Vol. 52, No. 3, s. 562.

linçlenmeyi, ikincisi saflığı savunmaktadır. Mientalski tam bir modern karşıtı olarak romanın sonuna dek karşımıza çıkacaktır. Syfon'la çatışmalar hatta iş düelloya bile varır. Tartışmalar sınıfta da devam ederken Pimko, tek başına kalmaması için Yuzef'e kalacak bir yer bulduğunu haber verir, bir pansiyon. Bayan Gencekova'nın modern evi. Evde modern kolejli kız, Zuta da kalmaktadır. Syfon, düellodan sonra zorla bilinçlendirilince Yuzef iyice afallar. Otuz yaşını neredeyse unuttur. Kendini akışa teslim eder. Zuta'nın bilinçsizliğini sorgulayarak onun modernliği parçalamaya çalışır. Zararsız tacizlerde bulunur ve bir gün, genç kızın çekmecesindeki mektupları keşfeder. On yedi yaşındaki bu kıza mektup yazan genç-yetişkin bir sürü insan vardır. Arkadaşı Kopıdat ve öğretmeni ihtiyar Pimko'nun yazısına denk gelir. Zuta'nın ağzından ikisine de cevap yazar ve ikisine de aynı saatte buluşma sözü verir. Vakit geldiğinde ortalık karışır. Genç, yetişkin ya da öğrenci, öğretmen iki erkek kavgaya tutuşur. Yuzef evden kaçır. Kaçarken Mezgit'e rastlar. Birlikte şehri terk edip köye gitmenin planını yaparlar. Köy sahiciliğin, doğallığın simgesidir. Tanımadıkları bir köye ulaşırlar ancak köylüler havlayarak kovalar, ısıtır onları. O esnada Yuzef'in teyzesine tesadüf ederler. Teyzesi Hurlecka, otomobille Bolimovo'ya götürür onları. Yine bir köy. Yuzef on yaşına kadar bu köyde kalmıştır. Konstanti enişte, kuzenler Zigmunt ve Zoşia karşılar onları. Fakat rahat edemezler. Yuzef ve Mezgit modern, psikolojik ve ideolojik bir kırsaldönüşü içinde davranış ve tavırlardaki saçmalığa bağımlıdır. Mezgit, evin genç hizmetçisi, doğal ve yaban Valek'ten hoşlanır. Onu arzulamaya başlar. Yuzef de mitsel, destansı bir içgüdüyle erkeklik rolünü yerine getirmeyi, Zoşia'yı kaçırmayı hayal eder. Romanın sonunda Valek, Mezgit'le kaçacakken bir iftira sonucu öldüresiye dayak yer. Ancak Yuzef amacına ulaşır. Zoşia'yla kaçarlar. Tarlaların ve yolların arasında gözden uzaklaşınca kahramanımız hem hatasını hem de içindeki boşluğu fark eder.

Nietzsche, “modern insan, hazmedilemez bilgi taşlarından oluşan muazzam bir kütleyi beraberinde sürüklüyor; sonra bu kütle masallarda söylendiği gibi, bazen tangır tungur ediyor insanın vücudunda”¹⁰ derken hem toplumu hem de psikolojiyi betimliyordu. Onun tartıştığı memento mori ve memento vivere karşıtlığını Ferdurke'nin kahramanı Yuzef, bir uyuşukluğa dönüştürmüştür. Yani “ölümü anımsa”makla “yaşamı anımsa”mayı eşit oranda ihmal etmiş, edilgenliğe sığınmıştır. Yuzef otuz yaşından feragat edip çocukluğuna döndükten sonra hiçbir çatışma yaşamaz. Elbette başka problemlerle mücadele edecektir ama bu geri dönüşün kaotik ve nevrotik hâlini hemen kabullenir. Toplumdan bir çıkış yolu olarak görür. Çünkü kendi

¹⁰ Friedrich Nietzsche, *Tarihin Yaşam İçin Yararı ve Sakıncası*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2015, s. 29.

biçimini sorgulamak bir çıkış yoludur:

“kendimle bir başıma kalmıştım, aslında kendimle de değil – çünkü ben yoktum; olduğumu hissetmiyordum ve her düşünce, her tepki, eylem, söz sanki benim değilmiş de, benim dışımda bir yerlerde belirlenmiş, benim için yapılmış gibi geliyordu – aslında ben ötekiydim! Ah, kendi biçimini yaratmak! Kendini dışarıya atmak! Kendini ifade etmek! Benim şeklim benden doğsun, bana yapılmış olmasın!”¹¹

Yuzef’in yakınması, bireysellikte toplumsallığın çatışmasını vurgulamaktadır. Modern insan kendi kimliğini, kendi varlığını çoğunluğa karşı savunmalıdır çünkü. Adorno, “Toplumun dayattığı sadakat bir esaret aracıdır”¹² derken bunu kastediyordu. Öte yandan Gombrowicz, 20. yüzyılda demokrasi, Bolşevizm, Faşizm, Katolik, fark etmeksizin her inanç ve düşüncenin anlamını yitirdiğini biliyordu. *Ferdydurke*’de bu gerçeği en çarpıcı biçimde ifşa etmenin yollarını aradı. Yuzef’in ağzından bunu, “bütün bu ülkülerin istisnasız hepsi ölçsüz derecede yetersiz, dar, kullanışsız ve işe yaramazdı (...) Yaşamla ve gerçeklikle her türlü teması yitirdikten sonra hiziplerin, fraksiyonların ve akımların cümlesiyle ütülenmiş, hep pedagojik muamele görmüş, yalanla kuşatılmış olanlar, bir yalan konseri vermekteydiler!”¹³ sözleriyle açıklar.

Gencekova’nın evindeki kolejli kız Zuta ise adeta ‘modern genç kız arketipi’dir. Havaidir. Gündeliktir. Otomatik duygu ve tavırlarla ilerler. Nabokov’un romanında Humbert’in Lolita’ya bağlanması ile Yuzef’in Zuta’ya bağlanması benzer nevrozları, bir form eksikliğini işaret eder gibidir. Boyers, yazısında bu formun önemini vurgulamış, etkisini tartışmıştır. Ona göre *Ferdydurke*’nin asıl problemi şekil, yani varlığın formu. “Gombrowicz’in bize göstermek istediği, onları reddetsek bile formlara ihtiyacımız olduğu; özellikle bazılarına, içimizde ölümsüz bir çocuk olarak yaşayanlara, o çocuğun özgürlüğünü, biçimsizliğini kıskanmaya; ama yine de başka bir form olarak büyümesinden endişe duymaya ihtiyacımız olduğu”dur.¹⁴ Biçimler çünkü özün yaşamasını, var olmasını sağlayacaktır. Yuzef de var olmak için asıl biçimini arar. Kendini “budalaca haddini bilmezliğiyle bir deli, soytarı, pozcu, küçük hanımın maymunu, barok tarzı bir okullu ve latifeci”¹⁵ sözleriyle tarif ederken saçma ve deliliğin eşliğine gelir.

¹¹ *Ferdydurke*, s. 25.

¹² *Minima Moralia*, s. 179.

¹³ *Ferdydurke*, s. 68.

¹⁴ Robert Boyers, “Gombrowicz and ‘Ferdysdurke’: The Tyranny of Form”. *The Centennial Review*. Vol. 14, No. 3, s. 293.

¹⁵ *Ferdydurke*, s.161.

Bitirirken

Ferdydurke avangart, modern bir romandır. Saçmadır. Yeri geldiğinde komiktir ama ironik bir komikliklerdir bu. Gombrowicz hem durum hem de sözel komediye ağırlık verir. Neredeyse güleriz. Bergson bu konuyu irdelerken gülmenin “toplumsal bir anlama ve kapsama sahip olduğuna, gülünçün her şeyden önce şahsın topluma uyum sağlayamayışının özel bir türünü yansıttığına, sadece insani olanın gülünç olduğuna”¹⁶ değinir. Topluma uyumsuzluk ve yabancılaşma ise bu romanın temelini teşkil eder.

Gombrowicz ironi ve parodi aracılığıyla kültürle dalga geçer. Eğitim mesela bir kültürdür. Hatta devletin ideolojik bir aygıtıdır. Özellikle bu yüzden dalga geçilmelidir. *Ferdydurke*’de işlenen pedagojik öğeleri incelemeye kalksak başka bir yazıyı bırakın, bilimsel bir tez yazmamız gerekir. Sadece eğitim değil, mesela edebiyat da bir kültürdür. Gombrowicz bu kültürle de alay eder. Kanona inanmaz. Okuma programlarını gülünç bulur. Öğretmenlerin durumu da zaten içler acısıdır. Zihinleri bomboş, köhne ve bağnazdır. Edebiyat eleştirmenlerine ‘teyze’ diye seslenir. Onları hor görür. Romanın “Astarı Çocuktan Filidor’a Önsöz” ve “Astarı Çocuktan Filibert’e Önsöz” başlıklı bölümlerinde önsözlerle, kurguyla dalga geçer. “Sözler, işittiniz; adi sözler, yüce sözlerle mücadele eden sözler ve yine derslerde öğretmenler tarafından söylenen, aynı derecede önemsiz sözler işittiniz – ve önemsiz sözlerden kurulu bir şeyin nasıl da berbat şekilde gülünç bir yüz buruşturmasıyla sona erdiğine şahit oldunuz.”¹⁷ Okurda acıma ve ürperti hissettiren bu cümleleri kahraman anlatıcı değil doğrudan kurmaca yazar anlatıcı söyler. Jusdanis’in üzerinde çokça durduğu ‘parabasis’ biçiminde bir araya girme. Ufak, postmodern bir hamle.

Gombrowicz’in yaşamındaki acılardan beslenerek kurguladığı *Ferdydurke* bir imdat çılgılığıdır aslında. Modern insan imdat diyor! Fakat ilk kez demiyor. Bunu unutmamalı. İlk kez darlanmıyor toplum, tarih ve hakikat. İnsandan ve hakikatten sırt çevirmek değil bu yazarların amacı. Onlara tutunmaktır. Tutunarak bataklıktan erken çıkmaktır. Son olarak her şey boş, yaşanmaz artık diye düşünenlere Nietzsche şöyle diyor, “Çenesini bağlamalı böyle delilerin.”¹⁸

¹⁶ Henry Bergson, *Gülme*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2014, s. 87.

¹⁷ *Ferdydurke*, s. 91.

¹⁸ *Böyle Söyledi Zerdüş*, s. 206.

HAYRETTİN ORHANOĞLU

Beklentilerin Uğrağında Naime Erkovan'da
Çoğul Bakış

“Üçüncü dileğim: Lütfen beni merak et cin!”

Karşıtlıklar, çoğu kez bir taraf olmayı zorunlu kılar. Beklenir ki her iki tarafa dair yargılar, biri diğerinden daha önemli, daha güzel, daha doğru olarak öne çıksın. Doğu ve Batı ikileminin oluşturduğu karşıtlık da bunu örnekleyen popüler bir yaklaşımdır. Anlatı temelinde kültürel kodlarla ifadelendirilen bir söylemin varlığı, bu karşıtlığı farklı bir yere taşıyacaktır. Doğu ve Batı söyleminin ya da kültürel kodların bir karşıtlığa yönelmeksizin aynı potada, insanın varoluş kaygısına ekleyen bir söylemin varlığı, bu yönüyle yeni bir yaklaşımdır. Nitekim karşıtlıklarda her iki tarafın anlam derinliklerine varıp zıtlıkların kaynaşması da diyebileceğimiz örneklere günümüzde sıkça karşılaşmaktayız. Türk romanının da en önemli sorunsallarından biri olan bu ikilem, kendi içinde tıkanıklıklara uğrasa da popülerliğinden bir şey kaybetmemiştir. Bu noktada gelenekten beslenme, önemli bir adım olarak anlaşılmalıdır. Ama daha önemlisi, geleneğe yeni bir bakış eklemektir ki Naime Erkovan'ın yaptığı tam da budur. İlk kitabından itibaren öykülerin –konularının değil yalnızca- bakış açısına bakıldığında mesaj kaygısı gütmenden kültürel kodları insan odaklı bir merkeze yerleştirme çabası göze çarpar. Bir diğer deyişle insanın eşref-i mahlûkat olduğu yargısıyla durumlar, olaylar, bu odağın çevresinde şekillenir.

Derinden bir akışla Batıdan Doğuya Doğudan da Batıya doğru sembollerin aktığı anlatılarının temelinde merkezini beklentilerin ve bunun sonucu olarak da anlatma ihtiyacının oluşturduğu bir evren belirler Naime Erkovan'ın öykülerini. Zamansız, daha doğrusu zamandışı öyküler yazıyor. Burada asıl amaç, zamanı soyutlaştırmak değil aksine zamanın ruhundan sıyrılıp bir “an” fikriyle karşılaştığımız farklı bir vurgudur. “Saatlerin bilinmediği” bir za-

manda yaşayan sultanlar, Kafdağı'ndan inip insanların arasında birdenbire çıkan Anka, kasabaya ne zaman geldiği belli olmayan Leyla vb.

Zamandırılık, aynı zamanda mekândışılığı da beraberinde getirir. Bu ise daha baştan itibaren fantastiği, masalın sınırına, olağanüstünün gerçek-ötesine taşındığı bir gerçeklik anlayışına götürür bizi. Yazar, zamansızlıktaki belirsizliğin karmaşasını anlatma ile bertaraf etmek ister. Bu öngörülebilir çıkış noktası, hemen hemen bütün öykülerde temel bir vurgudur. Bu sebeple sürekli bir anlatma kaygısı sezilir. Kahramanlar, sürekli kendi iç dünyalarını, mesajlarını, kaygılarını dile getirmek ister. Neredeyse kaçınılmaz bir arzuya dönüşen bu çaba, kahramanların belleğinde onulmaz yaralar açsa da anlatma, belirsizlik karşısında varlığın tutunma hamlesidir. Beklentiler, geçmiş ve gelecekte yorulmuş bir belleğin sığınağıdır. Anlatmak bu yüzden beklentinin ağırlığını öteleyen bir çıkış yoludur. O yüzden alabildiğine temkinli adımlar atmak isteyen ama anlatma kaygısının daha ağır basıp kelimelerin geçmişten ve gelecekte fırlayıp geldiği bir anlatma evrenindeyizdir daha çok.

İlk kitapların ilk öyküsü, okuyucuyu hep şaşırtır ya da şaşırtmalıdır. Nâime Erkovan'ın ilk kitabı *Beşinci Düğme* de böylesi bir ilk kitaptır. Belki bir giriş kapısı hatta bilincin kapısı olduğu için... İlk öykü "Ka-bun" sinematografik bir rüya sekansına benzer iç dünya gerçekliğini ters yüz eden bir yapıyı önceler. Farkında olamayıp ya da hayata tutunma arasında gidip gelen bir kalbin öyküsüdür bunlar. Edgar Allen Poe'nun "Gammaz Yürek" diye bilinen öyküsünün tadında ama ondan çok farklı bir imge alanındaki öyküde ölüm ve hayat karşıtlığı sembolik bir şekilde dile getirilir. "Son Muska, Denizi Yutan Adam, Bahçıvan" görsel bir bilincin şaşırtıcılıkta sınırları zorlaması, aynı izlekte ama farklı gerçeklik kurgularına yönelişinin de örneklerini oluşturur. Eksiklikler, tamamlanamamışlıklar, yenilgiyi kabullenişler, bu öykülerin imge evrenindeki odağı oluşturur. Anlatma şehrinin surlarının dışına da taşan anlam zenginliği, yazarın nesneler, olaylar ve durumlar karşısındaki tutumunu da belirler. "Tablo Halkı"ndaysa neredeyse yazarın belirleyici tavrı ortaya çıkar. Durağan görüntülerin (fotoğraflar, resimler, sinema kareleri vb) harekete geçtiği anda kurmaca gerçekliğe zaman aracılığıyla yön ve hız veren, bunu yaparken de içsel duygulanımları beraberinde taşıyan bir tavır. Genellikle geriye dönüşlerle çocuk saflığını yeniden yakalamak isteyen bir bilinç vardır karşımızda. "Kurcalamayın" adlı öyküde bunun açık bir örneğini buluruz: "*Madalyalara çevirdim gözlerimi. Dev alevlerin içinden bir bir insanları çıkarıyordum. Bir sahne kuruldu ve göğsüme altın madalyalar taktı komutanlar. Satıcı alkışlamıyor, kalabalığın arasından 'kurcalamayın' diye bağıırıyordu.*"

Yazar, hemen her kitabında farklı anlatım tekniklerine başvurur. İkinci kitabı *Kral*, Mustafa Kutlu'nun popülerleştirdiği bir nehir-hikâye serisinden

oluşur. Anlatı, bir kralın muktedir olabilmesinin bedeli üzerinden vurgulanır ve bunun için de daha önceki krallar gibi dünyayı tanıma zorunluluğunu öne çıkarır. Krallık payesinin hiçbir işe yaramadığı bir yolculuğun henüz başında bir tahtakurusunun taht odasına ait kapıyı kemirmeye başlaması, anlatının ironik içeriğine dair ilk işarettir. Kral, yolculuğu boyunca saçma olaylarla karşılaşır sonunda yurduna döndüğünde tahtakurusunun ona hazırladığı son, aslında kitabın da temel sembolik evrenini oluşturur. Onca çaba, onca zihin mücadelesi, dünya olarak tasavvur edilen sarayın tahtakurusu marifetiyle mahvından başka bir sonuca evrilmez. Dolayısıyla bu evrende sonuçlar, çoğu zaman sebeplerin katilidir. Kral, yani insan ne kadar mücadele ederse etsin başta bütün dünyayı yok edecek asıl düşmanı ortadan kaldırmadıkça hayatına yön vermeye kalkışmamalı mesajı, bu imge evreninin yönünü tayin eder.

Naime Erkovan, *Ay ve Güneş Kumpanyası*'ndaki öykülerinde bu ayrıma kendi bakışını katarak imgelere sembolik bir işlev yükler. Bir diğer deyişle öznel olan imgeye çok katmanlı bir sembolik algı içinden bakar. Bu, yalnızca geleneksel olanın yeniden yorumlanması yoluyla elde edilen bir çaba ile anlaşılmaz elbette. Asıl tavır, çoğu kez modernliğin yıkıcı bakışına karşı muhalif bir tutumdur. Ancak burada dikkati çeken unsur, gelenekteki iyimser bakışın modernliğin kötücül bakışıyla birlikte hareket etmesidir. Böylelikle hem fantezideki tekinsiz durum ortadan kaldırılmış hem de yanlış algılanagelen geleneğin iyimser anlamı onarılmış olur. Göndergeleri geleneğin derinlik algısıyla beslenen imgelere, bu yüzden karşıtlıklara ait bu yeni bakışın alt okumaları olarak bakılabilir. "Leyla Yolu" öyküsünde Leyla, çirkindir ancak bu onun sevmeyi bildiğinden ötürü güzelleşmesinin önündeki engel değildir. Onun için kapatıldığı kafesten çıkarak kendisi için açılan mezara girmesi ve uyandığında yani okuyucunun aydınlanan belleğinde yeniden anlam kazandığında güzelleşeceğine inanması, yine bir beklentiye beraberinde getirir. Aynı bakış açısı özellikle "Çakıl Taşlarının Gölgesinde" ve "Altın Pusula"da karşımıza çıkar. Belirsizliğin sembollerinden olan "şiddetli bir fırtına"yla kendi fitratlarından sıyrılarak yeni bir oluşa doğru evrilen kahramanlar, Sühreverdî'nin, Cervantes'in, Nietzsche'nin öngördüğü görünürlükle hakikat arasında gidip gelirler. Baudrillard'ın simularklar olarak adlandırdığı görünürlükleri imgesel boyutta ele alarak nesnelleştiren Erkovan, hakikati de semboller aracılığıyla dile getirir. İşte bu yönüyle karşıtlıklara gerçek değerini vermek ister. Çünkü hakikatin yurdunda mecazların önemi yoktur. Bu noktada hakikat, insan olmak, mecaz ise onun tecrübeleridir. Asıl olan insan olmanın yüklendiği temel anlamı kaybetmemektir. Ve bu yönüyle Erkovan, mecazlarla eylemleri, hakikatlerle de bu eylemlerin içsel tarafını gözetmiş olur.

Öykü yazmanın da kurgunun içine dâhil edildiği ve farklı tekniklerin

denendiği “Asılsız Hikâyeler”de yazar, bir yandan teknik açıdan kurmacanın yalan ögesine iyice yaklaşırken diğer yandan sahte duygu durumlarının yapaylığından uzaklaşır. Dolayısıyla sahicilik ve yalan arasındaki sarkacın yazarın temel imge evreninde niçin yer aldığı açıklanmış olur. “Her Şeyi Bilen, Neredeyse Kahraman, Kendini Anlatan Öykü”, bu tür öykülerdir. Bir başka açıdan öykülerde geçen duygu durumlarına bakıldığında bunların tam ortasında öykü kişileri, beklenilenin aksine hareket etme tercihlerini sonuna kadar kullanır. *Kontrolör* ve *Şişeyle Sohbet* kitabın en can alıcı duygu durumlarını barındırırken insana ait olanın ustalıklı sergilenişini görürüz. “*Kontrolör* iğneyi batırdı. Adam eline baktı. Acıyla ne irkildi ne de kıymıladı. İğne yeniden battı. Ve adam eline bir kelebeğin konduğunu hayal etti. *Kontrolör* iğneyi daha derine batırdı. Ve adam ellerinin olmadığını hayal etti.”

Olay Berlin’de Geçiyor, yazarın bir önceki kitabında geçen kimi öykülerin yeniden yazımı diyebileceğimiz varyasyonlarını da içermektedir. Bir tema ya da imge tekrarından ziyade imgenin daha da genişleşmesi olarak görebileceğimiz öykülerin en ilginç “Sarı Kâğıttan El”dir. Bir epizotun öyküye dönüşmüş hali diyebileceğimiz öyküde tanıdık bir tat bulsak da yazarın farklı bir hamlesi, onu bambaşka bir imge alanına çeker. Paranın gerçek değerinin olmadığı oyuncakçı dükkânında ölçü, paranın mutlu olup olmamasıdır. Mutlulukla elde edilen bir paranın geçerli oluşu, herhangi bir oyuncağı alabilmek için yeterlidir. Her biri gurbetçi çocuklardan oluşan grubun bunun farkında olması da zaten istendik bir tutumdur: “*Mutsuz bir yüzle yemek yapan kadın, ıssız bir yolun başında gelen var mı diye araziye gözleyen ihtiyarlar, bacaları tütmeğe tütmeğe yaşamaktan vazgeçip yıkılmaya yüz tutan evler, bayram günü çalışmak zorunda kalan adamlar, en azından çocukları sevindirebilmek için onlara güzel kıyafetler dikmeye çalışan terzi, patronlar izin vermediği için ülkeyi terk edemeyen insanlar.*” Bu insanların parası da tıpkı onlar gibi mutsuz ve dolayısıyla geçer akçe değildir.

Bir çocuğun ya da çocukluğun bilincinden bakan Naime Erkovan, iki bölüme ayırdığı *Olay Berlin’de Geçiyor*’da aslında dramatik geçen gurbet zamanlarını bir çocukluk olarak yaşadığı Berlin anılarına ayırmış gibi görünse de bir yandan da aslında dünyadaki tüm çocukların hayal dünyasının sesini yakalamış, diyebiliriz. Özellikle “Bir Mahkûm ve Bir Şehir” ile “İs”, bu yakalanan hayalin ne kadar farklı olduğunu kanıtlamaya yeter örneklerdir. Bungun, içe dönük, her şeyi hafızasına kaydeden ve ancak büyüdükten sonra soruları sormaya başlayan bir sesin varlığı hep hissedilir.

Akvaryum Fırtınası, yazarın bu yazı yazılırken yayımlanan son kitabı. Tıpkı *Soğuk Taht* gibi bir nehir öykü serisi olan kitapta yalnız yaşayan Tülin’le küçük bir çocuk olan Furkan Emin’in birliktelikleri anlatılır. Bir oyunla Tülin Tili,

çocuk da Min adını alır. Öyküler, Sezai Karakoç'un *Liliyar* şiirinden hareketle başlıklandırılırken üç temel metafor (yapboz, fırtına ve ayna) etkin bir rol oynar. Yapboz, Tili'nin çocukluğundan beri bulamadığı mutluluk ve huzurun eksik parçasıdır. Min, onunla geçirdiği günlerde yaşattığı mutlulukların sembolü olan bu parçayı bulur. İkinci metafor, birdenbire başlayan yağmur ve ardından şiddetli bir fırtına ki eksikliğin ortaya çıkışını sembolize eder. Tili'nin dönüşümünün de işareti olan fırtına ikisinin de anlaşmasını sağlayan bir eşik gibidir. Son metafora aynadır. Daha çok Tili'nin baktığı aynada kendini affeden birinin görüntüleri vardır. Min, Tili'ye korkularını, kaygılarını aşmasını sağlayacak bir ayna eşiği görevini üstlenir. Yalın bir dil kitabın bir diğer özelliğidir. *"Ve güneş, karşı konulamayacak ihtişamıyla yeryüzüne konarken ve karanlık, bütün eciş bücüş şekillerini toplayıp kaçışırken Tili yeniden doğduğunu hissetti. Güneş, ellerinde ve yüzünde dolaştı. Bunca senedir kendisini esir alan körlüğünden, bir şifa eli dokunmuş gibi sıyrılıp sıhate kavuştu. Kalbi yepyeni bir sesle çarpıyor, zihni dağların zirvesinden nefes alıyordu. Geçmiş hayatında bilerek ya da istemeyerek geride bıraktığı herkesi affedebileceğini hissetti ilk kez. Bunu yaparsa belki onlar da kendisini affedebilirdi."*

Naime Erkovan, beklentilerin sonsuz sayıdaki kapılarını açarak anlatmanın peşinden gidiyor. Bu noktada beklentileri doğu ya da batı ayrımıyla yapay bir karşıtlık olarak değil insanlığın ortak duyuş ve düşünüş mekânı olarak tasarlar. Dolayısıyla karşıtlıklar anlatma ekseninde derin bir mesaja, anlamlı bir çağrıya dönüşür. Öte yandan yazarın gizemli öyküleri var, diyerek bir eleştiri metni kaleme alabiliriz ancak daha derine bakıldığında Erkovan'ın bir gizi açığa çıkarmak gibi bir derdi yok. Aksine okuyucuyu da yanına alıp bilincin labirentlerine doğru bir yolculuğa çıkıyor. Halil Cibran'ın asıl labirent dediği çöle doğru sürükleniyoruz bazen. Her öykünün, her kitabın sonunda tıpkı "Kış Senfonisi" adlı öyküsünde olduğu gibi inişli çıkışlı duygu durumlarını bu gizemin içinde buluveriyoruz. Gizlerin anlamını da ancak öykünün son cümlesi tamamlandığında çözebiliyoruz. Belki de bu yüzden dönüp dönüp okumalıyız Naime Erkovan'ı.

YAVUZ DEMİR

Masalların Yeniden Anlatılması Yoluyla Gelecek İnşası

Medeniyet birikimlerinizdir.

Arkanıza dönüp baktığınızda ne görür ne duyarsınız?

Masal tekerlemesinde söylendiği gibi:

Az gittik uz gittik,

Bir de dönüp baktık bir arpa boyu yol gitmişiz....

Bir arpa boyu yol.

Sakın ölçmeye kalkmayın!

Hayıflanmayın da...

Hayıflanmayın çünkü;

Baktığınızda görebileceğiniz bir şeydir o...

Tozun toprağın,

Otun böceğin arasında pırıl pırıl parıldayan...

Şimdi daha ileri gitmeyin....

Durun biraz!

Daha yakından bakın.

Neye bakacağım?

Etraf karanlık, seçemiyorum mu, dediniz...

Sizinle arpanın arasına beni sokmayın lütfen!

Uşakla Alice'in arasındaki anlamsızlığa bürünmesin konuşmamız.

Elinizi uzatın,

Uzanırken eliniz,

Birdenbire elinizin altında ışık huzmesi oluşur ve derinleşirken her şey
o ışığın etrafında, siz yavaşça içine süzülürsünüz.

Dokunduğun arpada geçmiş gibi diğer küreye

Sorma bir saniye, şüpheyile, sakın: Yol nereye?

Masallar,

Uzun ve yorgun yolculuğumuzda arkamıza dönüp baktığımızda görülen arpadır.

İkinci bin yılın anlatıları ona dönmek için çırpınırlar.

Neden?

Zira, iyi hikâye anlatıcıları aslında algıladığımız gerçekliklere yeni anlamlar katarak dünya(lar) inşa ederler.

Doğudan batıya bütün anlatıların form ve içerik itibarıyla arzı ‘*yitip gitmek*’ üzerine oturtulur.

Bir varmış bir yokmuş...

Biri varmış: Nazlı Çevik Azazi.

İkinci bin yılın masal anlatıcısı.

İki masal kitabıyla okurların karşısına çıka geldi.

Masal-İki Dünya Arasında Aşk.

Şifa Veren Masallar.

2017 “Thürigen Masal ve Efsane Ödülü”ne layık görülen Nazlı Çevik Azazi bir hikaye anlatıcısı ve eğitmenidir.

Hikâye anlatıcılığının yeniden canlandırılması noktasında Seiba Uluslararası Hikâye Anlatıcılığı Merkezi çatısı altında çalışmalarını yürüten Azazi, adı geçen iki masal kitabıyla, başlıklarının da işaret ettiği gibi, anlatı mitolojilerimizin yeni bir dizaynını oluşturmaktadır, gelecek inşası adına.

Masallar karşımıza şu üç faz içerisinde çıkarılır. Bunlar aslında modern anlatılarda okurlar olarak önemsediğimiz, o nispette de, esas yapısından uzaklaşarak peşinden yanlış yüklemelerle koştuklarımızdır:

Liderlik/Motivasyon/Yapı.

Masallar Nazlı Çevik Azazi’nin dilinde ‘binbir hale’ bürünür.

Zira, duyduğunuz sadece bir maceranın terennümü değil, varlığın keşfi-ne tedrici bir yükseliştir:

‘Okuduğunuz masallar sizin de içinizi titretiyorsa, bu, gündelik varoluşunuzun alışkanlıklarla örülü alanından çıkmaya başladığınız anlamına geliyor. BU alandan çıkıp, masalların yani ruhunuzun öngörülmez, vahşi alanına girmek için bir çağrı aldınız demektir.’

Akademyanın bir tür arkeolojik bulgu hissiyatsızlığı ile ele aldığı masal ve masal anlatıcılığı, Nazlı Çevik’in yaklaşımıyla, Phoenix kuşu gibi, küllerinden yeniden doğar; dil ve içeriğiyle.

Ses, söz ve yazı dizilişine yeniden bir bakıştır her iki kitap da.

Hafızaya emanet edilen ve her anlatıldığında çoğalan bu serbest yapı-lı, hadi Mevlana’nın çağrısıyla söyleyelim: kim ve ne olursan ol, gel, misali davetkar yapı-lı metinler evrenimize yeniden dönüş yapıyorlar, naif bir doku-nuştur masallar, kendinizle temas, söz aracılığıyla.

Önce söz vardı.
 Dolanırsa dile bir eylem, zenginleşir
 her dem devrolunduğunda...
 Zira, anlatmak bir devirdir.
 Niyet, gerçekleşme ve nihayet.
 Bitmez...
 Her nihayet bir başka niyete kapı açar.
 Fantastik olan da budur.
 Öyle büyüleyicidir ki söz, sonunda
 Sultanı yerinden kaldırıp heyecanla şu emri
 veririr:

‘Ve Sultan bütün anlatılanları işittikten
 sonra emreder; bunlar altın harflerle yazıl-
 malı...’

Nazlı Çevik masalı, modern edebiyatın
 kavramları etrafında, bizleri, yeniden düşünmeye ve devr etmeye davet eder,
 Pan gibi...

‘Masal, yaşayan insanın ruhundan kopup gelen sözdür. Söz özün haber-
 cisidir. Masal anlatıcısı anlattığı masalın anlam dünyasını sözle örer. Bu an-
 lamları dinleyicisiyle paylaşırken göz köprüsünü kullanır. Anlatıcı dinleyicisinin
 gözlerinin içine bakarak masalın manasını dinleyen iç alemine sözcük sözcük
 nakşeder.’

Konuşabilir misiniz gözünün içine bakarak birinin?

Unutmuş musunuz!

Haklısınız...

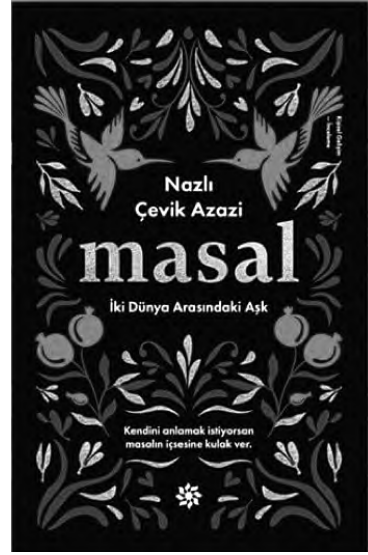
Çok oldu.

Baksanıza kendi yüzümüze bakmaktan helak olduk, Narcissus gibi!

Okuyun Şifa Veren Masalları, İki Dünya Arasındaki Aşk...

Göreceksiniz,

İşığı...

MEHMET KAHRAMAN

Öykü Nasıl Yazılmamalı

Genç öykücü “öykü nasıl yazılmalı” diye bir başlık bekliyor muhtemelen, üzgünüz henüz böyle bir kıtas oluşturulamadı. Buna rağmen öykü yazmanın sınırsız imkânı olduğunu baştan söyleyelim. Öyküyü tarif ederken kullanılan cümle onun ele avuca gelmez bir tür olduğu yönünde. Bu da demektir ki istediğiniz şekilde öykü yazmanın yöntemleri bulunabilir. Birkaç ölçüt ile onu sınırlamak olmaz.

İyi öykü yazmak için bir kural veya kurallar dizisi yok; fakat öykünün nasıl yazılmaması gerektiğine dair kurallar var. Öyle olunca nasıl yazılmaması gerektiğine bakarak kişi kendi iyi yazma yöntemini keşfedebilir. Bir öykücü dostumla konuşurken o da aynısını söylemişti. Demişti ki, kötü öyküleri okudukça nasıl yazmamam gerektiğini anlıyorum. Evet, kötülerin böyle iyi bir yanı var. Hayatımız da hep öyle değil mi? Kötüye bakarak iyi olmayı öğreniriz.

Neyse biz öyküye dönelim. İlk yazmaya başlamamdan bu yana öykünün nasıl yazılması gerektiği üzerinde düşünüyorum. Öykü bir “anlatma” olduğuna göre diyorum, onu en iyi nasıl anlatabilirim? Okuru nasıl ikna edebilirim? Okur hangi özellikteki öyküleri daha çok seviyor? Okur öyküde ne arıyor? Öykü okuru nasıl etkiliyor? Sorulardan hiçbirinin net cevapları yok biliyorum. Her geçen gün yeni şeyler öğreniyor, sonraki gün bunların bir öneminin olmadığını görüyorum. Nitelikli eserlerle popülerler arasında bile durum aynı. Yani okurun da bir beğeni kriteri yok; çok satma veya tutulma meselesi günün koşullarına göre değişiyor. Bunda yayınevlerinin de etkisi az. Günümüz iyi dediğimiz yayınevlerinden çıkan iki kitap aynı etkiyi veya tepkiyi görmüyor. Öyleyse bizim yazar olarak yapmamız gereken iyi metinler yazmaya çalışmak, tabii ki amacımız nitelikli edebiyatsa. Değilse zaten konuşmaya gerek yok, bildiğinizi yapın.

Ben iyi öykü yazmanın peşindeyim. Bunu ne kadar gerçekleştirebiliyorum orası okura ve zamana kalmış. Yazdığımız her öykü iyi olacak diye bir

şey yok, ki çoğunlukla öyle olmuyor, atıyor, yeniden başlıyoruz. İlk zamanlar yazdığım her öykünün iyi olduğunu zannediyordum. Artık öykünün iyi olup olmadığını rahatlıkla anlayabiliyorum. Zaten yazarken bile bunu fark edebiliyoruz. Sizde bir karşılığı yoksa, zorlama yazıyorsanız metin akıyor, kendini belli ediyor. Demek ki diyorum, bu öykü oturmamış, biraz daha beklemeli, çalışılmalı.

Bir kere öykünün yazarında bir etkisinin olması gerekir. Yazar inandığı hikâyeyi yazar. İnandığı için inandırabilir. Şu da mümkün, öyküye inanırsınız ama okuru inandıramazsınız. O zaman kaba hatlarıyla yazıp dilin ve öykünün imkânlarıyla okuru ikna etmenin yolunu bulursunuz. Ben iyi yazdım, okur ve editörler anlamıyor diyorsanız, kusura bakmayın ama okurlar aptal değildir. Editörler mi? Onlar bazen öyle olabiliyorlar, çünkü kendimden biliyorum. Onların aptallığı kötü metni ayırt edememesi değil, olabileceğini düşündüğü metne şans vermesi, yani acemi yazara bir imkân veriyor ki kendini geliştirerek devamını getirebilecek mi? Dergilerde okuyup bunu da niye yayımlamışlar dedikleriniz o türden metinlerdir genelde.

Geçenlerde genç öykücülerle sohbet ediyorduk. Biri şöyle söyledi: Ben editörlerin gelen her öyküyü okuduğunu zannetmiyorum. Neden böyle düşündüğünü sordum. Bir kere çok öykü geliyordu, hangi birini okuyacak? İkincisi genelde tanıdıklarının öykülerini yayımladıklarını düşünüyorum. Açıkçası öykülerim yayımlanmadığı zaman ben de böyle düşünüyordum. Muhteşem öyküler yazdığımı inanıyordum. Türkiye'nin Çehov'u olabilirdim. Olmadı. Ben nerede yanlış yapıyorum diye sordum kendime. Başkasının yapıp da benim yapamadığım şey neydi? Usta öykücüler açıp öykülerini tekrar tekrar okudum. Büyü, sır öykünün neresindeydi? Onları okunur kılan şey neydi? Sevdiğim öykülerin giriş kısımlarını bir deftere yazarak önüme koyup otopsiye giriştim. Kelime kelime inceledim. Yazdığım öyküleri tekrar elden geçirdim, yenilerini yazdım. En sonunda ilk öyküm yayımlandı. Dergide ismi mi görmek harika bir duyguydu.

Böylece editörler hakkındaki düşüncem değişti. Sonra günün birinde hasbelkader öykü editörlüğü verildi. O zaman şunu gördüm, editörler hakikaten sabırlı insanlarmış. Eleştirenler, küfredenler, hakaret edenlere rağmen gelen öyküleri hakkaniyet çerçevesinde okumaya gayret ettiklerini gördüm. Neden geri dönüş yapmıyorlar diye kızdığım şeyde, aslında geri dönüşün de mümkün olmadığını anladım. O kadar öyküye geri dönüş yapmak zaman olarak mümkün değilmiş, çünkü yayımlanması için okumakla inceleme yapmak için okumak çok farklı şeyler. Genç yazara bir şey söylemek için bir öyküyü çalışmak en az yarım saat alıyor. Aylık ortalama elli öykü geldiğini düşünürseniz bunlara cevap yetiştirmek imkânsız. Editörler ancak şunu

yapabilir; ışık gördüğü öykücüye geri dönüş yapar veya ona bir şans verir. Başka türlü olmaz.

O yüzden genç arkadaşım, deneme aşamasındaysan editörden fazla bir şey beklememelisin. Şunu bil, editörler gelen bütün öyküleri okuyorlar. Zamanla kazanılan tecrübeye istinaden söyleyebilirim ki, editör daha ilk cümleden o öykünün olup olmayacağını anlar. Bunu artistlik olsun diye söylemiyorum. Zamanında bir öykücü ağabeyim söylemişti. O zamanlar ben acemi bir öykücü idim. Demişti ki, “Ben öykünün ilk üç cümlesini okurum, gerisini okumama gerek kalmaz. İlk üç cümle her şeyi söyler.” Bugün diyebilirim ki çoğu zaman öykünün ilk cümlesi bile size onun ne olduğunu söylüyor. “Portakal renkli güneş gökyüzünden sabahın ilk ışıklarını yayıyordu.” gibi bir cümleyle öyküye başlıyorsanız, kusura bakmayın da kimse ikinci cümleye geçmez. Çünkü zaman ve emek israfıdır ikinci cümleyle geçmek. Ya da şöyle: “Çok uzaklardan geliyordu, her kanat çırpışında gökkuşağı renkleri savuran, yerçekimine gülümsemeler fırlatan alaycı kuş.” Bu cümleyi yazan arkadaş ya okurla alay ediyordur ya da kendisiyle. Bunun suçunu editörlere atmayalım lütfen.

Geldik mi öykünün nasıl yazılmaması gerektiğine? Birincisi iyi bir giriş cümlemiz olacak ki bizi ikinci cümleye taşısin. Sonra romantik cümleler, uzun tasvirler, gerçekliğe aykırı betimler, uygunsuz tamlamalar; bunlardan özellikle kaçınmalıyız. “Bardaktan boşanırcasına ağlıyordu.” yazmış genç bir öykücü. Olmaz bu, olmadı da. Bilinen tamlamalar kullanmayacaksan yeni, orijinal bir şey oluşturmalsın. Ve her şeyden önce edebiyat yapma gayretini bırakmalısın. Edebiyat süsleme sanatı değil anlatma sanatıdır. Biz hikâye anlatıyoruz. Ağdalı dil, romantik cümleler, fazla sıfatlar, bozuk cümleler okur üzerinde etki uyandırmaz. Her yerde kullanıp da bir türlü tutmadığımız öğüt öykü için de geçerli: “Sadelikte hayat vardır.” Futbol yorumcuları bile güzel futbolun ne olduğunu anlatırken şöyle der: “Basit oyna kardeşim”. “Tık tak.” “Al ver” “Artistliğe gerek yok”. Bakın futbol bile iyi yazmak isteyen öykücüye yol gösterebiliyor. Messi değilseniz çalım atmayın.

Arkadaşlar, kalabalık eşyalı ev kişiyi yorduğu gibi kalabalık cümleler de okuru yorar. Okur metinde kendimi bulmak, ondan keyif almak ister; ona neden ızdırap çektirelim. Tanpınar okumuş, Sabahattin Ali okumuş, Sait Faik okumuş bir okur neden seni okusun bir sor kendine. Sait Faik’in o billur cümleleri varken seninkini okur mu? Okumaz? Okutmak istiyorsan dilin vasatı aşmış olmalı bir kere. Sen ne kadar iyi konu bulduğunu söyleyen bile dilin kötüyse hiçbir şey olmaz. Edebiyat öncelikle bir dil sanatıdır. Orijinal bir konu bulmuş ol, olmaz. En iyi mermeri bulsan da ustada iş yoksa iyi mermerin bir önemi yoktur. Önemli olan malzeme değil beceri. Öyle becerikli

ustalar var ki ellerindeki sınırlı imkânla harikalar yaratıyorlar. Yazar da öyle olmalı; göze gönle hitap edebilmeli. Şu bir gerçek, kötü bir konu iyi bir dil ile kendini okutur ama kötü dil iyi bir konuyu okutmaz.

Bu fasıl uzar gider ama genç öykücü kardeşim senin için maddeler halinde sıralayayım ki şimdi ne yazdın burada deme.

Öncelikle metnini iyi düzenle. Adını soyadını ve öykünün başlığını mutlaka Word dosyasına yaz.

Esas olan iyi bir okur olmaktır. Okurken öykülerin nasıl yazıldığını daha net görebiliriz.

Romantik, ağdalı, süslemeli cümlelerden uzak dur. Sadelikte hayat vardır unutma.

Okur öykünü bitirdiğinde şöyle söylesin: Eee ne oldu şimdi? Bunu niye yazdın ki?

Kafandaki görüntü güzel olabilir ama kâğıt üzerinde etki uyandıramazsan yazmak boşunadır.

Gördüğün gibi çok fazla bir kural yok. Her şey basit olmalı; tıpkı Çehov'un söylediği gibi: "Her şey basit olmalıdır... Tümüyle basit... Teatral olmamaktır esas olan!" O yüzden sözü uzatmayalım. Öykü yazmanın sayısız yöntemi vardır, nasıl yazılmayacağı bellidir, nasıl yazılacağını bulmak ise sana kalıyor. Duyuş, hissediş, bütünü kavrama, hikâyeyi görebilme yeteneğin varsa yazmaya başlayabilirsin. Başarılar.

ALİ NECİP ERDOĞAN

Öyküde Biçim ve Varsayım

Biçim nedir, nasıl oluşur, neden önemlidir ve içerikle ilişkisi ne anlama gelir?

Etkileyici, güzel ve iyi kabul ettiğimiz bir metnin, kendini gizleyen bir özelliği daha vardır, o da biçimdir. Sözlükler biçimi, nesnelerin dış görünüşü olarak tanımlıyor. Metinde “dış görünüş” her şeyden evvel metnin sınırını ifade eder. Başlama ve bitiş arasındaki dilsel/anlamsal örüntü. Kendisinden taşmadan ve kendisinde boşluk bırakmadan (ilave yapılamaz şekilde) örülen. Bu örme faaliyeti nedeniyle biçimin ilk unsuru dildir. Dil, merkez (konu, bağlam) üzerine örülürken zorunlu olarak da sınırlanmış olur.

Sınırlamak bir merkez fikrini de beraberinde getirir. Ya da merkez nedeniyle sınırlamak mümkün olur. Sınırlanan bir şeyin merkezi olmak zorundadır. Öyleyse merkezin çekim alanı da vardır. Biçimlenen “şey” sınırlandığı oranda merkez etrafına örülecektir. Bu da bir “bütün” ve onu meydana getiren “parçalar” demektir. Merkez aynı zamanda ağırlık noktasıdır. Merkezin ne olduğu ve hangi parçalardan oluşacağı sorunu; sınırlamayı belirleyen örüntünün potansiyeliyle ilgilidir, yani dilin potansiyelini ve kullanılma biçimini gösteren üslupla. O zaman birbirini doğuran, çeken ve bir arada tutan olmak üzere üçlü bir ilişkinin varlığından söz edilebilecektir: merkez, parçalar ve örüntü. Bu üçlü ilişkinin yönünü belirlemek bakımından her unsur aynı öneme sahiptir ve biri diğerinden daha etkili değildir. Merkez, merkezin çektiği parçalar ve bunların örülmesi hem biçimi var eder hem de görünmez kılar. Biçimin içerikle olan ilişkisi bu vasfı nedeniyle ayrıştırılamaz, hale gelir. Biri (içerik) diğerini (biçim) belirler ve olduğu şey olmasını sağlar.

Bir de merkezin oluşmasını sağlayan “tutku” dan bahsetmek gerekir. Çünkü tutku sınırlayan ve alan daraltan bir etkidir. Tutkunun nesnesi merkezi belirler ve kendisiyle ilgili her şeyi merkeze çeker. Merkezin etrafına örülen parçalar tutkunun nesnesiyle anlam ve değer kazanır. Bir an için merkez kayacak olsa bellek hemen hatırlatır. Çünkü tutkunun nesnesine arzu gücünün

uyguladığı baskı bellekte âdeta bir çivinin tahtayı kazıyarak açtığı gibi oluklar açar. Yüzeyde savrulan, akan her şeyi bu oluklar vasıtasıyla merkeze taşır. (Bağımlılığın oluşması da böyledir.) Tutkunun nesnesine arzusun uyguladığı güç oluşu derinleştirmiştir. Muhitte cereyan eden hir hadise, üreyen her anlam oluşa dolar ve merkeze akar. Merkez bütün topladıklarını tutkunun nesnesiyle ilişkilendirir (ilişkisi olmayanları da dışlayarak) ve anlamlandırır.

Biçim, eseri sınırlayarak ona varlık kazandıran, onu koruyan, ona şekil veren ve sonraki nesillere aktaran bir tür kap/kalıp gibidir. Tasarlamayı, sınırlandırmayı, şekillendirmeyi, forma sokmayı ifade eder. İnanca, kültüre dair kodları ihtiva eder. Başlangıç ve son barındırır. Sanatsal üretim (mimari, resim, heykel, edebiyat...) bu kodları, formları kullanarak cisimleşir, görselleşir. Önce felsefenin bir alt dalı olarak varlık kazanan daha sonra da özerkliğini ilan eden estetik kavramı da bu görselliğin kodları ve bilgisiyle ilgilenir.

Eğer söz konusu olan kitlesel üretim ise kalıbı bulmanız seri üretime imkân verecektir. Popüler üretimler mevcut kalıpları, içeriğini değiştirerek kullanırlar ve bu yeni bir “eser” olarak varlık kazanır. Bütün maharet “kalıp”-tadır, içerik bir varyasyondur (çeşitlemedir). Etkileyici eserler sadece içerik nedeniyle değil biçim (kalıp) nedeniyle de etkileyicidirler.

Öyküde Biçim

Biçimin önemi içeriği muhafaza ediyor oluşundadır. Söyleyişteki güzellik söyleneni muhafaza eder. Şiirsel söyleyiş vezin, ritim, kafiye ile biçimlenir ve böylece şiirin içeriği muhafaza edilir. Öyküde ise serim-düğüm-çözüm, üslup, olay odaklı/durum odaklı anlatım olarak şekillenir. Eseri ortaya çıkarmanın ilk ve önemli zorluğu onu bir biçime sokmaktır. Yani onu sınırlamaktır. Sınırlanamayan “şey” var olamaz. Sınır yoksa eser yoktur. Ama bir kez biçime girdi mi o artık canlıdır ve mihenklerdir. Ona bakılarak, ona nazaran yeni biçimler üretilebilir. Yeni biçimler “türev” olarak var olur; içerik değişikliği ise “varyasyon” (çeşitleme) olarak kabul edilir.

Hikâye etme, öyküleme ne zaman bir biçim kazanmıştır? Eğer “ilerlemeci tarihe” itibar edeceksek ateşin bulunması ve tekerleğin icadıyla başlayabiliriz. Yok, eğer kutsal kitaba itibar edeceksek o zaman Hz. Âdem başlangıç olacaktır. Zira Hz. Âdem’e secde etmesi istenen Şeytan’ın secdeyi reddetmesiyle cennetten kovulması (yolun dışının belirmesi) ilk biçim; Hz. Âdem’in cennetten inmesi ve tövbe etmesiyle (doğru yol) ilk biçimle bağlantılı olarak ikinci biçim varlık kazanır.

Biçim muhakkak ki bir tasarım gerektirir. Sonra içerikle birlikte tasarım vücut bulmaya başlar, sınırın belirlediği ve o noktadan sonra geri dönüşün mümkün olmadığı alan. Hz. Âdem’e secde etmeyi reddedene kadar sınırlarını bilmediği-

miz Şeytan, secde etmeyi reddettiği andan itibaren kendine bir yol çizmiş/ona bir yol çizilmiş olur: Doğru yol ve o yolun dışı. Ancak burada sadece yolun dışı biçimlenmiş/belirginleşmiş durumdadır. Hz. Âdem'in (Hz. Havva ile) cennetten düşmesiyle birlikte birbirini sonsuza kadar yansıtan aynalar olarak ilk örneği ortaya koymuş olurlar. (İlki kovulduğunda ikincisi zaten kovulmuştu.)

Meseleyi anlamak bakımından hem hiyerarşik hem de sebep sonuç zinciri içinde anlam arayışının biçimlenişi şu şekilde konumlandırılabilir: Oda, odanın içinde bulunduğu ev, evin konumunu belirleyen semt, semti tayin ve tespit eden şehir, şehrin tabi olduğu ülke ve ülkenin bulunduğu dünya, nihayet dünyanın parçası olduğu güneş sistemi. Odanın içinde cereyan eden ev ile; evin konumu semt ile; semtin durumu şehir ile; şehrin yapısı ülke ile; ülkenin devlet etmesi dünya ile; dünyanın konumu da güneş sistemiyle belirlenmiştir ve bu ilişki hem yukarıdan aşağıya doğru hem de aşağıdan yukarıya doğrudur. Bu ilişki odanın içindeki kişinin mümkünleri ve imkânsızlıkları bakımından düşünme ve yapma (fiil) biçimini belirler. Böylece arketiplerin, yani ilk örneklerin yaşam üzerindeki belirleyici etkisi görünür hale gelir. İçinde yaşadığı toplum tarafından biçimlendirilmiş olan yazarın ilk metinleri bu biçimlendirmenin bir sonucudur.

İnsan, bu ilk örnekleri muhafaza etme ve ondan türevler üretme yoluna gitmiştir. Doğanın yasalarını anlamak ve kendi yasalarını ihdas etmek üzere sürekli olarak girişimlerde bulunur, bulunmaktadır. Biçimi muhafaza etmenin zihni de muhafaza etmek anlamına geldiğini, sürekliliğin bu şekilde sağlandığını keşfetmiştir. Bunu en iyi anlatan örneklerden biri de Theseus'un Gemisi örneğidir. Bu örneğin özelliği öykünün varsayımsal kanadıyla biçimsel kanadının her ikisine birden açıklama getiriyor oluşudur. Plutarkhos (MS.48-125) aktarır: *"Varsayalım Theseus ve beraberindekileri Girit'ten Atina'ya taşıyan gemi var. Bu geminin çürüyen kalasları daha sağlam olan yenileriyle değiştirilmiş olsun. Süreç içinde tüm parçalar bu şekilde yenilensin. Atina'ya geldiklerinde eski gemiden hiçbir parça kalmamış olsun. Şimdi yenilenmiş bu gemi eski gemiyle aynı gemi midir?"* Buradaki yenileme, eskiyen parçaların değiştirilmesiyle meydana gelen bir yenileme olduğundan bu tam da biçimi koruma yenilemesidir. Eski gemi yeni gemi tartışması malzemenin değişmiş olması nedeniyle içeriği işaret eden bir tartışmadır. İçerik tartışması bir kenara, geminin şeklinin aynı kalması son derece etkileyicidir zira burada muhafaza edilen, biçim'dir. Theseus'un gemisi üzerine yapılan tartışmalar içerikle ilgilidir ve biçime ilişkin bir beyan ya da eleştiri yoktur. Bu, biçimi koruma refleksi neredeyse tüm yaşamı ifade eder hatta izah eder niteliktedir. Borges, Sheaksprear'e atfen hikâyenin değişmediğini, değişenin oyuncular, (belki roller), sahne, dekorlar vb olduğunu ifade etmiştir.

Biçimin Anahtarı Olarak Varsayım

Varsayım, biçimin esnetilmesi, merkezin (ağırlık noktasının) değiştirilmesi, parçaların çeşitlenmesi için önemli bir imkân ve araçtır. Dilinin potansiyelinin açığa çıkarılması ve dilin kullanılma şeklinin yeniden belirlenmesi için de seçenekler sunar. Varsayım, metnin biçiminde hem değişim ve dönüşümü hem de açıklama yapmayı (düşünceyi) mümkün kılar.

Varsayım yoluyla biçimden, türevler ve varyasyonlar üretilir. Toplum tarafından biçimlendirilen yazar, kendini ve toplumu anlama uğraşında bazı açıklamalara başvurur. Bir yandan yaşarken bir yandan da yaşamı anlamaya çalışır. Yaşamak müdahil olmaktır. Etken ve edilgen olmayı; emri vaki yapmayı ve maruz kalmayı aynı anda içinde barındırır. Eylemsiz bir halde, bir yerde, öylece dursanız, bu haliniz diğerleri tarafından bir tehdit olarak algılanır. Sizi orada öylece bırakıp gidemezler. Kısa bir süre aldırış etmezler ancak süre uzadıkça onlarda bir takıntıya dönüşürsünüz. Size kayıtsız kalmaları mümkün değildir. Kendi akışları bozulur ve “neden” diye sorarlar, “neden orada, öylece duruyor?” ya da “bunu niçin yapıyor?”

“Akışı bozmak” ilk örneklerin oluşturduğu biçimlenmenin sapmasını da ifade eder. Yoldan çıkmakla aynı şey değildir. Bir iletkenin artık iletmekten vazgeçmesi gibi ya da zincirin halkasının, bilerek ve isteyerek hiçbir sebep yokken kendini koparması gibi. Bir feda. Görünüşte bu çok anlamsız gibidir ancak etkileri bakımından hem zinciri hem de zinciri kontrol eden sistemi yer ile yeksan edebilir/edebilme gücüne sahiptir. İlk kopuşun ve onu sahiplenilenler ile ondan etkilenenlerin ürettiği sayısız sınırsız varyasyonun var etme gücü: her tanık olanda, her anlatanda ve her dinleyicide yeniden anlamlandırılan/üretilen öykü.

Herman Melville’in Katip Bartleby’si “akışı bozan” ve kayıtsız kalamadığımız bir karakter olarak çıkar karşımıza: Yapmamayı yeğlerim. Bu ifade giderek bir tutuma ve yok oluşa dönüşür. Bartleby’nin neden böyle davrandığına dair gerekçe yoktur. İnsan yapmakta olduğu şeyi yapmaktan neden vazgeçer ki? Modern dünyada anlamsız gözüken bu tutum; kazanma hırısı, mücadele, rekabet vb.ne karşı iyi olarak kalmanın, böylece yok olmanın değil aslında (modern dünyayı) yok etmenin yoludur.

Doğduğunuz andan itibaren dâhil olduğunuz hayattan ancak öldüğünüzde çıkabilirsiniz ve bu iki nokta (doğum-ölüm) arasındaki serüven iki ana damara işaret eder: Birincisi iletişim kurma zorunluluğu, diğeri de açıklama yapma imkânı.

Varsayımın Zorunlu Koşulu: Dil ve Düşünce İlişkisi

Düşünmenin asgari şartı, konuştuğun dili bilmektir. Bir dilde meramını

anlatabiliyor ve sana anlatılanı anlayabiliyorsan, o dili konuştuğun kabul edilir. Peki, o dili bilmek ne anlama gelir? Yani insan konuştuğu dili bilmiyor olabilir mi? Zira meramını anlatıyor ve kendisine anlatılanı anlıyor ancak ona bir kelime ya da kavram sorduğunuzda cevaplayamıyorsa konuştuğu dili bildiği ileri sürülemez. Şu halde dili konuşmakla, o dili bilmek farklı şeylerdir.

Dilin deneyimle ilişkisi dili bilmenin ilk unsurudur. İkinci unsur o dilin gramerini (dil bilgisini) bilmektir. Şunu vurgulamakta fayda var: İlk unsur grameri bilmek olamaz. Çünkü öğrenirken de önce grameri sonra dili öğrenmeyiz. Önce dili (ki bu deneyimle doğrudan ilgili) sonra onun bilgisini öğreniriz. Konuştuğumuz dilin nelerden oluştuğunu sorguladığımızda özne, yüklem ve tümleçle; zarf, edat, bağlaç, vb. unsurlarla karşılaşırız ve bunları, anlamlarını, kullanılma biçimlerini öğreniriz. Gramer, dilden sonradır.

Kelime ve kavramların tarihsel süreçlerini bilmek de o dili bilmenin koşullarındandır. Kelime ve cümle bilgisi düşünmenin de bilgisidir aynı zamanda. Örneğin Türkçe eklemlemeli bir dildir ve yapım ekleri ve çekim ekleriyle kelimeler çoğalır, anlamlar değişir, genişler ya da daralır.

Ve o dilin içinde biriken bilgi de bizim o dili bilmemizi sağlayan etkenlerden biridir. Bir kişiye konuştuğu dil ile “bilgi nedir?” diye sorulsa, dili konuştuğu halde, o dilde birçok bilgiye sahip olduğu halde, bilgiyi tanımlamakta zorlanacaktır. Bilgiyi “bir şeyin bilgisi” şeklinde açıklayabilirse bu onun düşündüğünün kanıtı olarak kabul edilebilir ki, biçimi bilmek ve türevler üretmek, hiç değilse varyasyonlar bulmak tam da bu noktada cereyan eder.

Novum Organum (büyük yenilenme) isimli kitabında Francis Bacon (1561-1626) “Tabiatın hâkimi ve yorumlayıcısı olarak insan, hem nesneleri hem de zihnin işleyişini dikkate alarak tabiatın düzeni üzerine yaptığı gözlemlerin kendisine izin verdiği ölçüde onu anlayabilir ve onunla baş edebilir. Aksi halde ne daha fazlasını bilir ne de daha fazlasını yapabilir” der. Dilin bu (tabiat) düzen ve işleyişle ilişkisi bakımından düşüncenin teşekkül etmesinin zaman alacağı açıktır. Yani bir anda düşünmeye başlamanın mümkün olmadığı ortadadır. Öyleyse deneyime atfedilen önem dile atfedilen önemle eş değerdir neredeyse. Ancak bilginin kaynağı bakımından bu değerlendirmeye katılmasak da öykünün kaynağı bakımından bu değerlendirmeyi oldukça mümbit buluyoruz. Zira gözlem ve olaylar arasındaki neden sonuç ilişkisi, düşünme biçimimizin de göstergesidir. Böylelikle zaman içinde “varsayma” imkânına ulaşmış bulunuyoruz.

Elea’lı Zenon, “Varsayalım Aşil ile bir kaplumbağa yarışa tutuşsunlar. Aşil sporcu olduğu için kaplumbağaya daha ileri bir noktadan başlama imkân-

nı verir.” diye başlar ve Aşil’in kaplumbağayı geçemeyeceğini örnekleyerek gösterir. Hemen belirtelim ki, hikâye “olanla” ilgiliyken, öykü “olacak olanla” ilgilidir, kurgusaldır, varsayımsaldır. Tabiat olaylarının gözlemlenmesine ve bilginin kaynağına yapılan Bacon vurgusu tam da burada işimize yarayacaktır. Zira, varsaymak bile, “olan” üzerinden mümkündür ve bir sapmayı da ifade eder. Böylelikle öyküleme, hem açıklama için gösterme imkânı verir hem de bir sapmayı ifade eder: öyle olmasaydı nasıl olurdu?

Bir şeyi doğrudan söylemenin zorluğu kadar, doğrudan anlamının zorluğu da vardır. Doğrudan söylemenin zor olduğu anlarda bir kişi ya da olay üzerinden kurgulayarak söylemek daha inceliklidir, kolaydır. Bir de insan dolaylı anlamaya programlı gibidir. Doğrudan söylendiğinde yaratacağı etkiyle dolaylı söylendiğinde yaratacağı etki çok farklıdır ve dolaylı söylendiğinde, kişinin anlamı kendisinin bulup çıkarması hem haz vermekte hem de uygulamaya eğilimi artırmaktadır. Kişiyi hikmetle de muhatap etmektedir.

Bütün bunların etkisiyle insanda oluşan hayal gücü... Hayal gücünün ürettiği imgeler, metaforlar, alegoriler...

Coşkun akan bir nehre düştüğümüzü varsayarsak, beş hareket tarzı söz konusu olur. Birincisi, kendimizi akıntıya bırakırız ve nehir bizi nasıl sürüklerse öylece sürükleniriz. İkincisi, akıntıya karşı yüzmeye çalışırız. Bu durumda nehir akış şiddetinden (debisinden) daha güçlü yüzersek bir miktar ilerleyebiliriz; eğer nehrin akış şiddetine eş bir güç ile yüzersek yerimizde sayarız; nehrin akış gücünden daha az bir güçle yüzersek daha yavaş sürükleniriz; ancak her durumda yorulup kendimizi akışa bırakmak durumunda kalırız. Üçüncüsü, kestirebildiğimiz bir taraftan kıyıya doğru yüzmeye çalışırız. Hem sürüklendiğimiz hem de kıyıya doğru yüzmeye çalıştığımız için çapraz bir çizgi şeklinde kıyıya ulaşabiliriz, bu durumda da kıyıda canavarların olduğunu görüp tekrar suya atlamak zorunda kaldığımızı belirtelim. Şu halde birinci duruma tekrar dönmüş oluruz. Dördüncüsü, kendimizi akıntıya bırakıp aynı zamanda akıntı yönünde yüzmeye çalışabiliriz. Böylelikle hem hızımızı kontrol edebilir hem de çıkacak fırsatları (bir kaya parçası, bir dal parçası vb.) değerlendirebiliriz.

Öykü coşkun akan bir nehirde cereyan eder ve arketiplere (ilk örneklerle) bağlı olarak türevlerden ve varyasyonlardan oluşur. Biçim, bir kalıba dökülmeyi, o kalıbın şeklini almayı; böylelikle de hem kalıbı hem kendini “anlamayı” mümkün kılar. Bu “anlama” aynı zamanda türevler ve varyasyonlar demektir.

TOPLANTI

KAHRAMANLARIMA MEKTUPLAR ÜZERİNE

Yöneten: **Hatice Bildirici**

Katılanlar:

Ali Karaçalı, Ali Necip Erdoğan, Sema Bayar, Fatma Aydar

Hatice Bildirici:

Değerli arkadaşlarım merhaba,

Malumunuz, Tuba Dere'nin Kahramanlarıma Mektuplar adlı kitabı Kasım

2019'da Hece Yayınlarından çıktı. Roman kahramanlarına hitaben yazılmış ve daha önce dergilerde yayımlanmış bu mektuplar, kurmacanın yepyeni örnekleri olabileceğini gösteriyor. Bugün burada mektup ve öykü türlerinin nevi şahsına münhasır bir örneği olan bu kitap üzerine konuşmak için toplandık. İlk önce kitabın editörü Ali (Karaçalı) Bey'e bir soru sorarak başlamak istiyorum:

Ali Bey, Kahramanlarıma Mektuplar sıra dışı bir metin. Bu kitabı çalışmak nasıl bir deneyimdi sizin için? Sizin açınızdan kitabın hazırlığı nasıl bir süreç oldu?

Ali Karaçalı: Evet, hepimiz bu mektupları, bu mektupların çoğunu dergimizde, *Heceöykü*'de yayımlandıkları zaman okumuştuk. Yabancı olduğu metinler değildi elbet. Ancak farklı zamanlarda okuduğumuz bu metinlerin bir kitap bütünlüğü içerisinde bir araya gelmesi sizlerde olduğu gibi bende de önceki okumalarımın daha farklı bir etki yarattı. Yeni anlam alanları, farklı çağrışımlar, ilk okumalarda görmediğiniz noktaların daha açık, daha net, belki daha bütüncül ve kuşatıcı biçimde görünür olması. Bu sadece şimdi konuşacağımız *Kahramanlarıma Mektuplar* için değil elbet, daha önce editörlüğünü yaptığım öykü dosyaları için de şiir dosyaları için de böyleydi. Böyle olmuştu. Şunu söylemem çok mu iddialı, çok mu metaforik bilmiyorum: Kitap,

içindeki parçaların toplamından daha büyük bir anlam evreni sunar bize. Daha geniş, daha renkli, daha zengin. Yeni kapılar, yeni pencereler, yeni ufuklar. Yani kitap, daima, içindikilerden daha fazla bir şeydir. *Kahramanlarıma Mektuplar*'ın kitaba dönüşmüş hâlinin etkisi de öyle bir şey olmalı. Yapanlar bilir; editörlük okumalarında daha bir dikkat kesiliriz önmüzdeki metne. Diline, üslubuna, sözdizimine, Türkçe dikkatine, kelime ve kavramları yerli yerinde kullanma biçimine vb. Metinlere aşına olmama rağmen doğrusu metinleri yeniden okurken gıptayla birlikte şaşırmıştım. Zengin ve özgün bir anlatıyla karşı karşıyaydım. Evet söyleyiş biçimiyle, edasıyla, muhatabına yaklaşmadaki sevgiye dayalı duygusal vurgusuyla mektuptu. Roman kişilerini bulundukları yerlerden alıp farklı öykülerin içinde ama orayla bağını koparmadan yeni bir kurguda sunmasıyla öyküydü. Yer yer eleştiriydi, tartışmaydı, sohbetti. Anlatının her türüne uzanıyor, hepsinden el alıyor, hepsine el veriyordu. Türlerin uyumlu ve dengeli birlikteliği de diyebiliriz belki. Sanırım bu metinler asıl gücünü ve özgünlüğünü de buradan alıyorlar. Bir de şunu düşündüm okurken: Yazar Tuba Dere, kılığına girdiği, duygularına büründüğü ve yer yer hükmetmeye çalıştığı bu roman kahramanlarıyla bu denli yakınlaşmak, duygusal bağ ve özdeşlik kurabilmek için bu romanları kim bilir kaç kez okumuştur? Bilmiyoruz. Belki sandığımız kadar değildir. Yoksa onca ayrıntı, onca hayatlar...

Karar vermekte zorlandığımız yanlardan biri de tür adı belirlemektir. Mektup mu, öykü mü? Tuba Hanım'la karar kıldık sonunda; her ikisini de içeriyordu çünkü: mektup-öykü dedik ve bitti.

Bildirici: *Teşekkür ediyorum Ali Bey. Güzel iş çıkarmışsınız, elinize sağlık. Şimdi diğer arkadaşlarıma da sormak istiyorum: Sizler de kitaptaki on altı mektuptan önemli bir kısmını Heceöykü'de görmüş, muhtemelen orada da okumuştunuz. Bunların kitap olarak derlenişini, öyküyle desteklenmelerini sizler nasıl buldunuz ve kitabın türü hakkında neler söylemek istersiniz?*

Ali Necip: Evet, mektupları ben de Heceöykü'de okumuştum ama kitap olarak karşımıza çıkması çok başka bir heyecan oldu. Çünkü öyküleştirilmiş olmaları, bir kurgunun içinde varlık kazanmaları onları gerçek kıldı. Kurgunun yaşamdan daha gerçek olduğunu ve gerçek bir karakterin kurguda/kurguyla kendini nasıl inşa ettiğini görmüş olduk. Bu, çok etkileyici. Tür olarak mektup/öykü diye belirtilmişse de çok güzel bir öyküler dizisiyle karşılaştık. Çünkü roman kahramanlarına mektup yazan bir karakterin romanlar üzerinden kendisini inşa etme serüvenine tanık olduk. Dolayısıyla kurmacanın büyüsüne kapıldığımız için san-

ki masal içinde masal, onun içinde de kendi masalımızı görmüş olduk. Mesela Mevlut'a yazılan mektupta, "Çünkü iyi bildiğim bir şey var; şu yeryüzünde en tatlı yaşamak, bir kurgu içinde olandır" diyor. Bir de "Gül Kokusu" başlıklı mektuptaki (Gül Yetiştiren Adam) şu cümle: "Yazarımız bana kızmaz umarım. Olacak iş midir, romanın kurgusundan bir kahraman sıyrılıp da okurla olan biteni konuşsun."

Başka kahramanlar üzerinden kahraman inşa etmenin riskleri vardır şüphesiz ancak burada öyle incelikli bir anlatım söz konusu ki hiçbir roman kahramanı zedelenmediği gibi, inşa edilen kahraman da roman kahramanlarının üstüne basmıyor ve kendini onların anlam dünyalarında var ediyor. Bu yönüyle son derece özgün ve başarılı.

Sema Bayar: Söylediğiniz gibi Tuba Dere'nin yazılarını Heceöykü'den takip ediyor ve keyifle okuyorduk. Kitap olarak derlenmesi sürecinde kitabın tür olarak hangi adla çıkacağını açıkçası ben de merak ediyordum. Zira metinlerdeki kurgu, bu yazıların mektup olarak tasnif edilmesine olanak sağlamıyor; Dere, anlatımı ve hikâye etmedeki başarısıyla öyküye de kapı aralıyordu. Bu nedenle mektup/öykü adıyla okurların huzuruna çıkmasını oldukça yerinde bulduğumu söyleyebilirim. Dere, Ahmet Hamdi Tanpınar'dan Orhan Pamuk'a, Rasim Özdenören'den Latife Tekin'e Türk edebiyatının önemli

yazarlarının yarattığı kahramanlarla dostane, içten ve cesur konuşmalara girişiyor. Aslında her bir kahramanla bir okur olarak aramızdaki ilişki yazarının izin verdiği kadardır. Onun dimağında şekillenir, zenginleşir yahut onun eliyle kısıtlanır. Dere, mektuplarıyla bu ilişkiye yeni bir boyut kazandırıyor, kahramanla okur arasındaki ilişkiyi kendi kelimeleriyle derinleştiriyor ve hatta bazen farklı bir alana taşıyor. "Gölgeler ve Hayaller Şehrinde Olmak" tam da buna örnek teşkil eder nitelikte.

Mektupların öykü ile desteklenmesi, kitabın yaslandığı kurguyu güçlendiriyor. Kitabın son öyküsünde okur, roman karakterlerine mektup yazan kadınla tanışıyor. O da en az kahramanları kadar değişken. Sanırım metinleri, mektuptan ayıran asıl güç işte bu kadın. Böylelikle kurmacanın çarklarının döndüğünü hissediyoruz. Yazar ve mektuplar arasındaki doğrusal ilişki gölgeleniyor, daha dolaylı bir anlam kazanıyor.

Fatma Aydar: Tuba Dere, edebiyatın şiirden sonra belki de en naif iki türünü, özellikle de kaybolmaya yüz tutmuş, hatıralar arasında çoktan raflara kaldırılmış bir tür olan mektupla kurgunun en kolay şekle girdiği öyküyü kah-

ramanların hayatlarında buluşturmuş. Sonuçta birçoğuyla tanıştığımız kahramanların Tuba Dere'nin kaleminde yeniden şekillenmesiyle ortaya bu denli güzel metinler çıkmış. Bir okurun, kurguyu ve kahramanları böylesine içselleştirerek, belki yazarın bile kahramanına dair açıklamadığı, okura bıraktığı gizleri, kahramanın gözlerinin içine baka baka ama incitmeden, içtenlikle dile getirmesi bir okuma keyfi veriyor. Mektupları okurken romanda gözümden kaçan, atladığım ya da fark edemediğim pek çok ayrıntıyı yeniden keşfettim. Açıkçası bu keşif beni kitapların bazılarını tekrar okumaya sevk etti.

Bildirici: *Kitabın başında yazarın Hayal-et'ine seslendiği metni ve kitabın mührü sayabileceğimiz "Kahramanlarına Mektuplar Yazan Kadın" adlı öyküyü bir kenara alırsak kitaptaki diğer bölümlerin yani kahramanlara yazılmış mektupların birer roman tahlili kabul edilmesi mümkün mü sizce?*

Ali Karaçalı: İlk başta da söyledim. Farklı okumalara, değerlendirmelere, türle açık bir yapısı var metinlerin. Bir tür adı olarak değil belki ama roman tahlili, roman eleştirisi, hatta yer yer derinlemesine ruh tahlilleri ve hakkında yazılanlar üzerinden yorumlamalar görürüz.

Ali Necip: Evet, hem de çok mümkün. Zira roman kahramanları üzerinden kendisini inşa eden bir kahraman var ve bu şu anlama gelir: Söz konusu romanlar derinlemesine incelenmiş ve yeni bir kahramanı var etmiş. O yüzden bu mektupları (kurmacayla birlikte) birer roman tahlili olarak da okuyabiliriz ki ben büyük oranda böyle de okudum. Çünkü hem o romanların yazarlarının hem de kahramanlarının nasıl biri oldukları, hangi çevresel koşullarda bulundukları, hangi dönemin ürünü oldukları da anlatılıyor. Mesela anlatıcı; Emirgan'a, Merkez Efendi'ye, Yenikapı'ya Mümtaz'la Nurhan'a rastlamak için gidiyor ve onların ruh hallerine bürünüyor. Hem mekânsal birliktelik hem de ruhsal birliktelik sağlıyor. Bu durum neredeyse tüm mektuplarda var. *Kafamda Bir Tuhaflık*'ın Mevlut'una, "Ben seni içtenliğin ve masumiyetin yüzünden sevdim." der ve onun 80 ihtilalinde asker olduğunu ve lisedeyken siyasetten ve para kazanmaktan hoşlanmadığını, bu işlerin hep kıyısında kaldığını söyler. Üstelik kabataş erkek lisesinin önüne, Duttepe'ye, Kültepe'ye giderek Mevlut'un izlerini arar. "tuhaflık" olgusunu karakterler ve mekânlar üzerinden yorumlayarak metni anlama çabası görülür.

Sema Bayar: Kısmen evet, kısmen hayır... Bu soruyu literatür adına değil de kendi adıma cevaplamak istiyorum sanırım. Kitap her ne kadar mektup/öykü olarak adlandırılrsa da dikkatimi celbeden bir husus bu mektupların,

yazıldığı kahraman özelinde romana da bir nazire olması ve yer yer tahliller yapılarak okurun roman üzerine de düşünmesini sağlamasıydı. Ben böylesine farklı bir kurgunun içine yedirilmiş tahliller okumayı isterdim doğrusu. Kitabı okurken de zaman zaman bunu hissettim.

Fatma Aydar: Kesinlikle bir roman tahlili ve daha fazlası diyebilirim. Tuba

Dere, okuduğumuz her mektupla roman yazarının, kahramanlarının üzerine ince bir örtü çekilmiş iç dünyalarında cesurca dolaştırıyor okurunu. Yazarın, belki de rızası olmadığı halde kendisine çizilen kader çizgisinden bir adım dışarı çıkmaya cesaret edemeyen kahramanların duygularını dile getirmesi, bir okurdan çok romanın içinde yazarının bile müdahale edemediği bir kahraman edasıyla dolaşması (hatta bizi de koluna takıp her girdiği köşeye götüre-

cek bir cesaretle) klasik bir roman tahlilinden daha fazlası gibi geldi bana. Metinlerde romanın nasıl yazıldığından çok yazılanların nasıl yaşandığı, çatışmalardan çok çatışmalara mahkûm kahramanların neler hissettiği, mekân tasvirlerindeki ayrıntıların kahramanlara ne ifade ettiği bir okur gözüyle aktarılmış. Bazı mektuplarda roman yazarının diğer eserlerindeki kahramanları da sohbete dâhil ederek yeni bir okunacaklar listesini masamıza bırakıyor.

Bildirici: *Kitapta en beğendiğiniz mektup hangisi oldu? Onu beğenmenizin gerekçesi nedir?*

Ali Karaçalı: Benim en sevdiğim mektup “düşsel bir kentin masalsı kahramanı” olan Mahinur’a yazılan mektup.

Ali Necip: *Sur Kenti Hikâyeleri*’nin Mahinur’u. Bu mektubu sevmemin nedeni Tanca’lı Seyyah İbni Batuta ile ilgili olması. Aşkın kemendiyle bağlanıp ölümün ve acıların şifasını arayan Batuta. Çünkü “yolların açtığı yarayı kadınlarla, kadınların açtığı yarayı yollarla saran bu adam” Mahinur olmasa yeniden yollara düşmeyecek ve o ünlü *Seyahatname*’sini yazmayacaktı. Mektup, tıpkı hikâyenin kendisi gibi masalsı, büyümlü bir atmosfere yazılmış.

Sema Bayar: Mümtaz için yazılan “Ölümsüz Adam”ı çok beğenmiştim. Biraz önce de zikrettiğim “Gölgeler ve Hayaller Şehrinde Olmak” da kurgusu ile diğer mektuplardan farklı bir yerde duruyordu. Fakat en beğendiğim “Nerede Bu Tuhaflık?” zira bu mektuptaki dil işçiliğinin beni heyecanlandırdı, pek çok cümlemin altını çizmiştim.

Fatma Aydar: “Pencere İçinde Bir Kadın, Elinde İğne Danteli” yani *Mücella*... Bu mektubu ilk okuduğumda zaman geriye sardı benim için. Yıllar önce, bir ramazan akşamı iftarla sahur birbiri katıp bir çırpıda bitirdiğim kitabın

kahramanı Mücella; yıllar sonra bir mektubun muhatabı olarak çıktı karşıma. Onmakla ölmek arasındaki iki harf miktarı kadar olan hayatında umutlarına, heveslerine sessiz sakin veda eden Mücella; tüm naifliğiyle, bahtsızlığıyla can bulmuştu. Çocukluğundan yaşlılığına ömür seyrini aynı gün içinde yaşamanın yorgunluğunu üzerimden uzun süre atamamıştım. Mücella'nın dizinin dibinde bulmuştum kendimi. Aynı Mücella'yı neredeyse aynı notların düşüldüğü sayfaların satır aralarında, elindeki iğne dantelinden başını kaldırıp bana gülümserken gördüm, sanki. "Bak yine birlikteyiz." der gibiydi. Gizli gizli karıştırdığımız sandığındaki iğne oyalarına, çarşı pazar gezmelerimize, evin eski ahşaplarından çıkan gıcırıtlarından Neyyire Hanımı uyandırma korkusuyla parmak uçlarımıza basa basa yürüyüşümüze, bahçedeki ağacın gölgeğinde kaçak laflamalarımıza duyduğum özlemi bir nebze olsun dindirdi bu mektup. Mektup her ne kadar yerini kısa yavan cümlelere ve hissiz emojiyle terk etmiş bir tür olsa da en az türküler kadar hasreti, özlemi anlatan bir türdür benim için. *Mücella*'yı okurken daha doğrusu sayfalar arasında Mücella'nın koluna girip dolanırken bir kolumda da hep yazarı olsun istemiştım. Bu mektubu okuyunca düşündüm ki hayalini kurduğum pencere önünde Mücella ve yazarı ile derin sohbetlere daldığımız kahve muhabbetlerine Tuba Hanım'ı da çağırsak çok yerinde olacaktı.

Bildirici: *Metinlerdeki dil işçiliğini sezmek mümkün değil. Yazarın dili kullanma biçimi, üslubunu nasıl belirlemiş sizce?*

Ali Karaçalı: Tuba Hanım burada, kendine has üslubunun yanında bir şeyi daha başarıyor. O da, kahramanlarına mektup yazdığı yazarların dilini ve üslubunu sanki taklit ediyor. Olumlu anlamda söylüyorum bunu. Bilinçli olarak yaptığını düşünüyorum. Yazarların dilini ve üslubunu içselleştiriyor, özümüyor ve metnin iç örgüsünü yazarın kelime ve kavram dünyası üzerinden kuruyor. Onun için biz o romanı hiç okumamış olsak da o romanın dünyasına girmiş hissini yaşıyoruz.

Ali Necip: Yazarın dili kullanma biçimi, üslubu gerçekten etkileyici. Benim sezinlediğim şey şu oldu: Romanların dili, kahramanlarla iletişim kurmanın da bir yolu olarak kullanılmış; son derece kıvrak ve esnek bir dille her roman kahramanına uyum sağlamış. Ancak uyum sağlarken kendi karakterini kaybetmeyerek özgün bir dil oluşturmuş. Bunu aynı zamanda çok şaşırtıcı buldum, çünkü bir ressamın paletindeki renkleri tek bir fırçayla renk karmaşasına mahal vermeden kullanması gibi kullanmış dili. Romanlar yazıldığı dönemin dillerini yansıtırken, mektuplar da sanki aynı dönemin dilini kullanmış ama bugünden de bütünüyle kopmamış. Bu da kesinlikle orijinal bir üslubun göstergesi.

Sema Bayar: Tuba Dere'nin dili sade ve akıcı. İnsanı hemen içine alan bir anlatımı var. Metin üzerinde düşündürüyor fakat bunu okurunu yormadan, sarsmadan yapmayı başarıyor. Kahramanlara kendi dünyasından seslenerek

hikâyeyi asıl söyleyeceklerine vesile kılıyor. Bu bağlamda mektuplarda birbirini tekrar eden bir ses ahenginden, kendini belirgin bir şekilde hissettiren bir üsluptan bahsetmek mümkün.

Fatma Aydar: Seslendiği kahramanlara öyle samimi ve yalın bir dille yaklaşıyor ki Tuba Dere, sesindeki merhamet ve dostluğu okurken hissediyoruz. Kahramanın ait olduğu romanın anlatı dilinden hiç uzaklaşmadan kurulan bazı cümleler, sanki romanın kendisinden bir parçaymış düşüncesini uyandırıyor. Hitaplardaki ve mektupların sonundaki nezaket ve içtenlik yazarın masalsı iç dünyasından renklerin yansımaları gibi. Öylesine güzel ve akışkan. Teknik anlamda kusursuz ve duru bir dille yazılan mektupları okurken kendimi yazlık sinemada eski bir Türk filmini izlerken ya da bir konağın cumbasında kanun taksimi dinlerken buluyorum.

Bildirici: *Sizin hangi roman kahramanına söyleyecek sözünüz var, hangi muhayyel kahramana mektup yazmak isterdiniz?*

Ali Necip: Ben de *Kafamda Bir Tuhaflık*'ın Mevlut'una yazmak isterdim. Çünkü bu romanın ilk 16 sayfası okuduğum en güzel hikayelerden biridir: Âşık olduğu kızı kaçırmak için organize olan bir adamın, aslında bir organizasyonun içine düştüğünü, kaçırdığını zannettiği kızı tam kamyonu bindirirken çakan şimşekle görmesi ve bu kızın âşık olduğu kız değil de başka bir kız olduğunu anlamasıyla, bir an durup öylece kalması. Çünkü bu, Türkiye'nin içine düştüğü durumla büyük benzerlik taşır. Zaten yazar da bu benzerlik üzerinden Türkiye'nin modernleşme sürecini anlatır.

Sema Bayar: Zor bir soru. Okuduğum ki-tapların uzun süre tesirinde kalan biriyim. Son dönemle *Babalar ve Oğullar*'ı yeniden okumuştum, romanın

sonunda Yevgeniy Bazarov ölünce ertesi gün işe oldukça mutsuz gitmiştim. İş arkadaşlarım baş sağlığı bile dilediler. Şaka bir yana kitapların beni fazlaca etkilediğini söylemeliyim. Ama bir kahramanım varsa eğer bu Georges Perec'in *Uyuyan Adam*'ı. Gerçi ona mektup yazar mıydım, sanmıyorum. Olsa olsa onunla birlikte şehri gezmek, sokaklarda başıboş dolaşmak isterdim. *Yeni Hayat*'ta Canan'ın peşinden otobüs yolculuklarına çıkmak istediğim gibi.

Fatma Aydar: *Cebelavi Sokağı'nın Çocukları* romanının kahramanı Cebelavi'ye söyleyeceklerim epey birikti. Bir de *La* romanındaki Havva'ya. Uygun bir zamanda bir güzellik vesilesiyle karşılaşmayı umuyorum.

Bildirici: *Ne güzel anlattınız, iyi kitap derinleştiriyor hepimizi. Ağzınıza sağlık, paylaşımlarınız için çok teşekkür ediyorum.*

MEHMET AYCI

Atımı Kurt Yedi, Beş

İyi ki iyiler var, dünya kuruldu kuralı var, şu anda da var, Allah iyilerle karşılaştırsın diye çok dua aldım, annemden aldım, babaannemden aldım, kurban olduğum Allah'ım sen güzelsin, iyilerle karşılaştırdın beni, mesai arkadaşlığı yaptım, birinci hukuk müşavirimizdi, gece gündüz birlikte çalıştığımız oldu, birlikte sırt ağrıları çektiğimiz zamanlarımız, birlikte kayaları yüklendiğimiz günlerimiz oldu, yola gittim, yemek yedim, borç verdim borç aldım, kriz ortamlarında birlikte karakter testlerinden geçtik, hepsinde on üzerinden on aldı, hani yazıcıdan A4'ü çekersiniz, bembeyazdır ya, öyledir, gram leke bulaşmamıştır, kul hakkını gözetir, kimseye minneti, müdanası yoktur, yılbaşında, bayramlarda kendisine gönderilen ajandaları, kalemli bile almazdı, hediye çeklerini gönderenlere iade ederdi, annesi öldü, tuttuk Amasya'nın köyüne cenazeye gittik, annesini bakışlarıyla kefenledi, o bakışları unutmam mümkün değil, insan bazı durumlarda safi merhamet, safi şefkat kesilir ya, safi fitrat kesilir ya, öyleydi, köylerinin ismi de Han'mış, bir beylik, bir hanlık olmalı soyunda, takılırdım ona, adı Orhan Cengiz, soyadı Akkurt, eşinin ismi Handan, çocuklarının ismi Yiğit Han, diğeri Yağız, abi Türk Tarihi gibi adamsın derdim, görevden alındı, süresini doldurmuştu, emekli oldu, noter oldu sonra, ilk noterlik yeri Sinop'un Durağan ilçesi, al sana bir hanlık daha, Durak Han'dan galatmış, evi taşımadı, hafta sonları Ankara'ya geliyor, bazen görüşüyoruz, konuşurken mevsim değişiyor, beş dakikada anlatacağı şeyi 15 dakikada anlatıyor ama kendine özgü bir bakışı var, hiç ummadığınız açılar çıkıyor bazen meseleye bakışından, mesela Perşembe günleri Durağan pazarında Nuri Dayı'dan köy yumurtasını bir liradan alıyor, kadınlar elli kuruşa, altmış kuruşa pazarlık yapıyorlar, Ankara'da ben bir liradan alıyorum, senden de bir liradan alacağım diyor, bir çaycı var notere yakın yerde, Nuri Dayı'dan çay parası almıyor, Nuri Dayı 80 yaşında, Durağan'ın dağ köylerinden birinde oturuyor, sene 2019 çerçilik yapıyor, köylerden yumurta topluyor, pazarda satıyor, kimi kimsesi yok, o da rızkının derdinde, Nuri

Dayı bu bir lira meselesini çaycıya söylemiş, çaycı notere kahve gönderiyor bu inceliğe mukabil, yahu bu ne güzel bir iyilik zinciri, Orhan Abiden başka kimse Nuri Dayı'dan yumurtayı bir liradan almıyor, Durağan'ın nüfusu yedi bin beş yüz, herkesi tanımışsındır Orhan Abi diyorum, pek göç alan bir yer değil, en azından yüzlerini, bir aşinalık oluşmuş, Nuri Dayı da yerli ahbabları arasına girmiş, geçen yıl Nuri Dayı atımı kurt yedi demiş, ne olacak Dayı'nın atından, o da kendisi gibi yaşlı, kaçamamıştır kurtlardan, Orhan Abi sen bir at bak demiş dayıya, neyse alalım, bir zaman sonra Nuri Dayı gelmiş, bir tane baktım demiş sağ elini kaldırarak, beş diyorlar, araya girip beş bin mi diye sordum, ben de öyle sandım ve sordum dedi Orhan Abi, yok demiş Nuri Dayı, beş yüz, daha iyileri de var ama yedi yüze, sekiz yüze, onlar beni savurur, bu iyi, beş işimi görür, Orhan Abi çıkarıp beş yüz lira vermiş, adamcağız bir at almış, ona biniyor, köyleri dolaşıyor, köy yumurtası topluyor, Durağan'da pazara gelen kadınlara 60 kuruştan yumurta satıyor, Orhan Abi bir liradan alıyor yumurtayı, çaycı ona kahve gönderiyor, çaycı atı kimin aldığını bilmiyor, her ikisine de anneleri dua etmiştir, oturduk, havadan sudan konuştuk, havadan sudan konuştuklarımız buharlaşmadı, havası havaya suyu suya karıştı, dünya bir güzelleşti, bir güzelleşti, masa gülümsedi, masadaki küllük, peçetelik gülümsedi, garson Zeliha ayrı bir gülümsedi, kahveler gülümsedi, kahve fincanı gülümsedi, içimde uçsuz bir huzur, işi vardı, müsaade isteyip kalktı, kahveyi sen öde Orhan Abi dedim, ödedi, ardından baktım, cümle mahlukat kendi dilince ne güzel adam diye selamlıyor, annene rahmet Orhan Abi, ruhunun ellerinden öperim teyzenin, dünya sen olduğun için çok güzel, içimde Durağan'a gidip Nuri Dayı'dan tanesi bir liradan yumurta alma isteği öyle güçlü ki, yaşarsam, söz...

BAŞKA DÜNYALARIN ÖYKÜLERİ

Ç a ğ d a ş A z e r b a y c a n Ö y k ü s ü

EYVAZ ZEYNALOV¹

Türkiye Türkçesi: **Abdülkadir Özkan**

İlkokul Önlüğü

Kızım bir mağazadan iki çift çocuk ayakkabısı almıştı. Sordum:

– Bunları kime aldın?

“Bir çiftini oğluma, diğerini de komşumuz Fatma’nın oğluna,” dedi:

– Tefafuken annesiyle konuşmalarını duydum. Altı yırtılan ayakkabısını ona göstererek şikayet ediyordu. Annesi de geçen ay maaşın yetmediğini, bu kez alacağını söylüyordu.

Fatma’nın kocası Karabağ’da şehit olmuştu.

– Bunu çocuğa nasıl vermeyi düşünüyorsun?

– Birazdan oğlumla oynamak için buraya gelecek. O zaman çağırıp giydireceğim ayağına. Yetim sevindirmek sevaptır.

“Bekle kızım, öyle olmaz!” dedim:

– Çocuğun kalbini kırarsın. Kaş yapayım derken gözünü çıkarırsın.

– Peki nasıl yapayım?

– Sen çocuğun annesiyle konuş, anlat. Ayakkabıyı gizlice ona ver. Bırak oğluna kendisinin aldığı söylesin.

Kızım kabul etti. Bu ayakkabı meselesi, çocukluğumda başıma gelen bir hadiseyi hatırlattı.

İkinci sınıfta okuyordum. Okul müdürü, dersin orta yerinde elinde bir

¹ 18 Ocak 1950 tarihinde Karabağ’ın en güzel köşelerinden biri olan Ağdam şehrinde doğdu. Babası tüccar, annesi ilkokul öğretmeniydi. 1969’da Ağdam’da 1 Numaralı İlkokul’u bitirdi. Lise tahsilini Ağdam’da, üniversite tahsilini Bakü’de Azerbaycan Pedagoji Enstitüsü’nde yaptı. Eyvaz Zeynalov, Çocuk ve gençlik, öykü ve roman yazarıdır. Halk Edebiyatı kategorilerinde eserler yazmış Azeri Türkçesinin popüler bir yazarı olan Zeynalov’un eserlerinden bazıları şunlar: Borç Defteri, Dede ve Torun, Eski Bisiklet, Kara(b)ağlayan Hikayeler, Komşunun Misafiri, Kış Güneşi

poşetle içeri girdi. Öğretmenimize dönerek “Kusura bakmayın,” dedi:

– Beş dakikanızı alacağım.

Öğretmen:

– Buyurun, buyurun.

Müdür, cebinden bir kağıt çıkardı. Benim adımlı, soyadımlı okudu. Kağıdı yeniden katlayarak cebine koydu.

“Ali, duymadın mı?” diye sesini yükseltti öğretmenimiz:

– Müdür bey sana söylüyor, öne çık bakalım.

Kalkıp gönülsüz adımlarla ona doğru yaklaştım. Müdür elindeki poşetin içinden bir ilkokul önlüğü çıkardı. Hava atar bir şekilde bütün sınıfa gösterdi.

– Ali, Sovyet hükûmeti, öksüzün, yetimin hükûmetidir. Bu kıyafeti sana göndermiş.

Önlüğü katlayıp bana verdi.

Öğretmen, yerime geçip oturmamı söylediğinde müdür çoktan çıkıp gitmişti, bense hâlâ tahtanın önünde duruyordum.

Katlanmış önlüğü göstererek masumane bir biçimde sordum:

– Peki bunu ne yapayım?

– O senindir oğlum. Giderken evinize götürürsün.

Kendimi kötü hissediyordum. Her zaman böyle olurdu. Yabancı birileri bana bir şey verdiğinde kendimi kötü hissedirdim.

Babam, ben iki yaşındayken ölmüştü. Ancak her sorduğumda annem onun uzaklara gittiğini, hemen dönüp geleceğini, hatta neye ihtiyacım varsa hepsini alıp getireceğini söylerdi.

Peşimden koşan sınıf arkadaşım okulun kapısında bana ulaştı. Elindeki poşeti ileri doğru uzatarak nefes nefese şöyle söyledi:

– Bunu unutmuşsun.

Ben, kıyafeti kasıtlı olarak sıranın altında bırakmıştım. Farkına varmadan “Al senin olsun,” dedim. “Olmaz,” dedi: “Bu senin.”

Annem gibi konuştum:

– Babam bana daha başkasını alıp getirecek.

– Senin baban yok, öldü ki!

Hemen itiraz ettim:

– Annem onun uzakta olduğunu söylüyor.

– Annen seni kandırıyor. Ölenler geri dönmüyor. Bu forma da babaları olmayanlar için...

Kıyafeti kolumun altına verip uzaklaştı. Peşinden bağırmak istedim, se-

sim çıkmadı. O an onun doğru söylediğini, annemin beni kandırdığını anlamıştım. Bunu bana başka birisinin söylemesi gerekiyormuş meğer...

Annemle avluda karşılaştım. Tandır yakmıştı. Ekmek pişirecekti.

“Kolunun altındaki ne oğlum?” diye sorup poşeti açıp baktı. “Nereden geldi?” diye sordu.

– Müdürümüz verdi.

“Ne güzel,” dedi, yüzü güldü:

– Allah razı olsun. Teşekkür ettin mi?

“Ben bunu giymeyeceğim,” diye geveledim.

– Niye evlat? Kötü mü?

– İstemiyorum bana yetim demelerini!

– Eh be evladım, istememekle oluyor demek ki!

Şaşkınlıktan ağzım açık kaldı. Bu ne konuşuyordu? Anneme ne olmuştu! Demek, o da beni daha çok kandırmanın manasız olduğunu anlamıştı.

Birden kıyafeti annemin elinden kaparak gürül gürül yanan tandıra attım.

Annem deli gibi bağırdı:

– Oy, sen ne yaptın?

Kendini sağa sola vurdu. İlkokul önlüğünü gökyüzüne yükselen ateşin elinden almaya çalıştı. Fakat artık çok geçti.

Ç a ğ d a ş İ r a n Ö y k ü s ü

CEMAL MÎRSÂDİKÎ¹

Türkçesi: Yasamin Gholamrahmani

Benim Yorgun Gözlerim

Yaşlı adamın gözlerine baktığımızda ağlamadığını fark ettik. Ağlamasına ağlamıyordu ancak keşke ağlasaydı da gözlerindeki o derin kederi beraberinde eve götürmeseydi.

Hacı Yahya, o yaşlı adam, mahallemizin ak sakallı ihtiyarıydı ve bütün mahalle halkı tarafından sayılıp sevilirdi. İri yapılı ve uzun boylu bir ihtiyardı. Günümüzde benzeri pek görülme- yen neşeli ve şen şakrak yaşlılardandı. Günümüzün kederli, me- yus ve karamsar gençlerine yaşlılık yıllarına varmak nasip olursa şayet, asla onun gibi olamayacakları türden birisiydi. Onunla sohbet ettiğimde gençlik anılarını şevk ve heyecanla anlatırdı. O anlattıkça kendi kendime: “Sâhi bizler ne halt ediyoruz ve ileride gençlere anlatmak için nasıl anılar biriktiriyoruz? Bizler ki erkenden uykuya dalıp boşu boşuna ve berbat geçen günlerimizi unutmak için uyku ilacı alan insanlarız.” derdim.

Ziya onun biricik oğluydu. Yirmi üç veya yirmi dört yaşlarında, sıırıkvârî uzunca ve zayıf vücutlu, hiçbir zaman düzgün taranmamış gür siyah saçlı, pervâsız ve sivri bakışlı parlak gözleri olan bir oğlandı. Henüz daha çocukken hacı onun elinden tutup kendisiyle birlikte ravza²ya getirirdi.

Mahalleli: “Hacı, onu çok seviyorsun değil mi?” diye sorarlardı.

Hacı ise gülümseyerek başını evet manası taşıır bir şekilde sallardı ve : “Ne yapalım, ömrümün sonlarına yaklaştım sanırken Allah bize bir oyuncak gönderdi. Bu yavrucak da anneden mahrum sadece ben varım yanında.” derdi.

¹ 29 Nisan 1933 tarihinde Tahrân'da doğan Mîrsâdîkî, Tahrân Üniversitesi'nin Fars Edebiyatı bölümünde öğrenim görmüştür. İlk gençlik yıllarından itibaren yazma eylemine yönelen Mîrsâdîkî'nin yıllar boyunca süregelen yazarlık hayatının ürünleri yabancı dillere tercüme edilen ve sayıca fazla olan hikaye, roman, edebi tenkit ve makaleleridir. Modern Fars Edebiyatının önde gelen isimlerinden olan yazarın hayatı “Işıklar” (Cherâghha) adıyla Ali Zârî Kanat Novi tarafından bel- gesele aktarılmıştır.

² Ravza veya ravzahâni Şiaların imamlar ve Şia büyüklerini özellikle de İmam Hüseyin'i anmak için düzentedikleri dini törene verilen isimdir.

Ziya'yı yanına oturtup ekmekleri ufak parçalara bölüp üzerine peynir sürerek ona yedirirdi. Akça pakça bir oğlan çocuğuydu. Yüzü her zaman temiz ve pasparlaklı. Mahallenin evlilik çağına gelmiş kızları onu görünce kucaklarına alıp onun küçük yüzü, yanakları ve dudaklarını öperlerdi. Yaşlı kadınlarsa hemen sinirlenip: "Sizi gidi utanmaz arlanmazlar! Daha şimdiden neler öğretiyorsunuz çocuğa." diye bağırıp çağırırlardı.

Yelden nem kapan hassas ve minimini bir çocuktur. Memlekete gelen ilk hastalık evvelce ona uğramadan edemezdi. Polonyalılar geldiklerinde ilkin onlardan Tifüs kaptı. Daha sonra küçük deri çantasını eline alıp okula başladığında Difteri, Menenjit ve Boğmaca kaptı. Ama o hepsinden kurtulup o zayıf ve sırıkvârî vücuduyla sağ salim büyümüş ve ilk okuldan liseye geçmişti. Onu âdeta büyümüş de küçükmüş hali ve tavrı ile pervâsız gözleri değişmeden büyüyüp koca adam olsun diye yetiştiriyor gibiydiler. Hacinin kardeşi olan hala hanım sitem edercesine: "Ah be halacığım, ah be kuzum, bu kadar otluyorsun da niye hiç kuyruk yağın yok?" derdi.

Hacı sabahleyin daha gün ağarmadan çarşıya gidip akşama doğru eve dönerdi. Eve varır varmaz Ziya'yı sorardı. Odasında olduğunu söylediklerinde ayak uçlarında çıt çıkarmadan Ziya'nın odasının arka kapısına bakan damın merdivenlerine oturur ve onun ders çalışıp ödev yapmasını seyredip hissiyatını mahalleliye: "Okuma yazmaya ne denli yatkın olup şevk gösterdiğini bir bilseniz. İyi ki bıkmıyor. Allah bağışlasın onu." diye anlatırdı. Hacı az biraz okuma yazma biliyordu ve birkaç yıl mektepte kısa Kuran ayetleri okumuştı. Eş dost, akraba ve mahallenin bütün çocukları altıncı sınıf mezuniyet belgesini alır almaz okulu bırakıp iş güç bulma ve ekmek derdine düşerlerdi. Yaşlı adam her daim: "Bizim sülaleye hiç çekmemiş. Bizler kıt zekâlıydık. Bir şeyi anlamamız için bin kere kafamıza vurmaları gerekirdi. Ancak öyle öğrenirdik. Ziya bizim hepimizden üstün. Maşallah, evladım pek akıllı ve uslu. Şimdiye kadar hiç sınıfta kalmadı. Kafasını kitaptan kaldırdığını hiç görmedim. Gece yaralarına kadar odasının ışıkları açık oluyor. Nasıl da kalın kitaplar okuyor bir bilseniz. Allah vere de gözleri bozulmasa. Eğer o rahmetli hayatta olsaydı şimdi oğluna baktıkça nasıl da sevinirdi." diye konuşur dururdu.

Mahalleli: "Hacı onu hekim olması için okut. Bu günlerde hekimlerin bir eli yağda bir eli balda. İyi para kazanıyorlar." derlerdi.

Yaşlı adam başını göğe doğru çevirip: "Bakalım Allah ne nasip edecek. Allah'ın meşîeti olmadan hiçbir şey olmaz." derdi.

Mahalleli Ziya'yı elinde çantayla ve saygılı edepli bir şekilde sakince sokaktan geçerken gördüklerinde: "Nasıl da ağırbaşlı ve beyefendi. Ne mutlu hacıya." derlerdi.

Küçüklüğünde öylesine sünepe ve nazlıydı ki mahallenin çocukları onu

oyunlarına dâhil etmezlerdi. Ama büyüdüğünde her şey değişmişti. Mahallenin çocuklarıyla oturup uzun sohbetler ederlerdi. Ziya o zayıf ve naif vücuduyla onların arasında kendine bir yer edinmişti. Onu, mahallenin çocukları arasında görenler ağırbaşlı ve beyefendi tavrıyla bütün gençlerden farklı olduğunu fark etmekte güçlük çekmezlerdi. Üniversiteye başladığında saygın bir genç olup çıkıvermişti. Hiç kimse ona hürmette kusur etmezdi.

Tam olarak bu vakitten itibaren bazen hala hanımın bağırış ve çağırış sesleri evden duyulmaya başlamıştı. Bu sesler çoğunlukla hacı evde olmadığına yükselirdi. Mahalleli, neden hala hanım Ziya'ya bağırıp çağırıp beddua ediyor, diye meraklanırlardı. Hiçbir zaman hacının evinden bir ses yükseldiği görülüş vaziyet değildi. Eğer Attâre veya Hacı Sabuncu'nun evinden sesler yükselseydi kimse şaşırılmazdı zira onlardan gelen bağırış ve çağırış seslerine herkes alışmıştı. Ancak hacının evinden ses yükselmesi herkes için alışılmıştan dışında bir durumdu. Hayretler içinde dinliyor ve hala hanımın beddualarına anlam vermekte güçlük çekiyorlardı.

Ben sonradan Hüccetullah Hanı gördüm. Hacı Yahya ona gidip dertleşmişti. Hüccetullah Han iki kızı ve yarım akıllı karısıyla birkaç senedir bizim mahalleye taşınan kırk elli yaşlarında bir adamdı. Hastaca bir zâttı ve işe gittiği pek az görülürdü. Ona uğradığım vakitlerin çoğunda kendisini yatağına uzanmış kitap okur vaziyette bulurdum. Mütevazı ve görmüş geçirmiş bir adamdı ve mahalleli arasında hatırı sayılırdı.

Hacı, Ziya'nın arsız ve ayyaş bir adam olup çıktığını zannediyordu. Hatta bir keresinde Ziya'nım odasından bir kadın sesi geldiğini bile sandığı olmuştu... yaşlı adam ziyadesiyle perişan ve kızgındı. Oğlunun yoldan çıkarıldığını, keyif düşkününü bir adama dönüştüğünü ve artık ders çalışmaya dair bir isteği kalmadığını düşünerek onun için kaygılanmıştı. Tam da bu hassas noktada onu suçüstü yakalayıp kulağını bükmek istiyordu. Hüccetullah Han onu uyarmış ve şu cümleleri söyleyerek iyice ona sitemde bulunmuştu: "... ona dedim ki bak hacı! En nihayetinde o daha genç. Hayatını yaşamasında bir sorun mu var? Ne olacak sanki gençliğini yaşamak istediye? Onun yaşında biri eğer kadınlarla bir şey yaşamaz veya eğlencesine bakmazsa bunları başka ne zaman yapacak? Hacı, Ona bir şey söyleyip de inada bindirmeyesin. Gençlik yıllarında ve başında kavak yelleri esiyor. Gururuna dokunacak bir şey söyleyip de her şeyi olacağından daha da beter etme."

Hacı ise : "Hüccet! Onun için katlandığım onca zahmet ve zorluğun boşa harcanacağından korkuyorum. Biliyor musun daha birkaç vakit öncesine kadar sorumluluğu benim elimdeyken üniversiteye başladığından beri artık istediğini yapan başına buyruk biri olup çıktı. Geceleri eve geç gelir oldu. Benim sözlerimi dinlemez hale geldi. Sanki artık beni insandan saymıyor. Sık

sık benden para istiyor. Ne için istediğini de biliyor değilim. Hüccet! İnan ki şimdiye kadar ondan hiçbir şey esirgemedim. Başına kötü işler açmış olmasından korkuyorum. Kadınlarla oturup kalkmak buz üstünde yürümeye benzer. Ayağın kaydı mı nasıl yere yığıldığını dahi fark edemezsin. Korkuyorum Hüccet! Meyve verme vaktiyken kurtlanacağından korkuyorum.” demişti.

Uzun zamandır mahallenin gençleri arasında Ziya'yı görmek pek mümkün değildi. Sanki bir seyahate çıkmış intibainı uyandıracak derecede az görünür olmuştu. Hal böyleyken eğer ona bir yerlerde rastlamak mümkün olsaydı artık o ağırbaşlı ve pervasız çehreden bir eser olmadığı ve gözlerinin tamamen değiştiğini fark etmek işten bile olmazdı. Perişan ve yorgun görünürdü. Merhabalaşmak ve bir hal hatır sormak isteyen olanlar karşısında Ziya daha ilk kelimeyi duyar duymaz hoşça kal deyip giderdi. Garip bir başıboşluk içerisinde sokak sokak gezdiğini görenler vardı. Bir gece onu kolundan tutup evine götürülenler olmuştu. Birisi Ziya'yı kötü bir mahalle olduğu bilinen şehrin aşağı mahallelerinden birinde gördüğünü anlatıyordu. Bir diğeri Ziya'nın onun önünü kestiği borç para istediğini söylüyordu. Bir zaman sonra Ziya'nın Abbas Ali ile görüldüğüne dair söylentiler yayılmaya başladı. Abbas Ali, yaşlı ve sakat annesiyle Hacı Sabuncu'nun mahallenin bir ucundaki evinde yaşayan otuz iki otuz üç yaşlarında bir adamdı. Sinemada çalışıyordu.

Birkaç defa Ziya'nın Abbas Ali'ye gittiğini görenler olmuştu. İkisinin birbirleriyle arkadaş olup oturup kalktıkları görülmüş şey değildi. Mahalleden de tanışmıyorlardı. İkisinin de davranışları ve iletişimde olmaları söylentiye mahal verecek şekildedeydi. Ziya, Abbas Ali'nin kapısına gidiyor Abbas Ali ise hiçbir şey söylemeden evden çıkıyor ve tek bir kelime etmeden yola koyuluyordu. Ziya da ardından onunla beraber gidiyordu. Sonra bir iki dakika geçmeden Abbas Ali'nin tek başına Ziya olmadan döndüğü veya tam tersi Ziya'nın dönüp yanında Abbas Ali'nin olmadığı görülmüştü.

Gel zaman git zaman bir akşam vakti Hacı Sabuncu'nun evine baskın yapıldı. Baskın yapanlar üç kişiydiler: biri polis ve ikisi sivillerdi. Siviller siyah gözlük takmış üstü başı düzgün olan iki adamlardı. Polis kapıda durdu ve onlar evin içine girdiler. Evi aramaya ilk önce Abbas Ali'nin annesinin odasından başladılar. Bütün odaların altını üstüne getirdiler. Saksılar ve şişelerin içini kokladılar. Halının altını aradılar. Bohçaların hepsinin odanın orta yerinde açtılar ve sonra komşuların odalarına bakmaya gittiler. Ne içerdekileri insandan sayıyor ne de itirazlarını dinliyorlardı. Kendi işlerine odaklanmış durumdalar. Ne bir şey söylüyor ne de bir şey soruyorlardı.

Abbas Ali'nin yaşlı annesi ürkmüş gözlerle onları seyrediyordu. Beti benzi atmış bir şekilde sessiz sedasız korkudan titrer bir vaziyette bahçenin

bir köşesinde beklemekteydi. En nihayetinde aradıklarını bulamayarak evi terk ettiler. Abbas Ali'den birkaç gündür haber yoktu. Sonraları eroin satışından hapse atıldığı anlaşıldı.

O günün ertesi sabahı Ziya o garip hâli, fersiz gözleri ve terlemiş alnıyla Hacı Sabuncu'nun evine gidip Abbas Ali'yi çağırmasını istemişti. Abbas Ali'yi görmek için ayak diremişti. Onun evde olmadığına inanmamıştı. Abbas Ali'nin ondan kaçtığını düşünmüştü. Israrlarının bir yere varmadığı noktada deliler gibi kendi kendine durmadan konuşmaya başlamıştı. Sonra da yolunu tutup gitmişti.

Birkaç gün sonra hacı gene Hüccetullah Han'a gitmişti. Daha da perişan ve endişeli bir tavırla: "Hüccet! Bu oğlana ne olduğunu bilmiyorum. Ben onu büyüttüm. Hem annesi hem babası oldum ama artık kendi çocuğumu tanıyamıyorum. Hal ve hareketlerindeki yanlışlardan belli ona kötü bir şey olacak. Eskiden ne zaman merdivenlere oturup odasının arka kapısından onu izlesem meşgul bir vaziyette ya kitap okur ya da ödev yapardı. Hiçbir zaman boş gezen bir çocuk değildi. Hiç olmazsa arkadaşlarını eve davet ederdi. Her zaman yapacağı bir iş ve uğraşı olurdu. Peki şimdilerde ne yapıyor dersin? Yatağının üzerine yığılmış durmadan tavana bakar hale geldi. Artık ne bir şey okuyor ne de yazı yazıyor. Boş gezenin boş kalfası gibi amaçsızca dolanıp duruyor... Şimdiye kadar hiç kimseye anlatmadığım bir şeyi sana anlatmak istiyorum Hüccet. Ona bir diyeceğim olduğundan bir gün odasına girdim. Gözleri bir garipti Hüccet! Garip bir şekilde gözleri devrilmişti. Tam olarak nasıl olduğunu anlatamıyorum, kötüydü... Ne kadar seslenirsem sesleneyim cevap vermemişti. Sanki duyma ve konuşma yetisini kaybetmiş gibiydi. Yanına gidip onu silkelemiş ve, ne oluyorsun evlat sağır mı oldun, demiştim. Gözleri normale dönüp bana bakmıştı. Sanki beni tanıımıyormuş gibi bakmıştı. Sarhoş olduğunu sanıp ağzını koklamıştım. Allah şahidimdir ki ağzı hiçbir meret kokmuyordu. Elim ayağım boşalmıştı. Ziya bayılmış nöbet geçiriyor, diye kardeşimi çağırmıştım. Ne halde olduğunu bilemezsin Hüccet! Rengi tıpkı ölümler gibi solmuştu. Kardeşim beni Ziya'nın başucundan geriye itip yorganla üstünü kapatıp, bir şeyi yok sadece yorgun dinlenirse geçer, demişti. Bu oğlan hasta görünüyor doktor çağırarak gerek, diyecektim fakat tam o anda Ziya gözlerini kapatıp uykuya dalmaya başlamıştı. Kız kardeşim ise beni odadan çıkarmıştı. Benden bir şey sakladığını düşünüyorum. Bu oğlanın bir derdi var ve kız kardeşim de bunu biliyor ancak bana anlatmak istemiyor. Hüccetçiğim sence Ziya, kardeşimin bana anlatmak istemeyeceği derecede çok mu hasta? Ne olmuş olabilir ki? Allah korusun yoksa tedavisi olmayan bir hastalığı mı var da benden saklıyor? Hüccet, benim tek bir evladım var. Bu çocuk benim özümün nuru. Allah korusun eğer olur da başına bir şey gelirse

ben ne yaparım?” diye onunla konuşmuştu.

Hüccetullah Han, yaşlı adamı bu cümlelerle teselli etmişti: “Boşuna kafanda bunları kuruyorsun hacı. Gençliğin kafasında şimdilerde bin bir düşünce dönüyor. Eğer bir şeyi olsaydı hala hanım şimdiye kadar sana anlatmıştı bile. Hem neden senden saklasın ki? Eğer bir gizlisi ve saklısı olsaydı dahi şimdiye değin çoktan açığa çıkmış olurdu. Hasta olsa kendini ayakta tutamaz. Hacı, boşuna endişe ediyorsun. Ziya'nın hiçbir şeyi yok. İçin rahat olsun.”

Hüccetullah Han, endişesini benden pek gizleyememiş ve bir iki güne Ziya'yı görmeye gideceğini söylemişti. Bir şeyler anlayan mahallelinin sırf kötülük olsun diye hacıya haber vereceklerinden korkuyordu. Zira onlardan bazıları Ziya'yı çekemiyor, onun mahalle için bir gurur kaynağı olması ve üniversiteye gidebilmesini tahammül edemiyorlardı.

Hüccetullah Han: “Allah aşkına görüyor musun olanı? İnsan evladının üzerine titreyerek büyütüp topluma çiçek gibi bir evlat veriyor. Sonra evladım büyüdü artık kendi seçtiği yolda ilerler diye düşünce duruyor ama bir bakıyor ve geleceğine bu denli ümitle bağlı olduğu evladının pisliğin içinde debelenip durduğunu görüyor. Ziya'nın da harcanacağını kim tahmin ederdi ki? Mevzu pek de basit değil be kardeşim. Bana sorarsan Ziya pek de kaba-hatli değil. Onu çok da azarlamamak gerek. Çocuk değil ki hemen aldansın. Bu kötü yola ayak basmasına ne sebep oldu onu bulmak lazım. Bu da yetmez gençlerin bu denli eroine sığınma sebebini de arayıp bulmak lazım. Gazetede madde bağımlıların sayısının üç dört kat arttığı yazıyor. Geçenlerde bir arabada aşırı madde kullanmaktan komaya giren bir kız bulunmuş. Zavallı annesi ve babası kızlarının okulda olduğunu zannediyorlarmış. Herkes aklını mı kaçırdı dersin? Artık gençler doğruyla yanlış ayırt edemez hâle mi gelmiş durumlar? İnsanın gözleri yorgun düşüyor gördüklerinden. Çok kirli bir dönem. Eskiden olsa gençler arsızlık ettiklerinde eninde sonunda kafalarının taşa çarpacağı ve yanlış yolda olduklarını fark edecekleri böylece doğru yolu tutacakları ümit edilirdi fakat şimdi kim bu zehirden sağ sâlim kurtulabilir ki? Hacı katiyen öğrenmemeli. Eğer öğrenirse yaşlı adamın kederden yüreğine iner.” diyordu.

Yaşlı adam bir gün âdeta delirmiş gibi yalın ayak başı kabak sokağa çıkmış ve dilsizlerin konuşmaya çalışırken çıkarttıkları belli belirsiz sesleri andıran yardım çığlıklarıyla insanlardan yardım istemişti. Herkes şaşkınlıktan ağzı açık bir vaziyette ona baka kalmıştı. Ziya'nın halsiz vücudunu sırtlamış evden çıkan Hüccetullah Han daha yeni yeni hacıyı anlamaya başlamıştı. Koşup taksi çevirmişlerdi.

Hacının evinden yükselen sesler mahalleliyi sokakta toplatıvermişti. Hacının delice haykırışları öylesine derinden ve yüksekti ki aşağı mahalle-

dekilerin bile kulağına gitmişti. Kadınlar başlarına bir şey örtmeyi unutarak ve erkekler atlet ve pijamayla öylece sokağa fırlamışlardı.

Gün batımı vaktiydi. Hava sıcak ve bunaltıcıydı. Kargalar bulut parçacıklarıyla kaplı gökyüzünde çığlık çığlığa uçuşup duruyorlardı. Ziya, baygın bir vaziyette Hüccetullah Hanın sırtındaydı. Yüzü gözü kan revan içindeydi. Gözleri kapalı ve saçları dağınıktı. Dudakları arasından belli belirsiz boğuk iniltiler kulağa geliyordu. Onu taksiye koymuşlardı ve taksi insanlar arasından bir yol açıp hızlıca gidivermişti.

Geceleyin hala hanım ve Hüccetullah Han döndüler ama hacı onlarla birlikte değildi. Hala hanım direk eve gitmiş ve kapıyı ardınca kapatmıştı. Gelip kapıyı çalan hiç kimseye cevap vermemişti. Mahalleli, Hüccetullah Hanı çevreleyip :”Ya hu Hüccetullah Han ne oldu birden bire? Ziya’yı nereye götürdünüz?” diye sormuşlardı.

Hüccetullah Han: “Ne olmuş olabilir ki? Ziya merdivenlerden düştü biz de onu hastaneye götürdük bu kadar.” diye cevap vermişti.

Mahalleli gene: “Öyleyse hacının haykırıışları neyin nesiydi?” demişlerdi.

Hüccetullah Han ise : “Kendinizi onun yerine koyun. Evladınızı kan revan içinde görseniz siz ne yapardınız? Hem sizin işiniz gücünüz yok mu? Benim arkamdan gelmeyin. İşinize bakın.” demişti.

Hüccetullah Han, mahallelinin gerçekleri kendisinin ağzından duymalarını ve yarın bir gün her yerde Hacı Yahya’nın biricik yavrusunu götürüp hastaneye kapatmışlar diye bangır bangır konuşmalarını istemiyordu. Sonraları olan biteni bana anlatmıştı: “Ziya’yı gidip hastaneye kapanıp tedavi olması için ikna edeyim diye hacının evine gitmiştim. Kapıda hali hiç de iyi görünmeyen hacıya rastlamıştım. Dinle Hüccet! Bugün Ziya’nın sınıf arkadaşlarından birine rastladım. Ziya’nın okulu bıraktığını söyledi bana. Öğlen vaktinden beri nasıl olduğumu ben bile bilmiyorum. Şu arsız köpoğlunu artık bana cevap verip neler olduğunu anlatması gerek, demişti. Daha eve girmeden hala hanımın sesini duymuştuk: Evet ben toplayıp helaya döktüm. Yüzsüz herif. Senin utanman arlanman yok mu hiç, diyordu. Sonra Ziya’nın sesini duymuştuk. Hala nereye koydun? Nereye sakladın söyle, diye yalvarıyordu. Hala hanım, kendi ellerinle kendini mahvediyorsun be çocuk. Umrunda değil ki hiçbir şey. Allah sizi bu hale düşürenlerin kökünü kurutsun. Allah onları devası bir tek Simurg’da³ bulunan bir derde müptelâ etsin. Allah’ım! Eğer sen Allah isen eğer bizim sesimizi duyuyorsan ne olur biz

³ Sîmurg, İran mitolojisindeki bir kuşun adıdır. Yuvası Kaf Dağı’nda olan bu efsanevi-mitolojik kuş, bilinmezlere vâkıf olan bir bilgidir. Fars edebiyatının özellikle şiir türünde adı geçen Simurg’un en çok anıldığı eserlerden bazıları Fırdevs’in Şehnâme’si ve Attar’ın Mantık’ı Tayr’ıdır. Adı geçen mitolojik kuş erişilmezlik ve uzaklık simgesi olmanın yanı sıra adı sanı bilinen ancak yeri yurdu bilinmeyen şeyleri kapsayan kavram için adeta bir anahtar sözcük mahiyetindedir.

zavallıların intikamını onlardan al, diye bağırıp beddua ediyordu. Hacı beni bahçede bırakıp hızlıca merdivenlerden yukarıya çıkmıştı. Haykırış sesleri ansızın odadan duyulmaya başlamıştı. Hacı, ne işler çeviriyorsunuz? Benden ne saklıyorsunuz? Yalancı şerefsiz herif neden artık okula gitmiyorsun? Nasıl palavralar çevirdin de şimdiye kadar beni uyutabildin? Her gün benden onca para alıp okula gidiyorum diye ne haltlar çevirdin? Seni gidi hileci köpoğlu... diye avaz avaz bağırıyordu. Hacı öylece haykırıp duruyordu. Yukarıya çıkmak istediğimde Ziya odadan dışarıya çıkmıştı. Nasıl da hali perişandı. Beti benzi nasıl da solmuştu. İki büküm olup elini karnı üzerine koymuştu. Sarhoşlar gibi yalpalanıyordu. Hacı peşi sıra odadan çıkıp, nereye gidiyorsun? Benim elimden nereye kaçacaksın? Bekle seni gidi haysiyetsiz herif, diye bağırmıştı... Ziya merdivenlere doğru koşmuştu. Öylesine acele etmişti ki ayağı kayarak merdivenler üzerinde yuvarlanmış ve yukarıdan bahçeye düşmüştü."

Hacı o gece eve gitmedi. Ertesi gün de aynı şekilde onu mahallede gören olmadı. Sonraki günün akşamı eve döndüğünde beli bükülmüştü. Sessizce ve kimseyle tek bir kelâm etmeden mahalleye gelip eve girmişti. Yaşlı adamın gözlerine baktığımızda ağlamadığını fark ettik. Ağlamasına ağlamıyordu ancak keşke ağlasaydı da gözlerindeki o derin kederi beraberinde eve götürmeseydi.

ÇİLEM DİLBER

Denizanası Baskısı

Başında beyaz örtü, şişman olanın. Diğeri zayıf ve hastalıklı. Şişman olan önüne gelen dolma, börek tabağıyla ara veriyor duasına. Hastalıklı olan alıyor bu kez. Ya rabbi, rahmetinle dualarımızı kabul eyle, günahlarımızı affeyle... Her defasında eller açık âmin diyoruz. Daracık odada sıkış sıkış oturmuş şu kadınların kaç tane seni? Hiç biri. Ey sonsuz kerem ve merhamet sahibi... Edilen dualar yakarışlar...

Dar yollardan, sarp kayalardan, derin sulardan geçtin. Ne düştün ne boğuldun. Bir nefesle verdin aldıklarını. Bir nefesle vazgeçtin alacaklarından. Verdiğini alınca veresiyesi kalmaz Tanrı'nın. Bir anda hesabını keser. Zamanın zembereğini boşaltır, sonsuzluğa sürer seni. Alacaklı olmak açacak çiçekten, uçacak kuştan, yağacak yağmurdan, hiç bıkmadan her sabah doğacak günden; tutamaz seni buralarda. Tutamadı.

Allah'ım bizi her türlü dünya belasından ve ahiret azabından...

Bir tren camından bakarsın akıp geçen hayatına. Tren camından görünen sen, dışarda öylece duran bir çınar ağacına bakar. Ya da bozkırın ortasında yükselmiş o devasa çınar, seni görür geçip giden trenin camından. Yolunuzun kesişmesi saniyelik. Bakışlarınızın karşılaşması saliselik. Uzaklaşma hızın ölçülemeyecek kadar tez. Aceleden ömrünü hayatına oturtamadın; yaşını ömrüne yetiremedin. Yaşınca yaşadığın, ardından bakakalanların tasavvurlarının yarısı bile değildi. Zordur matematiği yaşamının. Çözemedin. Yaşamakla, sürdürmek arasında bir yerde kaybettin hayat kavramını.

...hidayet üzere devamlı kalmayı, muttaki kullarından olmayı, dünya ömrümüzü iffet ve şerefimizle geçirmeyi cümlemize...

Uydurmaya çalışmak; görmediğin, nerede durduğunu kestiremediğin bir Tanrı'ya kılıç sallamak gibi. Nafile. Atılan kurşunun amaçsız başıboşluğu, acizlik. En iyisi savaşımdan vazgeçmek, durduğun yerde Tanrı'sızlığa sarılıp korumaya almak kendini. Öyle de yaptın.

Kalbini kaptırdığın o ilk aşkın yok oluşu seni sana doğru, seni sona

doğru iten ilk hamleydi. Ulaşamadığın, dokunamadığın, koklayamadığın ilk sevgilinin göğsünde açtığı oyuk hiç dolmadı sonra. Yara bere olsa iyileşirdi de oyuk kapanmadı hiç. Olduramadığın sevgilinin, dolduramadığın boşluğuyla bir ömür sürükledin kendini, o vücuttan bu vücuda; o zevattan bu zevata. Atılan kurşunların amaçsız başıboşlukları yine. Hiçbir sevgilinin ilk aşkın açtığı oyuğa sığamayacağını öğrendin sonra. Öğrendiklerini kara kutulara saklayıp içine gömdüğün, yürüyüşünden bile belliydi. Melankoliden yunsan arınsan, paçalarına yapışan yoksunluklardan kaçamadın. Peşini bir an olsun bırakmayan pişmanlıklar silsilesinden, o kara kutular sorumluydu belki de.

...hâsıl olan sevabı evvelen sevgili peygamberimizin ruhuna...

Yarım bırakılan okullardan öğrenilememiş bir hayat devşirdin. Maskele rin olmalıydı; takip takip çıkaracağın. Senin ortalama bir suretin bile olmadı. Elinde evirip çevirip nereye koyacağını bilemediğin, ucube bir bibloydu payına piçilmiş o zaman kesiti. İleri doğru atılamayan adımlar, tutup tutup geriye fırlatırken seni, içinde yeşeren ne isyan ne iman. Boşlukta süzülen uçurtma rehaveti daha çok.

... sahabeyi kiram ile tabiinin ruhlarına, alimlere şehitlere, şühedalara...

Bilmeden yaşamının, öğrenmeden yaşamaktan daha kolay olduğunu keşfettin sonra. Bilgisizliğin, imansızlığından daha hoyrat; inançsızlığından daha keskin. Başlandığı gibi gitmeyen, gittiği gibi bitmeyen işler, ruhunun tembelliğinden üredi hep. Can havliyle yeltendiğin hiçbir hevesi sonuna kadar götüremedin ya; ondandı oraya buraya anlamsızca seğırtmelerin.

Hayal kurmak iyidir. Kendi gerçekliğinin sınırlarını keşfe çıkar insan. Bazen sınırın öte tarafına bile geçer. Oyalanır oralarda. Geri dönebilir ya da dönmez, kalır. Kalmayı göze alan, sihirli değneğini keşfedendir işte. Herkeste var, kimse bilmez. Kimi bilir, kullanmaz. Ya da kullanamaz. Biliyordun. Bilmediğini ben biliyordum. Ama neden kullanamadığını, sen bile bilmiyordun. Şimdi beceremediklerin önüne dizilse boncuk boncuk, kolye yapar takarsın asi boynuna. Yine de pişmanlık duymazsın yapmadıklarından. Nedamet yok, acı yok. Çaba olmayınca, umut bulunamayınca hiçbir şey yok.

Peşinden koşulmayan her düş, bir dağ olur ömürde. Önce dağlarını diktin sonra o dağları aşmak için yokuşlara vurdun kendini. Her hayal bir bağbozumu, imgeleminde. Kalbinden vücuduna dağılan, bağbozumlarından akan üzüm suyunun sancısı.

...şeytanın şerrinden senin sonsuz rahmetine

Bir vakit kızgınlığın taşmış, yeryüzüne yayılmıştı. Hangi Aralık olduğunu hatırlamak zor şimdi. Belki de Ekim. Hani şu yaprakların, dallarıyla birlikte döküldüğü, her yaprakta saçına bir ak düştüğü dar zamanlı mevsim. Lavlarını

boşaltan dağın, umarsız duruşu yerleşmişti kara zeytin tanesi bakışlarına. Bir an durup o zeytinlere bakan, görebildi bakışlarındaki şerareyi; bir de dağın kendine küskünlüğünü. Gerisi hiçbir şeyin farkına varmadı.

Olasılıklar örülmekte olan bir örümcek ağından farksız. İhtimallere paye vermemen ondan. Olmakta olanın tatlı tembelliği daha uygun kan grubuna. Olanı yüklenmekte, olmayacakları da geçiştirmekte mahir olman bundan. Ağlara dolanmaktan korkan bir balık gibi. “Bir operasyonla kalbimi de beynimi de aldirmek istiyorum.” demiştin bir keresinde. “Denizanası gibi yaşamak için mi?” demiştin de gülmüştün kocaman. “Denizaneları öyle miymiş?” Çok sonra bir T-shirt gördüm üzerinde. Geniş, lacivert bir şey. Göğsünde renklendirilmiş bir denizanası baskısı.

Güneşli bir günde gökyüzüne bakar, anlarsın. Ya da hissedersin karın yağacağını. Bilirsin hatta. Eminsindir. O kar yağdı işte. Gördüm. Bir beyazlığa sarmalayıp götürdü seni gökyüzüne. Bulutların dansına katılmaya çağırıldın belki; belki de güneşe yakın uçmaya heveslendirildin. Kim bilir belki de sadece gitmekti derdin.

.... amin diyen cemaatimizin ahirete göç eylemiş geçmişlerine....

Ardında kalanların üzerine saldığın alıcı kuşlar her yerdeler artık. Ağlamaya, hele salya sümük gözyaşına tahammül edemezken, eleme semihtin hep. Çözülmemiş denklemlerle bırakıp beni, ömrünü bölüp, kalanı ömründen çıkararak gittin. Basit bir dört işlemle. Hodbin yaşamının büyük finali, son sözü. Bana düşen ara sıra boşlukta yankılanacak bir isim. Hepsi bu.

Şişman olan bırakıyor tabağını. Fısır fısır elhamdulillah başlıyor. Fısıltılar kanatsız kuşlara dönmüş uçuşuyor odanın içinde. Camlar açık olsa çıkıp gidecekler. Olmuyor. Göremedikleri boşluğa çarpıp çarpıp düşüyorlar. Kanatsız ölü kuşlarla doluyor halının desenleri. Midem bulanıyor. Kuşlar odada değil karnımda sanki. Hastalıklı yüzüyle yanıma yaklaşıyor zayıf olan. Kolonyanın kokusu, ıslaklığı... Anlamadığım sözcükler dönüp duruyor bu kez. Bana çarpıp çarpıyor onlar da. Başım dönüyor. Oda, kuşlar, beyaz örtüler... Hepsi hepsi dönüyor. Senin Sesini duyuyorum. Hiçbir şey söylemeyen sesin, sessizliğimde boğuluyor. Bağırıyorum.

FATİH DAĞDELEN

Bir Düşüşün İvmesi

Elini kaldırıp selam verdiği o kısacık an tesadüf canavarının pençeleri sırtıma saplanmıştı. Yapmam gerekense elimi kaldırıp hafif bir baş selamı verdikten sonra sırtımdaki ihtimal pençelerine aldırış etmeden yürümeye devam etmekte. Belki de aklı başında biri gibi sahile yönelmeli ve batmakta olan güneşi yakalayıp beni evime götürecektir o otobüsün arka koltuklarından birinde ihtimallerin acısına katlanmalıyım. Ama kim ardı belirsiz bir karanlığı görmüş ve geri dönmüştür ki? Tıpkı iradesiz bir rüyanın zorunluluğu gibi yüzündeki karanlığa, bilinmezliğe doğru yürümek istedim.

İşıldayan kahverengi gözleri ona yaklaştıkça irileşti. İnsanı tedirgin edecek derecede masum ve karanlık. “Merhaba.” dedim. “Merhaba, nasılsın?” diye sordu. Onu görene kadar her şey iyiydi. Ben de “İyiydi.” dedim. Bir süre olsun rahat konuşabilmek ve hayatın devam ettiği gerçeğini anımsamak için etrafıma baktım. “Neden kötü oldu ki?” Sebebini söyleyecek cesaretim olsa selam verip yürümeye devam edecek cesaretim de olurdu. “Kaçındı?” diye sordum. “Birinci.” dedi.

Onun karşısında oturan biri daha vardı. İçine düştüğüm çukuru giderek derinleştiren bir kadın. Onu fark etmek biraz daha zaman aldı. Çünkü her dönüp bakışında biraz daha derinleştiğini düşündüğüm o ardı belirsiz karanlık yüz, diğer her şeyin ve herkesin yok olduğu hissine kapılmama neden oluyordu. Diğer her şey gözümü ondan ayırdığım anlarda var oluyordu. Tekrar ona dönüp onun beni dinlediğini, bana baktığını gördüğüm anlarda dünyanın geri kalanı kocaman bir boşluktan ibaretti. O koca boşluğun içinde anlamını bulmuş ve yitirmek istemeyen biri gibi ânın olabildiğince uzun sürmesini istiyordum. Bu yüzden sürekli olarak anlatmaya devam ettim. Ne anlattığımın önemi yoktu. Gülünç bir taksi hikâyesi, masada kalan ve can sıkıcı hüzünlü, yarım bir poğaça ve gerçekliği olmayan bir sürü şey daha. Bisikletle dik bir yokuşu çıkmak gibiydi, durursam düşerdim. “Ben kalkacağım, siz isterseniz oturun.” dedi. Düştüm. Hâlâ o hayali düşüşün acısını duyuyorum. Dizlerimin kanadığını, kollarımın iki yana düştüğünü ve masaya dayadığım dirseklerimin sızladığını...

Bu sızı bana kullandığım bisikletlerin dört tekerlekli olduğu dönemlere ait bir âni anımsattı; her okul çıkışı güneşin tüm kasabayı kızıl bir altın suyuyla yıkayışını izlediğim o inşaatın altıncı katını. Yine böyle soğuk ve güneşli bir günde rastladığım bir arkadaşımın o harikulade manzaraya tanık olmasını istemiştım. Merdivenleri hızla çıkıp yakalamıştık güneşi. Ufka değmesine bir karış kalmıştı. Tutamazdık onu, evrene müdahale edemezdik. Sadece izleyiciydik. Eninde sonunda çocuğunu emziren bir anneye benzettiğim dağların ardında kaybolup gidecekti. Belki de bu yüzden çok değerliydi. Sonra o bir anda kalkıp “Ben eve gidiyorum.” demişti. Hem de güneşin yarısının çocuğunu emziren annenin saçları arasında kaybolduğu o muhteşem anda. Kalması için ona manzaranın güzelliğini anlatmaya çalışmıştım. Oysa bu âni mahvetmekten başka bir şey değildi. Anlattığım anda büyü bozulmuştu. Dönüp gitti. Ne güneş, ne anne, ne de emzirdiği yavrusu aynıydı artık. Her şey soluk bir lacivertin içinde değersizleşip kaybolmuştu. Ertesi gün yine aynı manzaraya, bu kez tek başıma bakmaya gittiğimde karşıma yeni takılmış bir apartman kapısı çıkıvermişti.

“Yine de bu senin kararın olmalı,” dedim, “ama gidersen tesadüflere bir ihanet gibi olur, hatta bahsini ettiğimiz şarkıları çalan bir grup bulabiliriz kalırsan.” Yanılmıyorsam bir veya iki yıl boyunca masaya bakıp kaldı. Düşündü. Gözlerinin karanlığı ve bakışlarının hüznü bir sis perdesinin ardından tekrar çıkıp geldiğinde “Kalacağım.” dedi. Eğer yeterince cesur biri olsaydım kurduğu son cümlemin ardından sevinçle ellerini tutardım. Ama kim bir başkasının karanlığını taşıyan o yüze cesurca bakabilirdi ki? Eğer yeterince cesur biri olsaydım gittiğimiz barda zamanı ayaklarımızın altına alıp dans ettiğimiz o saatlerde sımsıkı sarıldım ona. Bakmaya bile korktuğum o derin karanlığın içine bıraktım gözlerimin çapasını. Bu öyle bir korkaklıktı ki, dans ettiğimiz saatlerde yeterince sarhoş olduktan sonra bile kendimi bıraktığım tek şey yer çekimiydi. Her şeyle birlikte ona da yenilmek işten bile değildi. Kimse saat gece yarısını geçtikten sonra kütle çekim sabitini unutacak kadar kaybolmamalı.

Parlaklığı ve çıplaklığıyla çevresindeki yıldızları silen dolun ay, gökyüzünün ağarmasıyla birlikte soluklaşmaya başlamıştı. O devasa karanlıkta bakmaktan hem keyif aldığımız, hem de bizi ürperten beyaz yuvarlaklık vadettiklerini de alıp gitmişti. Hava olması gerekenden daha soğuk, insanlar daha yorgun, sokaklar daha ıssızdı. Ben, onun hüznü karanlığı ve diğeri bizi evimize götürecek uzun bir yola koyulduk. Öyle ki yaptığım en uzun yolculuk bu oldu. Herhangi yola çıkarken söylenebilecek hiçbir şey söylenmedi. Ne çıkılan yolun açıklığıyla ilgili bir dilek, ne de hoşça kal... Tan yerinin ürpertici ışıklarına doğru yürüdü. Kapkaranlıktı. Döndü ve “Benimle henüz karşılaşmış gibi yapabilirsiniz.” dedi. Elimi kaldırıp hafif bir baş selamı verdikten sonra tesadüf canavarının sırtımdaki ihtimal pençelerine aldırış etmeden yürümeye devam ettim.

KISA, SUSKUN ÖYKÜLER: AFRIKA'NIN YAPAYALNIZ LALESİ

DÜRDANE İSRA ÇINAR

“Bir şeyle bir şeyin arasına ancak hikâ-yenin izin verdiği kadar girebilirsin.” demişti bir yazar. Biz de Engin Elman’ın kitabında yer alan on üç hikâyeyle gerçeklik arasına yine ancak ve ancak hikâyenin izin verdiği kadar girebiliyoruz. Ama bu aralık tahmin edeceğinizden çok daha geniş. Haritada küçücük görünen bir noktanın gerçekte koskocaman, gizemli bir coğrafya olduğu gerçeği gibi.

Afrika’nın Yapayalnız Lalesi, yazarın Hece yayınlarından çıkan ilk öykü kitabı. Küçük kurgular, küçük farkındalıklar, anlık izlenimler üzerine üstelik basit olanın cazibesıyla inşa edilmiş metinler. Her bir hikâye kendi mace-rasına çağırıyor okuru. Yormadan, dolaştırmadan ve hatta dilden tasarruf ederek. Eduardo Galeano, Çehov için “hiçbir şey anlatmıyormuş

gibi yazıp çok şey anlatmıştır” der. Yani bir anlamda susarak anlatmak... Olaydan ziyade duruma eğilmenin getirisi. Şayet anlatmak, dil ile göstermek demekse yazarın neyi ne kadar göstereceği de yine kendisine kalmış tabi.

Anlık-izlenimsel bir yapıyla kurulmuş bu on üç hikâye, okurda parça etkisi yaratıyor âdeta. Bütünden bağımsız gibi görünse de her bir parçanın kendine has bir bütünlüğü var. Tamamlanmışlık hissini veren şey de şüphesiz sağlam ve ustalıklı bir kurgu. Hayatın içinde gün boyu soluduğumuz ufak tefek ayrıntılar, gerçeklik algımızın birer parçası. Her zaman orada, gözümüzün önündeler ve fark edilmeyi bekliyorlar. Öykü, yapısı itibarıyla bu parçalı/ayrıntılı gerçeklik algısına kolaylıkla denk düşüyor. Necip Tosun, Modern Öykü Kuramı’nda; “Öykü bir parçadır, kesittir; bu anlamda darası düşürülmüş bir hayattır.” der. Engin Elman, sahip olduğu minimalist anlatımla fazlalıklarından arınmış, darası düşü-

rülmüş duru bir üslupla çıkıyor okurun karşısına. Hayatın içinde, gerçeğin kovuğunu doldurmayan o küçücük noktalara dokunuyor. Gerçek bütünüyle değil aslında parçalarıyla, ayrıntılarıyla ikna edicidir. Biz de yazarın işaret ettiği parçalı bulutlu gerçekliğe kolayca ikna oluyoruz. Ayrıca hemen her öyküde sinematografik bir bakış seziyoruz. Anlatının görsel anlamda desteklenmesi, başka bir deyişle sahnelenmesi, vinyetleri anımsatıyor. Edebiyatta, daha çok postmodern tiyatroya has bir kavram olarak kullanılan vinyet, üzerine bir süreliğine yoğunlaşılın düşünce, karakter, mekân veya obje hakkında izlenim yaratılacak sahne anlamına geliyor. En belirgin özelliği de geleneksel hikâye kurgusuna yer verilmemesi.

Kitap daha ilk öyküsüyle, yukarıdaki tespitimizi kanıtlar bir başlıkla açılıyor: “Bir Film Karesinin Tasviri”. Okur olarak bir kameranın arkasına davet ediliyoruz. Daha iyi görelim diye gözlerini bize bırakan bir anlatıcı bizi kendi bilincimizin odalarında gezdiriyor. Öykünün şiir seveni hemen kendini belli eder. Yazar Yere Bakma Durağı, Çocuk ve Allah isimli öykülerinde Turgut Uyar’a ve Necatigil’e selam veriyor. Ve şiir, sanki gizil bir güç gibi bu öykülerin dilini kuşatıp diriltiyor. Yere Bakma Durağı’nda, kaşık kaşık yağın yağmur ve sigara dumanıyla sarhoş esmer dudaklar şiirin nabzının duyuruyor bize. Çocuk ve Allah isimli öykü ise bir çocuğun Allah tasavvurunu yine çocuğa has bir şairanelikle aktarıyor okuyucusuna. Kaotik Günce, yazarın biçimce daha yenilikçi sayılabilecek bir öyküsü. İki sahneye bölünmüş anlatıda Araf, yeryüzüne düşmüş insanı kucaklayan o ilk sözcüğün yakıcı arayışıyla sonlanırken son sahne gerçek dünyada oynanıyor. Ölü odasında geçen bir son sahne...

Gelelim kitaba ismini veren öyküye. Afrika’nın Yapayalnız Lalesi, bir Nuri Pakdil cümlesiyle selamlıyor bizi: “İnsan yitire yitire bulur kendini.” *Ve yine insanın hikâyesi ortak bir kaderin kanatları altında şekillenir.* Feleğin çemberine dokunan her canın kendince bir sı-zısı olduğunu da vurgular yazar. Bir düş mekânını andıran mahallede, müstear isimleriyle renk renk açan çocuklar: Eka, Afrika, Bebê, berko, Sebo, Reşo... Kitabın en güzel öyküsü diyebileceğimiz bu öykü, Afrika isimli çocuğun bir düş, Lale’nin de Afrika için bir düş olduğu bize sezdirirken öte yandan Poe’nun o meşhur şiirini hatırlatıyor:

“Alnına konsun bu öpüş
Ve, şimdi senden ayrılırken,
İtiraf edeyim ki
Günlerimi bir düş
Sayarken yanılmıyorsun;
Ama, umut gitmişse uzaklara
Bir gece ya da bir gün
Bir görüntüde ya da bir şeyde olmaksızın
Fark eder mi bu yüzden?
Bütün gördüğümüz ve göründüğümüz
Yalnızca bir düşün içinde bir düş.”

HASİBE ÇERKO'NUN KRİSTAL KENTLERİ

RÜVEYDA DURMAZ KILIÇ

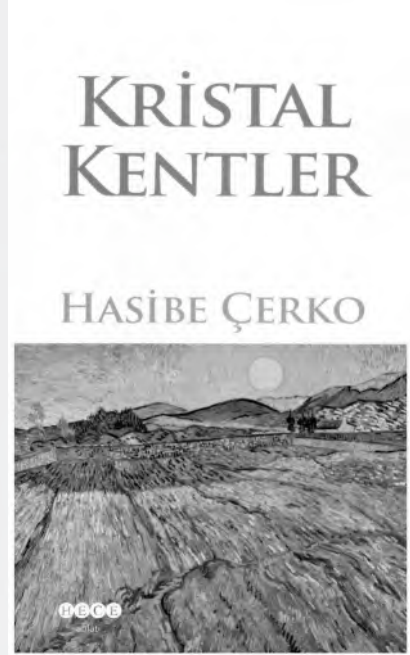
Hasibe Çerko'nun yazarlığını konuşmaya başladığımız zaman birçok başlık zihnimizde hızlıca oluşmaya başlar. Özellikle, kendine has yaratısını belirgin bir şekilde ortaya koyan üslupçuluğu, ilk dikkat çeken yeteneğidir. Anlatıdaki belirgin gücü, yetkinliği okuru etkileyen önemli bir taraftır. Hasibe Çerko'nun, hangi türde yazarsa yazsın, metaforik, sembolik, şiirsel, kapalı ama büyüsunü yitirmeyen anlatımı her zaman dikkat çekmiştir.

Hece yayınlarından çıkan *Kristal Kentler*, yazarın gezdiği kentlerin bir anlatısı... Fakat alışık olduğumuz tarzdan farklı olarak kent okumaları yapıyoruz kitapta. Yazarın muhayyilesinde o kentleri metaforik, simgesel, masalsı bir dünya içinde geziyoruz, tanıyoruz.

Yedi başlıktan oluşan eser, her bölümünde kelimelerden kurulu bir müzikal, şiirsel şölen âdeta... Pocitelj, Sarajevo, Urfa, Harran, Halep, Blagaj gibi kentleri anlatıyor yazar bize. Anlattığı kentleri mekansal olarak tanımdktan öte, o şehirlerin yazarın zihninde, ruhunda nasıl bir karşılıkla ortaya çıktığını görüyor ve yazarın üzerindeki yansımalarını okuyoruz.

Kentin mekânları, tarihi, coğrafyası, insanları var olan görüntüsüyle, yalın haliyle değil; daha çok düşsel bir evren içinde hikâyeye dönüşüyor... İşte bu noktada yazarın dil ve üslup konusundaki hüneriyle göneniyoruz.

Kristal Kentler'i okuma biçimim diğer okumalarımından farklı oldu. İlk paragrafla birlikte, kitabın hacmine bakarak, okunması kolay zannettiğim fikri darmadağın oldu. Büyülü bir şeyler var ama tek okuyuşla anlamak asla mümkün olmuyor. Sesimi duyarak, kelimeler arasında durarak, âdeta şiir okur gibi bir tonlamayla kitabı okuduğumda kentleri unuttuğumu ve dilin verdiği hazzı, bozulmayan akışkanlığı hissettiğimi fark ettim. Okuma boyunca aklıma sıklıkla gelen Virginia Woolf tesadüf olmasa gerek. *Kristal Kentler*'de öyle akıp giden bir okuyuş yapmak mümkün olmuyor. Mesela bir tabiat halini, kentin bir sokağını en fazla kaç cümleyle anlatabilir ki insan. Fakat Çerko bunu sayfalarca yazabilir. O anlatı hüneri hiç bitmeyecek gibi... Bazen fazlalıklar mı var diye hissedebilir okur. Fakat abartının, yoğunluğun, kapalılığın bir matematiği olduğunu ve bunun okudukça yerine oturduğunu fark edebiliyoruz. Okurken durma, daha da iyi anlama çabası Çerko'nun dil konusundaki özgün yetkinliğidir.

"Ey talihim, yalnızca gündüz biçimleri değil, soldurulamaz ısıtılı bir alacakaranlık çevresinde şefkatli ve yüce, o, dingin, berrak başlangıçların ve kendi manzarasının uçsuz bucaksız kesitlerini doğuran kucaklayış, yalnız ve anlatılmaz çiçek de bulunsun yanımda, neşeli yıldızların müziğiyle dolu; çünkü aşıyor yüreğim beni. Olağandışı ısıtılarla gelen bir huzur davet ediyor, bak."

Kristal Kentler' de kelimeler doğurgan ve yoğun çağrışımlı. Bu nedenle iki açıdan keşif içine giriyor okur. Hem kenti tanımak, keşfetmek hem de kelimelerin anlamlarını, çoğalmalarını dil üzerinden keşfetmek. Yazarın "çünkü aşıyor yüreğim beni" cümlesi, yazıdaki ruh halinin ne olduğunu bize gösteriyor.

Bu nedenle *Kristal Kentler* kitabı farklı bir okuma tecrübesi olacaktır diye düşünüyorum. Kent okumalarının başka bir yüzü ve dilin bitimsiz gücü sizi kuaşatacaktır.

ÜÇ ARKADAŞ

İSHAK YETİŞ

Ömer Küçükmemetoğlu'nun *Üç Arkadaş* adlı öykü kitabında on sekiz öykü yer alıyor. Kitap Anatolia Kültür Yayınları'ndan Ocak ayında basılmıştır. Kitapta öykülerden önce bir "Önsöz" bulunuyor. Görmeye pek alışkın olduğumuz bir tarz değil. Yazar "Önsöz'de öykü poetikasını anlatmıştır: "Hikâye her zaman giriş, gelişme, sonuç bölümünden ibaret değildir" diye belirtmiş hikâye anlayışını. "Sanatta yenilikleri denemekten çekinmemeliyiz" diye eklemiştir.

Öykülerde anlatıcı baskın karakterdir: Oturduğu köşesinden *Binbir Gece Masalları* anlatan bir hikâye anlatıcısı havasındadır. Öykülerin tamamı gevşek de olsa birbirine ulanıyor gibidir. Kitabın ilk öyküsü "Üç Arkadaş" adeta "Şairle Buluşma" öyküsünde açılanmaktadır. "Kendiliğinden Yazılan Hikâyeler" le hem öykü hem kitap biter.

Öykü kişileri; "hayal ve hayat", "kurgu ve gerçek", "akıl, kalp ve sanat" üzerine düşünüyor, düşüncelerini tartışıyorlar. "Mağara Duvarları"nda "mağara resimleri" ve "Facebook iletileri" arasında özdeşlikler kuruyor. Araçlar değişiyor ancak insanların asıl duyguları düşünceleri değişmiyor, der gibidir. Ancak 'insan ne kadar hesap yaparsa yapsın hayatın hesabı başka oluyor'. (Fal Kitabı, s.102)

Öykülerin bir bölümünde anlatılanlar Maraş'ta, Elbistan'da, Cela'da geçiyor. Öykülerde "ede", "helke", "yekinmek", "toz gubar" gibi yerel sözcüklerle "zabun düşmek", "döşüne vurmak", "dut silmek", "üstünü giymek", "çayından hüplemek", "avucuna bir bir saymak" gibi yerel söyleyişler kullanılıyor. Tam burada Tahsin Yücel'in yine Elbistan'da geçen *Haney Yaşamalı, Yaşadıktan Sonra* ve *Dönüşüm* kitaplarındaki öyküleri, "Ötegeçe"yi, "Memedali"yi hatırlamanın sırasındır.

Tahsin Yücel de bu kitaplardaki öykülerinde hep Elbistan'ı, oralandaki insanları, olayları anlatır.

Yazarlık biraz da yenilikleri, farklı anlatımları denemek değil midir? Bu anlamda öykülerdeki anlatımı, anlatım denemelerini önemli buldum. Yeterli mi? Yazarın kurguya, öykülerin inşasına biraz daha çalışmasının yazarlığını yetkinleştireceğine inanıyorum. Değişim hoş görülsün: bu malzemeden daha yetkin, olgun öyküler çıkabilir. Yazarın bunu yapabileceğini düşünüyorum. Verilecek emek her zaman güzelleştirir. İnsanın daha güzelini istemesi de insanlığa dahildir. Düşünceleri, cümleleri ne kadar çok zihnimizde dolaştırır, gezdirirsek menzile daha güvenle varırız.

Ayrıca bazen "Komşuların Hikâyesi"ndeki gibi yazdıklarını yakabilmeli, çöpe atabilmeli yazar. Böyle böyle olgunlaşır, yetkinleşir yazdıklarımız.

HEPİMİZDEN ÇOK KORKUYORUM

MEHMET ALİ KABA

Ertuğrul Emin Akgün'ün *Hepimizden Çok Korkuyorum* adlı öykü kitabı kurmacayla modern motiflerin, geçmişle günümüzün, kadın ve erkeğin gündelik hayatla harmanlandığı öykülerden oluşuyor. İlk kitabı olan *Hepimizden Korkuyorum*'un devamı niteliğinde, beraberinde *korku* duygusunu da getiren bir kitap. İki kısımdan oluşan kitabın birinci kısmı 2015 yılında Dedalus Kitap'tan çıkan *Hepimizden Korkuyorum*'daki öykülerden oluşuyor.

İlk kısmın birinci öyküsü olan *Jamaikalı Kovalayan Köpek*'i okuduğumuzda bizi karşılayan şey aslında gündelik hayatın en temel sorunlarından biri. Kadın-erkek ilişkisi ve bunun etrafında dönen öykü dil bakımından zengin. Öykü günlük yaşamın getirdiği teknolojik yenilikleri de beraberinde taşıyor. Öyküdeki anlatıcı, toplumun her kesiminde görebilece-

ğimiz sıradan bir günümüz insanı iken anlatıcı haricindeki karakterler alışılmışın dışında kurgulanmış. Öyküde yer yer şiir dizeleri görürken bazen de parantez içinde bir paragrafa denk gelebiliyoruz.

İlk kitaba ismini veren öykü *Hepimizden Korkuyorum* ise batmakta olan bir denizaltı mürettebatının son anlarını konu alıyor. DeneySEL bir öykü olan *Bobine Sarılı Hayatlar* öyküsü ise sıradan bir dolmuş yolculuğunun etrafında dönüyor. Her gün aynı dolmuşu kullanan anlatıcı, yine aynı dolmuşu kullanan başka bir kadına olan hislerini anlatmakya.

Kitabın *Edebi Bilmece* adlı öyküsü ise yazarın diğer öykülerinden ayrılan bir temaya sahip. Filibeli Ahmed Hilmi'nin Amah-ı Hayal öyküsünü bir bakıma başka bir bakıştan yazılmış. İçinde bol bol göndermeler barındıran öykü Yedi Uyuyanlar'dan On iki Havari'ye kadar uzanıyor. Kitabın görece uzun öykülerinden olan *Son Anahtar Ya Da Silahşor* öyküsü ise içerisinde postmodern öğeler barındıran bir öykü. Anlatıcı okurla sohbet eden bir havada öyküsünü anlatırken öykünün sonu da yazarın kendisi de dahil üç farklı yazarın gözünden üç kere yazılmış.

Kitabın ikinci kısmını oluşturan öykülerden ilki ise *Bir Şamanın Pek Tekinsiz Gezile-ri*. "artık hikaye anlatamıyorum" diyerek öyküsünü anlatmaya başlayan anlatıcı yardım istediği şamanın ona söylediklerini yaparken bir yandan da öyküsünü bize anlatıyor. 99 *Silahşor Kütüphanesi* isimli öykü ise bir kütüphane görevlisinin gizli servislere hedef olan aile sırrını konu alıyor. Öykü, olay örgüsünün sonundan başlayarak okuyucunun merakını daha en başta uyandırıyor.

Kitabın ikinci kısmının çoğunu küçürek öyküler oluşturuyor. Gökkuşağı söylencelerinden efsanevi Anka kuşuna, zaman makinesinden kızılderili avcılara kadar uzanan bir ölçekte öyküler mevcut. Kitapta bir de *Gagarin Aile Paradoksu* isimli, Douglas Adams'ın Her Otostopçu'nun Galaksi Rehberi kitabından bir dipnotun çevirisi de bulunuyor.

Ben Bir isimli öykü ise varoluşçu bir sorgulama içeriyor. İleri bir tarihte geçen öykü günümüz gerçek dünyasından öğeler de barındırmakta. İnsanların yerini alan simülasyon insanları anlatan öykü var olmanın ne olduğunu sorgular nitelikte.

Kitabın son öyküsü ise *İki Yüzlü*. Masalsı bir dille anlatılan öykü dairesel bir döngü kuruyor. Döngüsellliği ve devamlılığı işaret eden öykü ölmek üzere olan bir kralın son görev addettiği bir macerayı konu alıyor.